

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ο

ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ

ΧΡΗΣΤΟΥ Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

1915

ΕΚΔΟΤΑΙ:
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ
Μ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ & Σας
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ὁδὸς Βενιζέλου Ἀριθ. 97

Τῷ σχολείῳ τοῦ Συγγρού
κ. κ. Κ. Παυλίδου μετὰ παύσης
οὐκ ἔτι τοῦ ἐργασίου ἰδεῖν
ἀποφασίζω ὡς καὶ ἄφραστον
ἐπιπέδον 10/11/48
ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

Ταῖς εὐγενέσι ψυχαῖς

καὶ

Τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος

ἀγωνιζομένοις.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

117648

ANTI ΠΡΟΣΑΓΓΟΥ

ΙΓΩ ΕΙΜ ΙΓΩ
1912 — 1913

Χ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ
(Θεσσαλονίκης)

1897

Ὁμοι ἐγὼ πινάποτμη, ἐπεὶ
μ' ἔλε δούλιον ἡμᾶρ.

I

Γιατὶ παράπονο πικρὸ γεματ' ἀπὸ λαχτάρα
ὀίχνεις ἄπειρον ποῦ σὲ θεωρεῖ καὶ μὴ κρυφῆ κατάρα;
Γιατὶ ἄπειρα βουνὰ ἢ φύσις νὰ γελάῃ
κ' ἐδῶ ἄπειρα ἔρημ' ἐκκλησιὰ κανεὶς νὰ μὴ μιλάῃ;
Ὅρη καὶ δάση καὶ κρημνοὶ, ποτάμια, μονοπάτια,
καθόλου δὲν τρομάζουνε τ' ἀνθρώπινα τὰ μάτια,
καὶ σὺ ἐδῶ ἄπειρα γειτονιὰ κοντὰ σὲ τόσα σπίτια
μαύρη τρομάρα λιονταριοῦ μᾶς ὀίχνεις μέσ' ἄπειρα στήθια
Ναί! μὰ ἡ τρομάρα σου αὐτὴ μιχτὴ εἶνε μὲ μία,
μὴ δύναμι οὐράνια, μὴ δύναμι Ἁγία.

Πές μου γιατί ὑπερήφανη δὲν στέκεσαι σὰν προῶτα
καὶ δὲν ἀνθίζουν γελαστά ἄπειρα κηπὸ σου τὰ χόρτα;
Μήπως γιατί εἶσ' ἀγιορταστὴ, χωρὶς παπᾶ ἀφημένη,
χωρὶς τὸ διάκο καὶ λαὸ σὰν ἀπορφανευμένη.
Μὴν εἶνε αἴτιο τὸ τζαμί ποῦ στέκ' ἐκεῖ καμμένο,
ἢ τὸ κωδονοστάσιο τὸ παραπονευμένο;
Ἡ μήπως πλέον δὲν λαλεῖ τὸ Ἅγιο στοιχειό σου
ὃ δὲν ἀντηγεῖ ποτὲ παρὰπονό σου;

Αὐτ' ὡς μὴ σ' ἀπειλῶναι, μόν' βγάλε τὴ φωνή σου
δῶσε κρυφὴ παρηγοριά σ' τὸ σκλάβο τὸ παιδί σου.
Γροικῶ ἀπάγειο βουητό, ἀντάρται τραγουδοῦνε,
τοὺς Γούρκοις κατασφάζουνε κι' Ἐσὲ παρακαλοῦνε.
Ναί! μὴν ἀφήση τὰ παιδιὰ χορὸς καμμιὰ ἐλπίδα!
Δὸς τὰ κρυφὴ παρηγοριά γιὰ τὴ φτωχὴ Πατρίδα.

Γονακιστὸς τὰ ἔλεγά, ἔμπροστὰ σ' τὴν ἐκκλησία,
σὲ μιὰ στιγμή λογάρισα οὐλὴ τὴν ἱστορία:
Τὴ δόξα ποὺ χαροστήσε, τὴν πρώτην εὐμορφίαν της,
τὸ πένθος ποὺ ἐσκέπασε τὴν ἀδικία σκλαβιά της,
τὰ ὄνειρα ποὺ πλέγαμε, τὰ τόσα παραμύθια,
τὴν μέλλονσάν μας εὐτυχὰ καὶ τὴν πικρὰν ἀλήθεια.
Τὸν νοῦν μου δὲν ἐπρόσταξα, οὔτε τὴ φαντασία,
μόν' ἤξευρα πὸς βροίζομαι ἔμπροστὰ σ' τὴν ἐκκλησία.
Μὰ ξάφνου τοῖζ' ἡ ἐκκλησιά, ἤμιλον τ' ἀπομεινάρι.
σπάζουν τὰ σκόρπια μέρομαρα, πετιοῦνται τὰ λυθάρι.
καὶ μέσ' σ' στή μέση τοῦ Ναοῦ, ἔμπροστὰ σ' τὸ Ἄγιο βῆμα
βγαίνει τὸ Ἄγιο στοιχεῖο (Τόσφρον ἀγρίου θύμα).
Εἶχε τὰ μάτια φλογερὰ τὴν κόρη ξεπλεγμένη,
«Κατάρα» εἶχε σ' τὸ μέτωπο ὀλόμαυρα γραμμένη.
Γύρισε μ' εἶδεν ἄγρια, μ' ἔκαμε νὰ το μᾶξω
καὶ μοῦτε γιὰ ἐνθόμισι αὐτὰ ποὺ θὰ χαράξω.
«Πίσ' ἀπ' τὸν ἥλιο ἄθλιε νὰ μὴ σταθῆς ἔμπροστὰ μου,
θηριὸ ποὺ με κατέστησες σκλάβο σ' τὰ δουλικὰ μου.
Πὸς νὰ σταθῶ περήφανη σὺν ἄλλοτε λαμπάδα.
Καὶ τί τραγοῦδι χαροπὸ νὰ πῶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα;
Βάλε ἀηδόνι σ' τὸ κλουβὶ νὰ δῆς θὰ κελαιδίδησι;
Θηριὸ 'νε κείνος π' ἀπ' ἐμὲ τραγοῦδι θὰ ζητήση!
Τὸ μοιριολόγι μοναχὰ σ' τὴ Μάννα μας τεριάζει.
κρυμμένη μεσ' σ' τὸ σπῆλαιο πάντοτε νὰ στενάξῃ!

Σ' οὐλα τὰ δάση τὰ βουνὰ ὅσο καὶ ἂν γυρίσης,

τὴ ροδοδάμνη ἀνθηρὴ ποτὲ δὲν θ' ἀπαντήσης,
γιατὶ κι' αὐτὴ γεννήθηκε γιὰ μέγιστα μέγαια.
Ναί! Τόσφρα δὲν ἀνθίζει πειὰ, τὸτ' ἦσάν χορὸνα ἄλλα.
Τὸτ' ἐβλεπεσ οἱ ἀνθρώποι τὴν Πίστιν ἀγαποῦσάν,
τὸν βασιλῆά τους σέβοντάν, τοὺς νόμους ἐτηροῦσάν,
καὶ τόσα Πίστις ἔλειψεν, ἀγάπη ἐμαρᾶνθη,
καὶ τοῖγογοδὸν τὸν βασιλῆά, ἀγ' μαρομημένα ἀνθη.
Τὸτ' ἡ Ἑλλὰς σπυλλῶνται μὲ ἀνθηρὰ λουλούδια.
Τὸν Γέρω, Γοῖβα, Μπότσαρη εἶχε γι' ἀγγελοῦδι.
Εἶχε Μιαούλη ναυτικὸ Κανάρη καὶ Σαζίνη,
Εἶχε λεβέντας μοναχούς, Σουλῶτες ἦσαν κείνη.
Μὰ τόσφ' αὐτοὺς ποὺ κυβερνοῦν καθόλου δὲν τοὺς νοιάζει,
ἂν τὸ παιδί της θλιβερὰ σ' τὰ σίδερα στενάξει.
κι' ἂν τόσφ' ἐχθροὶ τὸ πολεμοῦν κι' ὁ σκλάβος θὰ τὸ σφάξῃ
τὸ ὑπουργεῖο ὁ καδίσκος κοττάζει νὰ ἀρπάξῃ.
Μακεδονία, Ἑπείρος κι' ὀλόκληρος ἡ Θράκη,
ποὺ τόσους ἐποτίσανε αἰῶνα μαρομάκι,
καθόλου δὲν τοὺς συγγινᾷ ἂν κλαίουν καὶ στενάξουν
γιὰ τὸ κορδόνι μοναχὰ παλαίουν καὶ φωνάζουν.
Καὶ τόσφρα, πὸς μου πὸς ἐγὼ, ἐγὼ νὰ τραγουδήσω:
"Αἰ! ὄχι! εἰν' ἀδύνατον, θὰ τὴν μυριολογήσω.
Κι' ἀντὶ μὲ δάφνης νὰ χορῆ στεφάνια ἀνθισμένα,
ἴτις κλονάριε δὸς τε μου καὶ νᾶνα μαρομημένα".

● 1912 ●

II

Σταθραετὸς ἐπέταξε ψηλὰ στὰ καθ' ἑσβούνια
τοῦ τριμημένου Ὀλυμποῦ ποὺ χόρνια τὸν σκεπάζουν
κι' ἐκεῖ λιμέρι ἔκανε ξακόσια τόσφρα χορὸνα.
Κάτι βαστοῦσε κι' ἐκρούβε, κάτι βαστᾶ καὶ κρούβει,
καὶ φαίνεται πὸς δὲν γροικᾷ καμμιὰ πουλιοῦ λαλίτσα,
μόν' πῆγ' ἐκεῖ καὶ τρύπωσε νὰ μὴν ξαναμουτίση
ὡς που γιὰ νᾶρθῃ ὁ καιρὸς τῆς μοίρας τὸ γραμμένο
νὰ δῆ κι' αὐτὸς ξημέρωμα ἀνατολὴ καὶ λάμψη.

Βαστῆ τόρα μεσάνυχτα, βροχή βαστῆ και βρέχει,
 τῆς εὐτυχίας τὸ σύμβουλο, κατηγορία τῆς φτώχειας
 και μέσ' στὴν τόση ταραχῆ ποῦ τὸ καθῶρι κάνει,
 ξυτῆν τὸ Ἅγιον στοιχεῖο στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πλώρη.
 Ἀνατινάξει τὰ φτερά στοῦ Ἅγιου βῆμα στέκει.

Ρίχνει τὸ μάτι γύρω του και βλέπει τοὺς ματιζοδες.
 — Ξυπνήστε, Τοῦρκοι, φώναξε ξυπνήστε μὴ κοιμάστε!
 Ξυπνήστε κ' ἦρθ' ἡ ὥρα σας νὰ πάρτε τὰ πλυτὰ σας,
 Πᾶτε στὴν κόκκινη μιλιὰ δοῦν γιὰ σᾶς τρυγιάζει,
 γιὰτ' ἦρθ' ἡ ὥρα ὁ σταυρὸς νὰ λάμψη ἐδῶ πέρα.

* *

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια γίνηκε μιὰ ταραχῆ μεγάλη,
 ἓνα μεγάλο βοητὸ και μιὰ οὐράνια λάμψη.
 Ἄνοιγ' ὁ θόλος τῶ ἐκκλησιᾶς, ἀνοίγουν τὰ οὐράνια
 και βγαίνει ὁ σταυραετὸς ἀπ' τὴ κρυφὴ φωλιὰ του.
 Βαστάει στ' ἅγια νύχια τοῦ κοροῦνι τιμημένῃ.
 Φέρνει τρεῖς γύρες πὸ ψηλὰ τὸν τόπο ν' ἀγιάσει
 και στέκ' ἀπάνω στοῦ στοιχεῖο γιὰ νὰ τὸ στεφανώσῃ.
 Κι' ἀφοῦ τ' ἀρπάξει τὸ στοιχεῖο τ' ἀγιάζει χαιρετᾷ το,
 τὸ δίνει στοῦ σταυραετὸ κ' αὐτὰ τοῦ παραγγέλλει:
 — Σύρε, πουλί μου, πέταξε, ἀνοίξε τὰ φτερά σου,
 γιὰτ' ἦρθ' ἡ ὥρα ἡ γλυκειὰ νὰ πᾶς νὰ στεφανώσῃς
 ἓνα παιδί λεβέντικο ποῦ γέννησ' ἡ Ἑλλάδα.

* *

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια πέταξε και πάη νὰ στεφανώσῃ
 τὸ νικηφόρο βασιληὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον.

ΕΡΟΤΑΙ

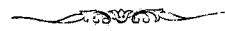

Ἐθνική, 25 Μαρτίου (ἡ Ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.)
Βασιλική, 21 Μαΐου (ἡ ἑορτὴ τοῦ Βασιλέως)
Θρησκευτικαί, (καθ' ὅς δὲν ἐργάζονται τὰ δημόσια γράφεια.)
 1) Νέον ἔτος. — 2) Θεοφάνειων. — 3) Ἐπαγγελισμοῦ. — 4) Με-
 γάλῃν Παρασκευῆν και Σάββατον. — 5) Κυριακὴν και Δευ-
 τέραν τοῦ Πάσχα. — 6) Ἁγ. Γεωργίου. — 7) Ἀναλήψεως.
 — 8) Πεντηκοστῆς. — 9) Ἁγ. Ἀποστόλων. — 10) Κοιμή-
 σεως τῆς Θεοτόκου. — 11) Ἁγ. Δημητρίου. — 12) δύο ἡ-
 μέρας τῶν Χριστουγέννων.

ΠΑΣΧΑΛΙΟΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1915

Ἰνδικτῶνος γ'—13.	Λατῖνων Πάσχα Μαρτίου 22.
Ἡλίου κύκλοι γ'—3.	ΤΟ ΑΓ. ΠΑΣΧΑ Μαρτ. 22.
Σελήνης κύκλοι γ'—13.	Ἡ Ἀνάληψις Ἀπριλίου 30.
Σελήνης θεμέλιον κη'—28.	Κυριακὴ τῶν Ἁγίων Πάν- των Μαΐου 17.
Κρεοφαγία ἡμέραι λβ'—32	Ἡ νηστεία τῶν Ἁγίων Ἀ- ποστόλων ἡμέρα 42.
Τὸ Τριψίδιον ἀρχ. Ἰαν. 11.	Μνήμη αὐτῶν ἡμέρα Δευτέρα.
Ἐωθινὸν ια' ἡγος πλ. δ'.	Παραμ. Χριστοῦ. ἡμ. Πέμπτη
Ἡ ἀπόκρεως Ἰανουαρ. 25.	
Νομικὸν φάσκα Μαρτίου 21.	

Ἀρχὴ τῶν ὥρων τοῦ ἔτους, κατὰ τὸ 1915
Ἐὰρ: Μαρτίου 8. — *Θέρους*: Ἰουνίου 9.
Φθινοπόρον: Σεπτεμβρίου 11. — *Χειμῶν*: Δεκεμβρίου 10.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

1	Πέμπτη	† Ἡ περιτομή τοῦ Χριστοῦ Βασ. Μ.
2	Παρασκευή	Σιλβέστρου Πάπα Ρώμης καὶ Θεοδοσίου
3	Σάββατον	Μαλαχίου καὶ Γορδίου
4	Κυριακή	Ἡ σύναξις τῶν Ὁ Ἀποστόλων καὶ Θεοκτίστου
5	Δευτέρα	Θεοπέμπτου, Θεοῦ
6	Τρίτη	† Τὰ ἅγια Θεοφάνεια
7	Τετάρτη	† Ἡ σύναξις Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ
8	Πέμπτη	Δομνίκου καὶ Γεωργίου τοῦ Χόσεβίτου.
9	Παρασκευή	Πολυεύκτου καὶ Εὐσταθίου
10	Σάββατον	Γρηγορίου Νύσσης καὶ Λομετιανοῦ
11	Κυριακή	Ἄρχεται τὸ Τριμήδιον,
12	Δευτέρα	Ἐφραίμ, Στρατονίκου καὶ Ἀγνῆς.
13	Τρίτη	Τῶν ἐν Σινῶ καὶ Παῖθῳ
14	Τετάρτη	Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου Παύλου τοῦ Θεβραίου.
15	Πέμπτη	Ἡ προσκύνησις τῆς Ἀλάσεως Πέτρου ἀποστ.
16	Παρασκευή	† Ἀντωνίου τοῦ Μ. Ἀχιλλᾶ Γεωργίου.
17	Σάββατον	† Τοῦ Ἀσώτου. Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου.
18	Κυριακή	Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ Ἐφροσύνης
19	Δευτέρα	Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου.
20	Τρίτη	Μάξιμου τοῦ ὁμολογητοῦ, Νεοφίτου.
21	Τετάρτη	Τιμοθέου τοῦ Ἀποστ. καὶ Ἀμιστ. Πέτρου.
22	Πέμπτη	Κλήμεντος Ἱερομάρτυρος καὶ Ἀγαθαγγέλου
23	Παρασκευή	Ξένου.
24	Σάββατον	Ἀπόκροσ, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
25	Κυριακή	Ξενοφώντος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
26	Δευτέρα	† Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψ. Ἰωάννου Χρυσοστ.
27	Τρίτη	Ἐφραίμ τοῦ Σύρου Χάρητος.
28	Τετάρτη	Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων Ἰγνατίου.
29	Πέμπτη	† Τῶν 3 Ἱεραρχῶν Βασιλείου Μ. Γρηγορίου.
30	Παρασκευή	Θεολόγου καὶ Ἰωάν. Χρυσοστόμου.
31	Σάββατον	Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν ἀναργύρων ἀθανασίας.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

1	Κυριακή	Τερομάγου, Τριφρονος μαρτ. καὶ Ἀναστασίου
2	Δευτέρα	† Ἡ Ὑπαπαντή. Καθαρὰ Δευτέρα.
3	Τρίτη	Συμεὼν τοῦ Θεοδόχου καὶ Ἄννης.
4	Τετάρτη	Ἰσιδώρου, Ἰωσήφ Νεομάρτυρος.
5	Πέμπτη	Ἀγάθης, Πολυεύκτου, Ἀντωνίου νεομ.
6	Παρασκευή	Βουκόλου ἐπισκόπου Σιμόνης.
7	Σάββατον	Παρθενίου καὶ Λουκά.
8	Κυριακή	Ἀ τῶν Νηστειῶν. Τῆς Ὁρθοδοξίας.
9	Δευτέρα	Νικηφόρου, Παγκρατίου
10	Τρίτη	Χαρολάμπου ἱερομάρτυρος.
11	Τετάρτη	Βλασίου, Θεοδόχου, Αἰγούστης.
12	Πέμπτη	Μελέτιου ἐπ. Ἀντιοχείας.
13	Παρασκευή	Μαρτινιανοῦ, Συμεὼν.
14	Σάββατον	Αἰξεντίου τοῦ ὁσίου.
15	Κυριακή	Ὀνησίμου, Β' τῶν Νηστειῶν.
16	Δευτέρα	Παμφίλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
17	Τρίτη	Θεοδόρου τοῦ Τήρωνος.
18	Τετάρτη	Λέοντος Πάπα Ρώμης.
19	Πέμπτη	Ἀρχίππου, Φιλήμονος, Ἀπφίας καὶ Φιλοθέης.
20	Παρασκευή	Λέοντος, ἀγάθωνος πάπα Ρώμης.
21	Σάββατον	Τιμοθέου καὶ εὐσταθίου
22	Κυριακή	† σταυροπροσκυνήσεως γ' τῶν νηστειῶν.
23	Δευτέρα	Πολυκαίρου, πολυχρονίου.
24	Τρίτη	Ἡ εἵρεσις τιμίας καρολάης τοῦ Προδρομοῦ.
25	Τετάρτη	Ταρασίου ἀρχιεπ. Κων/πόλεως.
26	Πέμπτη	Πορφυρίου ἐπ. Γάζης ἀγ. φωτεινῆς
27	Παρασκευή	Προκοπίου τοῦ Δεκαπολίτου.
28	Σάββατον	Βασιλείου τοῦ ὁμολογητοῦ.

ΜΑΡΤΙΟΣ

1 Κυριακή	Εβδοχίας, σωφρονίου, δ' τῶν νηστειῶν.
2 Δευτέρα	Τῶν ἁγίων Θεοδώρων.
3 Τρίτη	Εὐτροπίου, κλεονίκου καὶ βασιλίκου
4 Τετάρτη	Γερασίου. Ὁ μέγας κανὼν.
5 Πέμπτη	Κόνωνος, ἀρχελαίου, εὐλογίου, εὐλαμπίου.
6 Παρασκευή	Τῶν ἐν ἀμορίῳ 42. Ὁ ἀκλόριστος ἕμνας
7 Σάββατον	Βασιλέως ἱερομάρτ.
8 Κυριακή	Θεοφυλάκτου. Ε' τῶν νηστειῶν.
9 Δευτέρα	Τῶν ἐν σεβαστείᾳ 43 μαρτύρων.
10 Τρίτη	Κοδράτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
11 Τετάρτη	Σωφρονίου ἀρχ. Ἱεροσολύμων.
12 Πέμπτη	Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ.
13 Παρασκευή	Ἀνακομιδῆ τῶν λειψάνων Νικηφόρου.
14 Σάββατον	Τοῦ Λαζάρου.
15 Κυριακή	Τῶν Βαΐων.
16 Δευτέρα	Μεγάλη Δευτέρα.
17 Τρίτη	Μεγάλη Τρίτη.
18 Τετάρτη	Μεγάλη Τετάρτη.
19 Πέμπτη	Μεγάλη Πέμπτη.
20 Παρασκευή	Μεγάλη Παρασκευή.
21 Σάββατον	Μεγα Σάββατον.
22 Κυριακή	ΤΟ ΔΕΙΘΝ ΠΑΣΧΑ.
23 Δευτέρα	Δευτέρα τῆς Δικαιονησίμου.
24 Τρίτη	Τρίτη τοῦ Πάσχα
25 Τετάρτη	† Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ὑπερ. Θεοτόκου.
26 Πέμπτη	Ἡ σύναξις τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.
27 Παρασκευή	Τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.
28 Σάββατον	Ἰλαρίωνος, στεφάνου καὶ εὐσταθίου.
29 Κυριακή	Τοῦ Θωμᾶ.
30 Δευτέρα	Ἰωάννου τοῦ συγγραφέως τῆς Κλίμακος.
31 Τρίτη	Ὑπατίου ἱεροῦ. Μενάνδρου μάρτυρος.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

1 Τετάρτη	Μαρίας τῆς αἰγυπτίας.
2 Πέμπτη	Τίτου ὁσ. τοῦ θαυματουργοῦ.
3 Παρασκευή	Νικήτα ὁσίου, Ἰωσήφ ἱμνογράφου
4 Σάββατον	Γεωργίου τοῦ ἐν Μαλεῶ.
5 Κυριακή	Τῶν Μυροφάρων. κλαυδίου μ. Θεοδώρου
6 Δευτέρα	Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως
7 Τρίτη	Γεωργίου ἐπισκ. Μυτιλήνης, Καλλιοπίου μ.
8 Τετάρτη	Ἡριδίωνος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ.
9 Πέμπτη	Εὐψυχίου μάρτυρος.
10 Παρασκευή	Τερεντίου μάρτυρος.
11 Σάββατον	Ἀντύπα ἐπισκόπου Περγάμου.
12 Κυριακή	Τοῦ Παραλύτου.
13 Δευτέρα	Μαρτίνου πάπα Ρώμης.
14 Τρίτη	Ἀριστάρχου Πούδης.
15 Τετάρτη	Τῆς Μεσοπενηκοστής.
16 Πέμπτη	Ἀγάπης, Εἰρήνης καὶ Χιονίας.
17 Παρασκευή	Συμεὼν τοῦ ἐν Περσίδι.
18 Σάββατον	Ἰωάννου. κοσμᾶ καὶ σάββα.
19 Κυριακή	Τῆς Σαμαρείτιδος.
20 Δευτέρα	Θεοδώρου καὶ τριγινᾶ, ζαχαρίου ἀποστόλου.
21 Τρίτη	Ἰανουαρίου καὶ ἀλεξάνδρου.
22 Τετάρτη	Θεοδώρου τοῦ σακεώτου.
23 Πέμπτη	† Γεωργίου Μ. τοῦ τροπαιοφόρου.
24 Παρασκευή	Ἐλισάβετ τῆς ὁσίας.
25 Σάββατον	Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, Νίκης μάρτ.
26 Κυριακή	Τοῦ Τυφλοῦ.
27 Δευτέρα	Συμεὼν ἱερομάρτυρος.
28 Τρίτη	Τῶν ἐν Κυστίῳ 9 μαρτύρων.
29 Τετάρτη	Ἰάσωνος καὶ σωλιπάτου.
30 Πέμπτη	Τῆς Ἀναλήψεως.

ΜΑΪΟΣ

1 Παρασκευή	Ἱερεμίου μάρτυρος.
2 Σάββατον	Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λευρ. Ἀθανασίου τοῦ μεγ.
3 Κυριακὴ	Τῶν Ἁγίων πατέρων.
4 Δευτέρα	Πελαγίας μάρτυρος.
5 Τρίτη	Εἰρήνης τῆς μεγαλομάρτυρος.
6 Τετάρτη	Ἰὼβ καὶ Σεραφεῖμ.
7 Πέμπτη	Ἀκακίου καὶ Κορδάτου μαρτ.
8 Παρασκευή	Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, Ἀρσενίου τοῦ μεγ.
9 Σάββατον	Ἡσαίου καὶ Χριστοφόρου.
10 Κυριακὴ	Τῆς Πεντηκοστῆς.
11 Δευτέρα	Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
12 Τρίτη	Ἐπιφανίου καὶ Γερμανοῦ.
13 Τετάρτη	Γλυκερίας, Εὐθυμίου τοῦ νέου.
14 Πέμπτη	Ἰσιδώρου μάρτυρος τοῦ ἐν Χίω.
15 Παρασκευή	Παλαμίου τοῦ μεγάλου.
16 Σάββατον	Θεοδώρου καὶ Νικολάου.
17 Κυριακὴ	Τῶν ἁγίων Πάντων.
18 Δευτέρα	Ἀρχεται ἡ νηστεία τῶν ἁγίων ἀποστ.
19 Τρίτη	Πατρικίου Προύσης.
20 Τετάρτη	Θαλελλαίου μάρτυρος.
21 Πέμπτη	† Τῶν ἁγ. Ἰσαποστ. Κωνστ. καὶ Ἑλένης.
22 Παρασκευή	Βασιλίσκου μάρτυρος, Παύλου Τριπόλεως.
23 Σάββατον	Μιχαὴλ ἐπισκόπου.
24 Κυριακὴ	Συμεών.
25 Δευτέρα	Ἡ τρίτη εἴρεσις τῆς κερ. τοῦ Προδρόμου,
26 Τρίτη	Κάρπου τοῦ ἀποστόλου.
27 Τετάρτη	Ἑλλαδίου μάρτυρος.
28 Πέμπτη	Εὐτυχοῦς ἱερομ.
29 Παρασκευή	Θεοδοσίας μάρτυρος.
30 Σάββατον	Ἰσαακίου τοῦ δσίου.
31 Κυριακὴ	Ἐρμείου μάρτυρος.

ΙΟΥΝΙΟΣ

1 Δευτέρα	Ἰουστίνου.
2 Τρίτη	Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως.
3 Τετάρτη	Λουκιανοῦ μάρτυρος.
4 Πέμπτη	Μητροφάνους.
5 Παρασκευή	Δωροθέου.
6 Σάββατον	Ἰλαρίωνος.
7 Κυριακὴ	Θεοδότου.
8 Δευτέρα	Ἡ ἀνακ. λευφάνων Θεοδώρου.
9 Τρίτη	Κυρίλλου.
10 Τετάρτη	Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντονίνης.
11 Πέμπτη	Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα.
12 Παρασκευή	Ἰουλιανῶν.
13 Σάββατον	Ἀκυλίνης μάρτυρος.
14 Κυριακὴ	Ἐλισσαίου. προφ.
15 Δευτέρα	Ἀμῶς τοῦ προφ.
16 Τρίτη	Τριγώνος θαυμ.
17 Τετάρτη	Μανουήλ, Σαβέλ μάρτύρων.
18 Πέμπτη	Λεοντίου.
19 Παρασκευή	Ἰούδα τοῦ ἀποστόλου.
20 Σάββατον	Μεθοδίου ἱερομ.
21 Κυριακὴ	Ἰουλιανοῦ.
22 Δευτέρα	Εὐσεβίου.
23 Τρίτη	Ἀγριππίνης μάρτυρος.
24 Τετάρτη	† Τὸ γενέθλιον τοῦ Τιμίου Προδρόμου.
25 Πέμπτη	Φεβρωνίας δσιομάρτυρος.
26 Παρασκευή	Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.
27 Σάββατον	Σαμψὼν δσίου τοῦ ξενοδόχου.
28 Κυριακὴ	Κύρου καὶ Ἰωάννου.
29 Δευτέρα	† Πέτρον καὶ Παύλον.
30 Τρίτη	† Ἡ Σύναξις τῶν 12 Ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ

1 Τετάρτη	<i>Κοσμά και Δαμιανού</i>
2 Πέμπτη	Ἡ κατάθεσις τῆς εὐθείας τῆς Θεοτόκου.
3 Παρασκευή	Ἰακίνθου καὶ Ἀνατολίου.
4 Σάββατον	Ἀνδρέου Κρήτης.
5 Κυριακή	Ἀθανασίου καὶ Λαμπάδου.
6 Δευτέρα	Σισαῖου Λευίας.
7 Τρίτη	Κυριακῆς, Θωμᾶ
8 Τετάρτη	Προκοπίου μεγαλομάρτυρος.
9 Πέμπτη	Τῶν ἐν Νιζοπόλει 45 μαρτύρων.
10 Παρασκευή	Εὐφίμιας.
11 Σάββατον	Πρόκλου καὶ Ἰλαρίου.
12 Κυριακή	Γαβριὴλ καὶ Στεφάνου.
13 Δευτέρα	Ἀκύλα καὶ Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης.
14 Τρίτη	Κυρούου καὶ Ἰουλίτης.
15 Τετάρτη	Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος.
16 Πέμπτη	Μαρίνης μεγαλομάρτυρος.
17 Παρασκευή	Αἰμιλιανοῦ μάρτυρος.
18 Σάββατον	Δίου καὶ Μακρίνης
19 Κυριακή	Ἡλίου τοῦ Προφήτου.
20 Δευτέρα	Συμεὼν καὶ Ἰωάννου.
21 Τρίτη	Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς.
22 Τετάρτη	Φωκᾶ καὶ Ἰεζεκιὴλ.
23 Πέμπτη	Χριστίνης μεγαλομάρτυρος.
24 Παρασκευή	Ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης.
25 Σάββατον	Παρασκευῆς ὀσιομάρτυρος.
26 Κυριακή	† Παντελεήμονος.
27 Δευτέρα	Προχόρου, Νικάνορος.
28 Τρίτη	Καλλινίκου καὶ Θεοδότῆς.
29 Τετάρτη	Σίλα, Σιλουανοῦ, Κρήσκεντος.
30 Πέμπτη	Εὐδοκίμου καὶ Ἰωσήφ.
31 Παρασκευή	

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

1 Σάββατον	Ἡ πρόδοσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ἄρ. νηστεία.
2 Κυριακή	Ἡ ἀνακ. τῶν λειψάνων Στεφάνου.
3 Δευτέρα	Ἰσαακίου καὶ Λαλμάτου.
4 Τρίτη	Τῶν ἐν Ἐφέσῳ 7 παίδων.
5 Τετάρτη	Ἐρσινγίου μάρτυρος
6 Πέμπτη	† Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος.
7 Παρασκευή	Λομετίου.
8 Σάββατον	Αἰμιλιανοῦ.
9 Κυριακή	Ματθαίου τοῦ Ἀποστόλου.
10 Δευτέρα	Λαυρεντίου.
11 Τρίτη	Εὐπίου.
12 Τετάρτη	Φωτίου καὶ ἀνικήτου,
13 Πέμπτη	Μαξίμου τοῦ διμολογητοῦ.
14 Παρασκευή	Μιχαίου τοῦ προφήτου.
15 Σάββατον	† Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.
16 Κυριακή	Τοῦ ἁγ. Μανδηλίου καὶ Ἀλκιβιάδου μάρτυρος.
17 Δευτέρα	Μύρωνος μάρτυρος.
18 Τρίτη	Φλωρίου καὶ Λαύρου.
19 Τετάρτη	Ἀνδρέου μάρτυρος τοῦ στρατηλάτου.
20 Πέμπτη	Σαμμουὴλ τοῦ προφήτου.
21 Παρασκευή	Θαδδαίου
22 Σάββατον	Ἀγαθονίκου.
23 Κυριακή	Λούπου μάρτυρος καὶ Καλλινίκου.
24 Δευτέρα	Ἐδουχοῦς ἱερομάρτυρος.
25 Τρίτη	Βαρθολομαίου τοῦ Ἀποστόλου.
26 Τετάρτη	Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας.
27 Πέμπτη	† Φανουρίου μεγαλομάρτυρος.
28 Παρασκευή	Μωϋσέως τοῦ Αἰθίοπος.
29 Σάββατον	† Ἡ ἀποτομή τῆς κεφ. Ἰω. τοῦ Προδρ.
30 Κυριακή	Ἀλεξάνδρου.
31 Δευτέρα	Ἡ κατάθεσις τῆς τιμ. ζώνης τῆς Θεοτόκου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

1 Τρίτη	Σύναξις τῆς Θεοτόκου.
2 Τετάρτη	Μάμαντος καὶ Ἰωάννου.
3 Πέμπτη	Ἄνθιμον καὶ Θεοκτίστον.
4 Παρασκευή	Βαβύλα καὶ Μιούσεως.
5 Σάββατον	Ζαχαρίον τοῦ προφήτου.
6 Κυριακή	Ἡ τοῦ ἐν Κολοσσαῖς θαύματος τοῦ Μιχαήλ.
7 Δευτέρα	Προεόρτια τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου.
8 Τρίτη	† Τὸ γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.
9 Τετάρτη	† Ἰωακείμ καὶ Ἄννης.
10 Πέμπτη	Μηνοδώρας.
11 Παρασκευή	Θεοδώρας.
12 Σάββατον	Ἀπτονόμου μάρτυρος.
13 Κυριακή	Κορηλίου.
14 Δευτέρα	† Ἡ ὕψωσις τοῦ τιμίου Σταυροῦ.
15 Τρίτη	Νικήτα μεγαλομάρτυρος.
16 Τετάρτη	Εὐφημίας μεγαλομάρτυρος.
17 Πέμπτη	Σοφίας καὶ τῶν θυγατρ. αὐτῆς.
18 Παρασκευή	Εὐμενίου ἐπισκόπου.
19 Σάββατον	Γροφίμου, Σαββατίου.
20 Κυριακή	Εὐσταθίου.
21 Δευτέρα	Κοδράτου καὶ Ἰωάννου.
22 Τρίτη	Φωκᾶ ἱερ.
23 Τετάρτη	Ἡ σύλληψις τοῦ τιμίου Προδρομοῦ.
24 Πέμπτη	Θέκλης τῆς πρωτομάρτυρος.
25 Παρασκευή	Εὐφροσύνης τῆς ὁσίας.
26 Σάββατον	† Ἡ μετάστασις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.
27 Κυριακή	Καλλιστράτου.
28 Δευτέρα	Χαρίτωνος τοῦ ὁμογ.
29 Τρίτη	Κυριακοῦ.
30 Τετάρτη	Γρηγοριανοῦ ἱερομάρτυρος.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

1 Πέμπτη	Ἀνανίου καὶ Ρομανοῦ.
2 Παρασκευή	Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης.
3 Σάββατον	Διονυσίου τοῦ Ἀεροπαγίτου.
4 Κυριακή	Ἰεροθέου. Ἀθηγῶν.
5 Δευτέρα	Χαριτίνης μάρτυρος.
6 Τρίτη	Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου.
7 Τετάρτη	Σεργίου καὶ Βάκχου.
8 Πέμπτη	Πελαγίας τῆς ὁσίας.
9 Παρασκευή	Ἰακώβου ἀλφαίου.
10 Σάββατον	Εὐλαπίου καὶ Εὐλαπτίας.
11 Κυριακή	Τῶν ὁγ. 350 Θεοφόρων Πατέρων.
12 Δευτέρα	Πρόβου καὶ Ταρέζου.
13 Τρίτη	Κύριου, Παύλου.
14 Τετάρτη	Ναζαρίου καὶ Γερασίου.
15 Πέμπτη	Δουκιανοῦ.
16 Παρασκευή	Δοργίνου.
17 Σάββατον	Ὁσιᾶ τοῦ προφ.
18 Κυριακή	Λουκᾶ Εὐαγγελιστοῦ.
19 Δευτέρα	Ἰωήλ.
20 Τρίτη	Ἀρτεμίου.
21 Τετάρτη	Ἰλαρίωνος ὁσίου.
22 Πέμπτη	Ἄβερζίου.
23 Παρασκευή	Ἰακώβου ἀποστ.
24 Σάββατον	Ἀρῆθα μάρτυρος.
25 Κυριακή	Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου.
26 Δευτέρα	† Δημητρίου μεγαλομάρτυρος.
27 Τρίτη	Νέστορος μάρτυρος.
28 Τετάρτη	Τερεντίου Λεονίλλης.
29 Πέμπτη	Ἀναστασίας.
30 Παρασκευή	Ζηνοβίου καὶ Ζηνοβίας.
31 Σάββατον	Στάχυος, Ἀπελλοῦ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

- 1 Κυριακή Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἀναργύρων.
- 2 Δευτέρα Ἐπιφάνειου.
- 3 Τρίτη Ἰωσήφ.
- 4 Τετάρτη Ἰωαννικίου.
- 5 Πέμπτη Γαλοκτίωνος καὶ Ἐπιστήμης.
- 6 Παρασκευή Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ.
- 7 Σάββατον Τῶν ἐν Μελιτινῇ 33 μαρτύρων.
- 8 Κυριακή † Ἡ σύναξις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μ.
- 9 Δευτέρα Ὁνησιφόρου καὶ Πορφυρίου.
- 10 Τρίτη Ἐρᾶστου.
- 11 Τετάρτη Μηνᾶ, Βίκτωρος.
- 12 Πέμπτη Ἰωάννου τοῦ ἐλεήμονος.
- 13 Παρασκευή Ἰωάννου τοῦ Χριστοστόμου.
- 14 Σάββατον Φιλίππου, ἄρχ. ἡ νηστ. Χριστοῦ.
- 15 Κυριακή Πρόκλου ἀρχιεπ.
- 16 Δευτέρα Γουρία, Σαμωνᾶ
- 17 Τρίτη Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ.
- 18 Τετάρτη Γρηγορίου
- 19 Πέμπτη Πλάτωνος καὶ Ρωμανοῦ.
- 20 Παρασκ. Ἀβδίου καὶ Βασιλαίου.
- 21 Σάββατον Τα εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.
- 22 Κυριακή Φιλήμονος, Ἀπφίας.
- 23 Δευτέρα Γρηγορίου ἐπισκόπου.
- 24 Τρίτη Κλήμεντος πάπα Ρώμης.
- 25 Τετάρτη † Αἰκατερίνης μεγαλομάρτυρος.
- 26 Πέμπτη Ἀλυπίου, Νίκωνος.
- 27 Παρασκευή Ἰακώβου τοῦ Πέτρου.
- 28 Σάββατον Στεφάνου.
- 29 Κυριακή Παραμόνου καὶ Φιλομένου
- 30 Δευτέρα † Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

- 1 Τρίτη Ναοὺμ τοῦ προφήτου.
- 2 Τετάρτη Ἀββακοὺμ τοῦ προφήτου.
- 3 Πέμπτη Σοφονίου τοῦ προφήτου.
- 4 Παρασκευή † Βαρθολομαίου τῆς μεγαλομ.
- 5 Σάββατον Σάββα τοῦ ἡγιασμένου.
- 6 Κυριακή † Νικολάου τοῦ ἀπισκόπου Μυρέων.
- 7 Δευτέρα Ἀμβροσίου Ἐπισκόπου.
- 8 Τρίτη Παταπίου τοῦ ὁσίου.
- 9 Τετάρτη Ἡ σύλληψις τῆς ἀγίας Ἄννης.
- 10 Πέμπτη Μηνᾶ μάρτυρος.
- 11 Παρασκευή Λαμπίου τοῦ Στυλίου.
- 12 Σάββατον † Σπυριδωνοῦ τοῦ θαυματουργοῦ.
- 13 Κυριακή Εὐδοκίου καὶ Ἰγνατίου τῶν ἐν αὐτῶν.
- 14 Δευτέρα Θύρσου καὶ Καλλινίκου
- 15 Τρίτη Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος
- 16 Τετάρτη Ἀγγαίου προφ.
- 17 Πέμπτη Δανιὴλ τοῦ προφήτου.
- 18 Παρασκευή Σεβαστιανοῦ μάρτυρος.
- 19 Σάββατον Βονιφατίου μάρτυρος.
- 20 Κυριακή Ἰγνατίου μάρτυρος.
- 21 Δευτέρα Ἰουλιανῆς μάρτυρος.
- 22 Τρίτη Ἀναστασίας τῆς φαρμακολυτριάς.
- 23 Τετάρτη Τῶν ἁγίων δέκα μαρτύρων.
- 24 Πέμπτη Εὐγενίας ὁσιομάρτ.
- 25 Παρασκευή † Ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἸΗΣΟΥ.
- 26 Σάββατον Ἡ σύναξις τῆς Θεοτόκου.
- 27 Κυριακή Στεφάνου.
- 28 Δευτέρα Τῶν δυσμενῶν μαρτύρων.
- 29 Τρίτη Τῶν ἀναιρεθέντων 14,000 νηπίων.
- 30 Τετάρτη Ἀνυσίας ὁσιομάρτυρος.
- 31 Πέμπτη Μελάνης τῆς ὁσίας

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

Νέαν καὶ πάλιν σήμερον ἡμέραν προμηνύει
ἢ ροδοδάκτυλος ἀγῆ. Ἐκ τῶν θνητῶν τὰ χεῖλη
ἀγναὶ ἀκούονται εὐχαί. Ἐκείνη δὲ ὀμνύει
εἰς τὴν τιμὴν τῆς σήμερον ἡμέρας ὅτ' ὀφείλει
αὐτὸν νὰ ἀγαπᾷ.

Μήτηρ φιλεῖ τὰ τέκνα τῆς, τὰ τέκν' ἀντιφιλοῦσι.
καὶ οἱ νεόνιμφοι μακρὰν τὴν τύβην ἀποθοῦσι.
Παντοῦ χαρὰ. Πλὴν διατὶ θνητὸ δὲν σὺλλογεῖσαι
ὅτι τοῦ χρόνου παίγνιον προόρισται νὰ ἦσαι :

Κακῶς τὰ πράγματα νοεῖς. Τί τοῦτο σὲ εὐφραίνει,
ἀνεπαισθήτως, δύστυχε, τὴν νεότην σου μαραίνει.
Τὸ νέον ἔτος πάντοτε χαριόσυνον θὰ βλέπῃς,
πλὴν ἐκ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς τὸ γῆρας μόνον δρέπεις.

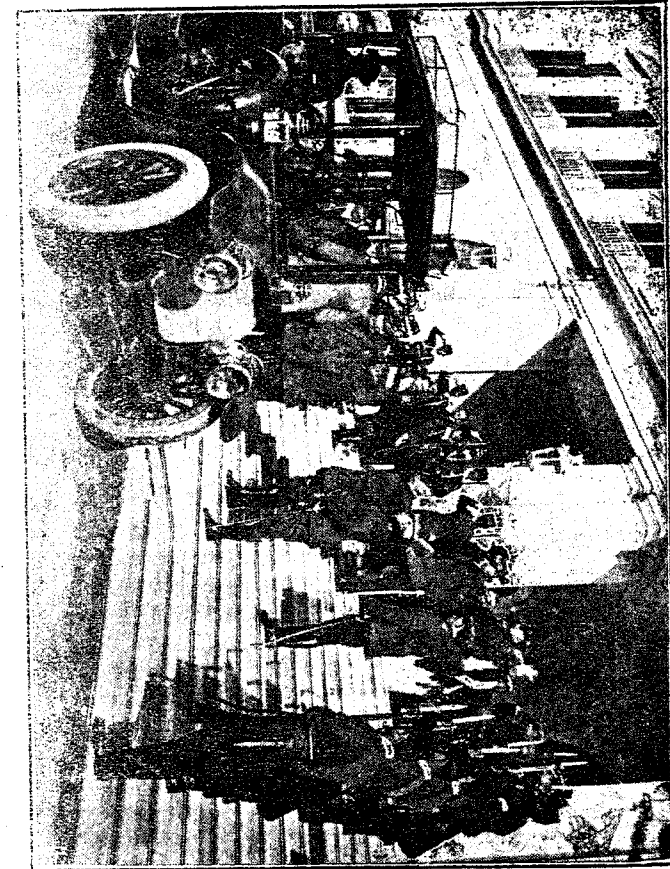
᾽Ω, ναί ! ἄς ἦτο δυνατόν τὸ γῆρας ν' ἀποθήσῃς
μακρὰν σου πλέον ἄνθρωπε ! Ἄλλὰ ἡ εἰμαρμένη
ἐγγὺς τὸ γῆρας ὤρισεν, ἡ νεότης δ' ἀπομένει
ὡς ἀνεξάλυπτος σιὰ χαρὰς ἀπολεσθείσης.

Ἄφ' οὗ ὅλα οὕτως ἔχουσί, μακρὰν, μακρὰν ὁ πόνος
τὰ δάκρυα, οἱ στεναγμοί, καὶ αἱ ἀποπλανήσεις !
Χαίρου ! τοῦ Παραδείσου βασιλεῦ ! διότι εἶσ' ὁ μόνος
προνομιῦχος ἐπὶ γῆς, ὃν ἔπλασεν ἡ φύσις.

Ο ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΡΡΙΟΣ Α΄

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΛΕΥΚΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

(*Ιστορικά και λαογραφικά Σημειώσεις*)

Κτίσμα τῶν Ἑνετῶν ὁ Λευκὸς Πύργος, ἀπὸ τὸν XV αἰῶνα ἴστανται εἰς τὸ Ν. Α. ἄκρον, τοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν τείχους τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ διὰ τοῦ ὄγκου του ἐπιβάλλεται μὲν, πιέζει δὲ τὰ στήθη τῶν Θεσσαλονικέων λόγῳ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων.

Ποῦν ἀργά, ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης, φαίνεται ὅτι οἱ Τοῦρκοὶ ἐσκέφθησαν νὰ χρησιμοποιήσωσι τὸν Λευκὸν Πύργον ὡς φρούριον· τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (1520-1566). Ἀφενδῆς δὲ μαρτυρία τοῦτου πρόκειται ἡμῖν ἢ ἀνωθεν τῆς εἰσόδου αὐτοῦ εὐρισκομένη ἀραβικὴ ἐπιγραφή.

Ποῖα ἢ αἰτία τῆς μὴ χρησιμοποίησός του εἰς προηγουμένην ἐποχὴν, ὡς καὶ ποῖα τὰ αἴτια τὰ ὠθήσαντα Σουλεϊμάν τὸν Μεγαλοπρεπὴ εἰς τὴν ἀγχώσιν του; Οὐδὲν τούτων εἶνε γνωστὸν, οὔτε ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δυνάμεθα ἀσφαλὲς συμπέρασμα νὰ ἐξαγάγωμεν. Τὸ μόνον ἀσφαλὲς εἶνε ὅτι, ἐπὶ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ὁ Λευκὸς Πύργος ἐφοδιάσθη μὲ βαρὺν πυροβολικὸν τῆς ἐποχῆς, κατὰ δὲ τὴν περιεργωτάτην τῆς ἐπιγραφῆς ἔκφρασιν, κατέστη τοιοῦτος, ὥστε καὶ μὲ αὐτὸν ἔτι τὸν λάμποντα ἀστερισμὸν τοῦ Λέοντος ν' ἀνθαμιλλᾶται. Ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα μετεχειρίσθη τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Λέοντος καὶ οὐχὶ ἕτερόν τινα, καὶ γὰρ ἡμῖν ποιητικῆς μεταφορᾶς, ἀλλὰ χωρίως, ἵνα δικαιολογήσῃ τὸ ἐπιθετὸν Λέων, ὅπερ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ ἀποδίδεται τῷ Σουλεϊμάν. Ἐκτὸς ὅμως τούτου, οὐδόλως παρὰ τολμὸς εἶνε καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι ἐνέχει ἢ μεταφορὰ αὕτη καὶ δυσειδαιμονίας δόσιν.

Ἡ ἐπιγραφή κατ' ἀντιγραφὴν καὶ μετάφρασιν τοῦ κ. Γαβρ. Φιλιππίδου ἔχει ὡς ἑξῆς: (Πᾶσαι αἱ ἐν τῷ Ἰμμερολογίῳ, τοιχορικαὶ ἐπιγραφαὶ ἀνεγνώσθησαν καὶ μετεφράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου.)

Κείμενον

Seyri meydan hazret Soultan Souleiman zaman
emry ile yapouloup rudji esset oldi teman,
chyrî piker ergeha toplar ki etrafinda dir
yarechour bou Kouleye burdji esset olourse nam

Pengamber ahir zemandan veselian.

ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Σουλτάν Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς,
ἔγένετο κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐπισκευῆ ἡγευ ἐπέγραψε τὸ Κεῖτος
[τοῦ Λέοντος
μὲ τῶν δίκων θηρίων τοποθετημένων γύρωθεν πιν-σουλίου,
δι' ὧν ἀνταμιλλῶνται πρὸς τὸν Πύργον τοῦτον μόνον ὁ ἀστε-
ρισμὸς τοῦ Λέοντος.

ὑπὸ τοῦ προφήτου τῶν τελευταίων (μισχάτων) αἰώνων ἀμῆν.
Ἐκ τοῦ δευτέρου στίχου τῆς ἐπιγραφῆς μαθαίνομεν ἔτι, ὅτι
μόνον ἀγροῦν ὁ Πύργος, ἀλλὰ καὶ ἐπεσκευάσθη, πρῶτον τὸ
ὅποσον δὴ καὶ ὅτι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχε ἀποστῆ οὐσι-
ώδεις βλάβας. Ἄτυχῶς δὲν ἔχομεν περιγραφὴν τοῦ ἀρχικοῦ
σχεδίου τοῦ Πύργου, ἵνα καθορίσωμεν τὴν γῆσιν τῶν ἐπισκευῶν
τούτων. Παράλληλόντες ὅμως αὐτὸν πρὸς τὸν εἰς τὴν εἰσο-
δὸν τοῦ Ἐπιταγίου τοιοῦτον, δυνάμεθα μετὰ θετικότητος
ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι οὐδεμία οὐσιώδης μεταβολὴ ἐγένετο εἰς
τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχέδιον, ἀλλὰ μόνον ἐπισημῶσαι τινὲς βλάβαι
ἐπεσκευάσθησαν.

Ὁλόκληρος ὁ πέμπτος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ἀποξείσθη.
Τὸ τοιοῦτον παρατηρεῖται εἰς πολλὰς τουρκικὰς ἐπιγραφὰς. Ἐ-
γένετο δὲ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάν
Ἀβδουλ Χαμίτ Χάν τοῦ II. Ὁ δεσποτικώτατος αὐτοῦ Σουλτάνου
ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν λογογραφίαν αὐτοῦ
καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἔτι, δι' ὃ διέταξε τοὺς μιστικὸς
αὐτοῦ πράκτορας (χαφιέδες), ἵπου εὐνοίαν λέξεις ἐπιληρήμους,
ν' ἀποξείωσιν αὐτὰς νύκτωρ, διὰ νὰ μὴ προκαλοῦσι τὴν περιέργειαν
τοῦ κόσμου. Καὶ ὁ στίχος λοιπὸν οὗτος ἔχει ἀποξείσθη κα-
τὰ τὸν τρόπον τοῦτον θεωρηθεὶς ὡς ἐπιληρμὸς, ἔκ τινος, φαί-
νεται, ἐν αὐτῷ περιλαμβανομένης λέξεως. Ἴσως νὰ περιείχετο καὶ
ἡ χρονολογία τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν χρησιμοποήσεως του.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ὁ
Λευκὸς Πύργος ἐχρησίμευσεν ὡς φρουρὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

καὶ προέβαλεν ἀπειλητικὰ τὰ πυροβόλα του ἐναντίον παντὸς
τολμοῦντος νὰ ἐπιβουλεύῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης.

* * *

Ἦότε ὅμως μετεβλήθη εἰς φυλακὰς εἶναι ἀγνωστον. Τὸ μό-
νον γνωστὸν εἶναι ὅτι, κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν (1821)
καὶ ἐντεῦθεν, μέχρι πρὸ εἰκοσαετίας περίπου, ὁ μὲν Λευκὸς Πύρ-
γος ἦτο τὸ κεντρικὸν σφραγεῖον καὶ βασανιστήριον τῶν Χριστιανῶν,
τὰ δὲ περὶ αὐτοῦ μέχρι τοῦ νῦν Γυμναστηρίου, ὅπου
ἄλλοτε τὸ καφενεῖον «τῆς Πολιτίας», ἦσαν τὸ γενικὸν νεκροτα-
φεῖον τῶν ἐκεῖ οὐκ ἐπισημῶς φονευμένων. Τόσον δὲ πολὺ αἷμα ἐχρίνε-
το ἐκεῖ, ὥστε, αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ὠνόμαζον αὐτὸν **Κανλί-Κουλέ**,
δηλὰ δη Πύργον τοῦ Αἵματος, ὄνομα τὸ ὁποῖον ἀνεπληρώθη διὰ
τοῦ Λευκοῦ Πύργου πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ μεταβολὴ ἐγένετο λίαν εὐκόλως: εἰς Σουλ-
τάνικὸς ἱσθὰδες καὶ ἐν ἀσπρισμα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἤρκησε πρὸς
τοῦτο. Μεγίστην ὅμως ἔχει σημασίαν ὅχι ἡ μεταβολή, ἀλλ' ἡ ἀ-
φορμὴ αὐτῆς.

Ἐπειδὴ μετὰ τὸ πέρας τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου ἡ Τουρ-
κία εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τοῦ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐλέγχου, ὁ
Σουλτάνος μετὰξὺ ἄλλων τοιούτων ἀγρίων καὶ ἀπανθρώπων κέν-
τρων, αὐτὰ διέταξε νὰ καταστραφῶσιν ἀπὸ τὰς μεγαλοπόλεις
τῆς αὐτοκρατορίας του, ἦτο καὶ τὸ τοῦ Λευκοῦ Πύργου, διότι ἤρ-
χeto εἰς τὴν ἀμεσον τῶν εὐρωπαϊκῶν Προξένων ἀντίληψιν. Αὐτὴ
δὲ ἦτο ἡ κυρίως ἀφορμὴ ἡγευ μετέβαλε τὸ αἱματώδες τοῦτο κέν-
τρον εἰς ἀπλήν φυλακὴν, ὅπου καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Πηγείου προδο-
θέντες εὐζώνοι τῷ 1886 ἐφίλοξενήθησαν! Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς
τὴν προηγουμένην ἐποχὴν.

Ὁλόκληρος λόχος γύφτων ἐστράτολογεῖτο πρὸς ἐκπ. ἡρωσιν
τοῦ ἔργου τοῦ βασανιστοῦ. Πολλοὶ δὲ τοῦρκοι μετὰξὺ τῶν πρὸς
τὸν Μωάμεθ **ταγμάτων** των, **ἐτάζον** καὶ νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς τὰ
βασανιστήρια ἐκεῖνα ἐπὶ μίαν ἢ δύο ἡμέρας δωρεάν.

Ὁ λόχος τῶν γύφτων, ἵνα τραφῇ, ἔδεκατίζε τὸ συσίτιον τῶν
ἐγκλείστων, ὅπερ ἦτο ἐλάχιστον, ὅσακις δὲ τις ἐξ αὐτῶν, ἰδίως
δὲ ὁ Ἰουδαῖος Σάμουηλ Κοὲν (περὶ τῆς μυστηριώδους οὐκογε-
νεῖας τῶν Κοὲν εἶδε λαογραφίαν μου) ἐφεύρισκε νέον εἶδος βα-
σάνων, φρικτότερον τῶν γνωστῶν, ἐλάμβανεν ὡς ἀμοιβὴν ὅλον
τὸ σιτηρῆσιον τριῶν ἡμερῶν τῶν ἐγκλείστων, οἵτινες οὕτω ἐστα-
ροῦντο ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας καὶ τοῦ ὕδατος, ὅπερ τὴν ἐποχὴν
ἐκείνην ἦτο περιζήτητον.

Μεταξύ των διαφόρων βασανιστηρίων την πρώτην θέσιν κατείχε τὸ *γνουμπέκι*, ἐντὸς τοῦ ὁποίου *ἐστούμπιζον* τὰς κεφαλὰς τῶν καταδικῶν, ἢ ὑπεχρέουν αὐτοὺς νὰ μεταβάλλωσιν εἰς κόβιν *στουμπίζοντας* νωπὰ περιττώματα.

Πολλάκι εἰς τὸ καφενεῖον τῆς Τούμπας καθήμενοι μετὰ τοῦ μακαρίτου Ἰ. Τσικοπούλου καὶ τοῦ ἀειμνήστου Π. Ν. Παπαγεωργίου καὶ συζητοῦντες σχετικά ζητήματα, ἐδυσκολευθίμεν πολὺ νὰ εὑρωμεν τὴν παραγωγὴν παροιμίας Μακεδονικῆς, δυστυχῶς μόνον εἰς τὸ ἐπιχωριάζον βουλγαρομακεδονικὸν ἰδίωμα εἰς ἡμᾶς γνωστὴν καὶ ἔχουσαν οὕτω :

Moltsi—moltsi=σώπα—σώπα.
Lagno toltsi=καὶ κουπάνιζε περιττώματα.

Ὅτε δὲ μίαν ἡμέραν ἠσχολούμεθα περὶ τῶν λαογραφικῶν μνημείων τῶν ἐχόντων τὴν αἰτίαν εἰς τὴν τοῦ Λευκοῦ Πύργου ἱστορίαν, καὶ ἀνεμνήσθημεν τοῦ *γνουμπέκου*, δὲν ἐδυσκολευθίμεν πλέον νὰ εὑρωμεν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παραγωγῆς τῆς ἀνω παροιμίας.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ποιούμεθα ἐκκλίσην πρὸς πάντας τοὺς Μακεδόνας, ἵνα ὁ γνωρίζων σχετικὴν Ἑλληνικὴν τοιαύτην παροιμίαν, ἀποστείλῃ ταύτην εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Ἡμερολογίου.

* * *

Μὴ νομίσητε ὅμως ὅτι δὲν ὑπῆρχε τρόπος τοῦ νὰ σωθῆ τις ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τοῦ Λευκοῦ Πύργου. Ἀπεναντίας, ὑπῆρχε τοιοῦτος μάλιστα ἀσφαλής.

Μεταξὺ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Πύργου ἦτο καὶ ἓνας Χότζας ἐντεταλιμένος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ προσηλυτίσῃ εἰς τὴν *θείαν* τοῦ Μωάμεθ θρησκείαν τοὺς Χριστιανούς ἐγκλειστούς. Ἐπεσκέπτετο δὲ αὐτοὺς καθημερινῶς καὶ ἂν εὔρισκεν εἰς τινα διαθέσεις ἐξισλαμισμοῦ τὸν παρελάμβανε καὶ τὸν μετέφερεν εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τέμενος, ὅπου ἐλάμβανε χώραν ἢ εἰς τὴν νέαν θρησκείαν κατήχησις. Ὅτε δὲ ἔκρινε κατάλληλον τὸν καιρὸν ὁ Χότζας, μετεφέρετο οὗτος ἐν πομπῇ εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ παρ' αὐτῷ τέμενος, ὅπου ἐλάμβανε τὸ νέον ὄνομα καὶ ὑφίστατο τὴν νενομισμένην περιτομήν. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἡμερῶν εὐτυχίας καὶ τιμῶν, ἐπρόξικίζον αὐτὸν με *χανούμ* καὶ ὄριζον αὐτῷ ἀπολανάς. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲ ὁ ἐξισλαμισμὸς οὗτος δὲν συνεπῆγετο τὰς συνήθεις διαμαρτυρίας τῶν ἐκείστοτε Μητροπολιτῶν, ρητῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαγορευομένων τούτων.

Τὸν τελευταῖον τῶν οὗτος ἐξισλαμισθέντων μόλις ἐνόησεν ἑαυτὸν Τριζόντα κέντε περίπου ἔτη ἔκτοτε παρήλθον. Πόσον ὁ πρῶτος μᾶταιος γένος παρέρχεται τάχαίσι! Ἐλέγετο Δημήτριος καὶ κατήγετο ἐξ Ρουμλιουζίου. Οὔτε τὸ ἐπίθετόν του, οὔτε τὸ ἰδιώτερον χωρίον του διετῆρησά ποτε. Μόλις ἐφ' ἑβδ., ἀλλ' εἶδιδε τὴν ἐπιτοσίαν εἰκοσαετοῦς νέου. Εἰρηστέρονος, ρουδαλός, με *χαρακτηριστικῶς* τελείως Ἑλληνικῶς, εἶχε προσελκύσει τὰ αἰσχροῦ ἐνδύματα τοῦ Βέη τοῦ τόπου του, ὃν καὶ ἐφόρευσε διὰ τὸν λόγον ταύτην, συλληφθεὶς δὲ κατεδικιάσθη εἰς θάνατον καὶ ἐξορίσθη εἰς τὰ βασανιστήρια τοῦ Λευκοῦ Πύργου.

Προηθεὶς φαίνεται ὁ νεὸς ἐκ τῶν βασανιστηρίων, φειδόμενος ἴσως τῆς ζωῆς του, ἢ καταπειθεὶς εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Χότζα ἐπισησεις, ἢ λόγῳ ἀδυναμίας χαρακτήρου, ἐδέχθη τὸν ἰσλαμισμὸν. Λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς του οὐραιότητος ἴσως, ἢ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀδυναμίας τοῦ Χότζα ἢ ποιότη-τῆς μεταφορᾶς του ἐκ τοῦ Λευκοῦ Πύργου εἰς τὸ Διοικητήριον ἔλαβε πανηγυρικώτερον *χαρακτήριον* τὴν φορὰν ταύτην. Τόσος δὲ θόρυβος ἐγένετο, ὥστε οἱ χωστῆνοί, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς ὁδοὺς ὅθεν διήλθεν ἡ πομπή, ἐξέλειπον τὰ καταστήματα καὶ τὰς οἰκίας ἐκ φόβου.

Τῆς πομπῆς προηγείτο κήρυξ, εἶποντο ἱππεῖς σπαθοφόροι, οὐχὶ ἐν παρατάξει, ἀλλ' ὀργιάζοντες, μετ' αὐτοὺς ἤρχοντο τὰ *νταούλια* καὶ οἱ *ζουρνάδες*, κατόπιν αὐτῶν αἱ σημαῖαι καὶ τὰ λάβαρα, ἀμέσως δὲ κατόπιν ἐφέρετο ἐπὶ διβανίου ὁ ἀλλαξοπιστίας περιτομωζόμενος ὑπὸ διαφόρων Χότζάδων. Τὴν ὄλην δὲ πομπὴν ἐκλείειν ἀπειρον πλῆθος ἀκολουθοῦν αὐτὴν ἐν φωναῖς καὶ ἀλλολαγμοῖς.

Τὶ ἀπέγεινεν ἔκτοτε ὁ μετονομασθεὶς εἰς Σελίμ Δημήτριος, οὐδέποτε ἠδυνήθηεν νὰ μάθω. Ἴσως ἔχθη ἀπὸ τὰ μέρη μας διὰ πάντος, ὅπως σήμερον καὶ τὸ τῆς ἡμισελήνου λάβαρον, ὅπερ, καὶ εἰν τῆς ζωῆς προδότημασεν ἀπὸ τὸν Σταυρόν.

Ἐργασίον μηνὶ Ἰουνίῳ 1914.

Ἐκ Κώδικος ἀποκειμένου ἐν τῇ Ἱερῇ
Μητροπόλει Θεσσαλονίκης καὶ φέροντος χρονολογίαν
1730

«1730 Ἀπριλίου πρώτη ἔλασε χιόνι ψυχρὸ καὶ φαρμακρὸ καὶ ἐγάλασε τὰ δένδρικὰ καὶ ἀμπέλια καὶ χωράφια καὶ δὲν ἐγένηκαν, ἐξεπίγιασαν. Σταφύλια δὲν ἐγένηκαν, οὔτε ἀπὸ ἑνα κλάδι καὶ ἔγενεν ἀκρίβεια πολλή. τὸ σιτάρι τὸ κοιλὸ 720 ἄσπρα καὶ τὸ ἀλεύρι 90 καὶ τὸ κερὶ 570 τὸ κοιλὸ καὶ τὸ κρασί ἢ ὀκτὼ ἄσπρα 10 καὶ ἦταν μεγάλη στενωχωρία εἰς τὸν κόσμον ὅπου δὲν εὐρίσκονταν κραας, ἢ ὀκτὼ 24 καὶ τὸ κασιγίσιο 18, τὰ αὐτὰ 3 ἄσπρα τὸ ἕνα, ἢ ὄρνιθα 30 καὶ τὸ σαμόλαδο ἢ κάρτα (δράμια 139) 14 καὶ τὸ μπεζίρι (λινέλαιον) τὸ ὅμοιον, τὸ βούτυρον ἢ ὀκτὼ 60 καὶ τὸ τυρὶ ἢ ὀκτὼ 18.»

«1740 Ἀπριλίου 23, ἔγινε μεγάλη πείνα καὶ δὲν εὐρίσκομεν ψομί. Τὴν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐφάγαμεν κερχισι ψομί δράμια 70 (ἔπεται λέξις ἐφθαομένη) καὶ τὸ κερχὶ ἦταν ὀμιένο ἀπὸ τὸν Χρόνον καὶ σάν τὸ ἔφαγεν ὁ κόσμος ἀρρώστησαν καὶ ἐσήκωσαν τὸ κερχὶ καὶ ἤλθε καράβι μὲ σιτάρι καὶ ἐπωλήθηκε (ἔπεται λέξις δυναμένη νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς 10 καὶ ὡς 90) τὸ κοιλὸ καὶ ἔτσι ἐπεράσαμεν ἕως τὸν Ἁγίον Ἀπόστολον ὅπου βγήκε τὸ κριθάρι τὸ καινούργιο καὶ ἔφαγεν ὁ κόσμος κριθάρι πρὸς 13 ἄσπρα τὴν ὁμίαν.»

«1740 ἔγινε θανατικὸ πολὺ, ὅπου ἀπέθαναν Χριστιανοὶ 14 τὴν ἡμέραν καὶ Τοῦρκοὶ ἀπέθνησκον τὴν ἡμέραν ἕως 147 καὶ Ἑβραῖοὶ 31 τὴν ἡμέραν καὶ ἀπέθαναν Χριστιανοὶ ὅλοι 1337 ὅπου τοὺς εἶθαφεν ὁ παπᾶς, Τοῦρκοὶ 2239. Ἑβραῖοὶ 3935. Εἰς τοὺς 1740 τοῦ μεγάλου θανατικοῦ ἀπέθαναν Ἑβραῖοὶ 3935, Τοῦρκοὶ 2239 Χριστιανοὶ 1337 τὸ ὅλον 7611.»

Ε. ΛΑΜΠΡΙΑΔΟΥ (Γυμνασιάρχου)

ΤΙΝΑ ΤΑ ΑΠΑΡΤΙΖΟΝΤΑ
ΤΟ ΠΟΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ

Αἱ περὶ τῆς παιδείας καθόλου ἀντιλήψεις καὶ γνώμαι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οὐ συνάδουσιν ἐν πᾶσι πρὸς ἄλληλας· αἴτιον τούτου τὸ μὲν ἢ καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ δημοσίῳ τε καὶ ἰδιωτικῷ αὐτῶν βίῳ ἐκδηλουμένη φυλετικὴ διαφορά, τὸ δὲ ἢ ἀντίθεσις τῶν ἐκάστοτε ἀνακυπτουσῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐκπορευομένων παντοίων πνευματικῶν κατευθύνσεων, αἵτινες παραλλήλως ἢ ἐπαλλήλως ἐπηρεάσαν τὸν πνευματικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἰκοθεν λοιπὸν δῆλη ἡ δυσσχέροια τοῦ διὰ βραχέων χαρακτηρισμοῦ τοῦ ποιοῦ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας· ἄλλως ἀντελαμβάνετο ταύτης ὁ Ἀθηναῖος καὶ ἄλλως ὁ Λακεδαιμόνιος· καὶ ὁ μὲν Ἀθηναῖος πολλὴν ἀπονέμων σημασίαν εἰς τὴν κτήσιν γνώσεων καὶ παντοίων δεξιότητων καὶ εἰς τὸ: καθ' ἕκαστον τὸν αὐτὸν ἄνδρα ἐπὶ πλεῖστα εἶδη καὶ μετὰ χαρίτων μάλιστα ἂν εὐτραπέλωσ ἀταρκετὸς τὸ σῶμα παρέχεσθαι (Θουκ. II 4,1,1) ἐσεμνύνετο καλῶν τὰς Ἀθήνας, αἵτινες ὄντως εἶχον ἀποβῆ, ἵνα κατὰ Φίλωνα (περὶ τοῦ πάντ. σπουδ. § 19) εἴπω, τοῦτο ἐν Ἑλλάδι ὅπερ ἐν ὀφθαλμῶν κόρῃ ἢ ἐν ψυχῇ λογισμὸς, παιδεύειν τῆς Ἑλλάδος, καὶ μετὰ τοῦ Ἰσοκράτους διακηρύττων, ὅτι τοσοῦτον ἢ ἡμετέρα πόλις ἀπολέλοιπε περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε οἱ ταύτης μαθηταὶ διδάσκαλοι τούτων γέγονασι καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεπιοίηκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μάλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας (Ἰσοκρ. πανηγ. 50) ὁ

δὲ Λακεδαιμόνιος γράμματα μὲν ἐν κατῆς χρείας μαθημάτων τῶν δὲ ἄλλων παιδευμάτων ξηνηλασίαν προσέμενος (Πλουτ. ἐπιτ. Λακ. 4) ἠρεῖγεται μὲν καλούμενος ἄμουςτος ἐκαγλήτο δ' ὅμως ὅτι αὐτὸς διεπονεῖτο καὶ ἐπαιδεύετο εἰς τε τὸ *καλῶς ἀρχεσθαι* καὶ *ἐπὶ πᾶν ἐρῶσθαι*, μεγαλοφροσύνης πλήρης καὶ οὐδενὸς ὑστερος εἰς ἀνδρείαν, φιλοπονίαν, φιλονικίαν καὶ φιλοτιμίαν, καὶ διὰ τοῦ Ἀρχιδάμου ἀποφαινόμενος, ὅτι *πολὺν διαφέρειν οὐ δεῖ νομίζειν ἀνθρώπου ἀνθρώπου, κρᾶτιστον δὲ εἶναι ὅστις ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις παιδεύεται* (Θουκ. I 84, 4). Ὡσαύτως δὲ ἡ σπουδαία καὶ βαθυγνώμων περὶ τῆς ἀνθρωπίνης παιδείας καὶ μορφώσεως δόξα τῶν Πυθαγορείων, ὡς αὐτὴ διετυπώθη ἐν τοῖς θεσμοῖς καὶ ταῖς διατάξεσιν αὐτῶν περὶ τῆς δοκιμασίας τῶν εἰς τὰ πυθαγόρεια συνέδρια ἢ διακοεῖα προσερχομένων καὶ τῆς ἀφώνου ὑπ' αὐτῶν οὐκείωσης τῆς γνώσεως ~~τοῦ μαθητή~~, κατατασσομένων τὸ πρῶτον ἐν τοῖς *ἀκουσματικαῖς* εἴτα δεκτῶν γενομένων εἰς τοὺς κυρίου *σπουδαστᾶς* ἢ *μαθηματικῶς* καὶ βαθυγνώμων προβιβασομένων ἀπὸ *τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν* εἰς *τὰς θεωρητικὰς* καὶ ἀπὸ τούτων εἰς *τὰς ἐπιστημολογικὰς μαθήσεις*, οὐ σμικρὸν ἀφίσταται ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως τῶν τὰ πάντα ἐπαγγελλομένων, μέτρον τῆς ἀξίας τοῦ εἶδέναι ἐχόντων τὴν εἰς τὸν πρακτικὸν καὶ πολιτικὸν βίον χρησιμότητα αὐτοῦ *καὶ περὶ τὸν ἐριτικῶς λόγους μισθαρνούντων σοφιστῶν*, οἵτινες τὸ πᾶν μαθητὸν ἢ διδασκτὸν ὑπελάμβανον, εἰ μὴ Φύσις ἢ Θεότης τις ἀνίσως τὰ καλὰ κατένευεν. Ὁμοίως πρὸς τὴν διὰ πλείους ἐρεῦνης καὶ ιστορικῆς παρατηρήσεως χωρήσασαν εὐρείαν καὶ καθολικὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἀριστοτέλους σφόδρα ἀντιπίπτει ὁ δογματισμὸς, μεθ' οὗ καταπολεμεῖται ἡ δημόδης πίστις καὶ ἡ συναφὴς ταύτης παιδεία ὑπὸ τε τοῦ πικρῶς τὴν τε πολυθείαν καὶ τὰς ἀτόπους περὶ τοῦ Θεοῦ ἐννοίας τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ τοῦ ὄγλου διασύραντος Ξενοφάνους καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου, ὅστις πολλῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν δοξμας καταφάμενος, τὸν μὲν Ὅμηρον καὶ Ἀρχίλοχον ἀξίους ἔκριεν ἐκ τῶν ἀγῶνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ραπίζεσθαι τὴν δὲ τοῦ Ἡσιόδου, Πυθαγόρου καὶ ἄλλων πολυμαθείαν ἐπέσκωπεν ὡς *κακοτεχνίαν* καὶ οὐδενὸς ἀξίαν. Ἐπὶ δὲ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς φιλόσοφος φαίνεται διακνυμιόμενος καὶ εἰς προτέρας αὐτοῦ ἀντιμαχομένας δόξας π.χ. ὁ Πλάτων ἐν μὲν τῇ Πολιτείᾳ τέρμα τῆς διὰ πολλῶν ἐτῶν καὶ διὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀγομένης παιδείας τάσσει τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν ἢ ὄντων ὄντων, ἐν δὲ τοῖς Νόμοις ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ιστορικῆς πίστεως βιαζόμενος παρορᾷ πᾶσαν ἀτε-

λειαν τῆς δημόδους θρησκείας καὶ ἀνευρίσκει τὴν γαλήνην τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν Θεῶν τῶν πατέρων.

Παρὰ πάσας δ' ὅμως τὰς ἀντιθέσεις ταύτας τοὺς αὐτοὺς πάντες ὑπετέπουν χαρακτήρας καὶ τὰ αὐτὰ διέγραφον γενικά τῆς παιδείας γνωρίσματα καὶ λοιπὸν αὐστηρῶς διακρίνουσι καὶ διαστέλλουσι *τὴν ἑαυτῆς χάριν* ἀσκουμένην παιδείαν καὶ μάθησιν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὸν πρακτικὸν βίον ὑπουργούσης, καὶ ἐκείνην μὲν περὶ ἐλευθερίου ἐπιτηδεύσεις καὶ μαθήσεις σπουδάζουσαν ἀποδέχονται ὡς μόνην προσήκουσαν τῷ ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ, ταύτης δὲ καταφρονουσιν ὡς ἐχούσης τι τὸ *βάνανσον καὶ θητικὸν καὶ δουλικόν* καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐλευθέραι τέχναι, ἔξ ὧν ἡ *ἐλευθέρος συνέστηκεν ἀγωγή*, ἔδει νὰ ἐπιτηδεύονται οὐχὶ πρὸς ἐντέλειαν καὶ ἀκρίβειαν, ἀτε μῆτε τῆς γυμναστικῆς ὀφειλοῦσης νὰ παρασκευάζῃ ἀθλητὰς μῆτε τῆς μουσικῆς μουσικούς· διότι τῷ ἐλευθέρῳ προσήκουσι παιδεύματα ἅτινα ἐπιτηδεύονται *ἢ ἑαυτῶν χάριν* ἢ τῆς ὀφειλείας ἄλλων ἕνεκα ἢ πρὸς τὸ εὐαρέστως τὰς ὥρας τῆς σχολῆς διάγειν (Ἀριστ. πολιτ. VIII 2, 3 p. 1337-8). Τὸ δὲ περὶ ταῦτα σπουδάζειν ὑλικῶν κέρδους καὶ χρηματισμοῦ ἕνεκα ὠνειδίετο ὡς ἀνελεύθερον, ὡς διαπιστοῦται ἐξ ἄλλων τε ἀνεκδότων καὶ ἐκ τοῦ ἔξης ἐν τοῖς Παράλληλοις Ἰωάννου τοῦ Λαμασηνοῦ φερομένου: «Παρ' Εὐκλείδῃ τις ἀρξάμενος γεωμετρεῖν, ὡς τὸ πρῶτον θεώρημα ἔμαθεν ἤρετο τὸν Εὐκλείδην «τί δέ μοι πλέον ἔσται ταῦτα μανθάνοντι;» καὶ ὁ Εὐκλείδης τὸν παῖδα καλέσας «δός, ἔφη,» αὐτῷ τριώβολον ἔπειδὴ δεῖ αὐτῷ ἔξ ὧν μανθάνει κερδαίνειν» τὸ ἀντὶ χρημάτων διδάσκειν ἀντεμάχετο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀντίληψιν, τῶν τοῦτο ποιούντων σοφιστῶν δεινοῦ ἀξιουμένων ψόγου· διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἰσοκράτης, μισθὸν τῆς διδασκαλίας πρᾶτόμενος, φαίνεται οὐχὶ ἐν Ἀθήναις ἀλλ' ἐν Χίῳ ἰδρύσας τὴν ρητορικὴν αὐτοῦ σχολήν. Κατὰ δὲ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μισθοῦ ἐδίδασκον πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ τεχνικοί, κατακρινόμενοι ὡς τοῦ κέρδους ἕνεκα φιλοσοφοῦντες «οἱ μὲν πολλοί, λέγει Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ἀπαράσκευοι προδόντες ὀψέποτε τῆς φιλοσοφίας; ἀπτονται καὶ μέχρι τινὸς φιλοπρονήσαντες ἀπῆλθον περισπασθέντες ὑπὸ βιοτικῆς χρείας; ὀλίγοι δὲ παντελῶς ἐπὶ φιλοσοφίαν ἀποδύντες ἐργολαβίας ἕνεκα παραμένουσιν ἐν τῷ μαθηματικῷ καινοτομοῦντες ἀεὶ περὶ τῶν μεγίστων δογμάτων καὶ τοῖς πρὸ αὐτῶν οὐχ ἐπόμενοι, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τὴν ἐργολαβίαν κέρδους ἕνεκα καινὰς αἰρέσεις κτίζοντες καὶ περὶ τῶν μεγίστων θεωρημάτων ἀλλήλους ἀντιδοξοῦντες» (Διόδ. II 29).

Τοιαύτη δ' οὖσα ἡ παιδεία, εὐγενῆς καὶ οὐδενὸς ὕλικου ἀγαθοῦ στοχαζομένη, τοῦτο μὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον διαπλαστικὸν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου «*ἢ γὰρ διδασκῆ, κατὰ τὸν Δημόκριτον, μεταρρυθμίζει τὸν ἀνθρώπον, μεταρρυθμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ*» οἷονεὶ δευτέραν αὐτῷ ἐνεργαζομένη φύσιν, τοῦτο δὲ ἐγγενεῖ ἀσφάλειαν καὶ εὐστάθειαν ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ χειραγωγεῖ αὐτὰς καὶ κατευθύνει οὕτως ὥστε νὰ μὴ *πλανῶνται ἐν τοῖς πράγμασιν ὡς περ οἱ ξένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς*, μηδ' ἀποβάλλωσι τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας *ἐχούζον ἀσυλον ἐν ἑαυταῖς ἔχουσαι* πρὸς δὲ ἀπεργάζεται αὐτῆν μὲν πνευματικὸν βίον ζωῆς καὶ ἐνεργείας πλήρη τὴν δὲ διάνοιαν εὐκίνητον καὶ εὐστροφον, περιόπτουσα ἅμα μέγιστον τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀτίμητον κῆσμον, χρυσοῦν στεφάνων καὶ ἀναθημάτων ὑπέρτερον καὶ ὑπ' οὐδενός, οὔτε ἀφαιρούμενον οὔτε ληϊζόμενον ὡς Στίλπων ὁ Μεγαρεὺς διεκέρυξεν οὗτος τ.ἐ. «*ἀλοῦσης αὐτῷ τῆς περικτίδος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ τυράννου καὶ διαρπαγείσης ἀναχθεῖς ἐπὶ τὸν βασιλεῖα καὶ ἐρωτηθεῖς εἴτι δὴ αὐτὸς ἀπέλεσε, τῶν μὲν ἐμῶν οὐδέν, ἔφη, τὸν γὰρ λόγον καὶ τὴν παιδείαν ἔχω, τὰ δὲ λοιπὰ διατὶ μᾶλλον ἐμὰ καὶ οὐχὶ τῶν πολιορκούντων;*» (App. Paral. Ioh. Dam. 153).

Καλλιστος δὲ καὶ πολῦτιμος κῆσμος ἡ παιδεία ὑπάρχουσα οὐ μεταδοτέα ἀνάγκη καὶ βία, διότι «*οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον χρῆ μανθάνειν—ψυχῇ γὰρ βίαιον οὐδὲν ἔμμονον μάθημα*» (Πλάτ. Πολ. VII p. 537) καὶ διότι «*πᾶσαι τῶν τε ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν αἱ μαθήσεις αἱ μὲν ἐκούσιοι ὁρθεῖαι τε εἰσὶ καὶ εἰς τέλος ἀφικνοῦνται αἱ δὲ ἀκούσιοι φαῦλοι καὶ ἀνωφελεῖς γίνονται*», ἀλλ' οἰκεία βουλήσει καὶ ὁρμῇ πρόπει νὰ μετέχωσι ταύτης πάντες ἐπαιρόμενοι ὑπὸ τῆς διακαοῦς ἐπιθυμίας τοῦ «*αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλον*» ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας δηλονότι ἐκείνης, ἣτις ἐνεψύχου τοὺς ἐν Ὀλυμπία ἀγωνιζομένους καὶ προεκάλει τὴν ἀμιλλαν τῶν τε ποιητῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ ἦν ὑπέβλεπεν ἡ φθίνουσα ἀρχαιότης, ὡς παρόρημα ἑτερόνομον καὶ τὴν ἐλευθερίαν παραβλάπτου καὶ διὰ τοῦτο χοῦζον χειραγωγίας καὶ θυμίσσεως διὰ τῆς παραλλήλως βαίνουσης διδασκαλίας καὶ ἡ διδασκαλία δ' ὁμοῦς ἔδεινὰ βαίνελευθέρωσ ἐν τῷ μορφωτικῷ αὐτῆς ἔργῳ ὅσῳ μᾶλλον κατέχει ὁ διδάσκων τὸ διδασκῆ, ὥστε μετὰ μείζονος ἐλευθερίας καὶ δημιουργικῆς πρωτοτυπίας νὰ μεταπλάσῃ τοῦτο καὶ μετασχηματίσῃ τοσοῦτῳ μᾶλλον καρποφόρος ἀποβαίνει ἡ διδασκαλία ταύτης τρία γένη ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τοὺς τρεῖς πρώτους Ἡσιοδείους αἰῶνας καὶ διαστέλλοντα τρεῖς

τάξεις διδασκῆλων κατὰ τὸν βαθμὸν οὐ μόνον τῆς πλήρους κατανοήσεως καὶ τῆς πρωτοτύπου ὑπ' αὐτῶν μεταχειρίσεως τοῦ ὕλικου ἀλλὰ καὶ τῆς διδασκῆς δεξιότητος διακρίνει ἡ ἐξῆς θαναμασία καὶ τῶ Βίῳ ἀποδιδομένη ρῆσις: τρία γένη μαθητῶν: «*χρυσοῦν, ἀργυροῦν, χαλκοῦν—χρυσοῦν μὲν τὸ τῶν διδόντων καὶ μανθανόντων, ἀργυροῦν δὲ τὸ τῶν διδόντων καὶ μὴ μανθανόντων, χαλκοῦν δὲ τὸ τῶν μανθανόντων μὲν οὐ διδόντων δέ*» (·) δι' αὐτῆς τοῦτο μὲν εὐστόχως χαρακτηρίζεται ἡ Ἑλληνικὴ ἀντίληψις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς τὰ ἀρχαία κρατουσῆς καὶ μηδὲν μετακινούσῆς Ἀνατολῆς, τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται ἦν ὁ Ἕλληνας ἀπένεμεν ὑπέρροχον τιμῆν εἰς τὸ δημιουργικὸν καὶ ἐν τῇ πνευματικῇ χώρᾳ γόνιμον καὶ πλαστικὸν τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας.

Πρὸς τοῦτοις τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν ἐξαορακῆριζε τὸ πλούσιον καὶ τὸ πολυμερὲς αὐτῆς ὁ Σωκράτης νῦν μὲν καλεῖ ταύτην *πανήγυριν τῆς ψυχῆς, ἅτε πολλῶν ἐν αὐτῇ ὄντων ψυχῆς θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων*, νῦν δὲ παραβάλλει πρὸς *χώραν εὐδαίμονα καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ φέρονσαν* καὶ παραινεῖ, ὅπως μιμούμενοι τὸν γεωργόν, *μὴ καταφυτεύοντα πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλὰ διαλείμματα μεταξὺ τῶν δένδρων καταλείποντα, ἵνα μὴ ταῦτα ὑπ' ἀλλήλων ἀπόλωνται, μὴ σωρεύμεν ἐν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ μικρὸν τόπον ἐν αὐτῇ παραλιπόντες, ἀλλὰ ἐπ' ἄλλοις μαθήματα, μηδὲνα ἐξ αὐτῶν καρπὸν δρεψόμενοι*. Καὶ ἀληθῶς διὰ τὴν φύσιν τῆς παιδείας καὶ διὰ τὸ γοργὸν καὶ φιλομαθὲς τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας χοεῖα ὑπῆρχεν, οὐχὶ κέντρον καὶ παρορμήσεως πρὸς πολυμερῆ ἐπέκτασιν, ἀλλὰ γαλινοῦ καὶ ἀποτροπῆς ἀπο τοῦ *πολλὰ ἅμα πράττειν* καὶ παραινέσεως ὅτι ὁ περὶ πολλὰ σπουδάζων καὶ διασπώμενος, οὐ μόνον ἀπόλλυσι τὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνοχήν, τὴν ὀρισμένον σκοποῦ στοχαζομένην, ἀλλὰ καὶ ἀδυνατεῖ νὰ θεάσῃται τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν τῶν πραγμάτων, ἅτε ἐπιπολῆς τοῦτον ἀπτόμενος καὶ μόνον εἰς τὴν ἑξωτερικὴν αὐτῶν ὄψιν προσέχων. Ὁ τὴν Ἑλληνικὴν δὲ φιλομαθίαν ἀπειλήσας κίνδυνος οὗτος τῆς παρεκτροπῆς ἐπὶ τὴν ἀστάθμητον πολυπραγμοσύνην

(*) Τ. ἐ. Τρία γένη διδασκαλίας ὑπάρχουσι: χρυσοῦν, ἀργυροῦν καὶ χαλκοῦν χρυσοῦν ἢ διδ. τῶν καλῶς τὸ διδασκῆον κατανοούντων ἐλευθέρωσ τοῦτο διαμορφούντων καὶ δυναμένων εἰς τοὺς ἄλλους νὰ μεταδώσωσιν· ἀργυροῦν ἢ τῶν μεταδιδόντων μὲν μὴ ἐλευθέρωσ οὐ τοῦτο διαπλάσσαντων· χαλκοῦν τέλος ἢ τῶν κατανοούντων μὲν μὴ μεταδιδόντων δέ.

καὶ τὴν ἀσκοπον πολυμαθεῖαν, παλαιότερον ἤδη ἤρξαστο ὑποδεικνύμενος καὶ καταγγελλόμενος· ὁ Ὀμηρικὸς Μαρσίτης *ὄς πόλλ' ἠπίστατο ἔργα κακῶς δ' ἠπίστατο πάντα καὶ ὄν οὐτ' ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὐτ' ἀροτῆρα οὐτ' ἄλλως σοφὸν πάσης δ' ἡμάρτανε τέχνης* κατέστη ἢ παροιμιώδης εἰκὼν τοῦ ἀκταστάτου καὶ δίκην ὄρνιθος ἐπὶ πολλὰ φερομένου πανεπιστήμονος· ὁ Πίνδαρος ἀποτρέπει τὸ *μυριᾶν ἀρετῶν γεύσθαι ἀτελεῖ νόω* ἐν ᾧ ὁ Ἡρόδοτος ἀποφαίνεται *πολυμαθίῃ νόον οὐ διδάσκει* καὶ ὁ Δημόκριτος συμβουλεύει· *πολυνοίην οὐ πολυμαθίην χρὴ ἀσκεῖν*. Ὁ δὲ Σωκράτης πικρῶς κατερωνεύεται καὶ δορυμύτατα μέμφεται τὴν περὶ πολλὰ περισπωμένην καὶ διὰ ταῦτα ἀβρατῆ διδασκαλίαν τῶν σοφιστῶν, διδάσκων ὅτι οὐχὶ *ἡ ἀπειρία πάντων κακῶν μέγιστον, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς πολλὸν τούτων μείζων ζημία γίνεσθαι*. Εἰς τὴν κακότεχνον ταύτην πολυπραγμοσύνην ἀντιτάσσει ὁ Πλάτων τὸ *ἐκαστον τὰ ἑαυτοῦ πράττειν* καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπέθετο κορυπίδα καὶ θεμέλιον τῆς ἰδανικῆς αὐτοῦ πολιτείας· ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων ἐκδηλοῦται περιφανέστερον ἢ ἐθνικῆ αὐτῆ πρὸς τὰ πολλὰ ἅμα πράττειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι κλίσις, ἣτις βραδύτερον ἐπὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς ἀφθονον παρέσχε ὑπόθεσιν σκαυμάτων εἰς τὴν σατιρικὴν τοῦ Ίουβιναλίου μοῦσαν (Satr. III, 74).

Τὴν ἀπὸ τῆς ζηλωτῆς φιλομαθείας εἰς τὴν κακὸςχολον πολυπραγμοσύνην μετάστασιν καταπολεμοῦσιν ἰδίᾳ οἱ *τὸν ἠθικὸν χαρᾶκτῆρα τῆς παιδείας* ἐξαιρόντες· καίτοι δὲ ἀρχαιότεροι ἤδη φιλόσοφοι καὶ μάλιστα ὁ Πυθαγόρας προσέσχον ἐξαιρέτως εἰς τὸ ἠθικὸν στοιχεῖον τῆς παιδείας, καίτοι ἀναμφισβήτητον ὑπάρχει ὅτι, οὐχὶ ἐπὶ Σωκράτους τὸ πρῶτον *ἀφήμενοι οἱ φιλοσοφοῦντες τοῦ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως ἀπέκλιναν πρὸς τὴν χρῆσιμον ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν* οὐδὲ πρῶτος ὁ Σωκράτης κατεβίβασε τὴν φιλοσοφίαν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὅμως ὁμολογητέον ὅτι πρῶτος αὐτὸς εἰργάσθη μετὰ ζήλου καὶ δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ βίου ὅπως ἐγκαθιδρύσῃ αὐτὴν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς οἰκίας περὶ τὰς ἀρετάς καὶ τὰς κακίας καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια διατρέιβουσαν καὶ μετέστρεψε τὴν προσοχὴν τῶν τε κατ' αὐτὸν καὶ τῶν μετ' αὐτὸν εἰς τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τῆς παιδείας. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς γενικοὺς νόμους καὶ κανόνας τοῦ πρακτικοῦ βίου ἤρθετο οὗτος οὐχὶ ἐκ τοῦ ἐνὶ ἐκάστῳ καὶ ἐκάστοτε δοκοῦντος ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐννοίας τῶν πρακτικῶν καὶ τῶν φευκτικῶν ἄνευ δὲ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐννοίας τῶν πραγμάτων ἀδύνατον ὑπελάμβανε τὴν ἀληθῆ περὶ

αὐτῶν γινώσκειν καὶ ἐπιστήμην, ἐπιστήμην δὲ ἐκάλει αὐτὴν τὴν γνώσκειν τῶν ἐννοικῶν τῶν πραγμάτων, διὰ τοῦτο ἐταύτιζε *τὴν ἀρετὴν* πρὸς *τὴν σοφίαν*, πρὸς τὴν ἀκριβῆ διπλοῦντι γνώσκειν τῶν πρακτικῶν καὶ τῶν φευκτικῶν, πρὸς τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν· καὶ οὐ μόνον ἐθεώρει τὴν ὀρθὴν γνώσκειν ὡς ὄρον ἀπαραίτητον τῆς ὀρθῆς πράξεως, ἀλλ' ἐφρόνει καὶ διίσχυριζέτο ὅτι ἐλλειπούσης τῆς ὀρθῆς γνώσεως καὶ ἐπιστήμης οὐ μόνον τελεία ἀρετὴ ἀλλ' οὐδεμία ἀρετὴ εἶνε δυνατὴ, ὑπαρχούσης δὲ τῆς ὀρθῆς γνώσεως καὶ ἐπιστήμης συνυπάρχει καὶ ἡ ὀρθὴ πράξις· καὶ τοῦτο διότι πᾶν τὸ ἠθικῶς καλὸν καὶ ἐπαινετέον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀγαθόν. τ. ἐ. ἀφέλιμον (Ξενοφ. Ἀπομν. Γ 8, 1-7· Δ 1, 5, 5, 6· 6, 8· 9).

Ἐπειδὴ δὲ οὕτω πηγὴ καὶ κεφαλαῖον παντὸς μὲν αἰσχροῦ καὶ ἀδίκου ἢ ἀγνοῖα καὶ ἀμάθεια παντὸς δὲ καλοῦ καὶ δικαίου ἢ σοφία καὶ ἐπιστήμη, διὰ τοῦτο ἡ σοφία κατ' αὐτὸν, *ὡς γνώσις καὶ ἐπιστήμη τῆς ἀρετῆς* μετὰ τῆς παρομοιωμένης αὐτῆ εὐπραξίας ἢ ὀρθοπραξίας, εἶνε ὁ μόνος καὶ κυριώτατος τῆς ἀρετῆς παράγων καὶ ἀποτελεῖ τὸ τέλος καὶ τὸ ὑπατον τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ἀπαλλάσσουσα μὲν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς δεσποτείας τῶν ἀλόγων αὐτοῦ δομῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, συντελοῦσα δὲ εἰς τὴν εὐεξίαν καὶ τελειοποίησιν τῆς ψυχῆς τοῦ θειοτάτου τούτου μέρους τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὕτω διακρίνουσα αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἐγγυτάτω τοῦ θείου φέρουσα (Πλάτ. Πολιτ. Β 382. Γ 389b Δ 459. Ἀριστ. Ἠθ. Εὐδ. Α5, 1. Γ1. Ζ13). Κατὰ τὸν τρόπον δὲ τούτον συμβαδίζουσα συνέπιπτεν ἡ πνευματικὴ πρόοδος πρὸς τὴν ἠθικὴν τοιαύτην. Οἱ δὲ μετ' αὐτὸν εἶχοντο μὲν τοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ τῆς παιδείας, ἀλλ' ὅμως πρὸς ταύτη ἀπεδέχοντο καὶ ἄλλους παράγοντας τῆς ἠθικῆς τοῦ παιδευομένου μορφώσεως, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀναγνωρίζει μὲν τὴν παιδείαν ὡς τὸ κυριώτατον ὄργανον τῆς ἀρετῆς, τῆς αὐτῆς δ' ὅμως ἀξιοὶ τιμῆς τό τε *ἔθος*, ὅπερ ἀνάγκη νὰ *προὔπαρξῃ πως οὐκείον τῆς ἀρετῆς, στέργον τὸ καλὸν καὶ δυσχεραίνον τὸ αἰσχρὸν καὶ τὰς τιμωρίας*, ἅτε τοῦ λόγου καὶ τῆς διδασχῆς μὴ ἐν ἅπασιν ἰσχυόντων «εἰ μὲν οὖν ἦσαν, λέγει ὁ ἄριστος, οἱ λόγοι αὐτάρκεις πρὸς τὸ ποιῆσαι ἐπεικεῖς πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον κατὰ τὸν Θεόγγιν καὶ ἔδει ἂν τούτοις πορίσασθαι· νῦν δὲ φαίνονται προτρέψασθαι μὲν καὶ παρορμηθεῖν τῶν νέων τοὺς ἐλευθεροῦς ἰσχυεῖν ἠθὸς τ' εὐγενῆς καὶ ὡς ἀληθῆς φιλόκαλον ποιῆσαι ἂν κατοκώχμον ἐκ τῆς ἀρετῆς, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδύνατεῖν πρὸς καλοκαγαθίαν προτρέψασθαι· οὐ

» γὰρ πεφύκασιν αἰδοῖ πεθαοχεῖν ἀλλὰ φόβῳ οὐδὲ ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχροῦν, ἀλλὰ διὰ τὰς τιμωρίας.»

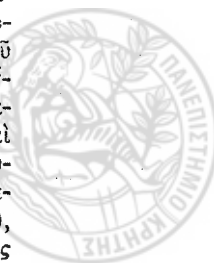
Ὁ ἠθικὸς δ' ὅμως οὗτος τῆς παιδείας σκοπὸς καίπερ ἐπικρατέστερος οὐδαμῶς ἠμαύρου τὸν θρησκευτικὸν ταύτης χαρακτήρα ἢ μουσικὴ παιδεία ἐπωνυμεῖτο ἀπὸ τῶν θυγατέρων τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης, ὁ δὲ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ἑρμῆς ἦσαν ἢ αἰσθητῆ εἰκῶν καὶ ἢ ἐν φαιναῖς τοῦ Ὀλύμπου Θεότησιν ἐνσωμάτησις αὐτῆς· οἱ αἰδοῖ, ὧν τὰ ἔπη κατὰ Θεὸν πως καὶ κατὰ φύσιν ἐλορημένα κοινὸν ἐλογίζοντο κτήμα, ἐλέγοντο οὐ μόνον *μαθηταὶ* ἀλλὰ καὶ ἐριμηνεῖς τῶν Θεῶν «Θεῖον γὰρ δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν ὄν γένος ὑμῶν» δούν πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων ξύν τισι Χάρισι καὶ » Μούσαις ἐφάρπτεται ἐκάστοτε» (Πλατ. Νομ. p. 682). Τὴν δὲ τοιαύτην πρὸς τὸ θεῖον τροπὴν καὶ κατεύθυνσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὁ τε Πυθαγόρας καὶ ὁ Πλάτων ἔτασσον ὡς τὸν κυριώτατον σκοπὸν τῆς θεραπείας τῆς ψυχῆς διὰ τῆς παιδείας, ὡς τὸ ὕστατον τέσμα καὶ κατάντημα τοῦ *ἐν παιδείᾳ διὰ τέλους διατρέβοντος* καὶ ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ὄντος καὶ Ἀληθοῦς τετραμμένου φιλοσόφου· ἀλλ' ὁ Πλάτων τὴν μὲν *τροπὴν* ταύτην θεωρεῖ ὡς τινα *περὶ αἰσχροφῶν καὶ μεταστροφῶν* τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ *γιγνομένου* ἐπὶ τὸ *ὄν*, ἀπὸ τῶν αἰεὶ θεόντων καὶ ἀλλοιουμένων ἐπὶ τὸ ἀτρέπτον καὶ ἀναλλοίωτον, ὡς τινα ἐνθου ἐφορηὴν καὶ πτήσιν εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Ἰδεῶν, (Πλατ. Πολιτ. VIII p. 521 Συμπ. 210) τὴν δὲ *παιδείαν* ὡς μέσον δι' οὗ τὸ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἀπολλύμενον καὶ τυφλούμενον ὄργανον τῆς ψυχῆς ἀποκαθαίρεται καὶ ἀναζωπυρεῖται καὶ λύεται βαθμηδὸν τοῦ σώματος, ἐν τῷ ὁποίῳ *δεδεμένον ἀναγκάζεται διὰ τούτου ὡς περὶ δι' εἰργμοῦ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, κρεῖττον ὄν σωθῆναι μυρίων ὀμμάτων, μόνῳ γὰρ αὐτῷ ὄραται Ἀλήθεια* (Πολιτ. VII p. 527 Φαιδρ. 83 A)B). Ὁμοίως δὲ οὐ μόνον οἱ Νεοπλατωνικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ Νεοπυθαγόρειοι σκοπὸν τῆς παιδείας ἐθέσπιζον τὴν καθοδήγησιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ὡς τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ πηγὴν παντὸς τοῦ ὑπάρχοντος, τοῦ τε νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῆς βαθμιαίας πάντων προελεύσεως ἀπ' ἐκείνου καὶ εἰς τὴν ἀσφαλῆ ἐπίτευξιν οὗ ἔχει ὁ ἀνθρώπος προορισμοῦ, τοῦτέστι τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀρχὴν καὶ τῆς ἐνώσεως μετ' αὐτῆς, ἐκ Θεοῦ εἰς Θεόν, καταστήσαντες οὕτω τὴν παιδείαν καὶ σοφίαν ὑπηρετικὴν τῆς Θεολογίας.

Ἐκδηλὸς ὁμοίως ὑποτυποῦται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ *κοινωνι-*

κός τε ἄμα καὶ ἠθικός χαρακτήρ τῆς παιδείας, τοῦτο μὲν ὡς ὄργανον ἀπικρατέτερον πρὸς εὐδῶν τὸ ἔπ' τε τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, τοῦτέστι τῆς ἐπὶ τὸ δικαιοῦτερον καὶ θεοφιλέστερον καὶ τελειότερον μορφώσεως τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ, σκοποῦ, ὅστις μόνον ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ δι' αὐτῆς δύναται νὰ ἐπιδιωχθῆ ἐπιτυχῶς, τοῦτο δὲ ὡς μέσου τῆς διασώσεως τῆς παρὰ τῶν προγεγεσθῶν εἰς τοῦς ἐπερχομένου κληροδοτουμένης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς κληρονομίας καὶ τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ βίου «ὡς τε *ἐπισκοποῦντας τε ἄμα καὶ ἐπισκοποῦμένους οὐκ ἔν καθ' ἑαυτὴν λαμπάδα τὸν βίον παραδίδοντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων θεραπεύοντας ἀεὶ Θεοῦς κατὰ νόμους*». Καίτοι καθόλου ρητέον ὅτι ὁ Ἕλληνας ἀγωνιστικὸς ὑπὲρ τῆς διαίτησεως τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν οὐκ ἐπιλανθάνεται τοῦ ἰδίου ἀτόμου ἀλλὰ τῇ σπουδῇ πρὸς ἀκήρατον εἰς τοῦς μεταγεγεσθῶν μεταδόσιν τῶν ἀγαθῶν τούτων συμπαραίει γνῆν καὶ τὴν ἀτομικὴν φιλοτιμίαν τῆς κτήσεως αἰδίου δόξης καὶ φήμης. Τὸ δὲ ἐκάστοτε ἐμφαντικῶς ἐξαίρομενον εἶναι οὐχὶ καθ' ἑαυτὴν ἢ διάσωσις καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς παράδοσις ὠρισμένου περιεχομένου ἐπιστήμης καὶ δεξιότητων ἀλλὰ τὸ ἐντεῦθεν προσγινόμενον αἰσθητικὸν καὶ ἀθάνατον κλέος.

Τὰ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ ἀγωγὴν πολλῆς ἠμῶνθησαν παρὰ τῶν παλαιῶν προσοχῆς καὶ μελέτης, γινόμενα ὑπόθεσις κοινοῦ διαφέροντος· τίνα δὲ μάλιστα τὰ σημεῖα περὶ ἃ ἐστρέφετο ἡ ζήτησις γνωρίζει ἡμῖν ὁ Στάχυριτης ὡδε: «*τίς δ' ἔστιν ἡ παιδεία καὶ πῶς χρὴ παιδύεσθαι δεῖ μὴ λανθάνειν· νῦν μὲν γὰρ ἄμα φεβητίζονται διὰ τῶν ἔργων· οὐ γὰρ ταῦτά πάντα πάντα ὑπολαμβάνουσι δὲ μὴ μανθάνειν τοὺς νόμους· οὕτω πρὸς ἀρετὴν οὕτω πρὸς τὸν βίον τὸν ἀριστερόν, οὐδὲ φανερόν πότμον πρὸς τὴν διάνοιαν μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἠθος· ἐκ τε τῆς ἐμπεδῆς πρὸς τὴν παιδείας ταραχῆς ἢ σκέψεως καὶ ὄλον οὐδενὶ πότμον, ἀσκήν δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ τὰ τείνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττὰ πάντα γὰρ ἔλληνες κριτὰς τινὰς*» (Ἀριστ. Πολιτ. VIII 1337). Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ζητήματα ἐπραγματεύοντο οἱ φιλοσοφοῦντες ἐν στενῇ ἀναφορᾷ καὶ σχέσει πρὸς τε τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῶν ἐρεῦνας καὶ πρὸς τὰς πολιτικὰς καὶ κοινωνικὰς αὐτῶν μελέτας καὶ ζητήσεις. Τῆς τοιαύτης διαπραγματεύσεως περιλειφθῆσαν ἡμῖν μνημεῖα ἀθάνατα τοῦτο μὲν ἡ *Πολιτεία* καὶ οἱ *Νόμοι* τοῦ Πλάτωνος τοῦτο δὲ τὰ *Πολιτικά* τοῦ Ἀριστοτέλους. Καὶ ἐν μὲν τῇ Πλατωνικῇ πολιτείᾳ ἡ ἀγωγή

καὶ παιδεία παρίσταται τὸ μὲν ὡς τὸ σύνολον τῶν μέσων, δι' ὧν οἱ πολῖται διαμορφούμενοι ἐπιγρῶννυται βαθμῆδόν διὰ τοῦ ἀναγκαιοῦντος εἰς τὴν ἰδανικὴν αὐτὴν πολιτείαν ἡθους, τὸ δὲ ὡς δύναμις τὸ ἀπλάστον καὶ ἀτελεῖς ἰδεωδῶς διαπλάττουσα καὶ τελειοῦσα καὶ διὰ πολλῶν ἐτῶν παιδεύουσα καὶ παρασκευάζουσα τοὺς μέλλοντας φιλοσόφους ἄρχοντας, οἵτινες τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ὑπερανομιμένην τῶν τῆδε καὶ πᾶσι φῶς παρέχουσαν **Ἰδίαν τοῦ ἀγαθοῦ** διευθύνοντες περιῶνται κατ' αὐτὴν νὰ διακοσμήσῃ καὶ πλῆν καὶ ἰδιώτας καὶ ἑαυτοῦς. Ἐν δὲ τοῖς **Νόμοις** γέννησις, ἀνατροφή, διδασκαλία, ἀγωγή καὶ αὐταὶ εἰσι αἱ παιδαίαι κανονίζονται **διὰ νόμων** συμφώνως τῇ διεπούσῃ τὴν ἰδρυτέαν ἀποικιακὴν πολιτείαν ἀρχῇ, καθ' ἣν «οἷς ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐντραφῶσι νόμοις, τούτοις καὶ ἐμμένουσιν, ἂν οὔτοι ἀκίνοι· τοὶ γένωνται διὰ μακρῶν καὶ πολλῶν χρόνων, σεβόμενοι καὶ φοβούμενοι τό τι κινεῖν τῶν τότε καθεστώτων· μηχανὴν δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην ἐννοεῖν ἀμόθεν γέποθεν, ὃν τινα τρόπον τοῦτ' ἔσται τῇ πόλει» (Π. ατ. Νομ. ζ p 798). Κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλη: Ἐπειδὴ πᾶσα πολιτεία εἶναι προῖδον καὶ ἀπαύγασμα τοῦ ἡθους, οὗ ἐμφοροῦνται οἱ καθ' ἕκαστον πολῖται, ἐκ δὲ τῆς τούτου διασώσεως καὶ βελτιώσεως ἐξαρτᾶται ἡ ἐξασφάλις καὶ προαγωγὴ ἐκείνης, διὰ τοῦτο ἡ μὲν παιδεία καθόλου ὀυθμιστέα καὶ προσαρμοστέα πρὸς τὴν **Πολιτείαν**, ἣς ἐκείνη ὑπάρχει τὸ σπουδαιότατον σωτικὸν στοιχεῖον, ἡ δὲ κατ' οἶκον ἀγωγή ἀποβλεπέτω αἰεὶ εἰς τὸ καθόλου καὶ γενικόν (Πολιτ. VIII p. 1326), **πᾶς δὲ εἴτε πολλῶν εἴτε ὀλίγων πρὸς ἀρετὴν ἐπιμελούμενος περιάσθω**, κατὰ τὸν Σταγειρίτην, **νομοθετικὸς γενέσθαι εἰ διὰ νόμον ἀγαθὸν γενόμεθ' ἂν** (Ἠθ. Νικ. X 10 p. 1180). Οὐχ' ἦτον δ' ὁμοῦς ὑπῆρχον καὶ συγγραφαὶ ἀποκλειστικῶς περὶ παιδείας καὶ ἀγωγῆς τὴν πραγματείαν ποιούμεναι, ὡς ἡ σφρομένη καὶ εἰς τὸν Πλούταρχον ἀποδιδομένη **περὶ παίδων ἀγωγῆς** καὶ τὰ ἀπολόμενα ἔργα τοῦ Δημοκρίτου, Ἀντισθένης, Ἀριστίππου, Θεοφράστου, Κλεάρχου τοῦ Σολέως, Ζήνωνος τοῦ Στωϊκοῦ καὶ ἄλλων, ὧν πολὺτιμα ἀποσπάσματα ἀπανθίσαντες περιέσωσαν ἡμῖν μεταγενέστεροι ἐπιτομῆς καὶ δὴ ὅτε Στοβαῖος καὶ ὁ ῥήσεις τῶν φιλοσόφων πρὸς τριαύτας τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας παραλληλίζων Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός· τίς δ' ἀγνοεῖ τὰς ἀξιολόγους τοῦ Πλουτάρχου καὶ Χρυσίππου συγγραφὰς περὶ τοῦ: **πῶς δεῖ τὸν νόον ποιημάτων ἀκούειν** τοὺς πλήρεις σοφῶν πρὸς αὐτὸ παιδείαν ὑποθηκῶν καὶ γενικῶν παραιρέσεων καὶ διδασκα-

λιῶν Ἰσοκράτους· λόγους πρὸς Νικοκλέα καὶ Δημόνικον καὶ τοὺς προτροπικοῦς λόγους τῶν μεταγενεστέρων φιλοσόφων·
 Τοιαύτην ἀναπτύξαν **κατὰ παιδὸν** τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος παιδείαν, εὐγενῆ καὶ ἐλευθέραν, ἑαυτῆς χάριν καὶ οὐχὶ κέρδους ἕνεκα ἀσκουμένην, μορφωτικὴν καὶ ἀνακλιτιστικὴν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, πλουσίαν καὶ πολυμερῆ, καὶ οὐ μόνον τῆς ἠθικῆς διαπαιδαγωγῆσεως ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ στοχαζομένην ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θεῖον ὁπόθεν καὶ αὕτη τὴν ἰδίαν ἔσχεν ἀρχὴν καὶ γένεσιν, χειραγωγούσαν καὶ ἀνυψούσαν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ μέχρι τοῦδε δύο μεγάλας ἱστορικὰς ἐντολάς· ἐν μὲν τῇ ἀρχαιοτάτῃ κατέθηκε τὰς βάσεις τοῦ ἐλευθέρου διανοητικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου, κατὰ δὲ τοὺς μέσους χρόνους ἡμίσιον χιλιετηρίδα κατατρίψαν καὶ συκιματρὸν ἀνθιστάμενον πρὸς ἀπαύστους ἐπιδρομὰς ἀπανταχῶθεν τοῦ ὀρίζοντος ἐπερχομένων πολεμίων ὑπῆρξεν ὁ κύριος ἀπόστολος καὶ πρόμαχος τοῦ Θεοῦ λόγους, δι' οὗ συνεπληρώθη καὶ ἡσφαλισθῆ ἡ ἠθικὴ τῆς ἀνθρωπότητος διάπλασις, δι' ἀποτροπασιωτάτων δὲ τῆς τύχης μεταβολῶν κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας ζοφεροῦς τῆς ἀρχαιότητος αἰῶνας διεληθὸν καὶ εἰς πολιτικὴν ἐξέλιξιν ἀναβίωσιν καὶ πάλιν γενεαίαν κλεῖται νῦν εἰς ἐνότητα περιουσίαν τὰ διεπασμένα μέλη τῆς περιμαχίτου πατρικῆς αὐτοῦ κληρονομίας, καὶ τρίτην οὐχὶ ἐλάσσονα τῶν προτέρων νὰ ἐκπληρώσῃ ἐντολήν, τὴν ἐντολήν τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνομορφώσεως τῆς Ἐκκλησίας· τὴν ἐντολήν ταύτην θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιτελέσῃ ἂν ἐκρίπτεται, ὃν ἔχει ἐν ἑαυτῷ θεόδοτον σπινθήρα τῆς τε φιλομαθείας καὶ τῆς πρὸς τὸ κλῆρον εὐαισθησίας καὶ τοῦ πρὸς τὸ χαρίεν καὶ ἄσμοικον θαυμασμοῦ ἀνυψώσῃ τὴν παιδείαν εἰς τὸ προσήκον αὐτῇ ἀξίωμα καὶ ἐξελθῆ εἰς τὴν ὑψηλὴν χώραν τῆς ἀκερδοῦς φιλοτεχνίας καὶ φιλεπιστημοσύνης. Ἐν πρὸς τοῦτο θεραπεύσῃ ἃ φέρει μεθ' ἑαυτοῦ οὐκ ὀλίγα στοιχεία τῆς ἰδίας ἐθνότητος, στοιχεῖα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος μὲν ἐκπηγάζοντα, διὰ τὴν μακροαῖωνα δ' ὁμοῦς δουλείαν καὶ τὴν ἀκλίσητον αὐτῆς ἀμαθίαν ἀμαυρὰ καὶ ἀλαμπῆ· **γλώσσαν**, πολλοὺς μὲν τύπους ἐκ τῆς ἀρχαίας διασφύζουσαν ἄλλους δὲ τινὰς κατ' ἀρχαίας ἀφορμὰς οἰκῶδες διαπλάσασαν μόνον δὲ ἀκαλλιέργητον διακείμεσαν οὐκ ἀναιτίων ὄντων τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀποστολῆς καὶ ἀπὸ Χριστοῦ λογίων δυναμῶν, ὅταν προσηκόντως καλλιέργηθῆ ν' ἀποβῆ ἡ πλουσιωτάτη καὶ καλὴ ἰσθμὸς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν· **θρησκείαν καὶ ἐκκλησίαν** αἰτινες γεννησιωτέρους καὶ συμφωνοτέρους τοὺς ἐθνικοὺς τύπους διαφυλάττουσαι χορηγοῦσι μόνον ἀναζωπυρήσεως τοῦ

θεραπευτικού συναισθήματος· ποιήσιν εθνικὴν καὶ δημόδιον ἐν-
 τέχνου ἀναπτύξεως δεομένην· γραφικὴν καὶ μουσικὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν αἰτινες ἀποκλιθαθεῖσαι καὶ καλλυνοθεῖσαι δύνανται νὰ
 ὑψωθῶσιν εἰς ὄντως ἱεροπρεπῆς καὶ σεμνὸν ἄξιωμα. Καὶ τέλος, ἂν
 ἐν τῇ τούτων θεραπείᾳ φυλάττηται μὴ ὑπὸ ἀνιστόρων προλήψεων
 παραφερόμενον παραγνωρῶσιν τὰ πάτρια σύμβολα καὶ παρεστραπῆ
 εἰς ἄκαιρον μίμωσιν ἄλλοφύλων καὶ ἀσυμφύλων δημιουργημά-
 των καὶ ἡθῶν καὶ ἀφρόνων ἀποσπάσῃ ἑαυτὸ ἀπὸ τῆς ζω-
 γόνου ἐστίας τῆς ἐθνικῆς ζωῆς· διότι τίς ἄλλος περὶ ταῦτα σο-
 φώτερος ὀδηγὸς καὶ ἐξηγητὴς παρὰ τὸν πάτριον Θεὸν παρὰ τὴν
 πάτριον ἱστορίαν παρὰ τὴν πάτριον φιλολογοῦσαν «οὐδενὶ οὖν
 »ἄλλῳ πεισόμεθα, ἔάν νοῦν ἔχωμεν, οὐδὲ χρῆσόμεθα ἐξηγητῇ
 »ἄλλῳ ἢ τῷ πατρίῳ» (Πλατ. Πολιτ. 427c) τότε, ἀλλὰ τότε μό-
 νον θὰ ἴδωμεν τὴν νέαν Ἑλλάδα ὄντως μεγάλην καὶ ἔνδοξον,
 τὸ δὲ διάδοχον τοῦ ἀρχαίου πῦρ τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ
 εἰς οὐρανομήκη ἀνυψούμενον φλόγα καὶ ἀνέσπερον καὶ ἀσβεστον
 καταναγάζον· τότε τὰ ἐν τῷ πολιτισμῷ προηγημένα ἔθνη ἐπικρο-
 τοῦντα θὰ ἀνομολογήσωσιν ὅτι ἡ νέα Ἑλᾶς τυγχάνει ἀξία τῆς
 ἀρχαίας καὶ μεγάλης αὐτῆς κληρονομίας καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν ἀνήκει ἡ
 ἀναγέννησις τῆς Ἀνατολῆς, ἐξ ἧς τὰ πάντα παρέλαβε καὶ πρὸς
 ἦν ἐγγύτερον πάντος ἄλλου φέρουσιν αὐτὴν ἡθῶν τε καὶ πνεύ-
 ματος ὁμοιότης καὶ συγγένεια.

Ἐγγραφοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου 1914.

Δὲν ὑπάρχουν πονηρότεροι ἄνθρωποι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ νομίζουν
 ὅτι εἶναι ἀφελεῖς.

○○○○

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ καυχᾶται διὰ τοὺς προγόνους, ὁμοιάζει τὴν πιτά-
 ταν. Τὸ μόνον ἀγαθὸν ποὺ ἔχει εὐρίσκειται ὑπὸ τὴν γῆν.

○○○○

Ἐξ ὅλων τῶν σοβαρῶν πραγμάτων ὁ γάμος εἶναι τὸ ἀστεϊότερον.

○○○○

Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε συγχρόνως ἐρωτευμένος καὶ φρόνιμος.

○○○○

Ὁ ἔρωτς εἶναι πάντοτε εὐπιστός.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ Χ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΚΤΗΜΑΤΑ¹

(Δεστικὸν Θεσσαλονίκης)

- 1 Ἄν ἀρχινήσου καὶ τὰ πῶ τὰ πάθια μου τραγουδία,
 ἡ μαύρη γῆς μαραινίτι, δὲν βγάξει περὶ λουλούδια.
 Τοὺς στίχους τούτους συνήθως ἄδουσι μὲ ἦχον μανέ, οὗτος δὲ
 εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν πρῶτος στίχος τῶν *μερακλίδων*.
- 2 Παραλυμένη μου ζουὴ μὴν τύχη καὶ σὶ χάσου,
 ζουὴ μὲ μαῦρα δάκρυα πῶχου γιὰ νὰ πιράσου.
- 3 Καταραμένη μου ζουὴ, μὴν τύχη καὶ μ' ἀφίσης
 καὶ πάλι μὲ τὰ κλάμματα νὰ μὲ παραγορήσης.
- 4 Νιέβρη θὰ φέρου τὰ βουνά, τοὺν ἡλίου θ' ἀκλουθήσου,
 νὰ πᾶ νὰ βρῶ τὴν τύχη μου, νὰ τὴν ἐβλαστιμήσου
 Ντέβρη ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ σημαίνει ἄνω-κάτω.
- 5 Τύχη μου, τί σὶ ἐφτηξα καὶ τᾶχαις μετ' ἱμένα,
 Ἄρονήθηκα τὸν νεόπου μου καὶ προπατῶστὰ ξιένα.
- 6 Πουτές μου δὲν ἰγέλασα τοῦ ἄμοιρου μὲ κέφι
 ἀφοῦ βλιέπου τὴν τύχη μου καὶ ὄλου μὲ κατατρέχει.
- 7 Τὰ μάτια μου γινήκαν βρουσοῦλις καὶ ὄλου τρέχουν,
 τρουπήσανι τοῦ στηθους μου καὶ τὴν καρδιά μου βρέχουν
- 8 Βασανισμένου μου κορυμὶ τυραννισμένου σώμα,
 σὰ σ' ἀγαπῶ μὲ τὴν καρδιά μ', τί νὰ σοῦ πῆ τοῦ στόμα;

¹ Κτήματα ἐν Θεσσαλονίκῃ λέγονται τὰ δύστιχα

- 9 Μάννα μ' ὄντας μ' ἐγένναες τριά μιροῦ τισάρου,
μαννοῦλά μου δὲν μ' ἔδινε κουρμπάνι γιὰ τοῦ Χάρου·
- 10 Τούτουν τὸν χρόνον χαίρουμι, τὸν ἄλλον Θεὸς
[τοῦ ξέρει,
ἢ θ' ἀποθάνου ἢ θὰ ζῶ ἢ θ' ἄμ. σ' ἄλλα μέρη.
- 11 Ψηλά βουνά γιὰ κλάψτι μι, γιατί θὲ ν' ἀποθάνου,
μόνους μου τοῦ κατάλαβα, τὴ νειότη μου πῶς χάνου.
- Περὶ τοῦ στίχου τούτου διηγῶνται ὅτι ἀρραβανισμένοις τις
Θεσσαλονικεὺς μετὰ τὴν ἑξακοσίαν μετέβη ἀπὸ τὴν ταβέρναν
ἐξω τοῦ οἴκου τῆς ἀρραβανιστικῆς τοῦ κτλ τὸν ἐτραγώδησε,
μόλις δὲ ἐτελείωσεν αὐτὸν ἀπέθανεν ἀμέσως.
- 12 Ἰσὺ μὴ βλιέπεις χάνουμι, τὶ μὴ ρουτᾶ ποῦ πάνου;
πάνου γι' ἀθάνατου νιρὸ, νὰ πῶ νὰ μὴν πουθάνου·
- 13 Ψεύτης' οὐ κόσμους ψεύσησι κ' οἱ φίλοι διαγνομήσαν
ὡς κὶ τὰ ἄστρα τ' οὐρανοῦ ἀναπουδουγυρίσαν.
- 14 Βάλι νὰ μὴ σκουτώσουνι νὰ γίνῃ ἡ καρδιά σου,
κὶ παρ' ἀπὸ τοῦ αἵμα μου κὶ βάψι τὰ μαλλιά σου.
- 15 Ἄνθιά ἦτανι κὶ πέσανι, πουλιά ταν κὶ πιτάσαν,
δὲν εἶμ' ὄπως μὴ ἤξευρις κὶ ἄλλοι κίρσι μὴ φτάσαν.
- 16 Σαράντα πέντη κυνηγοὶ τὸν νοῦ μου κυνηγοῦνι,
ἐγὼ τὸν ἔχ' ἀπάνου μου κὶ ἄς πὰ νὰ τὸν ἠύροῦνι·
- 17 Βοήθα Παναγία μου ἕνα θηρηγιὸ μὴνίγει,
μέσ' στὰ δοντάκια τ' μὴ κρατεῖ κὶ δὲν μὴ καταπίνει.
- 13 Μιγάλους ἀναστεναγμὸς μὴ πῆρι κὶ φουναζου,
κὶ τῆς ἀγάπης τὸν καὶμὸ θυμοῦμι κὶ τροναζου.
- 19 Πουλί μου μὴν ἀναχουρῆς, στάσου νὰ σὶ μιλήσου,
γιατ' ἡ καρδιά μου μὴ πουνεῖ τόρα θὰ ξεψυχήσου.
- 20 Μιὰ τρίχ' ἀπ' τὰ μαλλάκια σου στὰ μάτια μου θὰ
[γράψου,
ὄρο θὰ χάνου στοὺν Θεὸ ἄλλη δὲν θὰ καττιξάου.

- 21 Τάναστεναγματάμα μου χαλάλι διὲν τὰ χάνου,
φείδια νὰ γίνουιν νὰ σὶ φᾶν στοὺν κόσμου τὸν ἰπάνου.
- 22 Τὴ θάλασσα τὴν ἔταξα μαντίλια μὴ κουρδέλλις,
νὰ φέρῃ τοῦ πουλάκι μου μὴ πέντι δέκα μέρις.
- 23 Πάψι γαμπρὸς μ' τὸν πόνου σου κὶ μὴν τὸν ἐδιγᾶσι,
τοῦ σφάλμα σου εἶνι δικό σ' κὶ μὴν παραπουνᾶσι
- 24 Στοῦ Μηντροσιε τοῦ πλάτανου πουλί δὲν πᾶ νὰ κάτση,
γιτ' εἶν' τὰ φύλλα του πικρὰ κὶ ἡ ῥίζα του φαρμάκι.
- Τὸν στίχον τούτον ἤκουσα εἰς Ἐπανωμήν. Ἐπειδὴ ἡ Ἐπα-
νωμὴ τυγχάνει ὁ πρῶτος σταθμὸς τῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἐρχο-
μένων εἰς Θεσσαλονικίαν πλοιαρίων, φαίνεται ὅτι οἱ κάτοικοι ἢ
ἤκουσαν αὐτὸν ἀδόμενον κὶ ἀπεστήθησαν, ἢ ἐπλάσαν αὐτὸν,
ἀφ' οὗ ἕμαθον πόσοι ἐκρεμάσθησαν ἐκεῖ ἀγωνιστὰι τοῦ Ἱεροῦ
Ἀγῶνος.
- 25 Μπιρντεν-μπιρὶ σ' ἀγάπησα, μπιρντεν-μπιρὶ σὶ πῆρα
κὶ ἀπάνου στοῦ μπιρντεν-μπιρὶ σηκώθηκα κ' ἐφύγα.
Μπιρντεν-μπιρὶ φράσις τουρκ. σημαίνει ἀμέσως.
- 26 Τοῦ Τσίτσιου μας τοῦ Κουσαντη τὸν κλίψαν τὴ
[φουράδα,
πῶχει τὰ μάτια σὰν αὐγά, τὰ φρύδια σὰν ἀπλάδα.
- 27 Ἀβερ α βγά-ἄβερ α βγά-ἄβερ α βγάζουιν ἢ στηριές
Ἀβερ α βγάζουιν ἢ στηριές, ἔχιτι γιὰ Σαλονικιές.
- Εἰς τὸν στίχον τούτον ἀποδίδεται τὸ ἑξῆς λογοπαίγιον: ἀνερ
αὐγά. Μετατρέπουσι δὴλα δὴ τὸ *ἀγέρα* εἰς *ἄβέρα*, ἀφαιροῦσι
τὴν κατάληξιν *α* καὶ προσθέτουσιν αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην συλλα-
βὴν τῆς ἐπομένης λέξεως *βγάζουιν* καὶ σχηματίζουιν τὴν λέξιν αὐ-
γά. Ἀβερ δὲ ἐβραϊστὶ σημαίνει *ἔχειν*, ὥστε ὁλόκληρον τὸ λο-
γοπαίγιον σημαίνει *ἔχειν αὐγά*. Ἐὰν δὲ σκεφθῶμεν ὅτι, ἔ
λαὸς
εἰς πολλὰ ἄσματά του αἰσχρολογεῖ — ἰδίως εἰς τὴν Χαλκιδικίαν—
εὐκόλως εὐρίσκομεν τὴν πρόθεσιν τοῦ ποιήσαντος. Ἦκουσα αὐ-
τὸν ἐν Ἐπανωμῆ.
- 28 Πάρι γιατρὸς μ' τὰ γιατρικὰ κὶ σύρι στὴ δουλειά σου,
τὸν πόνου πῶχου στὴν καρδιά δὲ γράφουιν τὰ χαρτιά σου.

- 29 *Nāxa* τὸν οὐρανὸν χαρτί, τὴ θάλασσα μιλάνη,
γιὰ νάγραφα τὰ ντέρτια μου κι πάλι δὲν μι φτάνει.
- 30 Οὐ ὕπνους τρέφει τὰ πιδιὰ κι' οὐ ἥλιους τοῦ μουσχάρι
κι τοῦ κρασι τοῦν γέρουντα τοῦν κάνει παλληκάρι.
- 31 Ἰγίρασα παράκιρα, ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά μου
κι γνῶσι δὲν ἐφύλαξα γιὰ τὰ γηράματά μου.
- 32 Συμπαθισμὸ στὰ σφάλματα, σφάλουνι κ' οἱ παπάδες
σφάλουνι κι' οἱ πνηρματικοί, σφάλουν κι' οἱ δισπουτάδες.
- 33 Κάλλιου νὰ διῶ τὸ αἷμά μου τὴ γῆ νὰ κουκωνήση,
πάριξ νὰ διῶ τὰ μάτια μου ἀπὸ τὴ νὰ τὰ φλήση.
- 34 Καλιὲ δὲ μι λυπᾶσι τοῦ χάρου νὰ τοῦ λῆς;
κι' οὐ χάρους δὲ μι θέλει κι κάθησι κι κλαις.
- 35 Τὰ μάτια μου τὰ μάλουσα νὰ μὴ σὶ ξαναδοῦνι
γιατ' εἶνιτα μαργόλικα κι' ὄντας σὶ δοῦν γιλοῦνι.
Εἶνιτα γίνεται ἐκ τῶν δύο λέξεων εἶνι (εἶναι) τα (αὐτά):
- 36 Τὰ πάθια μου εἶνι πουλλά, θὰ τὰ διαμοιράσου,
πάρι πουλί μου τὰ μισά, ἴσους κι ἡσυχάσου.
- 37 Μοῖρά μου ὄντας μι μοίρασις ἤρχουσαν ἀπ' τὰ δάση
κι' ἕκαμις τοῦ χειλάκι μου, πουτὲς νὰ μὴ γιλάση.
- 38 Ἄλφα βῆτα κι' μιὰ γιώτα
ποῦ ν' τὰ νειάτα ποῦχα προῦτα.
- 39 Ἰγὼ κρασι δὲν ἵπινα, ἔρακι γιὰ νὰ μιθήσου,
τώρα τὰ πίνου κι τὰ δυό. γιὰ νὰ σ' ἀλητμουνητόν.
- 40 Ρακὶ σὶ πίνου γιὰ καλὸν' ἰσὺν μι πᾶς στοῦν τοίχου,
τὰ δυὸ πουδάρια μ' πᾶν μπρουντὰ κι τοῦ κουρμι μου
[πίσου.
- 41 Τὶ μ' οὐφιλεῖ νὰ σ' ἀγαπῶ, μόνον μι τὴν οὐλπίδα,
τὴ γνώμη σου κατάλαβα τὴν τύχη μου τὴν εἶδα.
- 42 Ἡ τύχη μου μι δίκασι νὰ τραγουδῶ νὰ κλαιού,
ὄλους οὐ κόσμους μι μισεῖ μὰ καννοῦς δὲν πταίου.

- 43 Ὡς πότι καλιὲ μάννα θὰ πληρώνης τζιουμέ,
παρακάλι νὰ πιθάνου, νὰ γλυτώσης ἀπ' τὰ μέ.
- 44 Τοῦ μποῖ σου τοῦ μέτρησα μι μιὰ μιλιὰ στὴν Πόλι,
ὄπου τὴν ἔχ' οὐ Βασίληας μέσα στοῦ περιβόλι.
- 45 Ἄγγελοι ζουγραφίσανι τὸν καμπυλόφουδὸ σου
κι' ἀπ' τοῦ κουντύλι ἔσταξαν ἰληὰ στοῦ μάγουλό σου.
- 46 Οὐ ἥλιους βασιλεύει ἀπὸν τοῦ φέσι σου,
ἰγὼ θὰ τὴν ἰπάρου τὴν ἀξαδέρη σου.
- 47 Οὐ ἥλιους βασιλεύει ἀπὸν στὴ φούντα σου,
ἰγὼ θὰ τὴν ἰπάρου τὴν ἀδιοφούδα σου.
- 48 Οὐ ἥλιους βασιλεύει ἀπὸν τοῦ βουνὸ
κι' ἰγὼ θὰ σὶ φιλήσου ἀπὸν τοῦ λιμό.
- 49 Οὐ ἥλιους βασιλεύει ἀπὸν στὴ μιλιὰ
κι' ἰγὼ θὰ σὶ φιλήσου στὰ ἄσπρα σου βυζιά.

ΠΕΡΙΠΑΙΓΜΑΤΑ

ΟΝΟ-ΠΛΑΒΟΜΑΧΙΑ

Ποτὲ καιρὸν, οἱ κάτοικοι τῆς Κουλιζακιᾶς φθονίσαντες τὸν πλοῦτον τῶν ἀμπέλων τῶν Καπουτζιανῶν, ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουσι διὰ τῆς βίας αὐτάς. Εἰσῆλθον εἰς τὰς λέμβους των (πλάβις) καὶ ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν κομόπολιν των διὰ τὸ παρὰ τὴν Θεσσαλονικίην Μικρὸν Ἐμβολον, ὅπου οἱ ἀμπελῶνες τῶν Καπουτζιανῶν. Μετὰ πολύωρον πλοῦν φθάσαντες ἐκεῖ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ δέσαντες τὰς λέμβους των, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν διανομὴν τῆς λείας των.

“Όταν οί Καπουτζιδιανοί ξμαθον τὰ συμβαίνοντα, ἔσπευσαν! ἐπὶ τῶν ὄνων των καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς ἄρπαγας. Οἱ Κουλιακιῶτες ἰδόντες τοὺς Καπουτζιδιανούς ἐπερχομένους ἐπὶ ὄνων καὶ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἠδικημένους ἀν πολεμήσωσι περὶ, εἰσῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς λέμβους των καὶ ἀνέμενον αὐτοὺς ἔτοιμοι νὰ ἀνταποδώσασιν τὴν προσβολήν. “Όταν ἔφθασαν οἱ Καπουτζιδιανοὶ συνήφθη **γαῖδουρου - πλαβουπόλιμου** ἐξ οὗ νικηταὶ ἐξῆλθον οἱ Καπουτζιδιανοί, οἱ δὲ Κουλιακιῶτες κατηρημένοι ἀπῆλθον μὲ **τις πλάβις** εἰς τὰ ἴδια.

Τὸ μυθικὸν τοῦτο ἱστορῆμα ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν πρόθεσιν τῶν Θεσσαλονικέων νὰ εἰρωνευθῶσιν, ἀφ’ ἐνός μὲν τὴν ὀνηλασίαν τῶν κατοίκων τῶν Καπουτζιδων, ἀφ’ ἐτέρου δὲ τὰς πλάβας τῶν κατοίκων τῆς Κουλιακίης.

Αἱ Καπουτζίδες, χωρίον παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ πρὸς Α. αὐτῆς, ἔχει πλουσιώτατον ἔδαφος καὶ παράγει ἀρίστας καὶ ἀφθόλους σταφυλάς, οἱ κάτοικοι δὲ μεταφέρουσιν αὐτὰς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐπὶ ὄνων, δι’ ὃ καὶ πάντες εἶναι κάτοχοι ἐνός τοῦλάχιστον ὄνου. Ὡς ἐκ τούτου, ἐπειδὴ οἱ πλούσιοι ἔχουσι περισσοτέρους τοῦ ἐνός, εἰς τὸ χωρίον τοῦτο οἱ ὄνοι εἶναι περισσότεροι τῶν ἀνθρώπων. Ὀνηλατοῦντες δὲ καθίστανται ἀστειότατοι, λόγῳ τῆς ρυθμικῆς τῶν ποδῶν αὐτῶν κινήσεως.

Ἡ Κουλιακία πρὸς Δ. τῆς Θεσσαλονίκης καὶ παρὰ τὸν Ἄξιον ποταμὸν, πρὸς μεταφορὰν τῶν προϊόντων αὐτῆς (σιτηρῶν, ἰγθύων κ.τ.λ.) εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Θεσσαλονίκης μεταχειρίζεται ἐν εἶδος μονοξύλων λίαν ἐπικινδυνῶν διὰ τοὺς μὴ καλῶς ἐξησημένους. Οἱ λέμβοι αὐταὶ εἰς μὲν τὸν ποταμὸν ταχυπλοοῦσιν, ἀλλ’ εἰς τὴν θάλασσαν εἶναι βραδυτάτοι, δι’ ὃ καὶ ἡ παροιμία «**κουλιακιῶτικὴ πλάβα**» προκειμένου, περὶ βραδυκινήτου. Αἱ πλάβαι αὐταὶ καὶ ὅταν ἐν τῇ θαλάσῃ οὐριοδρο-

μοῦσι ἔχουσι τὸ γραφικώτατον τῶν **πανι**, καὶ ὅταν εἶναι παρὰ τὴν ἀκτὴν δεδεμένα, προκαλοῦσι τὸν γέλωτα, γεννῶσι δὲ τὴν ἀπορίαν, πῶς σήμερον ἔτι, ἐν πλήρει Εὐρώπῃ, εὐρίσκονται ἄνδρες μεταχειριζόμενοι τὸ ἀρχαῖονον τοῦτο τῆς ἀκτοπλοίας μέσον. Ἡ παράδοσις ἔχει ὡς ἐξῆς:

(*λεκτικὸν Θεσσαλονίκης*)

Μιὰ φορὰ κ’ ἔναν κινὸ οἱ Κουλιακιῶτες ζούλιψαν τοὶ Καμπτζιδιανοὶ ποὺ εἶχαν ἀμπέλια κ’ αὐνοὶ δὲν εἶχαν. Πῆραν τοὶ πλάβις κ’ ξικήσαν ἀπ’ τοῦ χωριοῦ τς νὰ πάν. στοῦ μικροῦ Καράμπουρου γιὰ ν’ ἀρπάξουν τ’ ἀμπέλια. Οἱ Καμπτζιδιανοὶ σάν εἶδαν, τί ἔκαναν, καβαλλήκισαν κ’ αὐνοὶ τὰ γαῖδουρία, πήσαν τοὶ μασταγάρις (ῥόπαλα) καὶ γιουρούνησαν (ῶρησαν) νὰ διώξουν τοὶ Κουλιακιῶτες. Οἱ Κουλιακιῶτες μὴ τὰ πλασιὰ κ’ οἱ Καμπτζιδιανοὶ μὴ τοὶ μασταγάρις κ’ μὴ τὰ γκατζόλια (χαϊδετικῶς γαῖδουράκια) κνηγιούνησαν, ὥσπου βρῆκαν τοῦ ζῶρ οἱ Κουλιακιῶτες κ’ μῆχαν στοὶ πλάβις κ’ ἔκαναν πανιά. Τότες οἱ Καμπτζιδιανοὶ τοὶ κινήσαν, μὰ σάν στάθκαν τὰ γκατζόλια κ’ δὲν ἔμπησαν παραπάν στη θάλασσα, γύρισαν πίσου κ’ πήσαν στοῦ χωριοῦ τς. Ἀποὺ τότες κειὰ οἱ Κουλιακιῶτες δὲν τοὺ κούνησαν ἀπ’ τοῦ χωριοῦ τς».

ΟΙ ΚΟΥΛΙΑΚΙΩΤΙΣ ΚΙ ΟΥ ΚΑΤΗΣ

Τοὺς κατοίκους τῆς Κουλιακίης ἄλλοτε ἐθεώρουν ὡς λίαν ἀπλοῖκοὺς καὶ ἀγαθοὺς. Δι’ ὃ ἔπλασαν εἰς βάρος των καὶ τὸν ἐξῆς μῦθον:

Ἐπειδὴ ἡ κομόπολις των εὐρίσκεται πρὸς Δ. τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἄξιου, τὴν προαῖαν ὅταν ὀδεύουσι πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸ ἔσπερας ὅταν ἐπιστρέφουσιν ἐξ αὐτῆς ἔχουσιν ἐμπροσθέν των τὸν ἥλιον.

Διὰ τοῦτο καθημερινῶς παρεπονθοῦντο καὶ ἐξήτουν νὰ εὐρωσι τρόπον ἀπαλλαγῆς τῶν ὀφληρῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, αἵτινες ἔβλαπτον τοὺς ὀφθαλμούς των. Μίαν ἡμέραν συνηθροίσθησαν παρὰ τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου, καὶ μετὰ πολὺν χρόνον συνδιάσκεψιν, μὴ εὐρόντες τὸ ἀντιφάρμακον, ἀπεφάσισαν ν' ἀποταθῶσι πρὸς τὸν Κατῆν τῆς Θεσσαλονίκης.

᾿Ωρισαν τριμελῆ ἐπιτροπὴν, ἣν ἐφοδιάσαντες καὶ διὰ τοῦ ἀναλόγου μπαχτισίου, ἔπεμψαν πρὸς τὸν Κατῆν Θεσσαλονίκης. Ὁ Κατῆς τοὺς ἐδέχθη καὶ ἤκουσε τὰ παράπονά των, ἀφοῦ δὲ ἔλαβε τὸ δῶρον τοὺς εἶπε νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν ἐπομένην διὰ νὰ λάβωσι τὴν ἀπάντησιν. Ὅτε ἡ ἐπιτροπὴ τὴν ἐπομένην παρουσιάσθη καὶ πάλιν, ὁ Κατῆς τοὺς εἶπεν, ὅτι μόνον ἐὰν ἔρχονται εἰς τὴν πόλιν τὸ ἑσπέρας καὶ ἐπιστρέψωσι τὴν πρωΐαν, μόνον τότε θ' ἀπαλλαγῶσι τῶν ὀφληρῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων.

Ἡ ἐπιτροπὴ εὐχαριστήσασα ἀπῆλθε κατενθουσιασμένη καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτὴν συμπαιτριώτας τῆς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κατῆ. Ἐκτοτε δὲ ἤρχισαν νὰ ἔρχονται εἰς Θεσσαλονίκην τὸ ἑσπέρας καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι τὴν πρωΐαν, οὕτως ὥστε, πάντοτε νὰ ἔχωσιν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸν ἡλίον, κατὰ τὴν τοῦ Κατῆ συμβουλὴν, ἣτις ἦτο μὲν ἀπλουστάτη, ἀκριβοεπιληρώθη δέ.

Ἡ παράδοσις ἔχει ὡς ἐξῆς:

(Δεκτικὸν Θεσσαλονίκης)

Ἐναν χρόν οἱ Κουλιακιῶτις δὲν μποροῦσαν νὰρθοῦν στὴ Σαλονίκ ἀπ' τοῦν ἡλίου πὸν τοῖ χτυποῦσι στὰ μάτια τς, οἷτι καὶ νὰ γυρίουν πάλι στοῦ χωριοῦ τς. Συλλογίστηκαν νὰ κάνουν νταβὰ (μύνησιν) στοῦν Κατῆ (δικαστῆ) τοῖ Σαλονίκς, ἢ νὰ προυστάξ τοῦν ἡλίον νὰμὴ τοῖ χτυπάει στὰ μάτια, ἢ νὰ τοῖ βροῖ ἕνα κοιλὰϊ (εὐκολία) νὰ γλυτώσουν, ὅπως οἱ Καμπιζιδιανοὶ ἀπ' τοῦν ἡλίου. Πῆραν σιεία (πράγματα), πῆραν μπαχτισία (δῶρα) καὶ ξεκίναςαν γὰ τοῦν Κατῆ τοῖ Σαλονίκς. Ἐδουκαν πρῶτα τὰ σιεία ἔκαναν ἕναν τιμινὰν (τουρκικὸς χαιρετισμὸς) καὶ

εἶπαν τοῦ παρεπονθοῦ τς στοῦν Κατῆ. Ὁ Κατῆς τς εἶπε νὰ γυρίσουν τοῦ ταχιά, γὰ νὰ τοῖ δῶσ τοῦ τζαβὰτ. (ἀπάντησιν). Τοῦ ταχιά τοῖ λῆει ὁ Κατῆς: Σὰν θέλτι νὰ μὴν ἔχτι τοῦν ἡλίον μπρουστά στὰ μάτια σας, τότες νὰ ἔρχιστι τοῦ βροῖδ' ἀπ τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ πηγαίντι τοῦ προῦ. Πῆραν τοῦ τζαβὰτ οἱ Κουλιακιῶτις καὶ πῆραν στοῦ χωριοῦ ἠὲχαριστημέν. Ἀπὸ τότες ἄρχισαν νὰ ἔρχουντι τοῦ βροῖδ καὶ νὰ πηγαίνουν τοῦ προῦ.

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ⁽¹⁾

(Κάτω Σέλιον)

Πιοφύρ εἶχα στὴ θάλασσα καὶ σγάλα πάν στ' ἀνώγι, τὰ παλληγκάρι' ἀνέβησαν τοῦν Χάρουντα θουτουσαν: — Δεῖξίς μι, Χάρι μ', δεῖξίς μι τὸ πότι θὰ πιθάνου; — Τὴν Κυριαζίτσα ποῦρχιτι, τὴν ἄλλη παραπάνου. Ἄν ἔχης ροῦχα βόλητα, φλουριά μὴν τὰ λυπάση, ἂν ἔχης κα' ἄλλουγου καλὸ πλάλα τίς πουλιτίες.

(Καταφυγή)

Παρακαλῶ τὴν ἀνοιξι, τοῦ Μάη, τοῦ καλουκαῖρι, λουλούδια μὴ φυτρώσητι, χουρτάρια νὰ μὴν βγῆτι, καὶ σεῖς κροβορυσούλις μου ὄλις νὰ ξεραθῆτι. Ἄηδόνια μὴ λαλήσητι, κοῦκοι μ' νὰ βουβαθῆτι, φέτου τούτην τὴν ἀνοιξι, τούτου τοῦ καλουκαῖρι, ὅσου νὰ πάρου ξάμηγου καὶ νὰ πατήσου χρόνου, θὰ μπλέξῃ τοῦ κουρμάκι μου καὶ θὰ πατήσῃ χῶμα.

(1) Ἐτηρήθη τὸ δεκτικὸν ἐκάστου τόπου προελεύσεως τῶν μοιρολογίων.

ΣΠΟΡΦΩΣΗΣ

(id.)

Τοῦ ποιός μὴ γλιέπει πῶς γλιῶ θαρρεῖ καὺμόν διέν ἔχου.
 κὶ γὼ γου πίζα στὴν καρδιά, μαράζ ἔχου στὰ χεῖλη.
 ἔχου κὶ βαλαντώματα ὅσα γ ἢ γῆ χουρτάρια.
 Διέν ἔχου κᾶναν νὰ τὰ πῶ κὶ νὰ τὰ μουλουγήσου.
 Γιὰ νὰ τὰ πῶ τ' ἀδέρφια μου, ἰγὼ δέρφια διέν ἔχου,
 γὰ νὰ τὰ πῶ τὴ μάννα μου, ἰγὼ μάννα διέν ἔχου,
 γὰ νὰ τὰ πῶ τὴ μαύρη γῆ, διέν βγάξει πειὰ χουρτάρια.

ΜΗΤΗΡ ΕΠΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΥΙΟΥ

(id.)

— Πλάκα χρυσοῦ, πλάκ' ἀργυροῦ, πλάκα μαλαματένια
 αὐτὸν τοῦ νεῖο πού σ' ἔστειλα καλὰ νὰ τὸν τηρήσης.
 Στὴν ὥρα νᾶν τοῦ γιῶμά του, στὴν ὥρ' οὐ δειλινός του,
 κὶ' ἀντὰ δειπνοῦν οἱ ἄρχουντις, νὰ στρώνης νὰ κοιμάτι.
 — Μάννα χουρλή κὶ παλαβιά κὶ γνῶσι πού διέν ἔχεις,
 διέν εἶνι μάννα νὰ πουνῆ, πατέρας νὰ λυπάτη.
 Ἴδῶ εἶνι ἢ μαύρη γῆς πού τρώει τὰ παλληκάρια,
 πού τρώει τίς νεῖές, πού τρώει τοὺς νειοὺς κὶ τὰ μικρὰ
 [πιδάκια,
 κὶ' ἀπὸν ζουντὰ ζουντότιρα τρώει κὶ τοὺς γιρόντους.

Ο ΝΕΟΣ ΟΜΙΛΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ

(id.)

Μόν σὰ σὶ πάρ ἀναθυμιὰ κὶ οὐ πουλὺς οὐ πόνους,
 ἰσὺ τὴ στογάτα ξιέρεις τὴν, τοῦ μουννουπάτι ξιέρεις,
 κίνησι κ' ἔλα μινιά βουλὰ, κίνησι κ' ἔλα κὶ ἄλλη.
 ρῖξι τοῦ χῶμα σὶ μινιά κὶ τὰ σανίδια σ' ἄλλη,
 κὶ' ἀνάμισα τοῦ σάβανου νὰ δγῆς τὸ τ' ὅποιους εἶμι.

ΕΘΝΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Κι' ἂν εἴμ' οὐδὲ πῶς μ' ἔβαλεις, σζύψι χαιρέτισές μι.
 κι' ἂν γάλασαν τὰ νειᾶτά μου κι' σιένα διέν σ' ἀριέξου.
 μὸν βάλι τοῦ σανίδι μου καταπαράχουσιές μι.
 Πάρι, μάννα μ' τὴν ἔγνοια σου κι' τοὺν ἀπόθαρό σου.
 πουτὲ νὰ μὴ μὴ καρτιρῆς, νὰ μὴ μὴ παντυχαιίνης.
 μὸν' ἄντα στείψ ἢ θάλασσα κι' γίνη περιβόλι
 κι' γίνη στράτα νὰ διαβῶ κι' δρόμους νὰ πηράσου,
 τότες, μάννα μι, νὰ καρτιρῆς, τότες νὰ παντυχαιίνης,
 νὰ φκιάνης γιῶμα ὄμουρφου κι' δειλινὸν γραμμένου.

(*Ἐκ Κοζάνης*)

Μάννα κι' γιὸς ἐκάθουνταν σ' ἓνα προουσκεφαλάκι.
 Μάννα κρατούσιν τοῦ κηρὶ κι' οὐ γιὸς της ξιφυχοῦσιν.
 — Ἐσὺ πεθαίνεις Κῶστά μου κι' μένα ποῦ μ' ἀφίνεις;
 τὴν κόρη π' ἀρραβουνιάστηκας τὸ ποιδὸς θὰ τὴν ἐπάρη;
 — Μάννα δὲν κλαιῖς τὰ νειᾶτά μου, δὲν κλαιῖς τὴ λε-
 [βεντιά μου
 μὸν κλαιῖς τὴ δόλια νύφη μας, ποῦ ἄλλους θὰ τὴν πάρη;
 Ἐχ' ἀδικοφὸν μικρότιρουν ἄς πάη νὰ τὴν ἐπάρη.
 Κ' ἢ κόρη' ἀποὺ τοὺν πόνουν της κ' ἀπ' τοὺν πουλὺν
 [σεβντά της
 στοὺ παραθύρι κάθιτι, τίς στράτις ἀγναντεύει.
 Γλιέπει καρβάνια πῶρχουντι, σιδηρουφουρτουμένα,
 γλιέπει στοὺ Κώστα τ' ἄλουγου τοῦ Γιάννη καβαλλάρη.
 — Γιάννη, ποῦ εἶν' οὐ Κώστας μου, ποῦ εἶνι οὐ καλὸς μου;
 — Κόρη μι, οὐ Κώστας πέθανιν ἰδῶ κι' τρία χρόνια
 κι' μένα λόγουν ἄφησιν γυνιαῖκα νὰ σὶ πάρου.
 — Ὅταν στειρέψ ἢ θάλασσα κι' γίνη περιβόλι
 κι' γίνη στράτα νὰ διαβῶ κι' δρόμους νὰ πηράσου
 τότες κι' γὼ θὰ παντριφτῶ τοὺν Κώστα νὰ ξιχάσου.

ΕΠΙ ΝΕΟΝΥΜΦΩΝ

(Νιάουστα)

Ἄστρο μου χαμπηλώσατε, σύννεφα καταβήτη
 νά διήτη τὸν ξιγουρισμὸ καὶ πάλιν ἀναβήτη.
 Χουρτζὺ ἢ μάννα τοῦ πιδι καὶ τοῦ πιδι τὴ μάννα.
 χουρτζεὶ καὶ ἔν ἀνθρώγυνουν τρεῖς μέρις παντρομένου.
 Στοὺν τόπουν ποῦ χουρτζουντι χουρτάριον δὲν φουτρώνει,
 μόν φύτρουσιν μινὰ λιμουνια μὴ δικουχτὸ λιμόνια.
 Τὰ τρωὲν τὰ λάφια καὶ ψουφουὲν, τ' ἀγροίμνια καὶ μηρεῖουν.
 Νὰ τᾶτρουγιν καὶ ἢ μάννα μου νὰ μὴ μὴ κὰν ἱμένα,
 νὰ μὴ τραβῶ τὴν ξενιτειὰν καὶ τό ρημον κουρμαέτι.
 στὰ χιόνια τ' ἀφουρχάλητα καὶ τὰ κουρνιαχτισμένα.
 Ἡρόδιν ἡμέρα καὶ ἀρρώσθησα βαρειὰ γὰ νὰ πιθάνου,
 στὰ χάνια τ' ἀφουρχάλητα καὶ τὰ κουρνιαχτισμένα,
 θυμὴθηκα τοῦν τόπουν μου καὶ τὴ γλυκιά μου μάννα.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Η ΓΡΑ ΚΙ' ΟΥ ΔΙΑΒΟΥΛΟΥΣ

(ἢ τ' ἀποτελέσματα τῶν διαβολῶν)

Ἐτυγέ μοι ἐν συναναστροφῇ, τοῦ λόγου περιστροφέντος περὶ
 τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν διαβολῶν τῶν ξένων καὶ περὶ τῶν
 δυστυχημάτων τῶν δυναμένων νὰ προέλθουσιν ἐξ αὐτῶν εἰς οἴ-
 κον ζῶντα ἐν ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ, ν' ἀκούσω παρὰ τοῦ ὀρθοη-
 κονταετοῦς Μαστοργιοβάνη, κατοίκου Θεσσαλονίκης καὶ ἐκ Κιλ-
 κισίου ἔλκοντος τὸ γένος, τὸ ἐξῆς παραμῦθι.

(Δεκτικὸν Θεσσαλονίκης)

Ἀκούσθι νὰ σᾶς πῶ. Ἰγὼ γράμματα διέν ξιέρον. Μὰ ἔτυχι
 ν' ἀκούσου ἀποῦ ἕναν γραμματισμένον, ἕναν μασάλ(1) ἄμα ἁ-
 ληθιανὸ μασάλ. Ἀκούσθι του καὶ θὰ καταλάβητι.

νον. Ἦταν καὶ γνωστικὸ. Ἀπιονοῦσαν μινὰ γοῦ. Οἱ—μαζουὲ
 ποῦ δῶ— ἔβαλε βουλή νὰ τσι βάλ νὰ μιλόσουν. Ἐξαν χίλια
πιοτίπια(2) χουρτζεὶ νὰν μπουρτζεὶ νὰ τοῦ καταφέρ. Ἡθὺλ νὰ
 σκάσ ἀπ' τοῦν γκαῦμὸ τ'.

Ἰκεῖ τοῦ πάηρι στοῦν δρόμου, βρῖσζ μινὰ **μπάμπου**(3) καὶ τὴ
 λῆει τοῦν γκαῦμὸ τ'.

— Ἰγὼ μπουρτζεὶ ἀννοὶ νὰ τσι κὰνου νὰ μιλόσουν. Ἀρὰ
 ἰσὺ θὰ μὴ δώης ἕνα ζιβγάρι παπούτσια.

Τέροισι ἢ συμφωνία καὶ ἢ **μπάμπου**, ἀρχισι τὴ διαία τς.

Κάθι μέρα πάηρι πρῶτα στοῦν σπῆτ, εἴρισζι τὴ νύφ μουναζιά
 καὶ τὴν ἔλιγιν, πῶς οὐ ἄντρα τς τὴν πιονάει κέρατα. Μὰ αὐτῆρα
 ποῦ ἦταν γνωστικιά διέν τὴν ἄκουιν, γατὶ ἀπ' τῶνα τοῦ φτὶ τς
 ἔμπιταν καὶ ἀπ' τ' ἄλλου ἔβγιναν, μόν τὴν γκιουνοῦσιν γλυκὸ
 καὶ καφέ καὶ ἔτο πῆγινι στοῦ καλὸ τς χουρτζεὶ νὰ τὰ καταφέρ.

Ἀποῦ καὶ ἢ γοῦ ἴσιμ στοῦν ἄντρα πῆγινι καὶ ἰκεῖ τὰ ἴδια
 μουξαβρολίγια.(4) Αὐτόνα πάλι τοῦν ἔλιγι πῶς βρῖσζ τὴ γκαῦ-
 κά τ' μὴ ἄλλου στοῦ σπῆτ. Ἀρὰ διέν ἔδουιν παντάρα γαὶ αὐτὰ
 καὶ ἔτς δυὸ μῆνις πέρασαν καὶ δὲν μπόρισι νὰ καταφέρ τίπουνα.

Ἀπ' τοῦ καλὸ τς πάει νὰ σκάσ. Οἷλον συλλουγιοῦνταν πῶς
 νὰ τὰ καταφέρ, γὰ νὰ μὴ γὰσ τοῦ ζιβγάρι τὰ παπούτσια. Τό-
 τς ἔβαλεν ἕνα κώλου στοῦ νοῦ τς. Ἀφισι νὰ πηράσ ἕνας μῆ-
 νας χουρτζεὶ νὰ πηράιν ἰκεῖ. Κ' ἕνα προῦ βιάμ μὴ μπουγιατζῆζι
 μπουγιατὰ τὰ χέροια τς, καὶ τὸμ(5) μῆχι μέσα:

— Ὁ καλὴ μ' κόρ, τσι λῆει, πόσουν γκιουὸ ἔχου νὰ σὶ διῶ
 καὶ τὴ γαῖδεν καὶ μὴ τοῦ γαῖδιμα τὴν ἔφκισσι τὰ μοῦτρά τς οἷ-
 λου μπουγιατζε.

Τότι πῆρι στοῦν ἄντρα τς καὶ τοῦν λῆει:

— Τόρα διέν πιστεύου νὰ μὴν τὰ καταφέρος καὶ ν' ἀφίης τὴ
 γκαῖκά σ' νὰ σὶ πιονάη κέρατα μ' ἕναν μπουγιατζῆ. Νά, ἀποῦ
 καὶ ἔρχουμι καὶ τὴ βοήζα νὰ φιλιέτη μ' ἕναν μπουγιατζῆ καὶ τὰ
 μοῦτρά τς εἶνι ὄλου μπουγιατζε. Πάν νὰ δγῆς ἂν σὶ λῆου φέρι-
 ματα.

Μινὰ καὶ δυὸ οὐ ἄντρα τς, σκώθκι καὶ πῆρι στοῦ σπῆτ. Ἡ
 γκαῖκά τ' ἄμα τοῦν εἶδι τέτοιαν ὄρα νάφθῆ, ἔτριξι μὴ λαχτάρα
 νὰ τοῦν ἀνοῖξ. Αὐτὸς πάλι σὰν εἶδι τὰ μοῦτρά τς οἷλου μπου-
 γιτζε, τότες πίστιμη τὴ γοῦ καὶ πέρν ἕνα ξύλου καὶ τὴν ἀρχεβ στοῦ
 ξύλου:

— Νά, σρόφα, μὴ τοῦν μπουγιατζῆ νὰ τὰ παῖτς! Νὰ σκῶ-
 λα μὴ τοῦν μπουγιατζῆ νὰ μὴ πιονάς γκαῖκά.

Κὶ πάτ-κιουτ(6) σὰν νὰ δέον μιὰ πέτρα. Αὐτὴ ἢ γκαῖμὲν τοῦν

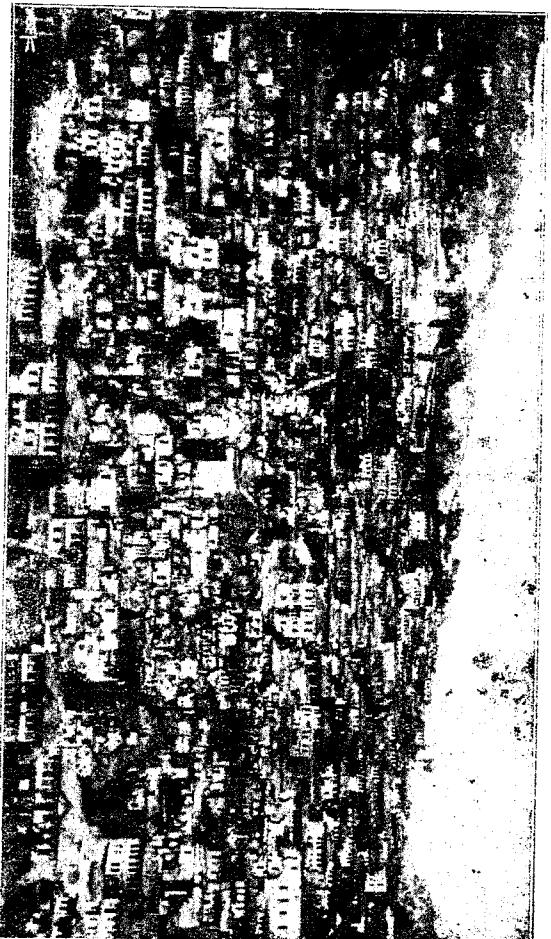
ΕΘΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

ΤΥΡΝΟΒΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΚΡΟΥΣΟΒΟΝ

ἔλιγε πῶς μόν' ἡ γῶα, ἦρθι, κί πῶς ἀπὸν κανιέναν ἄλλουν που-
δίω διέν πάτησι στοῦν σπίτι τς, ἀιά αὐτὸς χαμπῶρ(7) διέν
ἔπιον ἀπ' αὐτά. Τόσου ξύλου τὴν ἔδουκι ποῦ τὴν ἄφσι στοῦν
τόπου..

Ποῦ *κατάλαχου*(8) τὴν ἴδια μέρα ν' ἀνταμῶσ' οὐ ὄξου ἀπὸν
δῶ τὴ γῶα.

— "Α! καλὰ π' σὶ βρῆκα, τοῦν λῆει ἡ γῶα. Τώρα ποῦ σὶ μπί-
τσα τὴ δλειά νὰ μὶ δώϊς τὰ παπούτσια π' μ' ἔταξις.

— Καλὰ, θὰ τ' ἀγουράσου κί θὰ στὰ δώσου.

Τοῦ βροῦδ στοῦ μεγάλου σύναγμα ποῦ κάνουν οἱ ὄξου ἀπὸν
δῶ, οἱ μεγάλους οἱ τσιρίμπασις,(9) ὅταν ἦρθιν ἡ σειρὰ νὰ τοῦν
ρουτίσ' κ' αὐτόνα τι ἔκανι αὐτὸς λῆει:

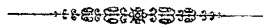
— Ἰγῶ, διὸ τώρα χρόνια κυνηγοῦσα νὰ καταφέρου ἓνα ἀν-
τρογγυνο νὰ μάλῶσ' κί δὲν τὰ κατάφιρα. Ἀντάμουσα μινὰ γῶα
κί τὴν ἔταξα ἓνα ζιβγάο παπούτσια ἂν θὰ τὰ καταφέρῃ. Ἡ γῶα
πουλιέμισι κί σὶ τρεῖς μῆνις ἀπάν τὰ κατάφιρι τόσου καλὰ, ποῦ
ἔκανι τοῦν ἄντρα τς νὰ τὴ σκουτώσ. Τώρα μὶ γυρεῖ τὰ πα-
πούτσια.

— Ἄτσι μὶ νὰ σὶ πῶ. Ὅ,τι τὴν ἔταξις νὰ τὴ δώης κί νὰ τς
τοῦ δώξ μὶ τοῦ καλάμ. Νὰ μὴ τὴν ζγώϊς κουντά, γιατί αὐτὴν εἶνι
ἄξια νὰ σὶ κἂν κί σένα τὰ ἴδια.

Τότις οὐ ὄξου ἀπὸν δῶ πάει κί κἂν ὅπους τοῦν εἶπιν οὐ τσι-
ρίμπασις.

Χουλιασᾶς — Αὐτὴ ἡ ἱστορία θὰ πῆ πῶς τὰ μουζαβιολίγια
χαλνοῦν ἓνα σπίτ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ — 1. Μασᾶλ=λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα μῦθον.
— 2. Τερτίπια=λ. τ. σημ. τεχνάσματα. — 3. Μπάμπου=γῶα ἐν γένει,
μάμμη. — 4. Μουζαβιολίγια=λ. τ. σημ. διαβολήν. — 5. Τόμ=μόλις—
6. Πάτ-κιουτ ἔκφρασις δι' ἧς ἐκδηλοῦνται ἡ ἐπαγάληψις πτυχημάτων.—
7. Χαμπῶρ=λ. τ. σημ. εἶδησιν. — 8. Ποῦ-κατάλαχου, σύνθετος ἐκ τοῦ
ποῦ, κατὰ καὶ λαχαίνου σημ. κατὰ τύχην. = 9. Τσιρίμπασις εἶναι
ἀσχηγῶς τῶν γύφτων. — 10. Χουλιασᾶς ἐκ τοῦ τουρκικου *χουλιεσᾶ* καὶ
κἂμ σημ. ἐν ἐπί λόγῳ. Ἐνταῦθα συμπέρασμα.

X. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

(*Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων μου.*)

Τῶν μεγάλων ἐμπνεύσεων ὁ γιγαντιώδης κόσμος εἶχεν
αἰχμαλωτίσῃ τὴν φαντασίαν καὶ ἡ ἀτελεύτητος τῶν ὀνει-
ρων ἁρμονία μοὶ ἀφήρησεν πάντα στοχασμόν, ὅπως ἐκ-
κενούμενος ὁ νοῦς προσδεχθῆ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ φαντα-
σμαγορικῶ ὄγκου καὶ πληρωθῆ μετ' ἀλάμψεις καὶ ἀνταυ-
γείας κάλλους ἀθανάτου.

Εἶχον πολλὰ ἀναγνώσῃ, πολλὰ ἀκούσῃ, πολλὰ μάθη
περὶ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κέντρου, ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ ἀνά-
μνησις, ἀπὸ τὰ βάθη ἐκπνεύσαντος ἤδη παρελθόντος, ὑπὸ
τὸν αἰώνιον τῆς ἱστορίας θρόνον, εἶχε κυριαρχήσῃ ἐν ἐμοί.
καὶ τὸ παρόν, ἐξαντλούμενον ἐν τῷ ἐνδιαφέροντι, ὑπε-
χώρει πρὸ τῶν ἀφυπνιζομένων μεγαλείων, συγκομιζόντων
ἐκ τοῦ ἀφεγγοῦς τάφου τῆς σιγῆς, τὴν αἴγλην τῆς ἀνατο-
λῆς, τὴν φωταύγειαν τῆς λαμπρότητος, ἃς τὸ μοιραῖον
περιετύλιξε πένθος.

Ἐνόμιζον, ὅτι ἐφερόμην ἐν ποιητικῇ οἰστορηλασίᾳ πρὸ
τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἐκεῖ ἔνθα ἡ ἀνεξάντλητος τοῦ
μακαρισμοῦ πηγὴ δημιουργεῖ τὸν ὄλβον, ἔνθα μεσουρα-
νεῖ ὁ ἥλιος τοῦ ἰδανικοῦ, ἔνθα καταλήγουσι τὰ ὄνειρα
τῶν εὐγενῶν ψυχῶν.

Προσεδόκων τὴν γαλήνην ν' ἀποθαυμάσω τῶν ἡλυσίων
πεδίων, νὰ ἐνωτισθῶ τῶν φθόγγων τῆς ψυχολογίας εὐ-
δαιμονίας, καὶ νὰ καταληφθῶ ὑπὸ τῆς ἡδυπαθοῦς ἐκεί-
νης νάρκης, ἣτις προηγεῖται τῆς ἀθανάτου ζωῆς.

Μία γόησσα μυθολογία είχε φιλοτεχνήσει δια τὴν ἀντίληψίν μου ἓνα παράδεισον, ἔνθα τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δι' ἐκπλήξεων καὶ θαυμάτων ἀντεπροσωπεύετο.

Καὶ ὑπὸ τοιαύτας ἐλπίδας ὠνειροπόλουν· ν' ἀπευθύνω πρὸς ἐκεῖνον ἓν φίλημα, ἓνα χαιρετισμόν.

Διηυθινόμενῃ εἰς Ρωσσίαν, βασιλικῇ αὐτῆς ἐπινεύσει, καὶ μετὰ παλμῶν ἀγωνίας, συγκινήσεως καὶ αἰσθηματικῆ ἀναβρασμοῦ, μετὰ ταραχῆς ἢ γεννᾶ τὸ πάθος, ἢ μανία, ἢ παραφορὰ τοῦ ἀληθῶς αἰσθανομένου καὶ ἐννοοῦντος, τοῦ εἰλικρινῶς πονοῦντος καὶ ἀντιλαμβανομένου, τὴν θεάν ἀνέμενον τοῦ μαγικοῦ Βασπόρου λησιμῶν πᾶν τὸ μὴ συνδεόμενον μετ' ὄνομά του.

Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ θάλασσα, οἱ αἰθέρες, τοῦ ὁρίζοντος ἢ διαύγεια δὲν μ' ἐφραίδρουν πλέον. Ἡ τέρψις καὶ ἡ εὐφροσύνη, ἡ ἀγαλλίασις καὶ ἡ ἀπόλαυσις, ἡ ἔξαρσις καὶ ἡ χαρὰ ἐξηρητῶν ἀπὸ μίαν προσδοκίαν, μίαν ὀπτασίαν μᾶλλον, ἣτις ἔμελλε ν' ἀναδυθῆ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ πόντου, νὰ περιβληθῆ μετὰ τὰς λάμπεις τῆς Ἀνατολῆς, ὅλη φῶς καὶ ζοή, καὶ ἡρέμα νὰ σταματήσῃ ἐκεῖ, εἰς τὰ βᾶθη τοῦ οὐρανοῦ, νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔκτασιν, τὸ θάμβος, τὴν κατάπληξιν καὶ κατόπιν ν' ἀποσβεσθῆ εἰς τὰ ὕψη, μὴ διαλυομένη εἰς ὄνειρον, ἀλλ' ἀφανιζομένη μυστηριωδῶς, ἀκαταλήπτως, ἀνεξερευνητῶς εἰς τῶν οὐρανῶν τὴν σιγήν.

Ὡς ἀπλοῦς περιηγητῆς, ὡς ἄνθρωπος ἀναμένων νὰ ἐκπλαγῆ εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ ἀνυπομονησίας, περιέργως ἀδημονῶν, ἀλλ' ὡς Ἑλλήν πάσχων.

Ὅχι ἡ φιλοτιμία καὶ τὸ συναίσθημα, ὄχι ὁ ἐγωϊσμός καὶ ἡ φιλανθία, ὄχι τὸ ἄλγος καὶ ἡ ἀπελπισία, ἀλλ' ὕψηλότερόν τι μ' ἐσπάρατε, βαθυτέρα τις πληγὴ μετὰ κἀτρῶγεν, ἅτινα ἠδυνάτουν νὰ κατανοήσω σαφῶς, ἐν πένθος, ὅπερ μοὶ ἀπεστέρει πλήρη τὴν θεάν τοῦ ὄνειρου, πλήρη τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναμενομένου ὁράματος.

Μοὶ ἐφαίνεται ὅτι μοὶ ἦτο ἀπηγορευμένον ν' ἀποθαν-

μάσω ἐλευθέρως τὸ γλυκὺ ἐκεῖνο ἰδανικόν, ὅτι ἤμην ἔξενος πρὸς τὴν καλλονὴν του. καὶ ἄγνωστος πρὸ τῆς εὐμορφίας του· ὅτι δὲν μοὶ ἐπετρέπετο νὰ μειδιάσω γὰν, νὰ προσκυνήσω, νὰ γονυπετήσω, καὶ ἐγὼ πρὸ τῆς εἰκόνας· ἐνόμιζον ὅτι ἐπιέζοντο τὰ στήθη μου ὑπὸ ἀλλοκότου βάρους, ὑπὸ ἀνεξηγήτου ἠθικοῦ ἀγῶνος, ὑπὸ δεσμῶν σκληρῶν δεινῆς τιμῆς πάλης.

Ἀγλῦς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἠπλοῦτο, ὡσεὶ νὰ μὴ εἶχον δικαίωμα ν' ἀτενίσω τὸ αἰώνιον ἐκεῖνο κάλλος, ἐφ' οὗ μυρίας Ζεφύρων καὶ πνοῶν θείας αὔρας μελωδικῶς ἐφώνουν: Ἐ λ λ ἄ σ· ἐφ' οὗ ἀτελεύτητοι χοροὶ νυμφῶν καὶ χερουβείμ ἀοράτων ἔψαλλον: Ἐ λ λ ἄ σ· ἐφ' οὗ διηνείγεται ὁ οὐρανὸς καὶ ἐτεχνόετο ἡ ἁρμονία τῶν αἰθέρων, ὡς ἀσπασμοὶ παρθένων, σχορπίζουσα τοὺς φθόγγους τῆς: Ἐ λ λ ἄ σ· ἐφ' οὗ ὁ ἥλιος ὑπεχώρει καὶ ἡ ἀθανασία, πρὸ τοῦ ἐμφανιζομένου καὶ εὐλογοῦντος Θεοῦ καὶ μία φωνὴ διεσχεδάννυτο ἀνὰ τὸ σύμπαν, ἐν μέσῳ τῆς γαλήνης τοῦ γαλανοῦ πόντου, ἐν μέσῳ τῆς ἡρεμίας τοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ: Ἐ λ λ ἄ σ.

* *

Οἱ ἄλλοι λεηνηότες ἐπανέλαβαν· οἱ ἄλλοι εὐφραίνοντο ἀγαλλόμενοι· οἱ ἄλλοι ἀπεθανιμάζον τὴν ἀδελφωσύνην τῆς Φύσεως καὶ τῆς Τέχνης μεγαλοουργοῦσαν, ἐξιδανικεύουσαν, ἀποθνήσκουσαν.

Οἱ ἄλλοι ἠνοιγον τὴν ἀγκάλην πρὸ τοῦ Βυζαντίου, τὸ προσεφώνουν, τὸ ἠσπάζοντο.

Τὸ ἔβλεπον μετὰ τὴν ὄρασίν των.

Πλὴν ἐγὼ εἶχον δανεισθῆ τῆς ἱστορίας μου τὸ ὄμμα διὰ νὰ ἴδω πλειότερα, ἀλλ' οἴμοι! ἠπατήθην· ἐσταμάτων τὰ βλέμματά μου εἰς τὸ πένθος, εἰς τὸν ζόφον.

Ἡ χρυσοῦπολις, ἡ βασιλις τῶν πόλεων διὰ τοὺς ἄλλους, δι' ἐμὲ νεκρόπολις τῶν αἰώνων, ὅσοι ἐδοξάσθησαν διὰ τῆς πατρίδος μου.

Ἡ βοή τῆς κοσμοπόλεως ἐγκατέλειπεν ἐν ἐμοὶ τὴν σιωπὴν τοῦ Ἄδου.

Ἡ εἰκὼν τῆς ζωῆς τῆς σφραγίσσης, τῆς ἀκρινήτου, τῆς σιδηρᾶς, μοὶ ἄφησε τὴν τέφραν καὶ τὰ Μανσωλεῖα.

Διὰ τοὺς ἄλλους ἀνάκτορα εὐμενοῦς εἰρωνείας, δι' ἐμὲ ἰζριώματα καὶ θρόνοι καὶ τάφοι καὶ στέμματα ἐπικεκηρυγμένα.

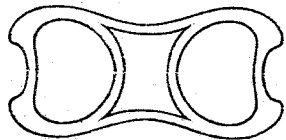
Πλούτος καὶ γλῶσση, περίσσεια εὐμαρείας καὶ μαλθακότητος, ἀκολασία τυφλῆς εὐτυχίας καὶ ἀτομικισμός, διέπλετον πραγματικότητα φαιδρᾶν καὶ ἀπαλήν δι' ἐκείνους, δι' ἐμὲ ὅμως ἦνοιγον τὰ σπλάχνα τῆς αἱματοβροχῆτου πατροφᾶς γῆς καὶ ἐξεθάπτοντο ῥάκη πορφυρῶν, συντριμματα διαδημάτων καὶ σκήπτρων, ξίφη μετὰ ἰζριωμάτων καὶ σταυροὶ περιπελεγμένοι εἰς σχοινία βρόγγων, ἀποπνέοντα ἑξαμισθέντα λιβανωτόν, πεπηγότα αἵματα, ξηρανθείσας δάφνας, ἀποστραγγισθείσας κολιμβήθρας ἀγίων μύρων καὶ ἱερῶν δακρύων.

Πολυτισμὸς διὰ τοὺς ἄλλους, βαρβαρότης δι' ἐμέ! Ὅτι δι' ἐκείνους ὠνομάζετο πρόοδος καὶ εὐημερία, δι' ἐμὲ ἦτο κατάρρα! Ἡ εἰκὼν ἣτις ἐνεφάνιζε δι' αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης, δι' ἐμὲ προσάλει τὸ ἀνάθεμα!

Πρὸ ἐκείνων ἠνοίγετο ἡ ἀπόλαυσις, πρὸ ἐμοῦ ὁ τάφος!

Ἄνεχθήσῃ συντετριμμένος.

«Θεέ μου» ἀνεφώνησα «δὲν ὑπάρχονσι καὶ ἄλλα δάκρυα;»

Κ. Σ. ΤΑΤΤΗ (Διηγητορ)

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ἡ Θεσσαλονίκη ὡς ἐκ τῆς ὑπερόχου Γεωγραφικῆς αὐτῆς θέσεως καὶ κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν καὶ Βυζαντινὴν καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας περίοδον, ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφετηρία πλοῆς ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ πολεμικῆς ἐνεργείας. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον εἰλόγητος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπὸ τε τῆς θαλάσσης καὶ ξηρᾶς, ἀνυρθῆναι διὰ μέσων ἀναλόγων πρὸς τὴν ἐκείστοτε πρόοδον τῆς στρατιωτικῆς τέχνης.

Τὰ Βυζαντινὰ αὐτῆς φρουρία, οἱ ἰσχυροὶ Πύργοι, τὸ ἐπὶ τῆς Φραγκοκρατίας ἀνοικοδομηθὲν ἑπταπύργιον (Γεδὴ Κουλέ) καὶ οἱ δύο πρὸς τὸ ἀνατολικὸν τείχος νεώτεροι προμαχῶνες (Τάμπιαι), τὰ ἔγχρη φρουρίων ἐκατέρωθεν τῆς στενωποῦ τοῦ Ντερβέντ, παρὰ τὰ ερείπια τῆς ἀρχαίας Αἰτῆς, ἡ ὑπαρξὶς πολλῶν ὑπογείων δεξαμενῶν πρὸς σὺλλογὴν τῶν διβρῶν ὑδάτων καὶ ἡ κατασκευὴ ὑπογείων θολωτῶν διαδρομῶν, οἷτινες ἀπὸ βορρᾶ ἦτοι ἀπὸ τοῦς ἱερῶς ναοῦς Προφήτου Ἡλία, (Σεράγι-ἀτήκ) καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διηρθύοντο πρὸς νότον καὶ διὰ τοῦ Ἰπποδρομείου κατέληγον πρὸς τὸν Λευκὸν Πύργον, εἰσὶ τριανὰ ἱστορικὰ μνημεῖα τῶν ἀπὸ τῶν αἰῶνας περιπτειῶν τῆς Μεγαλοπόλεως ταύτης.

Ὡς γνωρίζουσιν οἱ πρεσβύτεροι, κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς προμαχίας ὑπὸ τοῦ ἐργολάβου Βιτάλη καταδαφίσθη εἰς τὸν ἀρχαῖον μεγάλων Πύργων τοῦ Γιαλοῦ Καποῦ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀγορᾶς, ἕτερος δέ, ὁ τοῦ Τοπ-χανέ, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Περὶ πάντων τούτων, τῆς ἱστορίας τῶν σωζομένων Βυζαντινῶν ναῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν κειμηλίων, βεβαίως εἰδικοί ἄνδρες, ἐν καιρῷ θὰ πραγματευθῶσι πρὸς συγγραφὴν σοβαρᾶς καὶ ἀξίας τῆς ἱστορικῆς ταύτης Μητροπόλεως τῆς Μακεδονίας ἱστορίας.

Νυν, ὅποτε ἡ ζωογόνος τῆς ἐλευθερίας αἴψα ἐπιπνέει ἐπὶ τῆς προσηγορίας τῆς Μακεδονίας, δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι οἱ πάντες εὐχαιστικῶς θὰ προσφέρουσι τὰς βηρυθείας τὸν πρὸς περισυλλογὴν πάσης πληροφροσύνης ἀσφαλτοῦς διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαίτης ἡμῶν Πατρίδος, ἣτις ἔσχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ συνέργου ἐσχάτος εἰς τὰ Γιανισσὰ καὶ τὸ Κιλίς τὸν θοῖαιβον τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἑθνικοῦ γοήτρου γοῆτις εἰς τὴν ἐλευθεσίαν καὶ ἀνδρείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν πρωτοβουλίαν Λαγνοστεφοῦς Στρατηλάτου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Ὡς ἐλαχίστην συμβολὴν πρὸς διαφώτισιν τῶν ἀγνοούντων ἐθεώρησα πρόσφορον νὰ δημοσιεύσω ἀντίγραφον δύο ἐπισημῶν ἐγγράφων, ἔξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν μέσῳ δυσμενῶν περιστάσεων, ἀγνότατος διατηρηθεῖς, οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ζωηρῶς κατὰ τῶν Βουλγαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ βιοποραγῶν ἠμύνθη μετ' αὐτοθυσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦ 1821 ἀγῶνα, συμμετέσχε τοῦ ἔθνικοῦ κινήματος, καὶ περ εὐρισκόμενος τότε ὑπὸ δυσμενεστάτας συνθήκας, θυσιασθεὶς ἐν Χαλκιδικῇ, Ὀλύμπῳ καὶ Ναούσῃ ἐν τῇ πόλει δὲ τῆς Θεσσαλονίκης πλείστα δεινὰ ὑποστάς μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τοῦ τότε ἐπιτρόπου τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῶν προκοίτων Μπαλάνου, Μενεξέ, Κωνταντζόγλου, Σπανδωνῆ καὶ ἄλλων πολλῶν.

A.

Ἔριθ. 11993

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τοὺς προεστῶτας καὶ λοιποὺς κατοίκους
Θεσσαλονίκης

Ἡ ἀνοφορά σας τῆς 16ης τοῦ Ἰανουαρίου ἔρδασε μόλις χθὲς εἰς τὰς χεῖράς μας, γνωσόμεθα μεράλως διὰ τὴν καθ' ὑμῶν δριμύδη διαγωγὴν τοῦ σωματριώτου σας Μιχαῆλ Λαωνντζῆ.

Δὲν ἐλείψαμεν, ἂν καὶ θραδέως, ἅμα ἐρχομεν τὴν ἀναφορὰν σας κατὰ τὴν αἰτησίαν σας καὶ κατὰ τὸ ἄρδς τὴν ἀνδρωδότητα χρέος μας, νὰ γάθωμεν ὅσα μέτρα ἐνομίσαμεν κατάλληλα, ὥστε νὰ τὸν κεραιορίσωμεν εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνδρώτου, εἴτε ἀμέσως, ἂν δὲν κροστατεῦνται ἄσὼ καμμίαν βέννην δόταμιν, εἴτε ἐμμέσως ἂν κροστατεῦνται καὶ νὰ ἐμωδίσωμεν τὰς ἀλόγους μηχανουρχίας του, διὰ νὰ σὰς ἀσαλλάξωμεν ἄσὼ τὰ ἐκατειλούμενα δεινὰ σας ἐκ τῆς ἀνοψίας καὶ κροκεντρειάς του. Πεισοῦντε δὲ ὅτι δὲν δέλομεν φροσοῦν κάδε μέσοῖν ἄσὼ ὅσα τείνουν εἰς τὴν ἀκριβὴ ἐκκλήρωσιν τῆς αἰτήσεώς σας καὶ ὅσα εἶνε δυνατὸν οὐδὲ δέλομεν κροσομνήσει κῶσσοτε τὰ ἄρδς τοῦς κῶσσοντας ὁμογενεῖς κροπὴ μας.

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 8 Μαΐου 1829

Ὁ Κυβερνήτης
I. Καποδίστριας

T. Σ.

Ὁ Γραμ. τῆς Ἐκκροταείας
N. Σπηλιῶδης

B

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐροῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασίλευς ἐκροφόρτισε τὸ Ἐκροργεῖον τῶν Ἐκροατικῶν νὰ ἀκρονεῖμῃ εἰς τὸν Ἐκροργεῖον Ἐκροργεῖον, ἐκροτίμωσ μεδέξαντα τοῦ ὑκρο ἀνεξαντσειάς τῆς Ἐλλάδος Ἐκροϊκοῦ ἀκροῦ, τὸ κροσση δὲν τὴν 18130 Ἐκροεμβρίου 1833 κροκροῦν ἀκροκροῖον, κροαδίδεται τοῦτο κροδς αὐτὸν νὰ τὸ κρορῃ εἰς κῶσσαν κροκροῖσασιν, καὶ κροδς κροκροκροῖσασιν τοῦτοῦ τῶ ἐκροκροῖσασιν καὶ τὸ κροαδὸν δῖκροκροαμα.

Ἐν Ἀθήκασ τῇ 3 Ἰουλίου 1844

G. ΡΟΔΙΟΣ

Διευκρονητῆς τοῦ Γραφείου.

T. Σ.

Ἐκ τῶν δύο δημοσιευμένων σήμερον ἐγγράφων ἀποδεικνύεται ὅτι, ὁ τότε Προεστὸς τῆς Κοινότητος Στέργιος Γεωργίου οὐχὶ μόνον εἰς τακτικὴν μετὰ τοῦ τότε Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἀειμνήστου Καποδίστρια μυστικὴν ἀλληλογραφίαν ἐφοίτατο, ἀλλ' αὐτὸς τε καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐτύγχανον μέλη τῆς Φιλίας Ἐταιρείας καὶ μετὰ τῶν Ὑδαίων πλοιοάρχων ἐτροφοδότην τοὺς ἐπαναστάτας μὲ κίνδυνον αὐτῆς τῆς ζωῆς των.

Ἡ θέσις τοῦ Προεστοῦ τότε ἦτο ὀρθή, καὶ ὁ προεστὸς ἀντεπρόσθετε τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον παρὰ τῇ Κυβερνήσει, διορισμένος μὲν ὑπὸ τῆς Λοδεδεΐδος τῶν προχρότων καὶ τῶν πρωτομαϊστόρων τῶν Συντεχνιῶν, ἐγγυημένος δέ, ὑπὸ τοῦ ἐκείνῳ τε Μητροπολίτου, ὡς τοῦτο ἐπιτήμως πιστοποιεῖται ἐκ τοῦ εἰς τὰς χεῖρας μου εὑρισκομένου διορισμοῦ του, ἐκδεδωμένου ὑπὸ τοῦ Κατῆ Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ ἔτος ἐγείρας (Ἀραβιζὸν) 1853.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Ἰούνιος 1912

Ἡ ΠΥΡΚΑΓΙΑ ΤΟΥ ΣΚΥΛΙΤΣΗ

Πρὸ πολλοῦ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Π. Ν. Παλαγγωροῦ ἠσχολούμεθα εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἡμέρας τῆς πυρκαϊῆς τοῦ Σκυλίτση ἀνευ ὀριστικοῦ ἀποτελέσματος. Τινὲς μὲν ὠρίζον ἡμᾶς ταύτην τῷ 1856, ἄλλοι δὲ τῷ 1857, πάντες ὁμοῦς συμφώνουν εἰς τὴν ἡμέραν διῆλα δὲ καθόριζον τὴν 29ην Ἰουνίου.

Ἐσχάτως λόγου γενομένου μετὰ τῆς Θεῆς Λουσίας, τῆς γνωστῆς γραίας τῆς Νέας Παναγίας, περὶ τῆς πυρκαϊῆς ταύτης, ἠδυνήθην ἐκ διαφορῶν θετικῶν οἰκογενειακῶν αὐτῆς δεδομένων νὰ καθορίσω τὰ ἑξῆς: Ὅτι ἔκτοτε παρῆλθον 57 ἔτη καὶ ὅτι ἦτο ἡ 29 Ἰουνίου.

Διῆλα δὲ ἔχομεν νῦν 1914 μεῖον 57, ἡ πυρκαϊὰ Σκυλίτση ἔλαβε χώραν τὴν ἑσπέραν τῆς 29 πρὸς 30 Ἰουνίου 1857.

Ο ΚΑΤΑΡΑΜΕΝΟΣ

Κοντὰ στὴ Λαμία, ὅπου τὰ ἀγρονομικά 1897 ἔργα εἶχον τελειώσει, ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἓνα μεγάλο δένδρον, ποὺ καί'ε προΐ ἐσχεται τὸ ἀρθρόν καὶ ἀρχίζει τὸ λυπητερό του τραγῶδι, ποὺ θαροεῖς καμιά φορὰ πὼς εἶνε χαρούμενὸ μὰ δὲν εἶνε ἔτσι, γιατί ὅταν ἰσότησα τὴ πονεμένη μου καρδιά μὲ εἶπε πὼς ζαίει τὸν γαμένο του ἔροτα) ἐκεῖ, ἓνα σποτεινὸ βράδυ, χορὴς φεγγάρη, ἀντὶ ν' ἀκούγεται τὸ γινὰ τοῦ φάλλον τραγῶδι, ἓνα βραῖον ἀχ. ποὺ θαροοῦσες πὼς σ' ἐροάγιζεν οἷλα τὰ σπλαχνικά, ἀκούονταν.

Ποιὸς ζαίει; Μήπως εἶνε κανένα γαῖον θύληγὸ, παραπονεμένο, γιατί τὸ ἄρμισε τὸ ἀρσενικό του καὶ πῆγε νὰ βρῆ καμιάν ἄλλη τραγουδίστρια; ἢ μήπως κανένας ζωνηγὸς ἐσχώτοσε τὸ χαριτωμένο ταῖσί του καὶ θρηνεῖ τὴν ἀξενὴ καὶ σκληροῦσάτη μοναξιά του; Μὴν εἶνε καμιά νεράδα καὶ ζαίει τὴν ἀπιστία τοῦ ἀγαπημένου της;

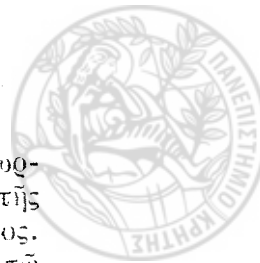
Οὔτε τὸ ἴνα, οὔτε τ' ἄλλο. Αὐτὸς ποὺ ζαίει δὲν εἶνε θύληγὸ, οὔτε ποινί, οὔτε νεράδα. Αὐτὸς εἶνε ἀρσενικό, παιδί χαριτωμένο, μονάχοφο. Εἶνε ὁ ἴσκιος τῆς Μάννας καὶ ἡ χαρὰ τοῦ σπιτιοῦ.

Μὰ δὲν ζαίει, δὲν τραγουδαῖ σὺν ποῦτῃ. Δὲν πάει μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιά, σὺν πὼς ἔκρινε στὴν Πατρίδα, νὰ γυρίσῃ στὸ μαγαζὶ νὰ δῆ τὸ χουσό του, νὰ πῆ καμιά χαρούμενη λέξι καὶ κάποτε-κάποτε νὰ ζαίη ἓνα χουφό φιλάκι γιὰ παρηγοριά.

Ἀχ! ἐδῶ ποὺ εἶναι δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τίποτα.

Ἐδῶ εἶναι σκλαβωμένος εἶναι . . . στρατιώτης. Κάθεται ἐκεῖ μονάχος, ζαίει θρηνεῖ καὶ μὴν ἔχοντας κανένα, λέει τὸν πόνον του στὸ δέντρο, σὺν κατὰν στὰ χέρια του νὰ τοῦ γιάνη τὴ βαθεῖα—πολὺ βαθεῖα τοῦ πλιγῆ.

Γὸ παρῆλθον τοῦ ἦταν ἀληθινὸ, ἀπὸ μέσα ἀπ' τὴν πολὺ ἐιγενικά του καρδιά—γιατί τέτοια ἔχουν ὅλα τὰ δουλεμένα πάλληκάρια—μὰ καὶ τόσο λυπητερό, ποὺ καὶ τὸ σκληρὸ λιθάρι ποῦτανε ἐκεῖ κοντὰ ἀκούγοντάς τὸ θαγίστηζε. Μαθὲς πὼς νὰ μὴ

θαριστή: αφού με μιὰ γλαυκιά, μὰ παροπνευμένη φωνή τραγουδούσε τον μεγάλο του πόνο.

Κεί που έβλεπε άρχισε σιγά-σιγά, με τὰ δάκρυα στά μιάτια και τὸ μαγαῖοι στην καρδιά, τὸ τραγουδᾷ του, χωρίς νά κενόθη, *αχ!* τὸ άμοιρο! πὸς ήταν γιὰ τελευταία του φορὰ που τὸίλεγε.

Μικρὸ παιδάκι ἤμουνα
στά δεκατέντε χρόνια.
ὅταν ἀγάπησα πολὺ
κόρη κοντὴ καὶ παχυνὴ
που ἔρωτος τὰ φόνια.

Ἡ μάνα μου τὸ ἔνοιωσε,
τὸ εἶπε τὸν μπαμπά μου,
μ' ἀντὶ ν' ἀκούσω τὴν εὐχή,
ζυττάω κεὶ με ταραχὴ
φτωχὸ τὸν ἔρωτά μου.

Μιλιά πειὰ δὲν ἀντάλλαξαν
ὁ γέρος μετ' ἑμένα,
ἤθελε μόνον, τὸ φτωχὸ,
τὸν ἔρωτά μου ν' ἀρνηθῶ
σὲ χρόνια ἡλεμένα.

Μὰ κείνος ὄϊζωσε βαθειά
δὲν βγαίνει με φοβέρες.
Μόνον τὰ δάκρυα καλεῖ
στὴν πονεμένη μου ψυχῇ,
ὅσο περνοῦν ἡ μέρες.

Τὴν ὥρα που ξημέγαιε
ἐπάνω στὸ χρεβάτι,
αὐτὸς με ἄπονη καρδιά
στρέφει γιὰ μένα τὴ μιλιά
μ' ἀγοισιμένο μάτι.

Ἄκου, σὺ βράγε, ἀν μπορῆς,
ἄκου χωρίς τρομάρα,
κείνο που μ' εἶπε τὴ στιγμή

που ἄφ' ἡμε ψυχρὸ κορμὶ:
αχ! νά! ἦταν . . . κατάρια!

Ἄ! ὅταν ὁ βράχος στὸ βουνὸ
βράϊ, ἀνθῆρὸ λουλουδι,
τότε καὶ σὺ στὴν ἀγκαλιά
νάχης αὐτὴ τὴν κοπελιά
νά λὲν τὸ τραγουδι!

Ὅπως τὸ κῆμα τοῦ γαλοῦ
ψυχρὸ κορμὶ ἀγκαλιάζει,
κι' ἐκεῖ στὴ μικρονὴ στεριά,
μάννα με ξέπλεγα μαλλιά
τὸν ἄντρα τῆς στενάζει,

ἔτσι καὶ σὺ νά ψυχρονθῆς
τὴν ὥρα που θε νᾶσαι
σὲ χρεβατάκι νυφικὸ
με τὸ κοπέλι σου αὐτὸ
τὸν ἕπνον νά κοπιᾶσαι,

κι' αὐτὴ με ξέπλεγα μαλλιά,
νάφθῆ στὸ κορμὸ μνήμα,
ὅπως ἡ κόρη τοῦ ψαρά
ἄντρα θοηνεὶ πᾶλληκαρᾶ
του ἔφαγε τὸ κῆμα!

Τὸ κῆμα . . . λέει μιὰ φωνὴ βαθειά, σάν νᾶτανε καμμιά κόρη που ξανάλεγε τὸν πόνο του. Μὰ κείνος τὸ τραγουδι του κόβει, γιατί ὁ πόνος δὲν τὸν ἄφησε νά πῆ περισσότερα. Σηκώνεται ὄρθιος, βλέπει τὸν βράχον με παράξενο μάτι καὶ με μιὰ φωνή, που θαρροῦσες πὸς φώναζε κανένα ἀγοισιμένο λεοντάρι:

«Θηριό! Πατέρα! φώναζε. Τί σ' ἔπαισα τὸ άμοιρο καὶ με καταράστηκες τόσο πολὺ; Ἄφου τανε νά με καταράστης στά χρόνια που ἔπρεπε νά ζήσω με τὴν εὐχή σου, γιατί δὲν μοῦδινες φαριάκι, ἢ δὲν μ' ἔρωιγες ἀπὸ κανένα βράχο, τότες που δὲν ἴξενρα τὸν κόσμον, μόνον μ' ἐφαρομάκωσες με τὰ ψυχρά σου καὶ ἄπονα αὐτὰ λόγια, τώρα που γίνηκα τὸ γέλιο κ' ἡ χα-

οὰ τοῦ σπιτιοῦ σου; Ἀλλοίμονον! . . . χα! χα! χα! . . . καὶ εἶχε δίκαιον! γιατί ἀγαποῦσα τὴν κόρη τοῦ ζουτζιάμπιαση, ποὺ ἐπὶ θε ἀπὸ τὰ χέρια του τὰ κοινοτικά πράγματα Ἄ! . . . νὰ ἡ κόρη! νάτηνε! . . . Φεῦγα! μὴ μὲ πλησιάζῃς, εἶμαι . . . καταρριμένος! . . . χα! χα! χα! . . . Ἐκεῖ ψηλά στὸν οὐρανὸ σὲ περιμένω! . . . Πάνε νὰ πῆς τὴ μάνα μου τὰ μαῦρα νὰ φορέσῃ! Φύγε! μὴ βλέπει ὁ πατέρας! . . . Για δὲς τί ἄγρια μάτια ἔχει! . . . Δέτονε γελῶ! . . . Τί ἄγρια γέλοια! Φοβοῦμαι! Φαροεῖς πὼς θὰ μὲ φάῃ! . . . Ἄ! . . . καὶ ἔπεσε χάμω ἀνάσθητος.

Σ' ὄλιγο σὰν νὰ ξύπνησεν ἀπὸ βαθὺ-πολὺ βαθὺν ὕπνον, ἀγρίσσε νὰ μοιρομυρῶσῃ τὸ στερνὸ του τραγοῦδάκι, ποὺ θαγοῦσσε πὼς ἄγγελος τοῦ τῶλεσαν γιῶ ν α ν ο ὄ ρ ι σ μ α.

Σ' ὄλιγες τῆς μάχες ἤμουνα τὸν θάνατον ζητοῦσα,
μὰ ἕνα βόλ' φαριμακερὸ δὲν μοῦστειλε στὸ μνήμα.
Δὲν ἤθελεν ἡ μοῦρά μου ἐκεῖ νὰ ξεψυχήσω
μὲ τὸ ντουφεκι στὸ πλεῦρὸ τῆ σπάθα εἰς τὸ χέρι
Ἔχε θυγὰ, μαννοῦλά μου καὶ σὺ γλυκειά μ' ἀγάπη
κ' ἐσὺ Πατοῖδα μου καλὴ κοντὰ νὰ λειτερώσῃς . . .

Ἐὶν ὁ πατέρας μου ὁ φονειάς! Σούτ! . . . βράζε . . . φράζε τὸ στόμα σου καὶ μὴν τὸ πῆς κανένα! Σούτ! . . . Πεδάινω . . . μὰ τόσο μεγάλο κακὸ . . . ἔκανα καὶ δὲν ἔχω . . . κανένα . . . νὰ μὲ γλείψῃ τὰ . . . μάτια μου . . . Σχώονα με . . . Μάνα μου! . . . Ἀγάπη μου . . . Πατοῖδα μου . . . σὰς . . . ἄ. . . φ. . . νο. Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἐτελείωσαν τὰ βέβαιά του στὸν φρενιζὸν αὐτὸν κόρητον.

Λίγο μαζοῦτερα ἀπὸ τὸ μέρος ποῦνε τὸ δένδρου, ἔχει χάμω ἀνασηρωμένον λιγάκι καὶ στὴ μινὰ μεριά ἕναν μικρὸν σταυρόν. Ἐπάνω δὲ εἰς τὸν σταυρόν μὲ γράμματα μισοσβυσμένα βλέπει γραμμένη τὴ λέξι: «Κ α τ α ρ α μ ε ν ο ς».

Κάρανος

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Δὲν εἶνι ποῦ θὰ σὶ πῶ ποῦ κατουροῦν, ἰσὺν θὰ πᾶ χεῖς. = Ἐπὶ καταρριμένον.

Κι' ἡ καλύβα θὰ καῖ κι τὰ πουντίκια διάβουλονς θὰ τὰ πάο. = (Βάβδον). Ἐπὶ ἀνθρώπου ὅστις φροντίζει νὰ κἀμῃ τὸ κακὸν εἰς τὸν ἄλλον χωρὶς νὰ λογίσῃ τὴν εἰς αὐτὸν γενησομένην ζημίαν.

Χ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΝΤΟΚΟΥΣ ΓΙΟΥΜΟΥΡΤΑ ΜΠΙΡ ΠΑΡΑ

Διὰ τὴν παροῦσαν ἐποχὴν παρομιώδης εἶνε ἡ εὐθηνία τῆς ἄλλοτε. Λιγοῦνται πλείστα ὄσα. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν διηγῆσεων ἔχομεν καὶ φανεράς ἀποδείξεις ἐκ' ὧν στηριζόμενός τις τείνει ἢ μᾶλλον δύναται νὰ πιστεύσῃ τὰς παραδοξοτέρας τῶν γερόντων σχετικὰς διηγῆσεις.

Τὰς ἀποδείξεις ταύτας εὐρίσκομεν εἰς σχετικὸς κώδικας. Χωρὶς ὅμως ν' ἀνατρέξωμεν εἰς πλείλας τοιαύτας ἀποδείξεις, λαμβάνομεν μίαν τοιαύτην σημειώσαν εὐρίσκομένην ἐν τῷ κώδικι τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης τοῦ ἔτους 1740.

Ἐν αὐτῷ ἐν ὄρα λιμοῦ εὐρίσκομεν τὴν τιμὴν τοῦ οἴνου ἀνερχομένην εἰς 10 ἄσπρα, τοῦ ἀλεύρου τὸ κοῦλὸν 20 ἄσπρα, τὰ ὄα τοῖα ἄσπρα καὶ ἡ ὄρνιθα 30. Τὸ δὲ σισαμέλαιον 14 ἄσπρα ἢ κάρτα (130 δράμια), τὸ βούτυρον 60 ἄσπρα ἢ ὀκὰ καὶ ὁ τυρὸς 18 ἄσπρα.

Ὁ παρὰς διηγεῖτο εἰς τρία ἄσπρα, ἐκάστου ἄσπρου ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸ 1/3 τοῦ παρὰ. Χρήσις τοῦ ἄσπρου μόνον εἰς τὸν Ἰσθμὸν τουτέστι εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν σιτηρῶν ἐγένετο μέχρις ἐσχάτων δηλ. πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καθιερώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀντὶ τοῦ τουρκικοῦ νομίσματος.

Ἐπὶ τῇ βᾶσει λοιπὸν τοῦ ἄσπρου ὡς τρίτον τοῦ παρὰ ὑπολογίζοντες τὰς ὑπὸ τοῦ σημειώματος ἐν ὄρα λιμοῦ ὀριζόμενας τιμὰς ἔχομεν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Τὴν ὀκτὴν τοῦ οἴνου 10 ἄσπρα=παράδες $3\frac{1}{3}$ =λεπτά 1,33 περίπου.

Τὸ κοιλόν (100 ὀκάδες) τοῦ ἀλεύρου 90 ἄσπρα = παράδες 30 λεπτά 12.

Τὸ ὄν 3 ἄσπρα = 1 παρὰν=λεπτοῦ 0,40.

Ἡ ὄρνιθα 30 ἄσπρα = 10 παράδες = λεπτά 4.

Τὸ σισαμέλαιον ἢ γάρτα δηλ. 130 δράμα 14 ἄσπρα = παράδες $3\frac{2}{3}$ λεπτά = 1,46.

Τὸ βούτυρον ἢ ὀκά 60 ἄσπρα = παράδες 20 = λεπτά 8

Ἡ τυρὸς ἢ ὀκά 18 ἄσπρα = παράδες 6 = λεπτά 2,40.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται μυθῶδες, καὶ ὅμως μετ' ἀγανακτίσεως εἶνε σημειωμένον εἰς τὸν ἐπίσημον τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης κώδικα, ὡς γεγονὸς ἀξιοσημειώτων, πρῶτον-πρῶτον δὲ εἶνε γεγραμμένον.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς τιμὰς ταύτας δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἄλλοτε ἐνταῦθα εἰς τὸ **ταὸνκ-παζάρ**, δηλαδὴ εἰς τὴν Ὁρνιθαγορὰν ἐπωλοῦντο ἐννέα ὠᾶ ἀντὶ **ἐνὸς μόνον** παρᾶ, δηλαδὴ ἀντὶ 0,40 ἑκατοστῶν τοῦ λεπτοῦ!

Περὶ τῆς τοιαύτης διατιμῆσεως ὑπάρχει παράδοσις ὅτι: ἢ κυβερνήσις, ἵνα μὴ οἱ χωρικοὶ ἀπατῶνται ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων, εἶχεν ὀρίσει τὴν ἄνω τιμὴν τῶν ὠῶν ὡς μόνην νόμιμον καὶ δικαίαν.

Πρὸς δὲ ὅτι εἰς τὴν ὀρνιθαγορὰν, ἥτις ἦτο παρὰ τὸ Ἁγίασμα τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, ἔξωθεν τῆς πόλεως Καλαμαριάς, δηλαδὴ ὅπου νῦν εἶνε οἱ σταῦλοι τοῦ ἱππικοῦ παρὰ τοὺς στρατώνας, ἐκτίσθη ἐπίτηδες κρήνη ἔχουσα, ὡς σύμβουλον ἐννέα ὠᾶ καὶ ἥτις ὠνομάζετο **Ντοκοῦξ γιουμουρτὰ μπιρ παρᾶ** (ἐννέα ὠᾶ ἕναν παρὰν) ἥτις καὶ νῦν ἔτι οὕτω καλεῖται.

Πράγματι παρὰ τὴν γηραιᾶν πλάτανον ὑπάρχει μικρὰ κρήνη, ἥτις εἰς τὸ ἄνω μέρος ἔχει μαρμαρίνην πλάκα φέρουσαν τὴν ἐξῆς τουρκικὴν ἐπιγραφὴν:

Sahi bul haïrat
vel hassanat Redjerp
ibni courdali
senè 1248

Ἡ ἀνεγείρας τοῦτο τὸ θεῖον καὶ δημοφιλὲς ἔργον εἶνε ὁ Ρετζεπ υἱὸς τοῦ Κουρδαλή ἔτος 1248

Κάτωθι δὲ αὐτῆς δύο μαρμαρίνα τεμάγια παριστῶντα ἐννέα ὠᾶ, προφανῶς τεμάγια συλληθέντα ἐκ τινος ἀρχαίου ναοῦ ἢ μνημείου. Τὰ τεμάγια ταῦτα ἐθεώρησε κελὸν ὁ κτίσας τὴν κρήνην νὰ θέσῃ ἐκεῖ, οὐχὶ πρὸς στολισμὸν αὐτῆς, διότι οὐδένα τοιοῦτον φέρουσι τὰ τουρκικὰ τῆς ἐποχῆς ταύτης τοιαύτης φύσεως ἔργα, ἀλλὰ πρὸς συμβολισμὸν τῆς κυβερνητικῆς περὶ ἀγορᾶς ὠῶν διαταγῆς, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον περὶ ἀστυνομικῆς διατιμῆσεως.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ καὶ ὡς ἐκ τῆς χρονολογίας τῆς φαίνεται, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ κρήνη ἐκτίσθη πρὸ 84 ἐτῶν, δηλαδὴ τῆ 1830 ὑπὸ τοῦ Ρετζεπ υἱοῦ τοῦ Κουρδαλή, περὶ οὗ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς οὐδὲν ἕτερον μανθάνομεν. Προφανῶς ὅμως θὰ ἦτο ἔμπορος τις πουλαρικῶν πλούσιος, ὅστις ὑπέστη καὶ τὰς δαπάνας τῆς κατασκευῆς τῆς κρήνης.

Ἄν τις ἀναλογισθῇ τὸ ἐν τῇ κώδικι προαναφερθὲν συμπέρασμα τοῦ 1740, δικαιολογεῖ πληρέστατα τὴν κατὰ τῇ 1830 τιμὴν τῶν ὠῶν εἰς 0,0444 τοῦ λεπτοῦ ἑκαστον. Ἄν δὲ ἀναλογήσωμεν τὴν σημερινὴν ἀγοραῖαν τιμὴν εἰς 10 λεπτά, ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τούτου τότε θὰ ἠγοράζαμεν **230** περίπου ὠᾶ!

Ἐγγραφοὶ μὴν Μαΐτι φ 1912

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

3 *Διὲν σὶ λείπ' τὸν κουμμάτ' μόν σὶ λείπ' ἢ μάννα.* = (Πολύγυρος) ἐπὶ παντελοῦς ἐλλείψεως ἰδίως κρίσεως = *κουμμάτ'* τὰ πλάγια τοῦ ὑποκαμίσιου, *μάννα* δὲ τὸ κύριον αὐτοῦ μέρος.

4 *Ἄντρας μὲ μουστάκια κὶ γνιαῖκα μὲ βξζὰ προουμήθεια δὲν θέλ'* = ὅτι εἰς τὸν ἔχοντα ὄρμιον ἡλικίαν περιττὴ πᾶσι συμβουλὴ.

ΧΡ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΕΝΕΤΙΚΟΝ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟΝ

Πολλοὶ ἴσως καὶ μὴν ἐλησιμόνισαν τὸ Ἐνετικὸν Ὑδραγωγεῖον τῆς πόλεός μας, ὅπερ ἔμεινε πάντοτε ἄχρηστον καὶ τοῦ ὁποῖου τελευταῖον λείψανον εἶναι ἡ παρὰ τὴν Καπουτζίδα ἐρειπωμένη ἀψίς.

Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὰς πηγὰς τῆς Γαλατσίας. Ἐκεῖθεν ἐφθάνει δι' ὁμαλοῦ ὁπως οὐν ἐδάφους μέζου Καπουτζίδα. Ἐκ Καπουτζίδα διηκθύνετο ἀνωθεν τῆς Τούμπας, ὅπου ἔ τρεῖς βρύσις, ἐκεῖθεν διὰ τοῦ χειμάροου τοῦ ὀπίσθεν τοῦ Α' στρατιωτικοῦ Νοσοκομείου ἐφθάνει εἰς τὸν χειμάροον παρὰ τῆς Χουζατζίδας, ἐκεῖθεν παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τῶν Δεβραλίδων καὶ τέλος εἰσέχεται εἰς τὴν πύλιν. Τὸ ὅλον μῆκος αὐτοῦ ἦτο 32—35 χιλιόμετρον.

Ἡ εἰσοδὸς του ἦτο πάντως παρὰ τὴν Χρυσὴν πύλιν. Πᾶσαι ὁμως αἱ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Π. Ν. Παπαγεωργίου ἐρευγαί μας ὁπως καθορίσωμεν τὸν ἀληθῆ τόπον τῆς εἰσοδου ταύτης ἀπέβησαν μάταιαι. Οὔτε ἐπιγραφὴ τις, οὔτε ἱστορικὸν τι μνημεῖον ἀναφέρει τι περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς του. Μόνον παράδοσις τις ὑπάρχει περὶ τῆς κατασκευῆς του καὶ τοῦ κατασκευάσαντος αὐτὸ τεχνίτου ἔχουσα ὡς ἑξῆς:

Τοῦν νερὸ ποῦ ἦταν τοῦ Βινιέκου στη Σαλονίκ (ἡ παράδοσις ἐναῦθα ἔχει πολλὴν σπουδαιότητα, καθότι οὐδεμίαν ἑλλην Μακεδονικὴν παράδοσιν ἢ δημῶδες ῥῆμα γνωρίζω, ὅπερ ν' ἀναφέρειν ρητὸς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐνετοκρατίας ἐν Θεσσαλονίκῃ) ἔκαμι μιὰ μιγάλ ξέρα. Μαζεῦκι οὐλ' ἢ δονδικάδα καὶ ἔκαμι κονυσούλτου (συμβούλιον) ἀποῦ ποῦ νὰ βοῆ νερὸ γὰ τὴν πολυτιμία, Φόνιαξαν ἕναν μιγάλουν μίστουρα—κάλφα νὰ πούμη— καὶ τὸνν ρώτησαν ἀποῦ ποῖ μπουρεῖ νὰ φέρε νερὸ στη Σαλονίκ γλίγουρα καὶ πουλιά. Αὐτὸς τότες εἶπε, πὼς μόν' ἀπ' τὴ Γαλάτ' στα μπου-

ρεῖ νὰ φέρε ἀπάν σ' ἕνα μῆνα. Ἡ δονδικάδα διέν πίστιν. Τότες αὐτὸς τσ' εἶπε πὼς ἀν δέν τοῦ φέρε σ' ἕνα μῆνα νὰ μὴν τοῦν πληρώσουν. Μὰ σὰν τοῦ φέρε νὰ τοῦν δώσουν τόσα γρόσια καὶ κωρα γρόσια, ἤα σὶ Βινιέκου γλουριά. Ἡ δονδικάδα δέχεται καὶ οὐ κάλφας ἀρχίσει τὴ δλιά. Προτοῦ φτάσ' οὐ μῆνας, ὅλα ἦταν ἔτοιμα ὡς καὶ τοῦ λαγοῦμ. Μὰ τοῦ κάκου τοῦ νερὸ ἔρχονταν ὡς ἕνα μέρουσ καὶ γάνονταν. Κανένας δὲν μπόρσει νὰ μιὰ' ἀν ἔφτιγι τοῦ ἀλφάδ ἢ ἦταν Θεοῦ βουλή νὰ μὴν ἔρθ' φράγκικου νερὸ στη Χώρα τοῦ Ἁη Δημήτρι. Κι' οὐ Κάλφας ἀπ' τοῦ κακό τ' ἔσχασι.

Τοιαύτη ἡ παράδοσις περὶ τοῦ ἀληθῶς ὑπάρχοντός ποτε ἔνετικού τοιοῦτου Ὑδραγωγείου. Μὴ ἔχον δὲ ἱστορικὴν τινὰ πηγὴν ἀδυνατῶ νὰ δώσω κρίσεις ἐπὶ τῆς ἀληθείας ταύτης παραδόσεως, τοῦ πάλου τῆς ὁποίας πλεῖσται παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν.

Ἐργασιον μηνὸς Ἰουλίου 1913

• Π. Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΓΡΙΦΟΙ

Ἐν ἔξοχῷ κρητικῷ ἀποκειμένῳ ἐν τῷ ἐνταύθα Γερμανικῷ καὶ περιλαμβανόντι ὁμίλῳ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου ἀνεῖρον ἐγώ:

† Εἰς τοὺς γ..... ἐπιγεν [νήσεως]. — σουμάνοις εἰς τὴν χελίαν μ..... μῆν' ἀλλὰ καὶ εἰς τοῖς χριστιανοῖς.... κατόπιν καὶ ἐπτοχίαν καὶ πῖναν ἀλ....τος εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν ὅπου δὲν....πιτε τὴν ἡμέραν ἀπὸ ἑξαμηνίας α..... Ἰαν. καὶ ἐμάλοσαν οἱ χριστιανοὶ με τοὺς θ[εοκαταραμένους] αἰβρεοὺς καὶ ἐνίκησαν οἱ χριστιανοὶ καὶ ἐπί[ραν] τόσον πλησίον εἰς τὸ τοιχόκαστρον καὶ θαύ[ουν]!ἐξοδιάστισαν ἐπέκλινα ἀπὸ τεσσαράκοντα γ [ρουσᾶ]... [ἔεται αἰνιγματικὴ ὑπεργραφή].

[Δι' ἄλλης μελάνης] Τὸν αὐτὸν χρόνον ἐπ....οὶ σαπχίδες καὶ οἱ γανίτζα[οι]....σοῦλταν σουμάνοι καὶ ἔ...., ἀλαν τοῦ σοῦλταν....[μου] σταφᾶ.

ΑΣΤΡΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΝ

Ρίχνει ἀχτίδα ζωοπλή ἀπὸ ψηλά ἀστέρι
 Σὲ δροσερὸ τριαντάφυλλο, π' ἀνθεί κίττω στὸ χῶμα
 Καὶ τοῦ μιλεῖ. . . . Λέξ τούδωκε τ' ὀλόφωτό του χέρι,
 Λέξ κ' ἡ ἀχτίδα τὸ φιλεῖ σὰν κόρη μὲς τὸ στόμα.

Καὶ τοῦ μιλεῖ— «Γιὰ κίττα με, γιὰ κίττα με λουλουδι
 Εἶμαι χρυσὸ κι' ἀθάνατο. . . Δός μοι τὴν ὀμορφιά σου,
 Τὸν ἔρωτά σου δώσέ μου καὶ σὲ γλυκὸ τραγοῦδι
 " Ἄς ἐνωθοῦν ἡ λάμπη μου, μαζὶ κ' ἡ μαροδιά σου. . . »

Ἄχόμα δὲν τελείωσε τ' ἀστέρι. . . καὶ διαβγαίνει
 Μπροστά του μαῦρο σύννεφο, τοῦ σκιάζει τὴν ἀχτίδα.
 Σὲ λίγο φεύγει, γίνεται, ξάστερο ἐκεῖνο μένει
 Κ' ἄλλο λουλουδι νὰ φιλεῖ ἡ λάμπη του ἐγὼ εἶδα. . .

Σὲ μιὰ στιγμή ἐξέλασε τὸν ποδὸν ἔρωτά του.
 Καὶ ἄλλο. ἄλλο τάραξε τὴ λάμπη—τὴν καρδιά του!

Θ. Παπαθανασίου

ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ

Ἡ χειμωνιά ἐπλάκωσε γλυκειά μου,
 Πάνε τὰ γιούλια τὰ μάρανε τὸ χιόνι.
 Μαραίνεται κι' ἐμένα ἡ καρδιά μου,
 Που μέσα ὁ καιρὸς τὴ στεφανώνει.

Δὲν θέλω νὰ σοῦ στέλλω γιούλια μαρομένα,
 οὔτε λιλέδες βρεγμένους μὲ δροσοῦλα,
 λενκάνθεμα σοῦ στέλλω καμωμένα
 μέσα στοὺς κίμπους ὀλόχαρα Χρυσούλα.

Μονάχος τὰ μαζεῖω ἕνα-ἕνα
 στὴς Ἄττικης τοὺς ἀνθηροὺς λεμιῶνας
 καὶ βροῖσω τὰ χρυσάνθεμα ἀνθισμένα,
 πού τ' ἀνασταίνει μὲ χάρι ὁ χειμῶνας.

Τέγας Χρίστοβιτς

ΚΩΝΣΤ. ΚΟΥΡΗΔΟΥ

(Υπερωτικό ἔργο)

ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Αἱ ἐχθροπραξίαι ἤρχισαν ἀμέσως κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ὀκτωβρίου. Καὶ χωρὶς νὰ τὸ περιμένη κανεὶς, εἰς διάστημα δέξαι μόνον ἡμερῶν τὰ Τουρκικὰ συντάγματα, τὰ παρατεταγμένα κατὰ μήκος τὸν Τουρκοβουλγαρικῶν συνόρων, τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου ἀφῆξαν τὰ ἀγροῦτάτα σύνορά των καὶ κατέβηκαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θράκης. Ὀλίγιστα ἐκ τῶν ταγμάτων ἐπέρασαν τὰ σύνορα καὶ ἤλθον διὰ νὰ ἐπισχύσουν τὸν στρατὸν πού ἐπεριμένε μέσα ἀπὸ τὰ φημισμένα φρούρια τῆς Ἀδριανουπόλεως τὴν Βουλγαρικὴν ἐπίθεσιν. Τὰ ἄλλα ἀπεσύρθησαν πρὸς τὴν Γκιουμουλτζίναν, τὴν Χάρσαν καὶ τὰς Σαράντα-Ἐκκλησίας.

Οἱ Βούλγαροι δὲν ἤργησαν καὶ πολὺ νὰ συγκεντρωθοῦν πρὸς τῆς πόλεως τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ν' ἀρχίσουν τὰς ἐπιθέσεις κατὰ τὸν φρουρίον τῆς. Αἱ ὀρίδες ἐσύριζον δαιμονιωδῶς καὶ ἐσχοροποῦσαν τὴν φρίξην καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰς τάξεις τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπὸ τὰς πρώτας ἀχόμα ἡμέρας ἐξλονίσθη καὶ ἤρχισε νὰ γάνη τὸ ἦθικόν του. Καὶ εἶχον δίκαιον οἱ Τούρκοι, διότι ἀπὸ τὰς 80 χιλιάδας στρατοῦ, ὅστις εὗρισζετο παρατεταγμένως εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν, μόνον αἱ 20 χιλιάδες ἦσαν ἀξιόμαχοι. Οἱ λοιποὶ δὲν ἦσαν στρατιῶται, ἦτο ἕνα σωστὸ ἀνθρωπομαζῶμα ἀπὸ ἐξηρημένους διὰ σωματικὴν ἀγκανότητα, ἀπαλλαγέντας, μονογενεῖς, ἐθνοφρουροὺς, ἐφῆδρους τῆς ἐθνοφρουρῆς καὶ γηραλέους. Εἰς πολλὰ μάλιστα τάγματα ὑπηρετοῦν ὡς στρατιῶται πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἐν γένει ὑπῆρχον ἀναριθμητοὶ ἀνθρώποι πού δὲν ἤξευον τὴν χρῆσιν τοῦ ὅπλου. Καὶ σὲ τέτοια χάλια εὗρισκοντο τὰ περισσότερα τάγματα, τὰ ἑποῖα ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς διετάχθησαν

νά εξασφαλίσει την άσφαλή της σπουδαιότητας πόλεως, της κερδούς της κατασκευής Ομορφιάς Αυτοκρατορίας. . .

* *

*

Είχαν προκηρυχθεί ως έφεδος Ιατροί εις ένα από τα Θουρκικά παντήματα, τα όποιον άποτελείτο καθολικηρίον από μονογενείς και άπαίδεργους. Έγινε δέ, ότι το περίφημον αυτό σύνταγμα με την εμφάνισιν μόνον των προσυλάδων του έχθρου, χωρίς ν' άνοξη καν τονόξυ, υπεχώρησεν έν άτάξια και πήρε την άνάσσει μόνον όταν οι στρατιώται μας έθεώρησαν έαυτούς έξηρατισμένους έντός των φρουρίων της πόλεως!

Μέσα στην άνεμοζάλη των πρώτων ήμερών και την άνακατοσιά των τραυμάτων διοικήθη Ιατρος του Κεντροζού στρατιωτικού νοσοκομείου, τό όποιον, άπεραντον και πείλωριον σάν φρούριον είναι έκτισμένον, έξο της πόλεως, πλησίον των στρατώνων έπάνω εις ένα λόφον γραμμωτότατον. Ο Τόνος με τά θαλά και κορυσαμένα και του πενή έλικοειδώς κάτωθεν και φιλεί τά γλυσαά κρέσπεδά του, για να σχηματίση όλίγον παρακάτω τάς διδυμούς νησίδας, έπον σώζονται άκόμη τά πινάκια και γηραιά δένδρα του αυτοκρατορικού δάσους, τά όποια έστησεν εκεί η φιλόκαλος μέριμνα των πρώτων Σουλτάνων της Άδριανουπόλεως. Ο χωρός κατέφαγε τό υπερήφανον και καλλιμάρομαρον άνάκτορον και στα έρεσιπιά του δέν σώζονται πλέον οι στίχοι, τους όποιους πρό ένός περίου αιώνος έχάράζεν η εμπνευσμένη του Σούτσοφ μουσα, ως πένθιμον έπαρδόν της τραγικής τύχης του καταρρεύσαντος κολοσσού.

Μέγαρον της τυραννίας, σέ ήφάνισεν ο χρόνος
εΐθε μετά σου να πέση και η δόξα και ο θρόνος!

* *

*

Μην παρήλθεν από τότε. Αί συμπλοκαί εις τά φρούρια έξηκολούθηον καθ' όλον τό μέτωπον με πείσμα πρωτοφανές. Τό πυροβολικόν εξατέρωθεν έσπειρε τον θάνατον. Οι πληγωμένοι καθ' έκαστην έπληθύνοντο τόσον πολύ, ώστε έκτός του κεντροζού νοσοκομείου, τό όποιον ήτο δυνατόν να περιλάβη τρεις χιλιάδας περίου άσθενείς, κατηρτίσθησαν εις διάφορα της πόλεως μέρη δέκα άλλα νοσοκομεία, τά όποια όλα έχέμισαν από άσθενείς και τραυματίας.

Άλλ' η σπουδαιότερα κατά της περιμαγήτου πόλεως έπίθεσις έγινε κατά την εσπτήν των Εισοδίων. Έπίθεσις λυσσώδης και

δυσκήλης, γενικευθείσα εις όλα τό σιμεία. Έπιστεθή μάλιστα προς στιγμή, ότι οι Βούλγαροι θα εισήγγοντο πλέον θυσιαστικάτα την ήμέραν εκείνην εις την Άδριανουπόλιν. Καί τούτος, όλος παραδόξως, την έπομένην ήμέραν έχρόσιος του Στ' αιώλου έγνώριζεν εις τον φοβισμένον και άπολατισμένον κόσμο, ότι μεταξύ των εμπολέμων συτήθη άνακατοχή.

Άλλ' άκρόβος τότε εις τα νοσοκομεία έπεριχρεια άσθενής άνάσσει, ως άπαύεσμα της προσηθείσης εκείνης φοβέρας ανηρούσεως. Έκρηται όλοζάλα και άλεπύλλια άτυχών τραυματικών ετών εις όλα τά νοσοκομεία και οι Ιατροί, άφροντοι και καταπεπυμένον επί πολλάς ήμέρας προσέφερον τάς άπρησιές των εις τους πληρωμένους. . .

* *

*

Μεταξύ των πληρωμένων, τους όποιους ένοσημένον υπ' εθής μου εις δύο θαλάμους, είλκυσε τό ένδιαφέρον και την ήμικαμένη μου κερδός έφεδος Τούτος, καταγόμενος από πληπίου χωρίον, τό Φιζλή. Εκτισμένο τό Φιζλή επί λόφον έμφύλου έκαταίστα εις τό βάθος καταρτίτον και γραμμωτότατον κάτιον, διατρεψέ άκόμη την άνάμνησιν περασμένου μεγαλείου με τάς επηβελτικώς έπαύσεις του Βυζαντινού φρουρίου, τό όποιον έδόξασε η τυμμένη και σελαγίζουσα μορφή του στρατηλάτου Ταιμισζή.

Έκίνησε τό ένδιαφέρον μου ο πληρωμένος αυτός, διότι έφερε επτά τραύματα, εκ των όποιων έν σοβαρόν εις την κοιλίαν και άλλο διαμπερές εις τό ήρωϊκότατον στήθος του είλκυσε δέ την συμπάθειάν μου διά την άνταπόρησιν και άπάθειαν εις την επήμβασιν της χειροουργικής σμίλης. Τό πρόσωπόν του ήτο πάντοτε ήλαρόν και μειδίαμα γλυκύτατον έπλανάτο εις την μορφήν του.

— Για όνομα του Θεού, η' είπε μίαν ήμέραν, άν πρόξεται, γιατί σέ να ζήσω, σέ παρακαλώ να μη μείνω σακάτης. Νημφείωμα μόλις πρό τεσσάρων μηνών και δέν θέλω να επιστρέψω στο σπήτι μου σακάτης και άγίκανος. Προτιμώ τον θάνατον. . .

Έγνοια σου, Όσμάν, μετά ένα μήνα τό πολύ θα είσαι έντελώς καλά, χωρίς να φαίνεται ότι έπληγώθης. . .

* *

*

Από την εποχήν εκείνην επέρασαν δύο περίου μήνες. Η άνακατοχή έπλησίαζε να τελειώση. Τί συνέβαινε εις τό άπεραντον

μετοπον τοῦ Βουλγαρικῶν πολέμου; Ποῦ ἐπροχώρησαν οἱ Ἕλλη-
νες, οἱ Σέρβοι, οἱ σύμμαχοι τέλος πάντων; Αἱ πληροφορίες μας
περὶ τοῦ θαύτου τοῦ πολέμου ἦσαν ἀτελείσταται, διότι σπανιότα-
τα διακοῦσης τῆς ἀνακομῆς κατορθώσαμεν νὰ λάβωμεν εἰδήσεις
τινάς—μέσες ἄλλες—ἀπὸ ἐφημερίδας παλαιάς, τὰς ὁποίας, ἐπι-
φελούμενοι τῆς ἀνακομῆς, ἐλάμβανον οἱ ἰδιοὶ μας φρονεοὶ παρὰ
τῶν γειτόνων Βουλγάρων καὶ ἐπιολοῦσαν κρυφὰ δύο—τρία με-
τῆται ἐκείστων.

Αἱ ἐχθροπραξίαι ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναληφθοῦν μετὰ πέντε ἡμέ-
ρας. Ἡ ἀγωνία τῆς ἀοριστίας ἤρχισε πάλιν νὰ πλανῶνῃ τὰ
στήθη μας. Ποία θὰ εἶνε ἀρὰ γὰρ ἡ τύχη μας; Διὰ τελευταίαν
λοιπὸν φρονῶν ἠθέλησα νὰ βάλω στὸ χέρι καμμιὰ ἐφημερίδα.

Ὁ καιρὸς ἦτο ἐξαιρετικὸς. Σηροβόροι καὶ λιανίδα ἀπολαυτικῆ.
Προχώρησα ἕως τὰ τελευταῖα ταχύσκαπτα, τὰ εὐρισκόμενα πρὸς
τὸ Φίκελῆ, τὸ ὁποῖον κατεῖχον οἱ Βούλγαροι. Φανταξέσθε δὲ
τὴν ἐκπληξίν μου, ὅταν πλησιάσας εἰς τὸν τελευταῖον φρουρὸν
μας — με σκοπὸν νὰ ἐπικοινωνήσω πρὸς τὸν βούλγαρον τοιοῦ-
τον— εἶδα, ὅτι ἦτο ὁ Ὀσμάν, ὅστις θεραπευθεὶς ἐντελὸς μὲ εἶ-
χε ἀποχαρτηθεὶ πρὸ καιροῦ.

Τὸν ἐβλεπα ἀνήσυχον νὰ στορέφῃ λυπημένο καὶ θυγρὸ τὸ μά-
τι του ἀντίκρυ στὸν πελώριον πύργου τοῦ Φίκελῆ, νὰ ἐρευνᾷ με-
τὴν λαμπρὴν ματιὰ του τὰ κομψὰ σπιτάκια τοῦ χωριοῦ. Ματιὰ
ἀγωνίας, ἀνάμικτη με λύσσα καὶ ἐκδίκησι. Μία φορικτὴ ὀδύνη
συνέτριβε τὸ ἡρωϊκὸν καὶ ἀνήσυχο ἐκεῖνο στήθος καὶ μία λαχτά-
ρα βαθειὰ ἐθέριζε τὴν ἀμιορῆ ψυχῆ του. Ἔπασχε — καὶ εἶχε δι-
καιο — βλέπων ὁ ἀμιορὸς τὴν πατρίδα του, τὸ εἰρηρικὸν χωριὸν
του, νὰ τὸ πατῆ τὸ βάνανσο τέλημα τοῦ Βουλγάρου, νὰ
ἔβροῖξῃ τὰ ἱερά του τὸ ἄγριον καὶ θηριῶδες ἐνστικτον τοῦ ἀπαι-
σίου ἐπιδρομέου, ὅστις τίποτε δὲν ἐθεώρησε τίμιον εἰς τὸν
κόσμον. . . .

*
* *

Ἦστερα ἀπὸ ὀλίγα λεπτά ἡ ἀνησυχία τοῦ Ὀσμάν διελύθη καὶ
τὰ μαύρα σύννεφα ποῦ ἐπλάκωσαν τὴν ψυχὴν του, ἐσαρκίσθη-
σαν. Τί συνέβαιναν ἀρὰ γὰρ;

Ἀπὸ τὰ ἀντικρυὰ ἐχθρικὰ χαρακώματα μᾶς ἐπλησίασεν ὁ
Βούλγαρος σκοπὸς, ὅστις κρατοῦσε στὸ χέρι του ἓνα δέμα, τὸ
ὁποῖον παρέδωκεν εἰς τὸν Ὀσμάν. Τὸ πήρε στὰ χέρια του με-
λαχάρα καὶ τὸ ἤνοιξε με εὐλάβειαν. Εἶχε μέσα ἓνα χρυσοκατη-
μένο ὑποκάμισο, αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ Ὀσμάν εἶχε στείλει
εἰς τὴν ἐκλεκτὴν τῆς ψυχῆς του ὡς γαμήλιον δῶρον ὀλίγας ἡμέ-

ρας πρὸ τοῦ γάμου του. Στὴν ἀκρὰ ἦτο σαφὲν ἡ μισοὶ γὰρ ἡ
ἢ ὁποία τὸν ἐπληροφόρει, ὅτι οἱ γονεῖς του εἶνε σοφοί, ἡ μισοὶ
ἀδελφὴ του εἶνε καὶα καὶ ὅτι ἡ προσφιλέτης του σὺντρος καὶα στὴν
ὕθειαν τῆς καὶ με τιμὴν ἀνηλίδωτον καὶ ἐξημερῆσμένην ἔπὸ
τὴν προστασίαν τοῦ καλοῦ καὶ γενναῖοφρονος ἐκεῖνου Βουλγάρου
στρατιώτου, ὅστις εἶχεν ἀφήσει καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὰς ἰδίας πυνθί-
κας τὴν νεαρὴν σύζυγόν του εἰς τὴν πατρικὴν ἐστίαν.

Ἄλλο δάκρυον θεομότητι καὶ εὐλαχρῆστατα ἔρρευσεν ἀπὸ τὰ
ἐγγνώμονα μάτια τοῦ ἀτρομῆτου ὑπεραπιστοῦ τοῦ πατρίου ἐδά-
φους. Ὁμοίως κατόπιν με ἀναπόκριτον ἐνθουσιασμὸν, ἐνγυμ-
λίθη καὶ ἠσπάσθη τὸν γενναῖοφρονα καὶ εὐγενῆ ἀντίπαλον.

Ποῖος θὰ δίσχυρισθῆ, ὅτι δὲν ὑπάρχουν καὶ τίμιοι ἀνέρω-
ποι εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐχθρῶν καὶ ὅταν ἀνοῖα αὐτοὶ εἶνε Βούλγαροι;

ΝΤΟΜΟΥΣ ΣΟΚΑΚ

Οἱ Τούρκοι ἄλλοτε ἠμπόδιζον εἰς τοὺς Χριστιανοὺς
τὴν πώλησιν χοιρινοῦ κρέατος, ἐπιτρέποντες εἰς αὐτοὺς
μόνον τὴν κρυφίαν αὐτοῦ πώλησιν. Ἄλλοίμονον εἰς
ἐκεῖνον ὅστις ἐτόλμα νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ φέρῃ τεμάχιον εἰς
μέρος ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ τὸν ἴδωσιν οἱ ὀθωμανοί! θὰ
ἐξυλοφροτώοντο ἀλύπητα. Διὰ τὸν λόγον λοιπὸν τοῦτον
ἡ πώλησις ἐγένετο ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν, ἢ τῶν στενῶν
ὁδῶν τῶν εἰς τὰς περιοχὰς τῶν εὐρισκουμένων. Τὸ μέρος
τοῦτο ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν Ν τ ο μ ο υ ς Σ ο κ α κ
(ὁδὸς χοίρου), εἰς τοιαύτην δὲ ὁδὸν οὔτε κατόκων, οὔτε
δαήροντο ἐκεῖθεν.

Μία τοιαύτη ὁδὸς διετήρησε καὶ μέχρι σήμερον τὴν
ὀνομασίαν τῆς, εἰ καὶ ὁ λαὸς μετέτρεψεν αὐτὴν ἀπὸ
Ν τ ο μ ο υ ς Σ ο κ α κ εἰς Ν τ ο υ ρ μ ο υ ς Σ ο υ κ ᾶ κ.
Ἡ ὁδὸς αὕτη εὐρίσκετο ἄλλοτε εἰς τὴν περιοχὴν τῆς
Ἁγ. Σοφίας, νῦν δὲ εἶνε πάροδος ἀρχομένη ἀπὸ τὴν
ὁδὸν Βασιλέως Καρόλου καὶ λήγει εἰς τὴν διασταύρωσιν
ὁδοῦ Βασιλέως Πέτρου, καὶ Ἰσαύρων. Οἷα θὰ ἦτο ἡ
περιοχὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας εὐκόλως δύναται τις νὰ φαν-
τασθῆ. Εἰς τὸ ἔργον λοιπὸν οἱ ἀρμόδιοι.

ΕΡΩΤΙΚΗ ΘΥΜΗΔΙΣ

Μ' ἀρέσει νὰ ἔχω
τρογύρω μου νέας
πολλὰς καὶ ὄμοιες
μ' αὐτὰς νὰ γελῶ.

Νὰ λέγω, νὰ παίξω
γλυκὰ παιγνιδάκια
καὶ μὲ τραγουδάκια
φιλιὰ νὰ τραγῶ.

Σανθρὲς μαυρομάλλες
μὲ μαύρα ματάκια
κοντὰ φουστανάκια
μὲ νάξια πολλὰ.

Τῆς μῆς τὸ χεράκι
νὰ σφιγγῶ μὲ πόθος
τῆς ἄλλης νὰ τοιάθω
γλυκὸ στεναγμό.

Νὰ πῖνω ἀμβροσίαν
ἔς τῆς μῆς τὰ χελάκια
ἔς τῆς ἄλλης φιλάκια
τὸ νέκταρ νὰ ροφῶ

Ἢ μὰ νὰ μὲ δόξῃ
ἀπέριττα κἀλλη,
ἀγάπη νὰ φάλλῃ
ἢ ἄλλ' ἀπὸ ἐμοῦ.

Νὰ βλέπω τῆς μῆς
τ' ἀφρόσπλαστο στήθος
νὰ πλέη εἰς πλήθος
ἀτάκτων παιμῶν

Νὰ νοιάθω τῆς ἄλλης
τὰ χεῖλη νὰ σπῆ
καὶ μῆσα νὰ πλέη
ὁ ἔρωσ αὐτός.

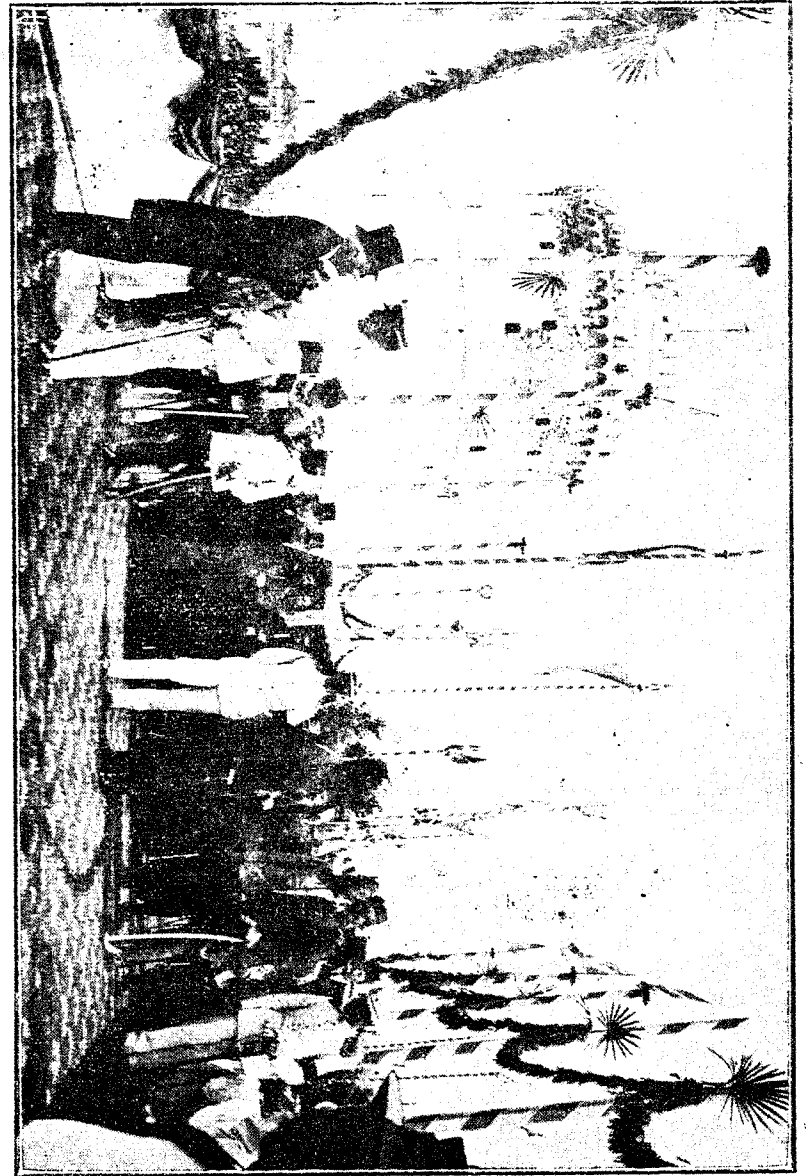
Μὲ φίλημ' ἀθῶο
ἢ μὰ νὰ μ' εὐφραίνῃ
μὲ ἢ ἄλλη νὰ φέρῃ
δουράτ' ἀγκυλιὰ.

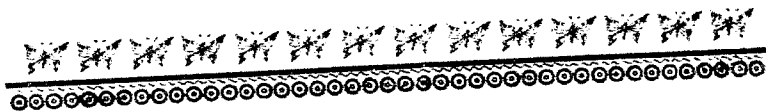

Ε. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Η. Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος ὁ Π' εἰς τὴν ἀκορνάθραν τοῦ Λευκοῦ Πύργου

Χ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

Η ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ ΤΩΝ ΜΕΧΤΖΙΔΩΝ

Σπουδαιότατη εἶνε ἡ ἱστορία τῶν Συντεχνιῶν διὰ τὴν ἐν γένει Ἐθνικὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Θεσσαλονίκης.

Τῆς ἐργασίας ταύτης εἶχον ἐπιληφθεὶ ἄλλοτε, ἐδημοσίευσά δὲ εἰς τὸν «Φάρον τῆς Θεσσαλονίκης» τὴν τοῦ Ἱερατικοῦ τοιούτου, ἔχω δὲ ἡμιτελῆ τὴν τῶν Ὑποδηματοποιῶν. Δυστυχῶς οἱ κατέχοντες σχετικὰ ἔγγραφα ἢ ἀντιζείμενα τοιαῦτα εἶναι τόσον δύσκολοι εἰς τὸ νὰ τὰ παραγορήσωσι διὰ σχετικὰς μελέτας, ὥστε καθίσταται πρόβλημα ἢ τοιαύτη στασιμότης τῶν ἡμετέρων. Οἱ δειθροπὸς ἔχον τὴν μεγάλην αὐτοθυσίαν, ἥτις ἀπαιτεῖται ἵνα ἐντροπᾶ τις εἰς τοιαύτας μελέτας!

Ἡ Θεσσαλονίκη ἄλλοτε κέντρον Μακεδονίας, Ἀλβανίας, Σερβίας, Βουλγαρίας καὶ Βλαχομολδανίας. ἦτο ὁ γενικὸς ξενὸν τῶν ἐμπορευομένων τῶν μερῶν τούτων, ἐλλείψει δὲ σιδηροδρόμου τὸ ἐμπόριον διενηργεῖτο δι' ἀρχαίων μεταγωγικῶν. Ἐνεκεν τῶν μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τοῦ ἀνωμάλου τῶν ὁδῶν τὰ πέταλα τῶν ζῶων κατεστρέφοντο, συνεπῶς παρουσιάζετο ἀνάγκη ἀνανεώσεως, ἥτις ἐδημιούργησε εἰς τὸ εἶδος τοῦτο μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ καρτὰ τῶν πετάλων δὲν εἶρχοντο ἔτοιμα ἐξ Εὐρώπης ὅπως σήμερον, ὑπῆρχον ἐν-

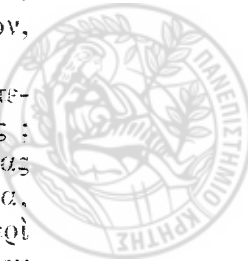

ταύτα ειδικά καταστήματα κατασκευάζοντα τοιαῦτα. Τὰ
καταστήματα ταῦτα ἐπήρουν εἰς τὴν συνοικίαν τὴν λεγο-
μένην νῦν γύφτιζα (ὁδὸς Λεόντος Σοφοῦ), ὀνομασία
ἣτις ἴσως ἐκ παλαι ἔμεινεν.

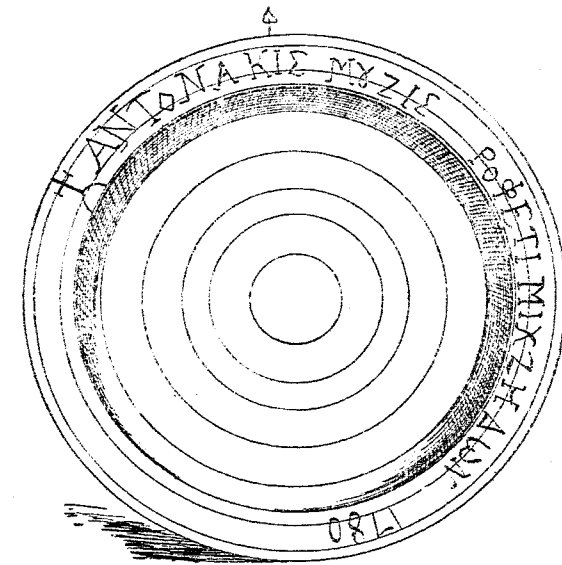
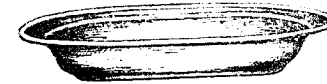
Οἱ κατασκευασταὶ λοιπὸν οὗτοι εἶχον σχηματίσει Συν-
τεχνίαν πρὸς τὴν περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τῆς
βιομηχανίας τῶν, ὡς καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐθνικῶν
τουούτων, διότι οὐδεμία τῶν Συντεχνιῶν ἦτο ἄμοιρος
ἐθνικῆς δράσεως.

Τὴν ἔπαρξιν τῆς τοιαύτης Συντεχνίας βεβαίωσι τὸ σ-
α-χ-ά-ν-ι-ο-ν ὅπερ ἀνεκάλυφα καὶ τὸ ὅποιον εὐθίσσεται εἰς
τὴν κατοχὴν τοῦ κ. Ἀναστ. Κομλίδου. Κατὰ τὴν μαρ-
τυρίαν τοῦ ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων, τὸ σ-α-χ-ά-ν-ι-ο-ν
ταῦτο οὐ τὴν εἰκόνα παραθέτομεν, ὡς καὶ ἐν τ-α-ψ-ί-ο-ν
ἐξαφανισθέν, ἐκλήροδοτήθη αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πάππου τῶν,
ὅστις ἦτο πρόεδρος τῆς Συντεχνίας τῶν Ἀρτοποιῶν.

Πῶς ὅμως ἀπὸ τῆς Συντεχνίας τῶν Μεγχιζίδων πε-
ριήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς τῶν Ἀρτοποιῶν τοιαύτης :
Δυστυχῶς οὐδέποτε εἶδον τὸ πραγματικὸν τῆς Συντεχνίας
τῶν Ἀρτοποιῶν, οὔτε γνωρίζω ἂν ἀπάρχωσι τοιαῦτα,
ὥστε νὰ δύνανται ἐκ τοῦ πραγματικοῦ ν' ἀποφανθῶ περὶ
τῶν διατρεξάντων. Ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν θὰ καταφύγωμεν
εἰς τὰ ἐκ παραδόσεως λεγόμενα. Ἐκ παραδόσεως γνω-
ρίζομεν ὅτι, ὅσάκις δι' ἓνα ἢ δι' ἄλλον λόγον διελύθη
Συντεχνία τις, ἡ περιουσία αὐτῆς ἢ εἰς εἶδη περιήρατο
αὐτοδικαίως εἰς ἐξέσιν τῶν ἄλλων Συντεχνιῶν, εἰς ἣν
ἀνήκεν ὁ πρόεδρος αὐτῆς (προτομιάστουρας). Διότι πολ-
λοὶ καὶ ἰδίως οἱ εὐποροῦντες καὶ ἰσχύοντες τῶν πολιτῶν
ἀνῆρον εἰς δύο ἢ περισσοτέρας Συντεχνίας. Ἐνίοτε ὅμως
διὰ γενικῆς τῶν μελῶν ἀποφάσεως ἐδωράτο ἡ περιουσία
(κινητὴ καὶ ἀκίνητος) εἰς ἀγαθοεργόν τι καθύδρημα ἢ
ἐκκλησίαν, ὡς ἡ Συντεχνία τῶν Μπυζατζίδων τὸν παρὰ
τὴν Πύλιν Καλαμαριᾶς ιδιόκτητον αὐτῆς Φούργων εἰς
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐδωρίσατο.

Ὅθεν κατὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συντεχνίας τῶν Μεγ-
χιζίδων ἡ περιουσία αὐτῆς θὰ περιήλθεν εἰς τὴν τῶν
Ἀρτοποιῶν τοιαύτην, ὅπερ καταφαίνεται ἐκ τῆς εἰς τὴν
Συντεχνίαν ταύτην κατοχῆς τοῦ σ-α-χ-ά-ν-ι-ο-ν καὶ τ-α-
ψ-ί-ο-ν τῆς πρώτης.

Πότε ὅμως καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας διελύθη καὶ ποία
ἡ δράσις τῆς Συντεχνίας τῶν Μεγχιζίδων : δυστυχῶς
οὔτε ἐκ τινος ἐγγράφου δυνάμεθα νὰ εἰπωμέν τι θετι-
κόν, οὔτε ἐκ τινος παραδόσεως.

Ὅς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόني
τὸ σ-α-χ-ά-ν-ι-ο-ν τοῦτο εἶνε κοινόν, φέρει δὲ ἄνωθεν τὸ
ὄνομα τοῦ δωρητοῦ, τὸ ὄνομα τῆς Συντεχνίας ὡς καὶ τὴν

χρονολογίαν τῆς δωρεᾶς. Πρὸ παντὸς ὄμως, ταύτης προηγεῖται ὁ ἀπαραίτητος σταυρός. Ἡ ἐπιγραφή ὀλόκληρος ἔχει ὡς ἑξῆς :

† ANTO(!)NAKIS MOYZI(!)Σ ΡΟΦΕΤΙ MIX-TZH(!)ΛΩΝ 1780.

Ἡ περίμετρος τοῦ σαχάνιου εἶνε 0.72 ἑκατοστά, ἢ διάμετρος 0.24 καὶ τὸ βάθος αὐτοῦ 0.045.

Ἡ λέξις ροφέτι (ρουφέτι καὶ ρουφέτιον) παράγεται ἐκ τῆς ἀραβικῆς ρεφέτ σημαίνουσης Συντεχνία. Μεχτζής ὁ κατασκευάζων καρφία (Μετζε λέξ. Περσικὴ σιμ. καρφί πετάλου) καὶ ἡ Συντεχνία Μεχτζίδων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ δωροῦντες χαλκώματα εἰς τὰς Συντεχνίας ἐθεωροῦντο μεγάλοι εὐεργεταί, διότι ἡ τιμὴ των ἀναλόγως τῆς σημερινῆς ἦτο ὑπέρογκος. Τὰ σαχάνια δὲ ταῦτα καὶ τὰ ταψία τὰ μετεχειρίζοντο διὰ τὰ κόλυβα κατὰ τὰ μνημόσυνα τῆς Συντεχνίας καὶ διὰ τὰς λόντζας δηλὰ διὰ γενικὰς διασκεδάσεις. Αἱτινες ἐπιχολοῦθον τὰ μνημόσυνα.

Ἐκ τῆς δωρεᾶς λοιπὸν ταύτης φαίνεται ὑπόσχεσις καὶ δοῦσα ἡ Συντεχνία τῶν Μεχτζίδων κατὰ τὸ ἔτος 1780, ἔτος καθ' ὃ ἐγένετο καὶ ἡ δωρεὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνάκη Μούζη.

Ὁ Ἀντωνάκης Μούζης κατήγετο ἐκ κοντοβλαχικῆς τῆς Θεσσαλονίκης οἰκογενείας. Ἐκ μικρᾶς ἡλικίας μετέβη εἰς Ἀγγλίαν ὅπου ἠργάζετο, εἶχε δὲ ἀποκτήσει ἀρκετὴν περιουσίαν. Τῷ 1780 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ὅπου, μεταξύ ἄλλων δωρεῶν, ὡς ἐξ οἰκογενειακῶν του παραδόσεων ἔμαθον, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς τὰ διάφορα τῆς πόλεώς μας καθυδρίματα, ἐδωρήσατο καὶ εἰς τὴν Συντεχνίαν τῶν Μεχτζίδων τὸ σαχάνιον τοῦτο καὶ τὸ ἐξαφανισθὲν ταψίον. Μία γραῖα ἀπόγονός του ἔζη μέχρι πρὸ τεσσαρῶν μηνῶν, ἐκάθητο δὲ εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Ἀγ. Νικολάου.

Ἐγγραφον μηνὸς Αὐγούστου 1912

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Κατὰ τῷ 1631 Λουδοβίκος ὁ Π' τῆς Γαλλίας ἔγραψε πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἡ δὲ ἐπιστολὴ του, γεγραμμένη ἐπὶ περιγραμμῆς, φέρει τὴν ἑξῆς διεύθυνσιν :

« Πρὸς τὸν Ὑψηλότατον, κραταιότατον, μεγαλόφυγον, ἀκατάβλητον, Πρίγκηπα, τὸν Μέγαν Ἀυτοκράτορα τῶν Μουσουλμάνων, Σουλτάνον Ἀμουζάδ, τὸν πλουσιώτατον εἰς τιμὰς καὶ ἀρετὰς, προσφιλεῖ καὶ ἔξοχον φίλον μας ».

Ἡ ἐπιστολὴ εἶχε σφραγισθεῖ μὲ τὰ βασιλικὰ ἄλλα. Οὐδεμίαν λοιπὸν ἀμφιβολίαν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη περὶ τοῦ ἀποστολέου τῆς ἐπιστολῆς, ὅσον καὶ περὶ τοῦ πρὸς ὃν διευθύνετο αὐτή.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ὄμως δὲν ἐπῆρχον εἰδικὰ Ταχυδρομεῖα, τὸ δὲ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον τῆς Μασσαλίας εἶχεν ἀναλάβει νὰ ἐνεργῇ τὴν ἐπίσημον ταχυδρομικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξύ Παρισίων καὶ Ἀνατολῆς. Τί νὰ συνέβη λοιπὸν, ὥστε τὸ ἐπιμελητήριον νὰ παραμελήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐπὶ τοσοῦτον τὰ καθήκοντά του καὶ νὰ μὴν ἀποστείλῃ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Σουλτάνον; Νὰ ἦτο ἀνάγκη ἀποτέλεσμα τῶν καταστροφῶν τῆς πανόλους, ἤτις κατὰ τὸ προηγουμένον ἔτος ἀπεδεκάτιζε τὴν Μασσαλίαν; Τὸ γεγονός εἶνε ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον κατέχει καὶ σήμερον ἐτι αὐτήν.

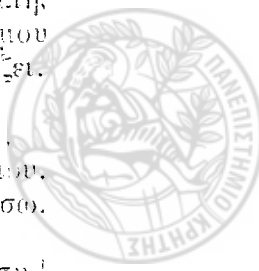
Δύναται τις νὰ ἴδῃ αὐτὴν μετὰ μιᾶς ἄλλης σχετικῆς, ἀποσταλείσης πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς προηγουμένης καὶ ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον καὶ μεγαλοπρεπεῖ κύριον Χαλὶλ πασάν, τὸν πρῶτον Βεζύρη τῆς Ὑψηλότατης Πύλης τοῦ Μεγάλου Κυρίου. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βεζύρη ἀποστελλομένη προέρχεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Συνάγεται ἔξ ὅλων τούτων, διότι αἱ δύο ἐπιστολαὶ τιμωμένον ἐσφραγισμέναι, ὅτι ὁ Λουδοβίκος ὁ Π' ἔζητει ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τῆς Τυνησίας, ἵνα δοθῇ ἡ ἄδεια εἰς τὰ πλοῖα τῆς Μασσαλίας νὰ φορτώσωσιν εἰς τοὺς Ὀθωμανικοὺς λιμένας διὰ τὴν Προβηργίαν ἢν ἐμάστιζε φοβερὰ σιτοδεία.

Οἱ Μασσαλιῶται ἦσαν λοιπὸν οἱ πρῶτοι ἐνδιαφερόμενοι, ὅπως αἱ δύο ἐπιστολαὶ ἐπιδοθῶσι πρὸς οὓς διευθύνοντο. Ἐν τούτοις αἱ ἱστορικαὶ αὗται ἐπιστολαὶ εὐρίσκονται ἔτι εἰς τὸ ἐμπορικὸν ἐπιμελητήριον τῆς Μασσαλίας, τὸ ὁποῖον φυλάττει μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας τὰς καθυστερησάσας ἐπὶ 280 ἔτη ἐπιστολάς.

Η ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ!

Ὁ κόρη ἐστὶ ποδὸς με φωτιάς γὰρ τὸν ἀγνό μου πόδα
καὶ γὰρ τὸν πόνο τὸν χορῶν ποδὸς μέσ' τὰ στήθη νοιώθω,
Βάτησε τ' ἀγὰρ τὴν ἀγνή κ' ἐκείνα θὰ σοῦ ποῦνε,
γὰρ τὴν ἀγάπη τὴν ἀγνή τὰ στήθη μου ποδὸς κλείδωνε
Ρώτα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ καὶ θὰ σοῦ ποῦν, παρθένα,
πόσες φορές μ' ἀντίκρισαν με μάτια δακρυσιμένα,
πόσες φορές μ' ἀκούσανε χορὸς ἐσέ μονάχο
ν' ἀναστενάξωι, νὰ βογγῶ σὰν κῆμα σ' ἔρημο βράχο!
Καὶ τὰ παλιὰ σὰν κελადῶν σου λέν τὸν ἔρωτά μου
κ' ἀπὸ σοῦ λέν πὼς σ' ἀγαπῶ καὶ πὼς πανεὶ ἡ καρδιά μου.
Σὰν τὴν ἀγάπη τὸν πουλάδιν μοιάζ' ἡ δική μου ἀγάπη,
σὰν τὸ γλυκὸ τραγοῦδι τους κ' ὁ στεναγμὸς μου
[μοιάζει.
Μόλις ὁ ἔρως μου κ' ἀγνὸς σὰν τὸ παρθένο κοῖνο,
ὡσὰν λουλούδι ἀνάραντο ἀνθίζε: στήν καρδιά μου,
ἀπ' τὴ στιγμή ποδὸς ἀντίκρισε τὸ βλέμμα σου ἢ ματιά μου.
Μὴ μοῦ ζητᾷς μεσ' τὸ χερσὶ τὸν πόνο μου νὰ κλείσω.
Ὁ πόνος μου εἶν' ἀπέραντος καὶ τ' ἀπειρο μονάχα
μέσ' τὴν ἀγάπη του μπορεῖ τὸν πόνο μου νὰ κλείσῃ!
Ἄν ἠμποροῦσα, ἀγάπη μου, φωτιά παντοῦ ν' ἀνάψω
καὶ σὲ μιὰ φλόγ' ἀπέραντη τὴν πλάσι ὅλη νὰ θάψω.
Τότε καὶ μόνο θάλλεγα πὼς μοιάζωι με τὸν πόνο,
με τὴ φωτιά ποδὸς μ' ἀναψες μ' ἓνα σου βλέμμα μόνο!
Πονῶ, πονῶ, μὰ ὁ πόνος μου εἶπε γλυκὸς γιὰ μένα,
θυροῦμαι τὴν ἀγάπη σου, τὰ λόγια τὰ γλυκά,
Ὅπου με νανουρίζουνε σὰν ὄνειρα παρθένα,
σὰν ἀρμονία ἀφάνταστη ἀγγελῶν ποδὸς ψηλά
μέσ' τοὺς γαλάζιους οὐρανοὺς στήν πλάσι τὴν αἰθέρα
φάλλουν κ' ὑμνοῦν τὸν πλάστη σου καὶ τὰ δυὸ πλάν'
[ἀστέρια
ποδὸς ἐσύ, νεράϊδας γέννημα, ἀπ' τοῦρανοῦ τὰ πλάτια
πᾶχεις κλειμμέν' ἀγάπη μου ... ὑμνοῦν τὰ δυὸ σουμάτια!
N. Θ. Γούγγουση

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΤΑ ΠΛΑΤΟΥΚΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΠΛΑΤΑΝΟΙ

Ἐξώθηεν τῆς Πύλης Κωνσταντῆς, ὅπου νῦν τὸ καθεῖναι ἢ
Τοῦμπα (Σουφλίον) δεύροχο οὐχὶ πρὸ πολλοῦ χειμᾶρος ὄν οἱ γε-
ροντότεροι θὰ ἐνθουσιώνται. Ἐκεῖ ὑπῆρχον δύο ἀπεριγεγένηαι πλά-
τανοι, ὃν ἡ μία ἦτο ἀκοιφῶς εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγῆς τῆς οὐδοῦ
Στρατοῦ, ἀπὸ πολλοῦ δὲ ἐξέλειπεν, ἡ δευτέρα ἢ καὶ γρηγορώτερον
ἀνδύσταται πεισμώνος ἔτι καὶ ἦν πάντες οἱ θαμῶνες τοῦ καθε-
ρείου βλέπουσιν, ἀλλ' οὐδ' ἐποπτεύονται κατ' τὴν ἱστορίαν τῆς.
Ὁ χειμᾶρος ἀπεγεμίσθη καὶ ἡ μία πλατάνος κατεστράφη, ἡ
δ' ἑτέρα ἀποκόρυφισα εἰς τὰ ἀποτελείσαντα τὴν Τοῦμπα γρηγο-
ρα τὸν κορυμὸν τῆς, παρουσιάζει τὸ ἄκρον μόνον αὐτῆς, γεγραμ-
μένον εἰς δύο κοίλους κλάδους ἀποδίδοντας ἀσθενῆ σκιάν. Εἰς
οὐχὶ πολὺν καιρὸν ἐπισημειώθη ἀφελόξεναι ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς
τὴν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ μακαρίτου Ἐπισκόπου Κωνσταντῆ
ἐκλειπούσαν ἤδη γερούσιαν. Οἷα καὶ πόσα νὰ ἔλεγον, μεταξὺ ἀ-
νοησιῶν καὶ ἱστορικῶν γεγονότων, αἱ ἴδουσαι ἐκεῖναι σελίδες τοῦ
νεωτέρου βίου τῆς Θεσσαλονίκης! Τὴς ὅμως ὁ συλλέκτης; Δυ-
στυχῶς οὐδεὶς ὑπεπτεύετο τότε τὴν εἰς ἐλάχιστα μὲν, ἀλλὰ σπου-
δαίαν ταύτην συμβολὴν εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς πόλεως
μας. Τὴν παλαιὰν γερούσιαν, ἀνεπλήρωσεν ἑτέρα σήμερον ὑπὸ
τὴν προεδρίαν τοῦ Γέροντος Βασιλικιώτου, ἀλλ' ἐκείνους αὐτῆς
οὐδεμίαν ἔχει πλέον σημασίαν.
Εἰς τὰς δύο ταύτας πλατάνους, ὡς καὶ εἰς ἑτέραν τινα (καὶ
ταύτην ἐκλειπούσαν) εὐρισκομένην ἄλλοτε παρὰ τὴν Πύλην Βαγ-
δαρίου, οἱ Τοῦρκοι ἀπαγγόνιζον τοῖς Χριστιανοῖς πολιτικῶς
καταδίκους, ἔστι δ' ὅτε καὶ κοινὸς ἐγγληματίας. Πόσα ἀπὸ γε-
μελῆ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ἀθηναῖοι ἐοργάται νὰ ἐκπεμ-
σθῆσαν ἐκεῖ! Μόνον ἂν ἦτο δυνατόν νὰ εἶχε γλώσσαν ἢ
πλατάνος θὰ ἐμανθάναιμεν τὰ ἐνδοξα καὶ ἅγια αὐτῶν ὀνόματα.
Ἐκ διηγήσεων μᾶλλον παρὰ ἐξ ἀτομικῆς μου ἀναμνήσεως, εἰ
καὶ ὁ πατήρ μου με ἐπῆρε μαζί του νὰ διουσίμει τσοὶ κρι-
μασμέν ἐνθουσιῶμαι τοὺς τελευταίους κραιμασθέντας ἐκείεις
τὰς δύο πλατάνους, διότι τὴν τοῦ Βαγδαρίου οὐχὶ πρὸ πολλῶν
ἐτῶν μετεχειρίζοντο ἔτι ὡς ἱερόμα.
Χριστιανὸς τις συνελήφθη ἐπ' αὐτοφόρου μετὰ Ὀθωμανίδας

ἐν ἐξωτική διαμάχῃ. Τὸ ἀιόνημα ἦτο μέγα διὰ τὴν δούλην τοῦ Μουράμεθ καὶ πρὸς παραδειγματισμὸν κατεδικάσθησαν ἀιφρότεροι εἰς τὸν δι' ἀγγλίας θάνατον. Καὶ τὸν μὲν Χριστιανὸν ἐκρέμασαν εἰς τὴν ἐπισταμένην ἐπιπλατίνον, τὴν δὲ Ὀθωμανίδα εἰς τὴν ἑτέραν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο χαρῆμι καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ φάινται οὔτε τὸ πρόσωπον, οὔτε ἡ κόμη, ὡς εἴθιστα παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, τὴν ἐτύλιξαν ἐντὸς σάκκου καὶ τὴν ἀπαγγόνισαν.

Τὸ γεγονός τοῦτο θὰ ἐνθυμῶνται βεβαίως οἱ γερωνότεροι.

Εἰς ἐκείτην κρίσιμον διὰ τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν στιγμήν, ἐτίθετο εἰς ἐνέργειαν καὶ ἕτερον εἶδος θανατώσεως.

Παρὰ τὰς δύο πλατίνους ἕστεινον *παλοὺκια* (πασσάλους) ἐντὸς τῆς γῆς καὶ ἐπ' αὐτῶν *επαλοὺκωνων* τοὺς πολιτικούς καταδίκους (ἐπαναστάτας) εἰς οὐδένα δὲ χριστιανὸν ἐπέτρεπον νὰ δόσῃ αὐτοῖς ὕδωρ. Ὑπάρχει δοξασία (ἐπιστημονικῶς δὲν διαπιστοῦται) καθ' ἣν, ὅταν δόσωσιν εἰς *παλοὺκωμένον* ὕδωρ ἀποθνήσκει αἰέτως. Οἱ Τούρκοι λοιπὸν ἀπηγόρευον τὸ τοιοῦτον διὰ νὰ τυρανῶνται περισσότερο οἱ ἄνθρωποι. Μόνον εἰς γραιὸς *πινας* ὀθωμανίδας *μερχαμέτ ιτσοὺν*, εἰσὺς χάριν, ἐπετρέπετο ἐνίοτε νὰ τοῦς δόσωσιν ὕδωρ.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐπρομηθεύοντο ἀπὸ κρήνην πινά, ἣτις ἐπέχετο παρὰ τὴν νῦν ἐπαρχοῦσαν Σουλτανικὴν τοιαύτην. Ἡ κρήνη αὕτη καὶ σήμερον ὑπάρχει, μεταφέρθη ὅμως εἰς τὸ καφενεῖον τῆς Τούμπας. Τὸ μέρος τοῦτο ἄλλοτε ἦτο ἰδιοκτησία τῆς μονῆς τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολογίας, νῦν δὲ τὸ οἰκειοποιήθη ὁ παρὰ τὴν πόλιν τῆς Καλαμαριῶς τεκές τοῦ Ἀλῆ Ἐλ. Καντρί τεκέσι.

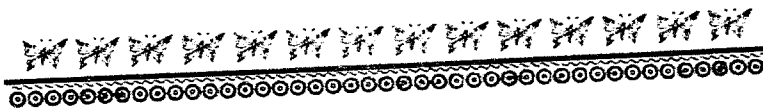
Ἐπὶ τῆς κρήνης ὑπάρχει ἐπιγραφή ἀραβιστὶ γεγραμμένη καὶ ἔχουσα ἐν παραφράσει ὡς ἑξῆς:

Ἡ Ἀ. Πανσεφῆς ὁ Σέχης Ἀλῆς, ὁ κτίτοχος προτερομμάτων καὶ ἀπολαμβάνων τῆς ἐθνότητος τοῦ Θεοῦ, ἐκτίσεν τὴν κρήνην ταύτην πλησίον τοῦ Τεκέ πρὸς τιμὴν καὶ κλέος τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, ὅστις ἠρώδεσεν νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν Σέχην τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ Τεκέ Ἀλῆ ἢ Ἐλ. Καντρί ἔτος 1180.

Σημερινὴ χρονολογία 1132—1180=152 ἔτη, δηλὰ δὲ 1914—152=1762 ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἡ κρήνη.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τονίζεται τὸ ζήτημα τῆς διαδοχῆς, διότι παρὰ τοῖς διαφόροις *καλογερικοῖς* αὐτῶν συστήμασιν ἐπέχετο τότε μεγάλη φιλονικία, ἂν ἐν τῇ διοικήσει τῶν τεκέδων ἔπρεπε νὰ ἐπιχρατήσῃ τὸ σύστημα τῆς οἰκογενειακῆς διαδοχῆς, ἢ τῆς ἀτομικῆς ἀξίας, ὅπερ πρὸ πολλοῦ καθώρισεν τὸ Σεγουλισλαμάτον.

Ἐγγραφον μὴνι Αὐγούστου 1913

Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΣΕΛΙΑΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Οἱ πραγματευθέντες τὰ ἱστορικά γεγονότα τῆς μεγάλης τοῦ 1821 Ἐπαναστάσεως, τόσον οἱ ἀρχαιότεροι ὅσον καὶ οἱ νεώτεροι, ὀλίγα τινα μόνον ἀναφέρουν περὶ τῶν γεγονότων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Χαλκιδικῇ, οὐδεὶς δὲ ἐπεχείρησεν—ἂν δὲν ἀπατόμεθα—μέχρι σήμερον νὰ πραγματευθῇ ἰδιαίτερος καὶ ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν σπουδαίων γεγονότων τῶν λαβόντων χώραν ἐν τῇ Χερσονήσῳ ταύτῃ πρὸ, κατὰ καὶ μετὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην Ἐπανάστασιν.

Ἡ περιοχὴ αὐτῆς Χερσονήσου, ἐὰν δυνάμεθα νὰ κρίνομεν ἐκ τῶν συντόμων μὲν, ἀλλὰ σπουδαιότητων σημειώσεων πρὸ ἕξαιτίας ἀποθανόντος γέροντος Πολυγυρινοῦ, ἀγραμμάτου μὲν, ἀλλὰ μὲ καρδιὰ καὶ ἀγνὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα, σημειώσεων περιελθουσῶν τυχαίως εἰς χεῖρας ἡμῶν, ἢ Χερσονήσου, λέγομεν, φαίνεται ὅτι διεδοματίσθη σπουδαῖον καὶ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Πρὸ τῆς μεγάλης τοῦ 1821 Ἐπαναστάσεως ἢ Χερσονήσου αὐτὴ ἀπετέλει αὐτοδιοίκητον ἐπαρχίαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἰδίου Διοικητοῦ—Βοεβόδα—ὅστις διώκει ὅλα τὰ Χάσιζα λεγόμενα χωρία τῆς Χαλκιδικῆς. Ὁ Πολύγυρος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠφιθμει ἔπερ τὰς 1600 οἰκίας, ἤγμαζε δὲ ἐφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις, καὶ εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἄνδρας διακρινόμενους διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὰ ἀκραφνῆ καὶ θερμὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Χαλκιδικῆς, ἅτινα ἐπίσης ἤγμαζον καὶ ἐνημέρουν.

Μίαν ἀρετὰ ἐνδιαφέρονσαν σελίδα τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Χαλκιδικῇ, σελίδα ἀγνωστον ἴσως, σταχυολογηθεῖσαν ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ ρηθέντος γέροντος Πολυγυ-

ρινοῦ, ἀποκαλύπτοντες σήμερον, παρακαλοῦντες ὅπως καὶ πῶς ἄλλοι ὅστις κατέχει ἔγγραφο ἢ σημειώσεις τοιαύτης σημασίας, προσβῆ εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, ἵνα οὕτω καταστή σὺν τῷ χρόνῳ ἢ ἐπὶ εἰδικῶν κατὰ τὰ μᾶλλον καὶ ἥττον λεπτομερῆς καὶ ἀκριβῆς περιγραφή καὶ ἐξιστόρησις τῶν ἐν Χαλκιδικῇ γεγονότων κατὰ τὸν ἕπερ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, εἰς ὃν τὰ μάλιστα συνέβαλε καὶ ἡ μικρὰ αὐτῆ γωνία τῆς περιμαχίτου καὶ πολλὰ παύσεις εἰς χθὲς ἀκόμη, Μακεδονικῆς γῆς.

* *

Πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἔζη ἐν Πολυγύρῳ ὁ Γιαννάκης Παπαγεωργάκης, ἄνθρωπος εὐφροσύνης καὶ πατριότητος ἔνθετος. Οὗτος εἶχε τρεῖς υἱούς· τὸν Κύριον, Μαυρουδῆν καὶ Γιαννάκιον. Ἐξ τούτων ὁ Κύριος, ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν, ἦτο Διοικητὴς (Βοεβόδας) τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ Μαυρουδῆς ἦτο μελίσσοιργὸς καὶ ὁ νεώτερος Γιαννάκης ἐφοῖτα εἰς τὸ ἐν Πολυγύρῳ τότε ἀκμαῖον ἀλληλοδιδασκτικὸν Σχολεῖον. Διετήρει δ' ὁ πατὴρ αὐτῶν καὶ ἐμπορικὸν ἐν Πολυγύρῳ κατάστημα, τοῦ ὁποῖου τὴν διεύθυνσιν προδίδετο νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν μέλλοντα μετ' οὗ παῖδ' ὡς ἀποφοιτήσῃ τοῦ Σχολείου Γιαννάκιον. Οὗτος ὁμοῦς, ἀποπεράτωσας τὰς σπουδὰς του, ἐπεθύμει νὰ τύχῃ εὐφροσύνης μορφώσεως καὶ βαρέως ἔφερε τὴν τοιαύτην τοῦ πατρὸς του ἀπόφασιν, καιροφυλακτῶν πάντοτε, ὅπως ἐπιτύχῃ κατάλληλον περίστασιν καὶ δυνατῆ μεταβαίνειν εἰς τινα μεγαλοῦπολιν νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς του καὶ νὰ φανῆ οὕτω χορηγίως εἰς τε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα καὶ εἰς τὸ Ἔθνος του. Ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῆ. Οἱ οἰκεῖοί του ἡμέραν τινα ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν νὰ μεταφέρῃ εἰς Σέρρας ἀρχαίην ποσότητα κηροῦ πρὸς πώλησιν, καὶ ὁ Γιαννάκης μετὰ προθυμίας καὶ χαρᾶς ἀνέλαβε τὸ τοιοῦτον. Φορητῶσας λοιπὸν εἰς τὰ δέκα τρεῖς μούλιαρα τοῦ ἀδελφοῦ του Μαυρουδῆ τὸν κερδόν, μετέβη εἰς Σέρρας καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐξεπορεύσεν εἰς καλὴν τιμὴν τὰ ἐμπορεύματά του, ἐτ σέ π ο σ ε τὰ χορήγια, ἔστειλεν ὀπίσω τὰ μούλιαρα τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ αὐτὸς τὸ ἔσκαψε γὰρ τὴν Πόλιν, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ἐκεῖ ἔξολοθῆσε τὰς σπουδὰς του. Φύσει δ' εὐφυῆς καὶ ὑπὸ πολλῶν προσόντων πεπρωτισμένος, ταχέως ἐφείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν τῶν τε διδασκάλων του καὶ πάντων ὅσοι τὸν ἐπέσπασαν καὶ τὸν ἐγνώρισαν μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του κατόρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ ἀρχιγραμματέως τοῦ ἀειμνήστου Ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου,

Γρηγορίου τοῦ Ε΄, οὕτως εἶχεν ἐφείλκυσαι τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Παπαγεωργάκη ἠγγνώει τὴν τύχην τοῦ οὕτως ἀφαντοποιηθέντος Βενιαμίν της. Τὸν ἐθεώρει, ὡς ἀπολεσθέντα, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐντελῶς ἐλησημονήθη. Κάποιος ὁμοῦς περιστατικόν, συμβάν εἰς τὴν ἐν Πολυγύρῳ οἰκογένειαν τοῦ Παπαγεωργάκη, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ γνωσθῆ τέλος ἡ τύχη τοῦ ἀπολεσθέντος τριτοτόκου υἱοῦ τῆς πατριαρχικῆς αὐτῆς οἰκογενείας.

Ὁ γέρον Παπαγεωργάκης εἶχε καὶ μίαν θυγατέρα, ἀρχετὰ εὐειδῆ, Συργιάνου καλουμένην, ἣν ἀπήγαγε Πολυγυρινὸς τις, Γαλιανὸς ὀνόματι, ἀνεπιρὸς τοῦ τότε Μητροπολίτου Κασσανδρείας. Ὁ Παπαγεωργάκης χολοθῆε διὰ τὸ πρᾶξικόπημα τοῦ Γαλιανοῦ, ὃν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστεργεν ὡς γαμβρόν του, καὶ ὃν ἔπεσθήριζεν ὁ Μητροπολίτης, ὡς ἀνεπιρὸν του, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιεραρχιερατέως τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε΄, ἐπιδόσας καὶ τὴν σχετικὴν διὰ τὴν ἐπάθεισιν του ἀναφοράν. Ἡ ἐκπλήξις καὶ ἡ χαρὰ ἐν ταῦτῳ τοῦ υἱοῦ, ἀναγνωρίσαντος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρὸ αὐτοῦ μετὰ σεβασμοῦ καὶ δέους ἵσταμένου γέροντος, τὸν ἴδιον αὐτοῦ πατέρα, ἐπλήρξε, μεγάλη, ὡς μεγαλύτερα ἐπλήρξεν ἡ ἐκπλήξις καὶ ἡ χαρὰ τοῦ γέροντος Παπαγεωργάκη, ἀναγνωρίσαντος μετ' ὀλίγον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀρχιεραρχιερατέως τὸν πρὸ πολλοῦ θεωρούμενον ὡς θανόντα υἱόν του.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐπάθεισις τοῦ Παπαγεωργάκη ἔλαβε τάχιστα αἴσιον πέρας. Ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας ἐπαύετο καὶ ἡ θυγατὴρ τοῦ Παπαγεωργάκη, Συργιάννου, ἐπανήχθετο εἰς τὸν πατρικὸν τῆς οἴκου, νυμφευθεῖσα κατόπιν τῶν Ἐπίκουρον, ὃν γαλικέα τὴν τέχνην ὄντα τότε, ἐπεστήριζεν εἶτα ὁ Παπαγεωργάκης καὶ τὸν προήγαγε, προσλαβὼν αὐτόν, ὡς συνέταιρον εἰς τὸ ἐμπορικὸν του κατάστημα. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Πολυγύρος καὶ ἅπανα ἡ Χαλκιδικὴ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γιαννάκη τοῦ Παπαγεωργάκη εὖρε πρόθυμον ὑποστηρικτὴν καὶ ἐνθερμον ἀρωγὸν διὰ πᾶν καλὸν καὶ ωφέλιμον εἰς τὸν τόπον ἔργον.

Ὀλίγα κατόπιν ἔτη, πρὸ τῆς εὐλογημένης τοῦ 21 ἐποχῆς, ὁ Γιαννάκης Παπαγεωργάκης, ὁ ἀρχιεραρχιερατὴς Γρηγορίου τοῦ Ε΄ ἔρχεται εἰς Πολυγύρον ἐπὶ τῇ προφάσει διανομῆς τῆς πατρικῆς περιουσίας μετὰ τῶν ἀδελφῶν του. Μεμνημένος ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, αἷμα ὡς ἐφθάσεν εἰς Πολυγύρον, προσκαλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς του Κύριον καὶ Μαυρουδῆν κάττω εἰς τὴν τοποθεσίαν «Λεῦζον» παρὰ τὰς Πολυγυρινὰς καλύβας, ὅπου καὶ ἡ ἴδια πατρικὴ καλύβη των εὐρίσκετο, ἵνα ἐπὶ τόπου κανονίσωσι τὰ τῆς διανομῆς. Ἐκεῖ ἀπομακρύνσας τε-

γεννῶντος τὸν Μανρουδῆν, μαρβάνει ἰδιαιτέρως τὸν Κύριον τὸν Βοεβόδα, ἵνα αὐτὸν πρῶτον μὴσῆ εἰς τὴ Φιλικῆς, ὡς ἀρχόν-
 τα τοῦ τόπου καὶ μεγαλύτερον ἀδελφόντου. Ὁ Κύριος, ἐκπληρῶς
 καὶ ἔντρομος ἐν ταῦτῳ, ἀκούει τὸ μυστικόν, διατάζει νὰ υἱοθε-
 τήσῃ μίαν τοιαύτην τροχίλῃν, ὡς ἐξεργάσθῃ, καὶ ἀπραγματοποιή-
 τον κατ' αὐτὸν ἰδέαν, καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσῃ καὶ τὸν Ἄρχιγοιμ-
 ματέα νὰ τραβῆ ξη χέρι ἀπὸ τέτοιες παλαβομάρες,
 ὡς ἐξαμαρτήρῃσε τὰς ἰδέας τῶν Φιλικῶν.

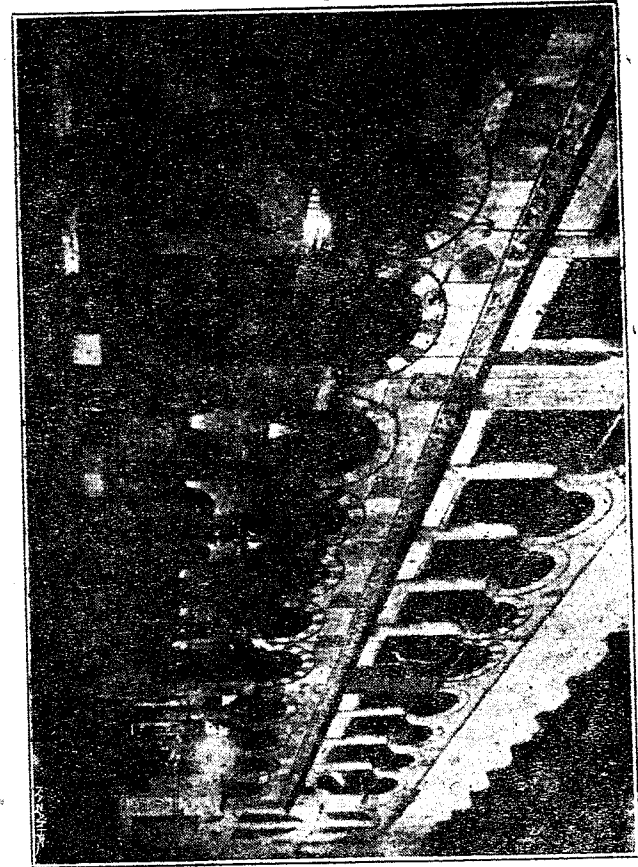
Ὁ Μανρουδῆς ὅμως, ὅστις εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι καὶ ἐκρυπτεν
 ὁ Γιαννάκης, κρούφα εἰσέδυσεν εἰς τὴν καλύβην, καὶ ἀπὸ τοῦ ἔπο-
 ρείου αὐτῆς ἤκουσε τὰ πάντα. Ἐξεμάνῃ δὲ ὁ καλὸς κἀγαθὸς ἐκεί-
 νος ἄνθρωπος καὶ γενναῖος τὸ φρόνημα πατριώτης, ὁπότεν ἤ-
 κουσε τὸν Βοεβόδα νὰ συμβουλεύῃ τὸν Γιαννάκην νὰ τραβῆ
 ξη χέρι ἀπὸ τέτοιες παλαβομάρες, καί, χωρὶς νὰ
 ὑπολογίσῃ τὰς συνεπείας, ὀρθῶ καὶ ἀνέχεσται εἰς τὴν καλύβην,
 ὅλος δὲ ἀπὸ ἱερῶν καὶ δικαίαν ἀγανάκτησιν καὶ ὀργήν, ἐπιτιμῶ
 δορυμύτατα τὸν Βοεβόδα καὶ τὸν πείθει ἐπὶ τέλους νὰ λάβῃ μέρος
 εἰς τὸν εἰδυῆ καὶ ἱερὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Ἀναφέρονται μάλιστα καὶ
 σχετικοὶ στίχοι οὗς ὁ Μανρουδῆς ἐν στιγμῇ πατριωτικοῦ ἐνθου-
 σιασμοῦ ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Βοεβόδα.

*Τῆς Κοιτάρας τὰ παιδιὰ
 Τάτιμα Ἀγαρινὰ
 Εἶνε βέβαια πολλά,
 Μὰ δὲν εἶνε παλλημάρα.
 Ἐμεῖς δὲ ἂν καὶ λίγοι
 Καὶ ραγιάδες καὶ κολλῖγοι
 Πολεμοῦμε σὰν λιοντάρια...
 Θὰ τοὺς φάμε, τὰ ζαγάρια...*

Οὕτω ἐν τῇ πενυχτὶ καὶ ἀσήμερ ἐκείνῃ καλύβῃ τοῦ «Λεύκου»
 ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ παρορτήματος τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας τῆς
 Μακεδονίας διὰ τῆς μνήσεως τοῦ Βοεβόδα Χαλκιδικῆς καὶ τοῦ
 ἀδελφοῦ του Μανρουδῆ. Ὁ Κύριος, ὁ Βοεβόδας, εἶχε σύζυγον
 τὴν ἀδελφὴν προκοίτου Πολυγυρινοῦ ὀνομαζομένου Κωστάρα
 (Παλατζοῦκα), Αἰκατερίνην, εὖσομον καὶ ὀρθοστάτην γυναῖκα
 ἐπινοιασθεῖσαν ὑπὸ τῶν Πολυγυρινοῶν Αἰκατεριναίων. Ὁ δὲ
 Κωστάρας εἶχε σύζυγον ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐκ τῆς πατριαρχικῆς οἰ-
 κογενείας Μενεξέ. Οὕτω διὰ τῆς μνήσεως τῶν οἰκογενειῶν Παπα-
 Γιαννάκη καὶ Κωστάρα ἐν Πολυγύρῳ καὶ Μενεξέ ἐν Θεσσαλονίκῃ
 τὰ δίκτυα τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἔλαβον μεγάλας διαστάσεις τόσον
 ἐν Χαλκιδικῇ, ὅσον καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐνθα ὁ Μενεξέ εἶχε μέ-

Τὸ σκοτεινὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Θεσσαλονίκης Ἀγίου Δημητρίου

γα ἐμπορικὸν κατάστημα. Ἐκ Θεσσαλονίκης διὰ τοῦ Μενεξέ ἐμνή-
θησαν κατὰ πρόωτον οἱ τὰ πρότα φέροντες Σέρραῖοι, καὶ εἴτα ἡ
Φιλικὴ Ἐταιρεία ἠρόθημι ἀρκετὰ μέλη εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις
καὶ κομποπόλεις τῆς Μακεδονίας. Χαρακτηριστικὸς καὶ πολὺ νό-
στιμος εἶνε ὁ τρόπος, καθ' ὃν οἱ Φιλικοὶ Πολυγύρου διεξήγον
τὴν ἀλληλογραφίαν των μετὰ τῶν Φιλικῶν Θεσσαλονίκης, Σερρών
καὶ ἄλλων τῆς Μακεδονίας πόλεων. Ὁ Κύρκος, ὁ Μαυρουδῆς, ὁ
Κωστάρας καὶ οἱ λοιποὶ, ἐχρησιμοποιοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν τούτων
τοὺς ἰδίους ταχυδρομους, οἵτινες ἐξετέλουν τὴν τρέχουσαν ταχυ-
δρομικὴν ὑπηρεσίαν των καταστημάτων των, χωρὶς ὅμως οἱ τα-
χυδρομοὶ οὗτοι νὰ τὸ γνωρίζωσιν, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ διὰ
τὸν πρόωτον σκοπὸν. Ἐκ προτέρας δὲ συνεννοήσεως τῶν Φιλικῶν
τὰ ἰδιαίτερα γράμματα ἐτοποθετοῦντο ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ταχυδρομῶν
μεταξὺ τῶν δευμάτων τῆς σιόλας τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, τὰ ὅποια
ἐρράπτοντο εἴτα καλῶς.

Ὁ ταχυδρόμος, φθάνων εἰς τὸ κατάστημα Μενεξέ ὑπερχεοῦτο
νὰ καταθέσῃ τὰ ὑποδήματά του εἰς τινὰ γωνίαν τοῦ καταστήμα-
τος. Ὁ Μενεξὲς τὰ ἐλάμβανεν μετὰ τρόπον, ἀφῆρει τὰ γράμματα,
καὶ ἀφαντοποιεῖ εἴτα τὰ ὑποδήματα. Ὁ αὐτὸς ταχυδρόμος ἐμελλε
μετ' οὗ πολὺ, ν' ἀναχωρήσῃ διὰ Σέρρας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν
τοῦ καταστήματος. Φεύγων ὅμως δὲν εὔρισκε τὰ παπούτσια του,
ἅτινα μετ' ἧλας τὰς ἀναζητήσεις εἶχον ἀφαντοποιηθῆ. Ὁ Μενε-
ξὲς τὸν παρηγόρει, καὶ τὸν ἐξίδε καινουργίᾳ ὑποδήματα, ἅτινα
ἔφερον τὰ πρὸς τοὺς ἐν Σέρραις φιλικούς γράμματα. Οὕτω διε-
ξήγετο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ ἀλληλογραφία τῶν Φιλικῶν Μακεδο-
νίας. Ἐννοεῖται ὅτι αὐτὸς ἦτο εἷς ἀπὸ τοὺς ποικίλους καὶ διαφο-
ρους τρόπους, καθ' οὓς διεξήγον τὴν ἀλληλογραφίαν των οἱ
πατριωτικώτατοι ἐκείνοι ἄνδρες.

Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὸν ἡμέτερον Γιαννάκη Παπαγεωργάκη.
Ἡ διανομὴ τῆς ἐκ κληρονομίας προελθούσης περιουσίας με-
ταξὺ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Κύρκου, Μαυρουδῆ καὶ Γιαννάκη
Παπαγεωργάκη ἐγένετο μᾶλλον πρὸς τὸ θεαθῆναι, ἢνα οὕτω δι-
καιολογηθῆ ἢ ἐν Πολυγύρῳ διαμονὴ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῶν
Πατριωτῶν Γιαννάκη Παπαγεωργάκη, ὅστις ἀφρὺ ἐκαιόντισε
πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν δρᾶσιν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἐν Χαλ-
κιδικῇ, ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινουπόλιν, παραλαβὼν μάλιστα
καὶ ἓνα καίκι μέλι ὡς μερίδιον δῆθεν τῆς πατρικῆς περιουσίας
του, ὅπερ ὅμως ἦτο ἢ εἰς εἶδος συνδρομῆ τῶν μεμνημένων ὑπερ
τῶν ἀναγκῶν τῆς Ἐταιρείας. Ὁ Βοεβόδας Κύρκος Προήδρευε
πάντοτε τῶν ἐν Πολυγύρῳ Φιλικῶν. Ὅτε ὅμως ἐπλησίαζε τὸ
πλήρωμα τοῦ χρόνου πρὶν ἢ ἀκόμη ὑψωθῆ ἢ σημαία καὶ δοθῆ

τὸ κινδύνην ἀπὸ τῆς Ἀνεξαρτησίας, ὁ Κύριος συνέληψεν ἀπὸ τῶν Τούρκων, ὡς ἀδελφὸς τοῦ Ἀρχιεραρχιερέως Γεωργίου τοῦ Ε', καὶ ἐφρονεῖτο. Ἡ πρώτη συμπλοκὴ τῶν Φιλικῶν, ἠγούμενον αὐτῶν τοῦ καπετὰν Μαυρουδῆ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κύριου, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔφησε πρῶτος τῶν Ἑλλήνων τὴν σημαίαν τῆς Ἐλευθερίας, ἐγένετο εἰς Ἐγροῦν-Μπουρτζίκ, ἐνθα οἱ Τούρκοι ἐπέβηον πανόλεθρον. Κατόπιν οἱ σπεύσαντες ἐκ Σερρών πολυαριθμὸν τουρκικὸν στρατὸν μετὰ βιασμοῦ, οἱ Φιλικοὶ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστήσιν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ διασκορπισθῶσιν ἀπὸ τὴν Χαλκιδικὴν τὸ μεγαλύτερον δὲ καὶ ισχυρότερον σῶμα αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἀσχηρῆν τοῦ καπετὰν Μαυρουδῆ καὶ τοῦ ἐκ Σερρῶν σπεύσαντος ἀδελφοῦ του Γιαννάκη τοῦ Ἀρχιεραρχιερέως τῶν Πατριαρχείων, ἐστράτη πρὸς τὴν Κασσάνδραν πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ αὐτῆς Ὁ νῦν Ἰσθμὸς τῆς Κασσάνδρας (Πύργος) ἦτο τὴν ἐποχὴν κλειμένη πορθῆς.

Οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὴν ἀσχηρῆν τοῦ Μπουλουμποῦ πιασά, περιερχόμενοι πρὸς διάφορα χωρία τῆς Χαλκιδικῆς ἐκείων καὶ ἐξηλέγοντο ταῦτα καταστρέφοντες τοὺς κατοίκους, τὰς δὲ γυναῖκας καὶ τὰ κοῦρὰκι ἐξηνδραποδίζοντες. Αναφέρεται ἐν τοῖς σημειώσεσιν τοῦ γέροντος Πολυγυρινοῦ, ὅτι ἐξηνδραποδίσθησαν τότε 4, 0 0 0 γυναῖκες τῆς Χαλκιδικῆς μεταφερθεῖσαι εἰς Τριπόλιτιν εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ μὲν δυναμίνοι ἐκ τῶν Χαλκιδικῶν νὰ φέροσιν ὅπλα, ἠκολούθησαν τὸ σῶμα τῶν ἀδελφῶν Πατριαρχιερέων, τὰ δὲ γυναῖκόπαιδα, ὅσα ἐπολέησαν, ἐστράτησαν ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ τὴν πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀγούσαν. Ἡ σύλληξις τοῦ Βοεβόδα Κύριου, μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Γιαννάκη, καὶ ὅλης τῆς κινητῆς παρουσίας τῆς ἀνερχομένης εἰς ἕνα δισάκι φιλοφρονῶν χουρῶν, τῆ συνδρομῆ ἀπεσταλμένων τοῦ καπετὰν Μαυρουδῆ, ἐστράτη ἐγκλίως εἰς Ἅγιον Ὄρος. Οἱ Πολυγυρινοὶ διαμένοντες εἰς τὰ βουνὰ τῶσιν τῆς Χαλκιδικῆς, ὅσον καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐστράτησαν, ἄλλοι μὲν ἀπὸ τῆς τροφοῆς, μετὰ βαλάντιδι, ἕξ οὐ ἔλαβον καὶ τὴν ὀνομασίαν Βαλανάδες, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε γνωστοὶ καὶ σήμερον ἐν Ἁγίῳ Ὄρει. Ὁ Μπουλουμποῦτ πιασά διερχόμενος διὰ Πολυγυρίου κατέσφαξε τοὺς ὀλίγους ἐναπομειναντας κατοίκους, ἐξηνδραποδίσσε τὰς καθυσταθεσάσας κατὰ τὴν φύγην γυναῖκας καὶ ἔθεσεν ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τὸ πῦρ. Ἐκ τῶν 16 0 0 οἰκῶν, ἅς ἠρῶνται τότε ὁ Πολύγυρος, οὐδεμία, περισώθη. Εἶτα ὁ πιασά ἐστράτη πρὸς τὴν Κασσάνδραν. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν ἐπ' ἀσ-

χέτον, ἀλλ' ὁ Μπουλουμποῦτ πιασά κατόρθωσε νὰ ἐπιχειρησῆ τὸν πορθῆν Κασσάνδραν καὶ νὰ διέλθῃ μετὰ τοῦ πολυαριθμοῦ στρατοῦ του διασκορπίσας τοὺς ἐπαναστάτας. Εἶνε γνωστὴ ἡ τραγωδία τῆς Κασσάνδρας!

Ὁ Μιαούλης σπεύσας τότε ἠδυνήθη νὰ περισυλλέξῃ πολλὰ γυναῖκόπαιδα καὶ ἀνεχτοὺς ἐπαναστάτας, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς ἀδελφοὺς Πατριαρχιερέων, Μαυρουδῆν καὶ Γιαννάκην, ἐδηγήσας αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἀδελφοὶ Πατριαρχιερέων, φέροντες μετ' αὐτῶν καὶ τὸ δισάκι τῆς Αἰκατερινάνας, τὸ πῆρες χουρῶν φιλοφρονῶν, ὅπερ προηγουμένως ὁ καπετὰν Μαυρουδῆς μεταβὰς εἰς Ἅγιον Ὄρος εἶχε παραλάβῃ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν Κασσάνδρᾳ ἀγωνιζομένων, διέμεναν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰς διαμάχους κατὰ τὸν τουρκικὸν μέγιστον, καὶ τέλος κατέλιξαν εἰς Μεσολόγιον, ἐνθα ἐκλείσθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν πολυπορευομένων. Τὸ χωρὶμα ὅλων διέβλεσαν οἱ πατριῶτα ἀδελφοὶ ἀπὸ τῶν ἀνερχῶν τῆς πενομένης πάσης. Ὅτε δὲ ἐγένετο ἡ ἠρωϊκωτάτη ἐξοδος τῶν πολυπορευομένων, ἡ καὶ τελευταία, ὁ μὲν Μαυρουδῆς διέφυγεν, ὁ δὲ Γιαννάκης συνέληψεν ἀιχμάλωτος ἀπὸ τῶν Τούρκων ἠδυνήθη ὅμως κατόπιν νὰ ἀποδοθῆ καὶ μεταβὰς εἰς Ψεφῶ ἀπολογομένη. Ὁ Μαυρουδῆς ἐπέστρεψε καὶ εἶδεν ἐκτελερούμενος ἐν μέρει τὸ ὄραϊον ὄνειρόν του.

Ἡ ἐν Χαλκιδικῇ λοιπὴν ἐπανάστασις, ὡς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Μακεδονίᾳ, ἀπέτυχεν οὕτω οἰκτροῦς.

Ἡ ἐπανάστασις ἐν Χαλκιδικῇ κατεπύγη εἰς βραχύτατον χρόνον διάστημα. Ὁ διάδοχος δὲ Γεωργίου τοῦ Ε', ὁ Γεωργίου, ἔλαβεν ἰδιαιτέραν ὄλιον μέρος διὰ τὴν Χαλκιδικὴν καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του παρὰ τῆ Τευρκικῆ Κυβερνήσεως κατόρθωσε νὰ διορισθῆ Βοεβόδα Χαλκιδικῆς ὁ πρὸς τοῦ καπετὰν Κύριου Γιαννάκη. Ἡ Χαλκιδικὴ ἠσχισσε καὶ πάλιν νὰ ἀκησῆ. Τὰ χωρία τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο συναρπάζοντο καὶ πάλιν καὶ ἀνεγείροντο ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν βουνῶν καὶ ἐξ Ἁγίου Ὄρους ἐπανερχομένων κατοίκων, ὁ δὲ Πολύγυρος ἐκτίσθη καὶ πάλιν. Ὁ Γιαννάκης Κύριος (Αἰκατερινάκης) ἐγκατέλειπε τὸ ἐπόνυμον Πατριαρχιερέως, ὅπερ προὐκάλει τὸ μῖσος καὶ τὸν τρόπον τῶν Τούρκων, μετὰ τῆς Αἰκατερινάνας, ἕξ ἧς καὶ ἡ ἐν Πολυγύρῳ γνωστὴ οἰκογένεια τῶν Αἰκατερινάκων. Τὰ προνόμια τῆς Χαλκιδικῆς διετηρήθησαν καὶ πάλιν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατριάρχου, ὅστις τὸν Γιαννάκην Αἰκατερινάκον διώρισε καὶ γενικὸν κηδεμόνα ὅλων τῶν ὄρφανῶν καὶ πτωχῶν συνάμα ὅλων τῶν χωρίων Χαλκιδικῆς (Χάσιζα).

Ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τοῦ 1854. Ἡ Χαλκιδικὴ καὶ πάλιν ἐπανεστά-
τησε τῇ ὑποκινήσει τοῦ περιφρήτου Τσάμη Καροτάσιου τοῦ αὐ-
τοκαλιμένου Ἡ γέμδνος τῆς Μακεδονίας. Τὸ ζήτη-
μα ὅμως, ὡς μεμονωμένον καὶ ἀδιοργάνωτον εἶχε καταδικασθεῖ
ὑπὸ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀρμοδίων Ἑλληνικῶν κύκλων, ὁ δὲ
Προσπὸς καὶ οἱ πρόκριτοι Θεσσαλονίκης διεμήνυσαν εἰς τοὺς ἐν
Πολυγύρῳ νὰ ἰσχυρισθῶν διὰ νὰ προλάβουν τὴν καταστροφὴν.
Κατ' ἦν ὅμως ἡμέραν ὁ Μητροπολίτης Κασσανδρείας καὶ ὁ γέ-
ρον Αἰκατερνάρας ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθουν εἰς περιοδεΐαν ἀνά τὴν

Τὰ θύματα τῆς γυναικείας ματαιοδοξίας

Χαλκιδικὴν πρὸς πρόληψιν τῆς ἐκρήξεως καὶ γενικεύσεως τοῦ
κινήματος, πληροφοροῦνται ὅτι τουρκικὸς στρατὸς ἐξεκίνησεν ἐκ
Θεσσαλονίκης διὰ τὸν Πολύγυρον. Ἠναγκάσθησαν ὅθεν νὰ παρα-
μείνωσιν ἐκεῖ, ἵνα διὰ τῆς παρουσίας των προλάβωσι τὴν γενικὴν
καταστροφὴν, καὶ καλοῦν ἀμέσως εἰς συνεδριάσιν ὅλους τοὺς
προκρίτους Πολυγύρου. Κατὰ τὴν συνεδριάσιν ταύτην ἀπεφασί-
σθη, ἵνα γαίην ἐπίσημος ὑποδοχὴ τοῦ ἐπερχομένου στρατοῦ, ἐξερχο-
μένων εἰς προὔπαντησιν ὅλων τῶν προκρίτων Πολυγύρου μετὰ
τοῦ λαοῦ. Τὴν ἐπαύριον περὶ καταφθάσας εἰς Πολύγυρον, ἀ-

νήγγειλε τὴν πρὸς τὸν Πολύγυρον ἐμφάνισιν τοῦ στρατοῦ καὶ
τότε οἱ πρόκριτοι Πολυγύρου μετὰ πολλοῦ πλήθους ἐξήλθον εἰς
τὴν θέσιν «Λειβάδι», ἐξωθῆ τοῦ Πολυγύρου, καὶ ἐκεῖ ἀνεμένον
τὸν ἐρχόμενον μετὰ τοῦ στρατοῦ Πασᾶν. Ὁ Μητροπολίτης,
γνωρίζων τὴν κακοπιστίαν τῶν Τουρκοῶν, προσεποίηθη ἀσθένειαν
καὶ ἐζούρη εἰς φιλικὴν οἰκίαν, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῶν προκρίτων
ἐτέθη ὁ Γέρο-Αἰκατερνάρας, ὅστις πρῶτος ὑπεδέχθη τὸν Πασᾶν,
εἰς ὃν ὑπέβαλε ταπεινῶς τὰ σέβη καὶ τὴν ὑποταγὴν τῶν τε κα-
τοίκων Πολυγύρου καὶ τῶν ἄλλων χωρίων. Ὁ Πασᾶς ἐξήτησεν
ἀμέσως τὸν Μητροπολίτην καὶ ἐπέβαλεν εἰς τὸν Γέρο-Αἰκατερνά-
ραν νὰ τοῦ γράψῃ ἐπιστολήν, ἵνα ἔλθῃ καὶ αὐτὸς εἰς Λειβάδι.
Ἐνῶ ὅμως ὁ Γέρο-Αἰκατερνάρας ἔγραψε τὴν ἐπιστολήν, διέτα-
ξεν ὁ Πασᾶς νὰ ἀπομακρύνουν τὸ πλῆθος. Ἀφοῦ περιέζωσε διὰ
τοῦ στρατοῦ του τοὺς προκρίτους ὅλους, διέταξε νὰ κόψουν τὰ
χέρια τοῦ Γέρο-Αἰκατερνάρα κατ' ἀρχάς καὶ εἶτα νὰ τὸν ἀποκεφα-
λίσωσιν, ὅπερ καὶ αὐθωρεῖ ἐγένετο. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχον καὶ
ἅπαντες οἱ ἐκεῖ προσελθόντες πρόκριτοι Πολυγύρου, ὧν εἰς καὶ
μόνον περιεσώθη τραπεὺς εἰς φυγὴν, ὁ Γέρο-Σαφροῦς, οὗτινος ἡ
φουστάνελλα ἐγένετο διάτρητος ὑπὸ πολυαριθμῶν σφαιρῶν ρι-
φθεισῶν κατ' αὐτοῖ, αὐταὶ ὅμως παραδόξως δὲν τῷ ἐπρόξενον
σαν οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τραῦμα.

Ἄδεται καὶ μέχρι σήμερον τὸ ἔξις δημῶδες ᾄσμα:

*Ἔστα χίλια δεκακόσια καὶ πενήντα τέσσαρα
Σκοτώσαν τὸν Γιαννάκη τὸ Γραμματικό.*

*Ποῦταν στύλος στὸν Πολύγυρο καὶ φλάμπουρο στὴν Πόλι.
Κατερνάρη, Κατερνάρη
καὶ Πολυγυρὸν Καμάρι, κ. τ. λ.*

Καὶ πάλιν ὅμως κατὰ τὸ 1878 ἡ Χαλκιδικὴ ἠλεκτρίσθη καὶ
ἐκινήθη, ἀλλ' ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ τοιοῦτου πατριωτικοῦ ἠλε-
κτισμοῦ καὶ τῆς κινήσεώς της, εἶδε πολλὰ τῶν τέκνων αὐτῆς
μετὰ τὴν μακαρίτου θερμοῦ πατριώτου Ἀγγελάκη καὶ ἄλλων
Θεσσαλονικέων ἀγόμενα εἰς πολυχρόνιον ἔξορίαν εἰς Ἄδανα.

Αὐτὰς τὰς συντόμους καὶ σκοτεινὰς ἴσως διὰ πολλοὺς σελίδας
κατ' ὀρθῶς μελετῶν τὰς ρηθείσας σημειώσεις καὶ συμπληρῶν
αὐτὰς ἐκ διαφόρων παραδόσεων καὶ τῆς ἡμετέρας οἰκογενείας
Κωστάρα, νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ καὶ ἰδαι-
τέρως τῶν ἐνδιατρίβοντων περὶ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἵνα κατα-
στῇ ὡς προεῖπον, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον λεπτομερῆς καὶ ἀ-
κριβῆς ὁπωσδήποτε συγγραφὴ ἱστορίας τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τοὺς
νεωτέρους χρόνους.

Ο ΠΕΘΑΜΕΝΟΣ

“Όλοι οι Θεσσαλονικεῖς γνωρίζομεν τὸν Κάμπον, τὴν γνωστὴν διὰ τὰ ἐπεισόδια τῆς συνοικίας. Εἰς τὴν συνοικίαν λοιπὸν αὐτὴν πέρισυ ἐκάθονταν εἰς ἓνα μικρὸ σπιτάκι ἓνας γέρος καὶ μία γρηά. Ἄν καὶ εἶχαν μεγάλην οἰκογένειαν δὲν ἔμεναν μετὰ τοὺς υἱοὺς των, ἀλλ’ ἤθελαν νὰ ζῶσι μόνοι, στὴν καμαρίτσα ἐκεῖνη, χωρὶς φασαρίες καὶ φωνῆς μικρῶν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς χωρὶς νὰ τοὺς βλέπῃ βάσκανο μάτι, γιατί ὅσον γέροι καὶ ἂν ἦσαν στὰ χρόνια, στὴν καρδίᾳ ὅμως ὠμνοῖαζαν τὰ παιδάκια.

Ἢ τὰ θέλετε εἰς τὰς ἐρωτικὰς τῶν διαχύσεις ἦσαν ἀνεξάντλητοι καὶ γὰρ νὰ μὴ πολυλογῶ, μπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε μόνοι σας τὰ γερωνικά των σιαλαρίσματα. Δι’ αὐτὸν τὸν λόγον εἶχαν ἐνοικιάσει τὴν καμαρούλα ἐκεῖνη, χωρὶς νὰ δίνουν καὶ πολὺ-πολὺ προσοχὴ εἰς τὰ γλυκὰ (μὲ συγχορεῖτε, φλίारा ἤθελα νὰ εἰπῶ) κρυφομυλήματα τῶν γυναικῶν τοῦ μαγαλιᾶ καὶ προπάντων τὰ καθημερινὰ σχόλια ποὺ ἔχαμαν τὰ λαδικὰ τῆς γειτονίας εἰς βάρους τοῦ τρυφεροῦ !! αὐτοῦ ξεύγους.

Μετὰ ὅσα καὶ ἂν ἔλεγεν ὁ κόσμος δὲν κατόρθωνε νὰ χαλάσῃ τὴν ἡσυχίαν των, μόνον καμμιά φορὰ κανένα ἀπότομον πτόρνισμα τοῦ γέρου στὰ μοῦτρα τῆς γρηάς, ποὺ τὰ ἔχαμνε ὅλο ταμπάκο, γίνονταν αἰτία μικροκαυγά. Μὰ ὁ καυγᾶς αὐτὸς δὲν ἦταν σὰν ἐκείνους ποὺ κάμνουν τὰ ἀντρόγυνα, ὅταν δὲν γίνῃ τὸ θέλημα τῆς γυναικός. Αὐτονῶν ὁ καυγᾶς ἦταν μικρομανίσματα καὶ παιδιακίσια γινάτια, γιατί :

ἢ ἀγάπη στὰ γεράματα θέλει καυγὰ λιγάκι
γιὰ νὰ ξεγνάῃ τοὺς καῦμοὺς καὶ τὸ πικρὸ φαριμάκι.

Τέλος πάντων ἡ θεῖα Σταμάτα μετὰ τὸν Μπαρμπαγιάννη ἔτσι καλὰ ἐπερνοῦσαν, ποὺ πολλὰ ἀντρόγυνα θὰ ἐξήλευαν μιὰ τέτοια χαριτωμένη ζωή, μιὰ τόσο περισσῖα... τρυφερότητα !

* *

Ἐγὼν μόνον καῦμὸν εἶχεν ὁ Μπαρμπαγιάννης καὶ ὁ καῦμός του ἦταν μεγάλος. Ἀπὸ εἴκοσι τόρα χρόνια ὁ ἀδελφός του Μπαρμπαστάμος ἐκουφάθηκε καὶ δὲν ἀκούγε πειὰ. “Όλα τὰ γιατροσόφια ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ἄσπρο τὸν ἔλεγε, μαῦρο σ’ ἀπαντοῦσε. Τόσο δὲ εἶχε καταστήσει, ποὺ γίνηκεν οἰκογενειακὸ συμβούλιο γὰρ νὰ βροῦν θεραπεία τῆς καταστάσεως.

Χίλιες γνώμες ἀλλάχτηκαν ὁ ἓνας ἔλεγε τὸ κοντό του καὶ ὁ ἄλλος τὸ μακρὸ του, μὰ ἡ θεῖα Σταμάτα— ποὺ δὲν ἦταν καὶ χωρὶς μυαλό—ἐπρότεινε νὰ μάθουν τὸν Μπαρμπαστάμου, εἰς ὅ,τι τὸν λέγουν, ἢ τὸν ἐρωτοῦν ν’ ἀπαντᾷ: «Χαίρουμι πιδί μ». “Όλοι παρεδέχθησαν τὴν προμήθεια τῆς θεῖας Σταμάτας καὶ ἀπὸ τότες ὁ Μπαρμπαστάμου εἰς ὅ,τι καὶ ἂν τὸν ἔλεγε, σ’ ἀπαντοῦσε «Χαίρουμι πιδί μ».

* *

Μιὰ μέρα ὁ Μπαρμπαγιάννης ἔπαιζε μετὰ τ’ ἀγκονάκι του καὶ ἡ θεῖα Σταμάτα κάθονταν σταυροπόδι καὶ ἔπλαιγε τὴν κάλτσά της. Κάποτε—κάποτε ἔρριχνε κρυφῶς ματιὰς στὸ γέρο, μετὰ τόση τρυφερότητα, ποὺ θὰ ἔλεγε πῶς ἦταν δύο ἐρωτευμένοι καὶ κούβονται νὰ μὴ τοὺς ἰδῇ κανεὶς πῶς ἀνταλλάζουν ματιὰς. Μὰ καὶ ὁ γέρος εἰς τὰ παιχνίδια μετὰ τὸ ἀγκονάκι του, δὲν ἐξεχνόυσε νὰ πετᾷ καὶ κανένα γλυκὸ λογάκι στὴ γρηά καὶ νὰ τὴν κάμνῃ νὰ σιλβώνεται, σὰν σωστὴ Σαλονικιά.

Τὰ γλυκὰ αὐτὰ παιχνίδια, βάσκανο μάτι κανενὸς λαδικοῦ τῆς γειτονίας τὰ εἶδε καὶ τὰ μάτιασε τόσο, ποὺ ὁ γέρος ἔπεσεν ἀμέσως νταμλαντισμένος. Ἀσφαλῶς ἡ θεῖα

Κόκου, ἡ γυναῖκα τοῦ Μπαρμπανικόλα, πῶχει ἀδελφὴ τῆ ξακουσμένη Κόνα - Μαριγώ, ποὺ ἔχει παιδὶ γραμματικὸ καὶ γαμπρὸν τὸν Κύρ Θανάση, ποὺ ὁ παπποῦς του ἦταν κουνιάδος τοῦ προεστοῦ τὸν καιρὸ ποὺ κρέμασαν τὸν Μπαλάνον, ἡ θειά Κόκου θὰ τοὺς εἶδε. Τὸ μάτι τῆς ἦταν τόσο πολὺ ξακουστό, ποὺ ὅλες στὴ γειτονιά φυλάγουνταν καὶ ὄλων ἂν τσέπες φιλοξενούσαν ἀπὸ μίαν σκλίδα σκόρδο.

Ἡ ἡ θειά Κόκου τοὺς μάτιασεν ἢ ἦλθεν ἡ ὥρα του, τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι μετὰ δύο ὥρας ὁ Μπαρμπανιάννης εὐρίσκετο ξηλωμένος, φαρδύς-πλατύς, μὲ τὰ γαμπριάτικὰ του ροῦχα ντυμένως καὶ περιμένε τὰ συνηθισμένα μοιρολόγια.

Τὸ πρῶγμα μαθεύτιζε στὴ γειτονιά, καὶ ὅπως σὲ τέτοιες περιστάσεις συμβαίνει, ἔτρεξαν νὰ . . . συλλυπηθοῦν τὴ θειά Σταμάτα, γιὰ τὸ κακὸ ποὺ τὴ βροῆκε. Μὰ κατὰ βάθος ἐχαίρονταν καὶ ἔλεγαν πῶς ὁ Θεὸς τοὺς ἐτιμώρησε, γιὰ τὲς νεροπὲς καὶ τὰ σαλιὰ ποὺ ἔκαμναν γέροι ἄνθρωποι.

* * *

Ἄρχισαν σιγὰ—σιγὰ νὰ ἔρχονται ἢ μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, τὸ συγγενολόγι δηλαδὴ καὶ τὸ δωμάτιο ἐγέμισε τόσο ποὺ δὲν χωροῦσε οὔτε τὴ γάτα, τὴν καλὴ ψιφίκα τῆς θειάς Σταμάτας.

Τῆς περιστάσεως τὰ μοιρολόγια ἔπερναν κι' ἔδιναν, μὰ καὶ τὰ κρυφομιλήματα δὲν ἔπερταν πίσω γιὰ τὴ θειά Κόκου, ποὺ ἦρθε κι' αὐτὴ νὰ συλλυπηθῇ τὴ θειά Σταμάτα γιὰ τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ τῆς βροῆκε.

Ἡ σουσουριά δὲν ἄργιασε νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις, καὶ νὰ καταλεῖξῃ σὲ γυναικοκαυγᾶ, ὅστις ἀνεστάωσε τὴν συνοικίαν. Ὁ καυγᾶς ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, ὅταν ἡ κυρὰ Βαγγελώ, ἡ ξακουσμένη καυγατζοῦ τῆς γειτονιάς, ἔχασε τὲς γαλέτζες (τσόκαρα) καὶ δὲν εἰδίστασε καὶ τὸ ἀτύχημα τοῦτο ν' ἀποδώσῃ εἰς τὰ βάσκανα μάτια τῆς θειάς Κόκου.

Παντόφλες, σκουῦπες, σκουπόξυλα καὶ πᾶν ὅ,τι πρῶχειρον εὐρίσκετο ἐκεῖ ἔπαιξαν τὸν ρόλον τὸν καὶ πολλῶν γυναικῶν τὰ χέρια γέμισαν ἀπὸ τρίχες τῆς κεφαλῆς.

Τὸ πρῶγμα ἔλαβε τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε ἐδέησε νὰ προστρέξουν καὶ τὰ . . . Κρητικὰ τὰ ἀπαραίτητα ὄργανα τῆς δημοσίου ἀσφαλείας τὰ ὁποῖα, χάριν τῆς δημοσίου! ἡσυχίας, ἔκριναν καλὸν νὰ ὀδηγήσωσιν ὄλον ἐκεῖνο τὸ γυναικαριὸ εἰς τὸ . . . τιμημα, μὴδ' αὐτῆς τῆς θειάς Σταμάτας ἐξαιρουμένης, ἢ ὁποῖα ἔσχασε πειὰ τὸ νεκρὸ καὶ σοβαρῶς ἄρχισε νὰ σκέπτετε τὸ . . . τιμημα!

Ἔτσι λοιπὸν κατώρθωσαν οἱ Κρητικοὶ . . . κέρβεροι τῆς δημοσίου ἀσφαλείας νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ μαχαλιὰ καὶ τῆς . . . ψιφίκας, ἢ ὁποῖα, ἡσυχὴ τόρα, ἐκάθισε στὰ πόδια τοῦ πεθαμένου ἀφέντη τῆς καὶ τὸν ἐκάταξε μὲ παράξενο μάτι, λὲς καὶ ἦθελε νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ γιὰ τὴν τόση ἀδιαφορία του.

Ἐν τῷ μεταξύ φθάνει καὶ ὁ Μπαρμπαστάμιος μὲ τὴ λαμπάδα στὰ χέρια καὶ μὴ εὐρίσκοντας κανένα ἐφοβήθηκε νὰ ἐμβῇ στὸ δωμάτιον, ὅπου μόνον ὁ πεθαμένος καὶ ἡ ψιφίκα κάθονταν τόσο ἡσυχὰ καὶ ἔμεινεν ἔξω χωρὶς νὰ ξέσῃ τί γίνηκε.

Μία γειτόνισσα, ὅταν τὸν εἶδεν ἔτρεξεν ὀλοπρόθυμη νὰ τὸν ἐξηγηθῇ τὰ καθέκαστα, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ αὐτὸς δὲν τὰ . . . κατάλαβε, διότι δὲν τὰ ἤκουσε, μόνον ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ τὴν αἰωνίαν του ἐπιδόνη :

— Χαίρουμι, πιδί μ, χαίρουμι, ἢ ὁποῖα ἔκανε τὴν πρόθυμον γειτόνισσαν νὰ μείνῃ . . . κόκκαλο!

Ἔπειτα ἀπὸ λίγη ὥρα, Κρητικῇ εὐδοκίῃσει, ἔφτασαν ἀπὸ τὸ τιμημα καὶ οἱ συγγενεῖς, οὕτω δὲ ὁ ἀποθαμένος, χάρις εἰς τὴν . . . θαυμασίαν τῶν Κρητῶν χωροφυλάκων ἐπέμβασιν, ἔλαβε τὴν προτέραν του ἡρεμίαν.

Ὅταν δὲ τοὺς εἶδεν ὁ Μπαρμπαστάμιος :

— Χαίρουμι, πιδί μ, τοὺς λέγει, χαίρουμι!

Γεροῦσιος

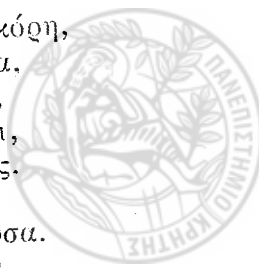

ΣΥΛΛΟΓΕΥΣ ΑΘ. ΒΕΛΩΝΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

Καλότυχη, καλόμιορη τῆς Ἀρετῆς ἡ μάννα
 ἀπόχει τοὺς ἱνιὰ νυγιοὺς, τὴ μινιά τὴ θυγατέρα.
 Προυξινητάδες ἔρχονται ἀπὸ τοῦ Μανλιδόνι,
 ρουτουσαν κι' ἔναρουτουῖν, ποὺ ναῦρουν τέτοια κόρη,
 τέτοια ψηλή, τέτοια λιγνή, τέτοια μαυρουμιματοῦσα,
 νάχη τοῦ μάτι λιόμαυρο, τὰ φρούδ' ἀπὸ γαϊτάνι,
 τοῦ δόλιου τοῦ ματόφυλλου Σιργιότικου μπροσμί,
 ἀπόχει σπῆτι' νουγιαστὰ κι' αὐλιές μαυραουμιμένις.
 Ἰκεῖ νι τέτοια λιγρή ἰκεῖ νι τέτοια κόρη,
 τέτοια ψηλή, τέτοια λιγνή, τέτοια μαυρουμιματοῦσα.
 Κι' οὐλνοι-οὐλνοι τὴν ἔταξαν τὴν Ἀρετὴ στάξιένα,
 μὰ σὰν τὴν τάξ' κ' οὐ Κουσαντῆς κἄνας κι' δὲν τὴν τάξει
 —Κῶστά μ, κι' ἂν ἀρρουσθήσουμι, τοῦ ποιδὸς θὰ μᾶς
 [κυττάξιη] ;
 —Μάννα μ, κι' ἂν ἀρρουσθήσουμι, ἰγὼ θὰ σᾶς κυττά-
 [ξου].
 Μὰ κἂν οὐ χρόνους τῶφρι, μὰ κἂν τοῦ ριζικό τους
 κι' ἔπισαν κι' ἀρρώστησαν κι' τὰ ἱνιὰ τ' ἀδέρφια,
 κι' ἔπισαν κι' πέθαναν κι' τὰ ἱνιὰ τ' ἀδέρφια.
 Κι' οὐλνοὶ κι' οὐλνοὶ τοὺς θύμνιαξι κι' οὐλνοὶ κριότς ἀνάφτει,
 τοὺν Κῶστα δὲν τοὺν ἀναφτει κι' οὐδὲ τοὺν ἐθυμνιαῖει.
 Μέρα νύχτα τοὺν ἀνιτάξ κι' τούνη βλαστημάει
 κι' οὐ Θιὸς ἀνηβαρέθη κι' ἡ γῆς ἀνητρομαῖζει.

Γίνε τοῦ γῶμα ἄλουγγο κι' τὰ σανίδια σέλα.
 κι' οὐ Κῶστας καβαλλίτσισι, στὴν Ἀρετὴ παλίνει.
 Στοῦ δρόμου ὅπου πῆγνι, στοῦ δρόμου ποὺ διαβαίνει
 παρακαλοῦσι κι' ἔλιγι, παρακαλεῖ κι' λέγει:
 —Κύριε μ' νὰ βροῦ τὴν Ἀρετὴ σὶ διὸ χουροὶ μιλιγμένη,
 ἔτσι ποὺ παρακάμισι, ἔτσι πάησι κι' βροῖκι.
 —Ἄϊντι-ἄϊντι, μαρ' Ἀρετῆ, νὰ πᾶμι κι' ὡς τὴ μάννα.
 —Ἄν ἱνι, Κῶστα μ, γιὰ καλὸ νὰ ἔρθω ἔτσι ἀποῦμι,
 κι' ἂν ἱνι, Κῶστα μ, γιὰ κακό, νὰ πάου νὰ ξαλλάξου.
 —Ἄϊντι-ἄϊντι, μαρ' Ἀρετῆ, καλὰ σὶ μετ' αὐτάνα.
 Κι' κίνησαν κι' πάησαν, κινήσαν κι' παγαίνου.
 Στὴ στράτα ἀπὸ πάησαν, στὴ στράτα ποὺ διαβαίνου,
 πουλάκ' ἀπουλουήθηκι, ποὺ πράσινου κλαδάκι,
 μὰ δὲν λαλοῦσι σὰν πουλί, σὰν ἀγριαηδὸνι ποῦταν.
 μόνον λαλοῦσι κι' ἔλιγιν ἀνθρώπινη λαλίτσα:
 —Τί ἱν' τοῦ θᾶμμα ποῦδα γὼ τούτου τοῦ καλουκαῖρι,
 νὰ πρπατοῦν οἱ ζουντανοὶ μὲ τοὺς ἀπουθαμένους!
 —Ἀκοῦς-ἀκοῦς, βροῦ Κῶστα μου, τί λιέγουν τὰ πουλάκια;
 —Ἄϊντι-ἄϊντι, μαρ' Ἀρετῆ, πουλά ἱνι κι' ἄς λιέγουν.
 —Κῶστα μ, γιατί' σὶ κίτρινοὺς κι' μαυραραχνασιμένους,
 —Ἀπὸ τοὺν δρόμου τοὺν πουλὸν κι' ἀπὸ τὴν κουρ-
 [νιαχτούρα].
 Μὰ πᾶν σημά, —μὰ πᾶν κουντὰ στῆς ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα.
 —Ἄϊντι-ἄϊντι, μαρ' Ἀρετῆ, στοῦ σπῆτι μας νὰ πάησι,
 γὼ τοῦ μαχαῖο λησιμόνησα κι' θέλου νὰ τοῦ πάρου.
 Βρίσκει τίς πόρτις σφαληστές, τὸ αὐλιές χουρατσιασιμένις,
 τὴν πόρτα ἐκρουτάλιξι, τὴν πόρτα κρουταλιῖει.
 —Τί θέλεις, Χάρι μ, κι' ἔρχισι, τί θέλεις κι' ἀραδιῖεις;
 Ἰνιὰ πιδάκια ποῦχα γὼ κι' τὰ ἱνιὰ τὰ πῆρις
 κι' μινιά ἄρετῆ πολλιώμουρη, πουλὸ μακρὰ στὰ ξένα.
 —Ἄνοιξι-ἄνοιξι, μάννα μου, κι' ἰγὼ μ' ἡ Ἀρετῆ σου.
 —Φεῦγα-φεῦγα μαυρόχαρε, φεῦγα μὴ μὲ πειράξεις.
 —Μάννα μ, ἰγὼ μ' ἡ Ἀρετῆ σ, ἰγὼ μ' ἡ θυγατέρα σ.
 —Μαρη κι' ποιδὸς σὶ ἔφρι πουλὸ μακρὰ πτὰ ξένα ;

—Μάννα μ' οὐ Κώστας μ' ἔφριε στοὺ μαύρου *καβαλ-
[λάρης.*
—Μαρή οὐ Κώστας πέθανε τόρα δώδιχα χρόνια.
Κὶ σώσαν κι' ἀγκαλιάστηκαν μάννα κι' θυγατέρα,

ΑΝΑΓΝΩΡΗΣΙΣ

(Χαλκιδική)

Νᾶχα βαρκούλα γρήγορη κι' τοὺν κερὸ στοὺ χέρι,
νᾶροχόμουνα νὰ σ' ἔγλιπα τούτου τοὺ *καλουζαῖρι.*
Βοίσκου μινὰ νέα κουρασιά στήν μπόρτα τοὺ *κιντοῦσι.*
—Καλὴ μερὰ σε κουρασιά-Καλῶς τοὺν *νειὸν ἀποῦθι.*
—Κόρη μ, κουράσιο εἶσι σὺ, *χ ἦρα ἢ παντροιμ-
[μ ἔ ν η ;*
Κόρη μ, δὲν παντροεῖσι ἄντρα γιὰ νὰ μὴ *πάρη;*
—Κάλιο νὰ σκάση τ' ἄλουγου σ, *παρὰ τοὺ λόγου τοὺ πῆς*
Ἰγὼ χ' ἄντρα στή ξινιτιά, τόρα δώδιχα χρόνια,
κι' ἀκόμα *δυὸ τοὺν καρτηρῶ* κι' θὰ φουρέσου *μαῦρα.*
—Κόρη μ' ἰγὼ μ' οὐ ἄντρας σου, *ἰγῶμι οὐ καλὸς σου*

Η ΕΒΡΑΙΑ

(Χαλκιδική)

I

Ἐνα *Σαββάτου* βράδυ μινὰ *Κυριακὴ* προυί
βγήκα νὰ *συργιανίσου* σ' ἔβραϊζου *μαγαλᾶ.*
Βοίσκου μινὰ *βραιοπούλα* ντυμένη *στὰ χρυσᾶ.*
—Κόρη μ, *ἔβραιοπούλα* νὰ γένης *Χριστιανὴ*
νὰ *λούζησι* *Σαββάτου,* ν' ἀλλάξης *Κυριακὴ*

κι' νὰ *μιταλαβαίνης* *Χριστούγινα* *Λαμπρή.*
Τὴν Κυριακὴ νὰ *πάμη* μαζὺ στήν *ἐκκλησιά.*
Θέλου γιὰ νὰ σὶ *κάνου* *γυνναῖκα* μ' *ἀκριβιά,*
νὰ ζήσουμι ἀντάμα *πῶς* ζοῦν *κι' τὰ πουλιά,*
ποὺ *δυὸ* *ξίβγαρουμένα* *ζοιμοῦντι* στή *φουλιά.*

II

(Παραλλογὴ ἰδίου)

(id)

Ἦταν *ἡμέρα* *σχόλη,* ἦταν *Παρασιβή*
βγαίνου νὰ *συργιανήσου* μέσ' στήν *Ἑβραϊκὴ.*
Βοίσκου μινὰ *ἔβραιοπούλα* ὅπου *χινίξουνταν,*
σὶ *μαρμαραῖνα* *γλάστρα* ὅπου *στουλιζούνταν.*
—Κόρη μ' *ἔβραιοπούλα* *δυὸ λόγια* θὰ σὶ *πῶ :*
ἂν *θέλης* νὰ *σοὺ* *πάρου* νὰ γίνης *Χριστιανὴ*
νὰ *λούζησι* *Σαββάτου* ν' ἀλλάξης *Κυριακὴ,*
νὰ *πᾶς* στήν *ἐκκλησιά,* *νὰ* *πᾶς* *σάν* *Χριστιανὴ,*
νὰ *προυσκινῶς* *Βαγκέλιου,* *Χριστὸ* *κι' Παναγιά :*
—*Στάσου,* *λιβέντη* μ, *στάσου* νὰ *πῶ* *τὴμάννα* *μου,*
νὰ *πῶ* *τὴν* *ἀδιορφή* *μου,* *νὰ* *δῶ* *τί* *θὰ* *μὴ* *ποῦν.*
— *Μάννα* μ, *ρουμνὸς* μὴ *θέλει,* *νὰ* *γίνου* *Χριστιανὴ*
νὰ *λούζουμι* *Σαββάτου,* ν' ἀλλάζου *Κυριακὴ,*
νὰ *πάου* στήν *ἐκκλησιά,* *νὰ* *πάου* *σάν* *Χριστιανὴ*
νὰ *προυσκινῶ* *Βαγκέλιου,* *Χριστὸ* *κι' Παναγιά.*
Κάλιο *Τούρκους* νὰ σὶ *σφάξη* *σάν* *γίνης* *Χριστιανὴ.*

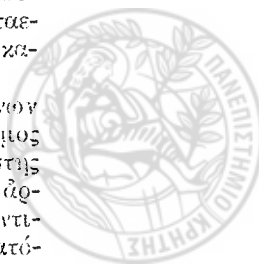
* I. ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὡς μόνον σχολικῶν κτήριον ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος ἐχορήγησαν ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ νῦν καταστήματος τῶν Ἑλληνίδων Κυριῶν, ἐπάροχονσα τότε ἀλλολο-διδασκτικὴ σχολή, ἐνθα ὑπῆρχε καὶ τμήμα ἀνώτερον, ὡς ἐνθυ-μοῦνται προεσβύτεροι συμπολίται ἡμῶν, καθότι πρὸ εἰκοσιπενταε-τίας περίπου (ἢ παρούσα ἐγγραφή τῷ 1908) ὡς ἐτοιμόρροπος κα-τεδαφίσθη.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ ἀποτελουμένη ἐκ μιᾶς αἰθούσης καὶ τινῶν δοματίων πρὸς ἐνοίκησιν τῶν διδασκάλων, ἐδίδαξαν ὁ διάσημος διδάσκαλος κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος Ἀστέριος ὁ ἐκ Γαλατίστης μετὰ τῶν δύο υἱῶν του. Ἐν αὐτῇ δὲ κατοῦν διηύθυνον οἱ ἀρ-χαῖοι ἐπίσης διδάσκαλοι Ἀγυριάδης ὁ ἐκ Σιατίστης, Κωνσταντι-νίδης ὁ ἐκ Σελίτσης ἃν δὲν ἀπατώμεθα καταγόμενος καὶ κατο-πιν Βενιαμὴν τις ἔχων βοηθὸν τὸν μακαρίτην Παπαθεόδωρον Μαντζουρανήν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ μαθηταὶ τῆς σχολῆς ὁσημέραι ἠΰ-ξανον, οἱ δὲ μεγαλύτεροι τῶν μαθητῶν, διδασκόμενοι τὴν ἀρ-χαίαν γλῶσσαν καὶ τὰ ἄλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐγκυκλοπαιδικὰ μαθήματα, δὲν ἦτο δυνατόν πλέον ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ νὰ παραμένω-σι, κατὰ τὸ ἔτος 1850 ἕως 1855 ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης ἔλκων τὸ γένος, ἐπίσκοπος τότε Σερβίων καὶ Κοζάνης διὰ δωρητηρίου ἐν ζῳῇ πράξεως, ἐκληροδότησε τῇ ἡμετέρῳ Κοινότητι, τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπίσης κειμένην οἰκίαν του, ἣτις ἐχορήγησεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ὡς Ἑλληνικὴ Σχολή, κατό-πι ὡς Γυμνάσιον, εἶτα ὡς κεντρικὴ ἄστικὴ Σχολὴ καὶ ἦτις νῦν κατεδαφίσθη. Ὁ αὐτὸς ἀειμνήστος ἀρχιερεὺς, καὶ φιλομούσως σκεπτόμενος ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων σχολείων, ἐκτὸς τῶν ἄλλων πρὸς τὴν Κοινότητα Κοζάνης, μέρος τῆς χρηματικῆς του περιουσίας, ὡς καὶ ὀλόκληρον τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, ἦτις καὶ ἀπετέλεσε τὸν κῆρυγμα τῆς νῦν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Γυμνασίῳ ὑπαρχούσης τοιαύτης.

Λόγον δὲ γενομένου περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἡμετέρων σχολῶν, οὐχὶ ἀπὸ σκοποῦ θεωρῶ κελὸν νὰ προσθέσω, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ σχολὴ τῆς πόλεώς μας κατὰ πρότον ἔλαβε τύπον Γυμνασίου, ὅταν ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς ὁ σοφὸς ὄντως, ἐξ Ἀρχαίου ἔλκων τὸ γένος, διευθυντῆς αὐτῆς, Μαργαρίτης ὁ Δήμετσας κατὰ τὸ ἔ-τος 1868 περίπου καὶ ἐντεῦθεν, συνδιδασκόντων τῶν ἀειμνήστων ἐπίσης καθηγητῶν Κωνσταντίνου τοῦ Οἰζονομοῦ τοῦ ἐκ Σιατίστης, Νικολάου Χαλκιοπούλου, Λεοντίου τινὸς ἐκ Ζαγορίου τῆς Ἠ-πειροῦ καὶ Ἀθανασίου τοῦ Οἰζονομίδου τοῦ ἐξ Ἀσβεστοχωρίου.

Λιάδοχος τοῦ ἀειμνήστου Δήμετσα ἐν τῇ διεύθυνσει τῆς ἑ-λληνικῆς σχολῆς, ἐκ τεσσάρων τάξεων ἐν συνόλῳ ἀποτελουμένης, ἐπὶ ἐν μόνον ἔτος, ὁ κατόπιν ἐν Σέρραις διαπρέφας Δημή-τριος Μαρούλης ὁ Ἠπειρώτης, προσθέσας καὶ πέμπτην τάξιν, μεταρρυθμίσας δὲ πρότος αὐτὸς καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δημοτικὰ σχο-λεῖα κατὰ τὰ ἐν Γερμανίᾳ πρότυπα τοιαῦτα.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ, ἐφοροταμίῳ ὄντος τότε τοῦ ἀειμνήστου συμπολίτου ἡμῶν Ἰακώβου Ρογκότη, προσελήθη ὡς Γυμνασιάρχης πλέον, ὁ ἐν Ἀθήναις κατόπιν ἐπὶ μακρὰν σει-ρὰν ἐτῶν ἐν τῷ Ἀρσακείῳ παρθεναγωγείῳ διδάξας, σεβαστὸς ὄντως καὶ ἀσθηρὸς τὸ ἦθος Λακεδαιμόνιος Πέτρος Ραζέλος. Ἐπὶ τῆς γυμνασιαρχίας αὐτοῦ ἐδίδασκον ἐκτὸς τοῦ ἀειμνήστου Κ. Οἰζο-νομοῦ καὶ Ἀθανασίου καὶ οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι Ἰωάννης Τσι-κίπουλος ὁ ἐκ Καταφυγίου, ὁ ἀειμνήστος κατόπιν Διευθυντῆς τοῦ πρώτου ἐνταῦθα Διδασκαλείου Χαρίσιος Παπαμάροχος ὁ ἐκ Βελβενδοῦ καὶ ὁ ἐκ Μοναστηρίου Σταῦρος Μιχαηλίδης πανθεὶς κατόπιν, ὡς ἀσπασθεὶς τὰ δόγματα τοῦ Πρωτεσταντισμοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ραζέλου, προσελήθη νὰ διεύθυνῃ τὸ πλήρες τότε ἐπτάτακτον Γυμνάσιον ἡμῶν ὁ ἀειμνήστος Δημ. Δημητριάδης, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ὡς ὁμότιμον τῶν λοι-πῶν ἐν Ἑλλάδι Γυμνασίων, ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἀποφοίτων τοῦ Γυμνασίου ἡμῶν ὑπῆρξαν: ὁ ἐν Ὀδησσῷ διαπρεπῆς καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας Σινώδης Παπαδημητρίου, ὁ ἀειμνή-στος Π. Ν. Παπαγεωργίου, ὁ Γ. Μωραϊτόπουλος ὁ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Χάλκης διδάσκων καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν ἐν γράμμασι διαπρεπόντων.

Πράγματι αἱ ἐντυπώσεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τῆς ἐπο-χῆς ἐκείνης μένουσιν ἀνεξίτηλοι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν τότε μαθη-τευόντων, δύναται δὲ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς σχολικῆς ἡμῶν προόδου. Πλήρης ἁρμονία, αὐταπάρησις καὶ ἐργατικότης διακρίνει τοὺς ἐργασθέντας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην,

στερουμένων αφθόνων υλικῶν μέσων, ἀλλ' ἐξισχυόντων τὰ πάντα καὶ γοργῶ τῷ βήματι, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου ἀναδειξάντων τὸ τε ἡμέτερον Γυμνάσιον καὶ τὸ κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον καὶ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, ὅλως πρότυπα πρὸς μίμησιν, οἱ δὲ περιόικοι ἡμῶν λαοί, ἐκτιμῶντες τὴν φιλοποροδον αὐτὴν ὑπὲρ τῶν γραμμῶν τάσιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ τὰς καθ' ἑκάστην ἐπιτυγχανούσας συμπληρώσεις καὶ ἐπὶ τὰ κρείσσονα μεταρρυθμίσεις τοῦ ἀπρηχαιοθέντος ἐκπαιδευτικοῦ οὐστήματος, μετ' εὐχαριστήσεως ἐφρόντιζον, κατὰ τὸ ἔνδον, νὰ συμμορφωθῶσιν ἐν εὐγενεῖ ἀμιλλῇ πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῶν πραγμάτων.

Τότε ὁ γνωστός διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴν τὸν μόρφωσιν, ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου Ἑλλάτιν ὁ ἱατρὸς Μωῦσης Ἀλλατίνι πλειστάκις ἐπισκέπτετο, τὸν τότε μητροπολιτικὴν ἡμῶν ἀειμνήστον Ἰωακείμ τὸν Γ' καὶ ἐπεσκέπτετο μετὰ τῶν καθηγητῶν τῶν ἡμετέρων σχολῶν καὶ τῶν λοιπῶν λογίων τῆς ἐποχῆς, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ὄντως ἀλησιμονήτου ἱατροφιλοσόφου Μιχαὴλ Παπαδοπούλου ἐπὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν ἡμετέρων σχολῶν, ὑποδείξας εἰς τοὺς συμπολίτας μας Ἰουδαίους τὴν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως τοῦ πεπαλαιομένου ἐκπαιδευτικοῦ αὐτῶν συστήματος, πρῶτος δὲ αὐτὸς ἀπέστειλεν εἰς Ἑθρῶπην ὑποτρόφους, οἵτινες ἐχορημάτισαν κατόπιν ὡς καθηγηταὶ τῆς ἀκμαζούσης ἔτι καὶ νῦν σχολῆς τῆς Ἰσραηλιτικῆς Ἐνώσεως ἐνταῦθα, ἀκριβῶς δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, χορηγοῦντος τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν, ἰδρύθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀνατολῇ ἑλληνικὸν Διδασκαλεῖον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Χαρισίου Παπαμάργου, ὅπερ τοσοῦτους ἀγλαοὺς καρπούς ἐπέφερεν ἐξυπηρετήσαν τὰ μέγιστα τὴν μόρφωσιν τῆς παρ' ἡμῖν δημοτικῆς ἐκπαίδεως.

Ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀρχιερατείας Ἰωακείμ τοῦ Γ' καὶ τοῦ Ἁγίου Δέσρων Καλλινίκου, εἶδεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ πρῶτον τὸ φῶς ὁ Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος, ἡ Φιλόπρωτος Ἀδελφότης, σωματεῖα ἅτινα συνεκέντρον πάντα τὰ ἐλευκτὰ μέλη τῆς παρ' ἡμῖν κοινωνίας, πάσης κοινωνικῆς τάξεως, καθότι ἐβλεπέ τις μετ' εὐφροσύνης τοὺς πράγματι ἀριστοκράτας, νὰ συνεργάζωνται ἐν ἀδελφικῇ συμπνοῇ μετὰ βιομηγάνων, ἐπιστημόνων καὶ ἱκανῶν μελῶν τῶν τότε ἀκμαζουσῶν Συντεχνιῶν, πάντες σεβόμενοι ἀλλήλους, ἐκτιμῶντες τὰς ὑπηρεσίας τῶν προεσβυτέρων καὶ ἀμιλλόμενοι νὰ μιμηθῶσι τὰ καλὰ παραδείγματα, μακρὰν ἔχοντες πᾶσαν ἰδέαν φιλοπροωτίας, ἐγωῖσμοῦ ἢ ἰδιοτελῶν ὑστεροβουλῶν. Ὀφείλομεν δὲ νὰ δημολογήσωμεν χά-

οὖν ἱστορικῆς ἀληθείας, ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς τοιαύτης κοινοτικῆς προόδου τότε, εἶχε προηγουμένως προελαίνει ὁ φιλομουσικὸς συμπολιτικὸς καὶ μέγας τῆς Κοινότητος εὐεργέτης Θεοφάνης ὁ Χαρισίης, ὅστις καὶ πρῶτος συνετέλεσεν εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου, καὶ πολλὰ κατὰ διαφόρους περιστάσεις ἐδωρήσατο καὶ πολλοὺς πρὸς παιδίαν ἐν Ἀθήναις καὶ Ἑθρῶπῃ χάριν ἀνωτέρων σπουδῶν ὑπεστήριξε.

Οἷα δὲ φροντίς καὶ ζήλος ἐπεδεικνύετο πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ὁμοίᾳ ἐπεδεικνύετο καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν κοινοτικῶν συμφερόντων διὰ τῆς δωδεκαμελοῦς τότε ἀνωτάτης τῆς Κοινότητος ἡμῶν Δημογεροντίας, ἥτις περιεβάλλετο μὲ ὀλοκλήρον τὸ κύρος τὸ ἐμπρέπον αὐτῶ καὶ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ καὶ ἀπέναντι τῶν τοιρακῶν ἀρχῶν, πιστεύομεν δὲ ὅτι πλείστοι τῶν συμπολιτῶν θὰ ἀναπολῶσιν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν τὴν μορφήν τῶν σεβαστῶν ἐκείνων γερόντων, τῶν ἀπαιδευτῶν μὲν καὶ ἴσως ἐσπερημένων τῆς λεπτότητος τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ βάθος εὐγενῶν τὸ φρόνημα καὶ πλήρης ἀνδρικοῦ σφρίγγου καὶ εὐλιχνυοῦς ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πόθου.

Ὁ κορυφαῖος τοῦ τόπου τῶν παλαιῶν κοτζαμπασίδων τῆς πόλεως μας ἦτο πασίγνωστος φυσιογνωμία, συμπαθεστάτη καὶ ἐπιβάλλουσα ἅμα, μετέχουσα τραγυτήτος τινος, ἀλλὰ καὶ εὐγενείας, μεγαλοπρεπῆς δὲ ἐκ πάσης ἀπόψεως καὶ ἀξία τοῦ κοινοῦ Σεβασμοῦ.

Ἡ μορφή τοῦ ἀειμνήστου Δημητρίου Οἰκονόμου τοῦ Μπαλταδόρου ἐπιζαλομένη, τοῦ ἐπὶ δεκαετηρίδα ὀλοκλήρου κοινοφειέστατα δράσαντος καὶ δικαίως προκαλέσαντος τὴν γενικὴν συμπάθειαν καὶ ἐκτίμησιν, οὐ μόνον τοῦ ὁμογενοῦς στοιχείου παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν συνοίκων λαῶν, καὶ αὐτῆς τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις διὰ τῶν ἀνωτέρων ἐνταῦθα λειτουργῶν αὐτῆς καὶ τιμητικὰ ἀξιώματα πλείστα ἐπαξίως τῶν ἀρετῶν του παρεχόμενον αὐτῶ καὶ εἰς πᾶσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν, οὐ μόνον τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ νομοῦ ἐξητεῖτο ἢ πεφωτισμένη αὐτοῦ γνώμη, ἥτις πάντοτε ἦτο ἀποτέλεσμα εὐθνηροσύας μακρᾶς πείρας τῶν προσώπων καὶ πραγμάτων καὶ εὐλιχνυοῦς σκοποῦ ἐξυπηρετήσεως τῶν συμφερόντων τῆς ἡμετέρας Κοινότητος καὶ τῆς τουρκικῆς Ἀρχῆς.

Ἐργαφον 22 [1] 1908

N. ΒΕΗ

*Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀριστικὴ κατάληψις τῆς
Βερροίας καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 555 Πραξαποστόλος
τοῦ Μετεώρου.*

(Αναδιμοσίευσίς)

Τὸ παραπῶδες παρεχόμενον σημεῖωμα κεῖται ἐν τέλει Πραξαποστόλου τὸν ὁποῖον ἔταξα ὑπ' ἀριθ' 555 ἐρευνῶν ὃν καὶ κατατάσσω ἐντολῇ τῆς Βυζαντιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν καὶ τῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Μονάχου, τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν Μετεώροις Μονῶν.

Καὶ ὁ μὲν συγγραφεὺς τῆς βίβλου Θωμᾶς ὁ Ξηρὸς εἶνε καὶ ἀλλαχόθεν γνωστός, μνημονευόμενος καὶ ἐν ἄλλοις σημειώμασι τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Πραξαποστόλου καὶ ἐν σημειώματι ἐπὶ τοῦ ξύλου τῆς σταχώσεως τοῦ ὑπ' ἀριθ. 195 κώδικος τοῦ Μετεώρου. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ὡς ἀληθῶς ἐν μοναχοῖς ὀσιώτατος, κὺρ Ἰωάσαφ εἶνε ὁ κτίστης τῆς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως, τῆς κατ' ἐξοχὴν καλουμένης Μετεώρου, ὁ μαθητὴς καὶ διάδοχος τοῦ πρώτου κτίστου αὐτῆς ὀσίου Ἀθανασίου. Οἱ καλογηρικοὶ θρυλλοὶ τὸν Ἰωάσαφ τοῦτον ταυτίζουσιν ἐπιμόνως πρὸς τὸν βυζαντινὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ὅστις ἐπίσης γενόμενος μοναχός, μετωνομάσθη Ἰωάσαφ. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ δὲν συνδέεται, ὡς ἐλέγχεται, ἀπολύτως πρὸς τὰ Μετέωρα. Ἄλλος εἶνε ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ ἐν μοναχοῖς Ἰωάσαφ ὁ ἐκ τῶν κτιστῶν τῆς μονῆς. Εἶνε, ὡς ἔδειξεν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ὁ υἱὸς τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος—κατὰ τὰ μέσα τοῦ ιδ' αἰῶνος—μεγάλου τμήματος τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας Συμεῶν ἢ Σίμηνοσ Οὐρεση, ὅστις ἐν χρυσοβούλῳ (ὅπερ ἔταξα ὑπ' ἀριθ. 18 ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Με-

τεώρου) ὑπογράφεται διὰ κινναβάρεωσ «... βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων καὶ Σέρβων καὶ παντὸς Ἀλβάνου...» Ὁ υἱὸς τοῦ Συμεῶν τούτου Ἰωάννης ἐκ νεανικῶν χρόνων ἐκλείνεν εἰς τὸν μοναστικὸν βίον, δι' ὃ καὶ ἐγένετο οἰκείος καὶ ζήλωτης τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου τοῦ Μετεωρίτου, ὃν καὶ διεδέξατο βραδύτερον ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ τοῦ Μετεώρου. Αὐτὸς λοιπὸν εἶνε ὁ βασιλεὺς ὁ ὡς ἀληθῶς ἐν μοναχοῖς ὀσιώτατος κὺρ Ἰωάσαφ, ὁ μνημονευόμενος ἐν τῷ σημειώματι ἡμῶν καὶ περὶ οὗ διεξοδικῶς διέλαβον ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῷ φροντισματί μου «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων» (Βυζαντινὸς τομ. Α. σελ. 236κξ.—236. λ.θ.).

Ἄλλ' ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα καὶ πολύτιμος ἀληθῶς εἶναι ἡ εἰδησις ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ σημειώματος περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου χρόνου, καθ' ὃν οἱ Τούρκοι κατέλαβον ὀριστικῶς τὴν Βέρροϊαν.

Τὰ δὲ περὶ τῶν Τούρκων κείμενα ἐν τῷ σημειώματι ὅτι «... παρὰ μικρὸν τῆς ὑψηλίου γεγόνασι κύριοι» εἶναι δηλωτικὰ τῆς μεγάλης ἐντυπώσεωσ, ἣν εἶχον προξενήσει εἰς τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους 1386 πολεμικαὶ ἐπιτυχίαι καὶ ἐξογκώσεις τῶν Τούρκων καὶ αἱ εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τὰ νοτιώτερα ἐπιδρομαὶ αὐτῶν. Ταῦτα πάντα ὡς φαίνεται, εἶχον ἐμβάλλει εἰς τοὺς μοναχοὺς τῶν Μετεώρων τὴν ιδέαν τῆς ἐγκαταλείψεωσ τῆς μονῆσ αὐτῶν, ἀλλὰ θαῦμα τι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ κτίστου τῆς μονῆσ, συνετέλεσεν εἰς κραταίωσιν καὶ ἐμμονὴν τῶν περιτρώμων καλογήρων. Τὸ θαῦμα ἦτο ὅτι «διὰ στηριγμὸν καὶ ἐλπίδα... ἀρρητος εὐωδία ἐκ τοῦ Τάφου (τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου) ἔβλυσεν...» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου συναξαρίου αὐτοῦ (Βυζ. τομ. Α'. σελ. 236 καὶ 260.)

† Ἐργράφη ἡ παρούσα βίβλος τοῦ μετεώρου διὰ συνδρομῆσ καὶ ἐξόδου βασιλέωσ, τοῦ ὡς ἀληθῶς ἐν μοναχοῖσ

δσιοτάτου κυροῦ Ἰωάσαφ. Διὰ χειρὸς χριστοῦ Φύλακος τῆς ἀγιοτάτης ἐπισκοπῆς Τριζάλων ἱερέως Θωμᾶ τοῦ Ξηροῦ ἐπὶ ἔτους ΣΤ, ωηΑ (6891—5508) ὁπόταν τῆ τοῦ Θεοῦ παραγορήσει καὶ οἱ ἀγαθνοὶ οὐ μόνον τῆς πόλεως Βερροίας, ἀλλὰ παρὰ μισρὸν τῆς ὑψηλοῦ γεγονάσι κύριοι.

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΟΙ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΟΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γιαννιτσαρῶν ὡς γνωστὸν συμβάσαν τῷ 1826 ἐπὶ τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Σουλτάν Μαχμουτ οἱ ἐπιζήσαντες διεσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους πόλεις, οὐκ ὀλίγοι δὲ ὑπῆρχον καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καταστάντες ἢ μᾶστιξ τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ ζωὴ αὐτῶν ἦν ἀργία καὶ ἀπόλασις εἰς βᾶρος τῶν δυστυχῶν Χριστιανῶν. Ὅτι τοὺς ἐχρειάζετο τὸ ἐπρωμυθεύοντο διὰ τῆς μεθόδου τοῦ μολυβιοῦ, τὰ δὲ χρήματα διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ζιμπιλιοῦ.

Ἡ μέθοδος τοῦ μολυβιοῦ ἦτο ἡ ἐξῆς:

Ὅταν τοὺς ἐχρειάζετο σάπων, ἄλας, ἔλαιον, ὄριζα καὶ πᾶν ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὰ εἶδη τοῦ παντοπώλου, ἐπὶ παραδείγματι, ἢ ἄρτος, ἢ ἄλλα ἐμπορεύσιμα εἶδη, ἀπέστελλον τὸν ἄνθρωπὸν τοὺς πρὸς τὸν Χριστιανὸν πωλητὴν τοῦ εἶδους τοῦ ὁποίου εἶχον ἀνάγκην, μὲ μίαν μεγάλην μαντιλάν, ἢ τὸ παρὰ τοῖς Τούρκοις ἐν χρήσει τουλπάνι, εἰς τὴν ἄκρην τῆς ὁποίας ἔδενον μίαν σφαῖραν ὄπλου καὶ παρήγγελον εἰς τὸν πωλητὴν νὰ τοὺς ἀποστείλῃ διὰ τοῦ

κομιστοῦ τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ. Οὐαὶ δὲ τῷ μὴ ἀποστέλλοντι. Τὴν ἐπομένην θὰ ἦτο φονευμένος, πρᾶγμα ὅπερ σαφῶς ἐσυμβόλιζεν ἡ σφαῖρα.

Τὴν μεθόδον τοῦ ζιμπιλιοῦ τὴν μετεχειρίζοντο πρὸς ἄγρον χρημάτων.

Ἡ μέθοδος αὕτη συνίστατο εἰς τὸ ἐξῆς τέχνασμα:

Ἐπληροφοροῦντο ὅτι ἡ γυνὴ τοῦ τάδε πλουσίου ἢ νοικοκύρη ἦτο ἔγγυος. Τότε εἰδοποιοῦν τὴν μαίαν τῆς οἰκογενείας καὶ διέττατον αὐτὴν νὰ τοὺς ἀναγγεῖλῃ ἐγκαίρως τὴν γέννησιν καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου. Ὅτε δὲ ὁ τοκετὸς ἐλέμβανε χώραν ὁ Γιαννίτσαρος ἦτο πάντοτε ἔτοιμος νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸ δωμάτιον τῆς λεχῶς καὶ νὰ παραλάβῃ τὸ νεογέννητον ἐντὸς ἐνὸς ζιμπιλιοῦ, καὶ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὴν ὁδόν. Πολλάκις δὲν κατορθοῦτο τὸ περιτύλιγμα τοῦ μωροῦ καὶ ὁ Γιαννίτσαρος τὸ παραλαμβάνεν ἀδιαφορῶν περὶ τῆς καταστάσεώς του καὶ τοῦ καιροῦ.

Οὔτε τὰ δάκρυα τῶν γονέων, οὔτε αἱ παρακλήσεις κατορθοῦν νὰ μαλάξωσι τὴν σκληρότητα τοῦ Γιαννιτσαροῦ. Μόνον τὸ βαλάντιον ἠδύνατο νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς τῆς παρουσίας του ἐὰν ἐννοεῖται, ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιήσῃ αὐτόν. Ἐὰν δὲ μή, τότε ἐξήρχετο εἰς τὴν ὁδὸν καὶ φέρον τὸ νεογέννητον, διενήργει δημοπρασίαν μεταξὺ τῶν γειτόνων, οἵτινες, σχεδὸν πάντοτε, εὐρίσκοντο πρόθυμοι νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Γιαννιτσαροῦ καὶ ν' ἀγοράσωσιν αὐτό, γιὰ νὰ μὴ τοῦ τουρκέψ.

Εἰς τὰς τοιαύτας δημοπρασίας πολλάκις ἐλάμβανον μέρος, χωρὶς νὰ φαίνωνται, αἱ διάφοροι Συντεχνίαι.

Τῶν Γιαννιτσαρῶν τούτων ἀπήλλαξαν τὴν Θεσσαλονικὴν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ χρόνος, ἀφ' ἑτέρου διάφοροι κάπηλοι, δηλαδὴ πωληταὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καὶ διὰ τῆς δηλητηριάσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐν τοῖς καταστήμασι τῶν ὑπογείων, ὅπου καὶ ἐν ὄρα κραιπάλης τοὺς ἐφρόνεον.

Ἐγγραφον μηνὶ Αὐγούστῳ 1914

ALEXIS PIERRON - Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΑΠΦΩ Η ΛΕΣΒΙΑ

Σαπφώ η εκ Λέσβου ποιήτρια εγεννήθη έτη τινα μετά τον Άλκαϊον, Λέσβιον και τούτον ποιητήν, καθ' όσον αυτή εξη ακόμη εν έτει 568 π. Χ. και δεν φαίνεται φθάσασα μέχρι βαθέος γήρατος.

Κατά τó έτος 569, εγκατέλειπε την Μυτιλίην, άγνωστον δια τίνα λόγον, και διέμεινεν όλίγον χρόνον εν Σικελία. Από τον Ηρόδοτον γινώσκομεν, ότι ο πατήρ αυτής ονομάζετο Σκαμανδρώνιος και ότι ο αδελφός αυτής Χάραξος ονόματι (Ηρ. Β' 135) άπεφάσισε ποτε ν' άγοράση εν Αιγύπτω, αντί ποσοϋ σημαντικού, την ονομαστήν έταίραν Ροδόπην και την άπελευθερώση. Κατά συνέπειαν είνε δύσκολον να συμπεράνωμεν εκ τούτου, ότι η Σαπφώ δεν υπήρξεν άλλη τις παρά μία έταίρα, ως τινες ακόμη μέχρι τούδε θέλουσι να παραστήσωσιν αυτήν. Υποτιθεμένου τούτου άλληθους, με ποιον πρόσωπον άρά γε η έταίρα αυτή θα έτόλμα να ψέξη κατόπιν τον Χάραξον δια τον άνάξιον έρωτά του προς την Ροδόπην και, ως λέγει ο Ηρόδοτος, να τον δυσφημίση εις τους στίχους αυτής επαιελθόντα εις Μυτιλίην μετά της άπελευθέρως έρωμένης του ;

Δέν ήτο διόλον βεβαίως έταίρα εκείνη, εις ην ο Άλκαϊος απήρθηνε τους στίχους του, εν οίς ψάλλει της Σαπφούς την σεμνότητά. Έτι δε όλιγότερον υπήρξεν έταίρα εκείνη, η όποία ένέντευσεν εις τον άλαζόνα ποιητήν τó δειλόν προς αυτήν πάθος, τó όποιον έρμηνεύουσιν οι στίχοι ούτοι του Άλκαϊου:

Θέλω τι Φείπειν, αλλά με κωλύει
αϊδώς

ήγουν:

κάτι τι θέλω να είπω, άλλ' η έντροπή με έμποδίζει.

Άλλ' έντροπέται τις δι' οϊανδήποτε προς έταίραν άναζοίνοσιν; Πλήν ως άκούσωμεν την άπάντησιν της Σαπφούς εις τó έννόητον αίτημα, τού όποϊου την έννοιαν ήθελεν ο Άλκαϊος να την κάμη να μαντεύση:

Αί δ' είγες έσλων ήμερον η κάλων
και μή τι Φείπειν γλώσσ' εκύκα κάκον,
αϊδώς κέ σ' οϋ καταίγην όπαι'
άλλ' έλεγες και περι δικαίω.

ήτοι εν ποιητική μεταφράσει:

Άν είγε τίποτε καλό
η γλώσσά σου να μου είπη,
θα τώλεγε, παρακαλώ,
χωρίς να τρέμη από ντροπή.

Αί γυναίκες παρά τοίς Ίωσιν.

Είναί άλληθές ότι άρχαίαι μαρτυρίαι και μάλιστα πολλαί κωροϋσι την περί Σαπφούς έσφαλιμένην ταύτην ιδέαν, άλλ' αϊ μαρτυρίαι αυτές ειρίσκονται μακράν του να ήναι σύγχρονοι της Λεσβίας ποιητριάς, και αϊ πλέον σπουδαίαι εξ αυτών αϊ των Αθηναίων κωμικών, όριστικώς δεν άποτελοϋσιν άλλο τι, ει μη εν μνημείον των προλήψεων της εποχής αυτών και τού έθνους των. Παρά τοίς λαοίς της Ίωνικής φυλής και ιδία παρά τοίς Αθηναίοις, η κοινωνική θέσις τών γυναικών κατά τον αϊώνα του Περικλέους η του Αλεξάνδρου διάφερε κατά πολν της παλαιότερας εποχής. Καθειγομέναι εις την ήττον ευπρόσιτον γωνίαν του οίκου, άποκεκλεισμένοι από πάσης συμμετοχής πνευματικής αναπτύξεως, καταδικασμένοι υπό της ζηλοτυπίας των συζύγων των εις τó να εξασκώσι την νοημοσύνην των έντός του κύκλου των οικιακών ασχολιών, αϊ Ατθίδες δεν είχον τίποτε εκ της ζωής εκείνης συμπεριφοράς και της επαράστου εκείνης έλευθερίας, όποϊαν παρέχει ήμιν επί παραδείγματι, η θέλγουσα εικών της ήρωίδος του Όμήρου Νανσικᾶς.

Εις τās έταίρας μόνον, ως την Ασπασίαν και τās έναμίλλους αυτής, έπετρόπετο να λέγωσι και να πράττωσιν ό,τι δήποτε, ν' άναμιγνύονται εις σοβαράς και σπουδαίας υποθέσεις, να διηλωσι περί πολιτικής και μάλιστα να διατηρώσι πνευματικά, φιλολογικά ως θα έλέγομεν σήμεραν γραφεΐα. Μία γυνή ως η Σαπφώ, μία ποιήτρια έρίζουσα τολμηρώς προς τους άνδρας της θέ-

σεώς της μεταξύ των προνομιούχων τῆς Μούσης, μινοῦσα τὸ κοι-
νὸν εἰς τοὺς ἐνδομίχους αὐτῆς στοχασμούς, διηγουμένη· εἰς αὐτὸ
τοὺς ἔρωτας της καὶ προσπαθοῦσα νὰ τὸ κάμῃ νὰ συμμερισθῇ
τὰς συμπαθείας καὶ τὰ μίση της, μία τοιαύτη γυνὴ δὲν ἠδύνατο
νὰ ἦναι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς ἐνὸς Ἀθηναίου, εἰ μὴ ἀναιδῆς, ἄνευ
ἠθῶν καὶ ἀκόλαστος.

Αἱ γυναῖκες παρὰ τοῖς Αἰολοῖς καὶ Δωριεῦσιν.

Οἱ κωμικοὶ ἔχουν τὴν Σαπφῶ, νεκρὰν ἀπὸ δύο ἤδη αἰώνων,
μὲ τὰς ἰδέας, αἵτινες εἶχον κυκλοφορήσει περὶ αὐτῆς μεταξύ
τῶν ἀγροατῶν αὐτῶν. Ἄλλ' οἱ Αἰολοὶ καὶ οἱ Δωριεῖς ἐφέροντο
εἰςθεωρότερον τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων εἰς τὸ γυναικεῖον φῆ-
λον. Δὲν ἐνέκλειον τὰς γυναῖκας εἰς τὸν γυναικωνῆτην των, ἐ-
καλλιέρον τὸ πνεῦμά των καὶ δὲν ἐδειλίον νὰ τὰς βλέπωσιν
ἀνηφομέναι εἰς τὴν φιλολογικὴν δόξαν. Εἰς τὴν Σπάρτην αὐτὴν
ἐπήγον σύλλογοι γυναικῶν, ὧν προήδρευον αἱ πλέον πεφημι-
σμένα ἐπ' ἀρεταῖς καὶ προτερήμασι γυναῖκες, ὅπου αἱ νεάνιδες
ἤσκούντο εἰς τοὺς εὐγενεῖς τρόπους καὶ ἐμάνθανον νὰ ἔδωσι καὶ
ὁμιλοῦσι καλῶς. Ἐν Λέσβῳ ἔνθα αἱ καλὰ τέχνη ἰδιαζόντως ἐ-
θεραπεύοντο, ἡ ἀνατροφή τῶν γυναικῶν εἶχε χαρακτῆρα πλέον
ποιητικὸν καὶ πλέον ἐξηρημένον ἀκόμη. Ἡ Σαπφῶ δὲν ὑπῆρξεν
ἢ μόνη Λεσβεία, ἥτις ἀπέκτησεν ὄνομα διὰ τῶν ἔργων της.
Αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ παραθέτει ὡς ἀντιπάλλους της ἐν τῇ ποιήσει τὴν
Γοργῶ καὶ τὴν Ἀνδρομέδαν:

Ἐχει μὲν Ἀνδρομέδα κάλαν ἀμοίβαν.

Αἱ γυναῖκες τῆς Λέσβου δὲν ἠουθρίων διὰ τὰς ἀρετὰς των,
τοῦναντίον ἐκαυχῶντο δι' αὐτὰς μετ' ὑπερηφανείας καὶ ἢ ἀμάρ-
θεια, εἴτε ὑπερόπλουτος, εἴτε περιβεβλημένη ὑπὸ τιμῶν καὶ πο-
λυτελείας, δὲν ἐξετιμᾶτο παρ' αὐταῖς.

Ἴδου μετὰ ποίου τόνου ὑψηλόφρονος μεγαλοφροσύνης ἀπευ-
θύνεται ἡ Σαπφῶ πρὸς τινα γυναῖκα, ἥτις δὲν εἶχεν ἄλλην ἀ-
ξίαν ἀπὸ τὴν καταγωγὴν της, τὰ πλούτη της καὶ ἴσως τὴν ὡ-
ραιότητά της:

Κατθανοῦσα δὲ κείσεται οὐδέποτε μναμοσύνα σέθεν
Ἔσσει' οὐδ' ἔρος αὐ ὕστερον· οὐ γὰρ πεδέχεις βρόδων
τῶν ἐκ Πιερίας· ἀλλ' ἀφαίης κῆν Ἀἶδα δόμοις
Φοιτάσεις πέδ' ἀμαύρων νεκρῶν ἐκπεποταμένα.

ἦτοι:

Ὅταν πεθάνῃς δι' ἔσὲ τὰ πάντα μαύρη λήθη

Ἡ κόμη σου μὲ στέφανον Μουσῶν δὲν ἐκοσμήθῃ,
Ἄλλ' ἀφανῆς στὰ δώματα τοῦ Ἄδου θὰ φοιτᾷς
Κι' ἐν μέσῳ ζοφερῶν νεκρῶν τὸ βῆμα θὰ πλανᾷς.

Σαπφῶ ἢ Λεσβία

Ὅταν ἡ Σαπφῶ ὁμιλῇ πρὸς τινα νεάνίδα συνομιλήκᾳ της, αἰ-
μοφαί της καὶ τὰ ἐγκόμιά της ἔχουσι τι τόσον ζωηρὸν καὶ περι-
παθές, ὥστε ἠθέλε τις προσομοιάσῃ ταῦτα ἀπὸ σφοδρὸν ἔρωτα
προερχόμενα μᾶλλον ἢ ἀπὸ ἥρεμον μητρικὴν στοργήν. Ἡ ὑπέρομε-
τος σφοδρότης τοῦ αἰσθημάτων, τὸ ὅποιον πληροῖ τὴν ὑπὸ τοῦ
Λογγίνου διασωθεῖσαν θαυμασίαν ᾠδὴν, κάμνει τινὰ νὰ πιστεύσῃ
ὅτι ἡ ᾠδὴ αὕτη ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς ἔραστὴν καὶ ὄχι εἰς φίλην.
Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἄλλας διαφόρους περικοπὰς εἰς ἃς δὲν δύναται
τις ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ Σαπφῶ ἀπευθύνεται πρὸς γυναῖκας ἀφοῦ
τὰς ὀνομάζει, τίποτε δὲν μᾶς δίδει ἀφορμὴν νὰ ζητήσωμεν ὑπὸ
τὰς περιπαθεῖς αὐτὰς ἐκφράσεις αἰσθημάτων τι πλάγιον ἢ αἰσχροῦν.

Ἡ Σαπφῶ ἦτο γυνὴ καὶ ἐπλήρωσε τὸν φόρον αὐτῆς εἰς τὰς
ἀνθρωπίνους ἀδυναμίας. Ἐγνώρισε τὸν ἔρωτα καὶ μάλιστα τὸν
ἔρωτα τὸν δυστυχῆ. Δὲν θέλομεν ἄλλην ἀποδείξιν τοῦτου ἀπὸ
τὴν ὄραϊαν αὐτὴν πρὸς τὴν Ἀφροδίτην ᾠδὴν της, ἔνθα αὕτη ἰζε-
τεύει τὴν θεὰν νὰ θέσῃ τέρεμα εἰς τὰς ἀνυποφόρους θλίψεις της.
Ἐννοεῖ τις ἔχει ἀπὸ τοὺς λόγους της αὐτοῦς, ὅτι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον
αὕτη ἀγάπᾳ δὲν τὴν ἀγαπᾷ πλέον. Ἡ ᾠδὴ αὕτη ἀρχεται ὡς
ἑξῆς:

Ποικιλόθρον' ἀθάνατ' Ἀφροδίτα
παῖ Διός, δολόπλοκε, λίσσαμαί σε
μὴ μ' ἄσαισι μὴδ' ἀνίαισιν δάμνα
πότνια θῦμον

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Σαπφῶ περιφρονηθεῖσα καὶ ἀποκρουσθεῖσα
ὑπὸ τοῦ Φάωνος κατεκοιμίσθη εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τὰ ἦψη τοῦ
σοπέλου τῆς Λευκάδος; Ὅταν ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ Φάων δὲν ἦτο
ἄλλο τι εἰμὴ πρόσσπον τι μυθολογικόν, τὸ ὅποιον ἡ Σαπφῶ εἶχει
ἐξημνήσει εἰς τὰ ἴσματα της καὶ ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Λευκαδίου
ἄμματος δὲν εἶνε, εἰμὴ ποιητικὴ τις ἐπίνοια καὶ ἐφεύρεσις δὲν θὰ
εἶναι πλέον βέβαιον, ὅτι ἡ Σαπφῶ ὑπέφερεν ζωηρῶς ἐκ τοῦ ἔρω-
τος, ἴσως μέχρι τοῦ ν' ἀποθάνῃ ἐξ αὐτοῦ.

Ποιήσεις τῆς Σαπφοῦς

Ἐὰν ἡ Λεσβία ποιήτρια δὲν εἶχεν ψάλλῃ ἄλλο τι ἀπὸ τοὺς ἔς-ω

τας αὐτῆς, ἢ Ἑλλὰς βεβαίως δὲν ἤθελε τῇ προσδιορίσῃ μίαν τόσον περικλεῖη καὶ ὑπέρογον θέσιν μεταξὺ τῶν πλέον ἐνδόξων ὀνομάτων τῆς φιλολογίας τῆς. Ἄλλ' εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ εἶδη καὶ εἰς ὅλους τοὺς τόνους τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἡ Σαπφῶ ἔκαμεν ἡ ἀποθανυμένη ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν χάριν αὐτὴν καὶ τὴν γλυκύτητα, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε Μοῦσα ἤρωσε μετὰ πλείονος πάθους καὶ σφοδρότητος. Οἱ συλλέξαντες τὰ ἔργα τῆς διήρθεσαν αὐτὰ εἰς διάφορα βιβλία, δίδοντες προσοχὴν μᾶλλον εἰς τὸ μέτρον παρὰ εἰς τὴν οὐσίαν.

Τὸ πρῶτον βιβλίον περιεῖχε π. γ. πᾶν ὅ,τι ἡ Σαπφῶ εἶχε γράψῃ εἰς τὸ Σαπφικὸν ἐπωνομασθέν, ὡς ἐκ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν λαβὼν, μέτρον. Περιελάμβανε δὲ ἕκαστον τῶν βιβλίων τούτων τεμάχια διαφόρου ὅλως χαρακτήρος, ὡς δύναται τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ιδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων. Ἄλλὰ τὸ εἶδος εἰς ὃ κυρίως διέπερσεν ἡ ποιήτρια εἶναι τὰ ἐπιθαλάμια ἢ ἄσματα τοῦ Ὑμναίου. Ὑπόχουσιν εἰς τὰ ἄσματα τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Κατούλου, ἐκτός τοῦ ἐπιθαλαμίου τοῦ Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, δύο ἄλλα ἐπιθαλάμια, τὰ ὁποῖα φαίνονται, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ μεταφράσεις ἢ ἀπομιμήσεις τῆς Σαπφούς, ἀντάξια ὄχι μόνον τοῦ ταλάντου τοῦ Κατούλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πνεύματος τῆς Λεσβίας ποιητρίας. Κατέχομεν ἀκόμη βέβαιον ἀριθμὸν ἀδιαφιλονικητῶν στίχων ἐκ τῶν Ἐπιθαλαμίων τῆς Σαπφούς κατατασσομένων μετὰ τῶν ὠραιότερων στίχων αὐτῆς. Εὐρίσκει τις τὰς πλέον ἑρασιμίας εἰκόνας καὶ τὰς πλέον χαριέσσας παραβολάς, τὰς ὁποίας ἡ μελέτη τῆς φύσεως ἐνέπνευσεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Μοῦσαν. Ἴδου πῶς ἡ Σαπφῶ χαρακτηρίζει τὴν δροσερότητα τῆς νεότητος καὶ τῆς ὠραιότητος:

οἷον τὸ γλυκύμαλον ἐρεῦθεται ἄκρω ἐπ' ὄσδω
ἄκρον ἐπ' ἄκροτάτῳ λελάθοντο δὲ μελαδρόπνιες
οὐμῆν ἐκλελάθοντ' ἄλλ' οὐκ ἐδύναντ' ἐπίκρυσθαι

ἦτοι:

Σᾶν τὸ γλυκόμηλο ποῦ κρέμεται
στὸ περὶ ψηλὸ κ' ἄκροτάτο κλωνάρι,
Λησιμονημένο, ἄλλ' ὄχι! ἄφθαστο
στὸ χέρι ποῦχ' ἀπλώσῃ νὰ τὸ πάρῃ

Ἡ γυνὴ ἣτις εἶχε σύζυγον διὰ νὰ τὴν προστατεύῃ εἶνε κατὰ τὴν Σαπφῶ τὸ ἄνθος τὸ ὁποῖον ἀνοίγει εἰς τινὰ κῆπον καὶ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει τίποτε νὰ φοβοθῆ ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν διαβα-

τῶν. Τὴν εἰς ἐναντίαν ἐγκαταλείψθεισαν ἡ Σαπφῶ περιβάλλει πρὸς τὰ ἄνθη ἐκεῖνα τῶν ἀγρῶν περὶ ὧν οὐδεὶς μεριμνᾷ.

οἷαν τὰν ὑάκινθον ἐν ὄρεσι ποιμένες ἄνδρες
πόσσι καταστειβροῖσι χάμαι δέ τε πορφυρὸν ἄνθος.

Ἡ σπουδὴ μόνῃ τῶν λοιπῶν λειψάνων τοῦ πνεύματος τῆς Σαπφούς, ἀνεξαρτήτως ἕλων τῶν μαρτυριῶν θὰ ἦτορ τέλος νῦν δικαιολογήσῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν, ὃν ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Ὁ Σόλων, ὡς ἀναφέρει ὁ Στοβαῖος ἐν τῇ Ἐπιθολογίᾳ του, ἀκούων ἕνα τῶν ἀνεπιμῶν του ἀπαγγέλλοντα ποίημά τῆς Σαπφούς, ἀνεφώνησε:—Δὲν θὰ ἤμην εὐχαριστημένος ἐὰν ἀπέθνησκον πρὶν ἢ ἀποστηθίσῃς τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο.

Τοιαύτην γοητευτικὴν ἐντύπωσιν ἐνεποίησαν εἰς τὸν Ἀθηναῖον Νομοθέτην οἱ στίχοι ἐκεῖνοι τῆς Σαπφούς.

***Ἐρωτες τῆς Σαπφούς.**

Οἱ ἔρωτες τῆς Σαπφούς!

Προκειμένου ν' ἀσχοληθῶ ἐπὶ τοσοῦτον δυσχεροῦς ἀντικειμένου διττὸν μοὶ παρίσταται καὶ οὐ σμικρὸν ἔργον. Ἡ ἱστορικὴ ἀναδίφησις τοῦ βίου μιᾶς γυναικὸς ἀκμασάσης μετὰ τὸ πέμπτον καὶ ἕκτον π. Χ. αἰῶνος καὶ ἡ ψυχολογία μιᾶς γυναικείας καρδίας πλημμυρισάσης ἀπὸ σφοδρῶν ἔρωτα μέχρις... αὐτοκτονίας.

Ἀμφότερα εἶνε, νομίζω, ζητήματα ὄχι τὸσον εὐχερῆ, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς Λεσβίας ποιητρίας μεσολαβεῖ χρονικὸν διάστημα ὑπερδισχιλίον ἐνιαυτῶν διὰ μέσον τῶν ὁποίων γεγονότα καὶ πράγματα λαμβάνουσιν ὅλως ἄλλοίαν ὄψιν καὶ χροιάν παριστάμενα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἱστορικῶν ὡς ἀπλᾶ μυθεύματα ἐξημένης φαντασίας. Ἄλλ' οὐχ' ἦτον εὐχερῆς εἶνε πρὸς τοῦτοις ἡ ἐρευνητικὴ καὶ ἀνίχνεισις μιᾶς γυναικείας καρδίας, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι τὸ ζῶικόν τοῦτο ἐλατῆριον τῶν ἀπογόνων τῆς Εὐίας, ἀνεκαθεν ἐθανιάσθη ὡς εὐαίσθητον κέντρον ἀλλοκότων αἰσθημάτων, ιδεῶν, συγκινήσεων, σὺλλογισμῶν καὶ πόθων.

Μ' ὅλα ταῦτα ἔχων πρὸ παντός ὑπ' ὄψιν μου τὸ τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ ἐπιτακτικὸν παράγγελμα «θαρσεῖν χοῖη» ῥίπτω τὸν κίβον καὶ ἀναλαμβάνω νὰ γράψω τινὰ περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Λεσβίας ποιητρίας, ἣς τὸ ἐνδοξὸν ὄνομα καὶ σήμερον ἐτι ἴσεται ὑπεράνω τῶν μουσολήπτων γυναικῶν ὡς κορωνίς καὶ σύμβουλον τῆς γυναικείας ποιήσεως.

Ἀναλαμβάνω δὲ τοιοῦτον δύσκολον ἀσχόλημα, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῶ πολὺ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πραγματικότητος, δὲν θέλω

λάβη ἕτερόν τι βοήθημα, εἰμὶ τοὺς στίχους αὐτοὺς τὰ μέγροις ἡμῶν περιοσθέντα λυρικά ποιήματα τῆς Λεσβίας Σαπφοῦς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι, πλὴν τοῦ ἔμνου πρὸς τὴν Ἀφροδίτην καὶ δύο ἢ τριῶν ἐπιγραφμάτων τῆς ποιητρίας, τὰ λοιπὰ αὐτῆς ποιήματα δὲν σώζονται ἀκέραια, ὥστε νὰ δυνηθῇ τις νὰ ἐγκύρη εἰς τὸ αἶσθημα τῆς Σαπφοῦς, ἀλλὰ μόνον στίχους τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ ἀποσπάσματα πρὸ ἡμῶν ἔχομεν, ἱκανὰ ὀπωσδήποτε νὰ ὀδηγήσωσι τὸν βουλούμενον εἰς συμπεράσματα περὶ τοῦ ἐρωτικοῦ αἰσθήματος τῆς ποιητρίας.

Ὅτι ἡ Σαπφὸς ἠγάπησε καὶ δὴ μετὰ πάθους, τοῦτο δὲν ἀμφισβητεῖται καταφαίνόμενον εἰς πάντα σχεδὸν στίχον καὶ εἰς πᾶσαν αὐτῆς λέξιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ποιήτρια ὁμολογεῖ τοῦτο ἐλευθέρως καὶ παρορησιαστικῶς :

Ἔρος ὡς ἄνεμος κατ' ὄρος ἐμπέσων
φρένας ἀμμετέρας ἐτίναξεν.

ἦτοι :

Σᾶν ἄνεμος ποῦ τοῦ βουνοῦ τὰ δένδρα παραδέρνει,
τὰς φρένας μου ὁ ἔρωτας τινάζει καὶ ξεσέρνει.

Ἄλλὰ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ θνητὴ αὐτὴ πρὸ τῶν βελῶν τοῦ ἀνίκητου υἱοῦ τῆς Ἀφροδίτης; Οὐδέν! θελήσασά ποτε ν' ἀποκορύψῃ τὰς προσβολὰς του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ κατορθώσῃ καὶ ἀναγνωρίζουσα οὕτως εἰπεῖν τὴν ἀνίκητον αὐτοῦ δύναμιν ἐφαλεν :

Ἔρος δ' αὐτὲ μ' ὁ λυσιμελὴς δόνει
γλυκύπικρον ἀμήχανον ὄρπετον.

ἦτοι :

Κι' ὁ ἔρωσ τοῦ γλυκύπικρος φαρμακευμένο φεῖδι
πάλι κρυφῆς δαγκωματιῆς ἄρχισε νὰ μοῦ δίδῃ.

Εἰς τοὺς στίχους τούτους διαλάμπει διανγῆς ὡς κρυσταλλόν, τρυφερόν ὡς ῥόδου πέταλον, μυρόεν ὡς ἄνθους πνοὴ τὸ ἐρωτικὸν αἶσθημα, ὅπερ κατέκλυσε τὴν ποιητικὴν καρδίαν τῆς Σαπφοῦς.

Τοῦ ἄβροῦ δὲ ταύτης αἰσθήματος ζωντανὸν δεῖγμα σώζεται ἐν τετραστίχον αὐτῆς ἀποπνεόν λυρισμόν, ἀνάμικτον μελαγχολικοῦ τινος ρεμβασιοῦ καὶ γλυκείας προσδοκίας ὁμοίας μετὰ τὸν πόθον δύο ἑραστῶν :

Δέδυκε μὲν ἄ σελάνα
καὶ Πληιάδες, μέσαι δὲ
νύκτες, παρὰ δ' ἔρχετ' ὦρα
ἐγὼ δὲ μόνονα κατεῦδω

ἦτοι :

Ἡ πούλια ἐβασίλευσε καὶ τὸ χροσὸ φεγγάρι
εἶναι μεσάνυχτο βαθύ,
περνοῦν ἢ ὄραις σκυθρωπῆς μέσ' στῆν οὐράνια χάρι
κι' ἐγὼ κοιμᾶμαι μοναγῆ !

Οἱ στίχοι οὗτοι προδίδοντες σφοδρὸν πάθος ἐρώσεως καρδίας, ψυχῆς ὑποταγθεΐσης ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν δύναμιν τοῦ περωτοῦ θεοῦ, δὲν ἐμφαίνουσι καὶ ὄρισμένον τι πρόσωπον πρὸς ὃ ἀπηνθύνοντο, ἵνα δυνηθῶμεν ἐκ τούτου ν' ἀνακαλύψωμεν ἐκεῖνον ὅστις ἐδόκει τὴν χορδὴν τῆς ποιητικῆς καρδίας τῆς Σαπφοῦς. Ἡ ἴδια ὅμως ποιήτρια ἐξομολογεῖται, ὅτι πάλαι ποτὲ ἠράσθη Ἄτθιος τινος :

Ἡράμαν μὲν ἐγὼ σέθεν, Ἄτθι, πάλαι ποτὲ

Τὶς δ' Ἄτθιος οὗτος, ὃν ἠγάπησέ ποτε ἡ ἔνδοξος ἑλληνὶς ποιήτρια; δὲν γνωρίζομεν, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον ἐκίνησε κατόπιν τὴν Σαπφὸν εἰς τὸ ν' ἀποστραφῇ αὐτὸν ἐξομολογεῖται ἡ ἴδια ποιήτρια λέγουσα :

Ἄτθι σοὶ δι' ἔμεθεν μὲν ἀπήχθετο
φροντίσθην, ἐπὶ δ' Ἄνδρομέδαν πότη.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ἄτθιος οὗτος ἠγάπα τὴν Ἄνδρομέδαν, Λεσβίαν ποιητρίαν σύγχρονον τῆς Σαπφοῦς, ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τὸ ἐμφωλεῦον ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γυναικὸς ἄγρυπνον καὶ φλογερὸν ἐκσπώμενος ἐνίοτε εἰς τραγικὴν ἐκδήλωσιν, τὸ αἶσθημα τῆς ζηλοτυπίας τὸ ὅποιον καθιστᾷ ἔτι ἐπέραστον τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἔρωτα αὐτῆς συμπαθέστερον ἡμῖν, ἠνάγκασε τὴν Σαπφὸν μετὰ λύπης ν' ἀπομακρυνθῇ τοῦ Ἄτθιος λέγουσαν πρὸς αὐτὸν τὰ ἐξῆς περίπου :

Ἄτθι, σ' ἀγάπησα, τὸ ξέρεις,
μὰ τόρα περὶ δὲν σ' ἀγαπῶ,
ἀφοῦ δι' ἄλλην ὑποφέρεις,
τὴν Ἄνδρομέδαν ποῦ μισῶ !

Ποῖος εἰς τοὺς στίχους τούτους, ἀσθενῆ ἀπομίμησιν τῶν ἀνωτέρω στίχων τῆς Σαπφοῦς, δὲν διακρίνει τὸ αἶσθημα τῆς ζηλοτυπίας ἐκσπώμενον εἰς σφοδρὸν παράπονον ἐρωμένης ἐγκαταλειφθείσης ἢ σπιτηλῶς περιφρονουμένης ὑπὸ τοῦ ἑραστοῦ αὐτῆς ;

Πλὴν τοῦ ἐρωτικοῦ τούτου ἐπεισοδίου ἀκούοντες νὰ κριτεύσῃ τὴν γνώμην περὶ τοῦ ἀτυχοῦς ἐρωτοῦ τῆς Σαπφῶς, ἕτερον, χαριέστερον αὐτὸ διὰ τὴν εὐφυῆ τῆς Σαπφῶς ἀπάντησιν, ἐξηγηθῶσιν οἱ στίχοι οὗτοι:

Ἄλλ' ἐὼν φίλος ἄμμιν
λέχος ἄρνυσο νεώτερον·
οὐ γὰρ πλάσομ' ἐγὼ συνοί-
ζην ἐοῦσα γεραιτέρα

Φαίνεται ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ ἀστὴρ τῆς ποιητικῆς εἶχεν ὑπερβῆ τὸ μεσουράνημα τῆς νεότητος αὐτῆς πλησιάζων εἰς τὴν δύσιν τοῦ ψυχροῦ γήρατος, νεὸς τις ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ νεώτερος αὐτῆς τῇ ἔξωμολογήθῃ τὸν ἐρωτὰ του, ζητῶν αὐτὴν ὡς σύντροφον τοῦ βίου. Ἄλλ' ἡ ποιήτρια χιρρεύσασα πρὸ πολλοῦ ἦδη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς Κερκύρα, ἐξ οὗ εἶχεν ἀποκτήσει καὶ θυγατέρα τὴν Κληΐδα, ἀποφανισθεῖσα τοῦ συντρόφου τῆς ἐν τῷ σφρίγγει τῆς νεότητος καὶ διεληθῶσα τὸ ἐπίλοιπον αὐτῆς ἐν ἐρωτικῇ ἀποτυχίᾳ, ἠρνήθη διαρρηθῆναι τὰς προτάσεις τοῦ νεοῦ ἐραστοῦ τῆς λέγουσα:

Ἄλλ' ἀφοῦ εἶσαι φίλος μου, ἄκου μὲ συμβουλή:
Σύρε νὰ βρῆς νεώτερον γυναῖκα πειὸ πολὺ,
γιατὶ ἐγὼ μὲ σένανε νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
ἐγὼ εἶμαι σαραντάρισσα καὶ σύ . . . παιδὶ μωρὸ !

Αὐτὰ περίπου ἔφαλλον εὐπαρορησιάζως ἡ ποιήτρια εἰς τὸν ἀτυχή νέον, τοῦ ὁποῖου, ἐκ προνοίας ἴσως, δὲν ἀπεθανάτισε τὸ ὄνομα εἰς τοὺς στίχους τούτους ἢ Σαπφῶ.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου καὶ ἄλλων πολλῶν φαίνεται, ὅτι ἡ Σαπφῶ ἦτο ἀντικείμενον ἐρωτικῶν ἐπιθέσεων. Ἴσως ἢ καλλονὴ τῆς, ἴσως τὸ ποιητικὸν αὐτῆς ἄλαντον, ἴσως ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλευθέρα συμπεριφορὰ τῆς συνέτεινεν εἰς τοῦτο.

Πλὴν ἄλλων ὁ Ἀλκαῖος, ποιητὴς καὶ οὗτος Λέσβιος σύγχρονος αὐτῆς, εἶχεν ἀφιερῶσει εἰς τὴν Σαπφῶ στίχους τὸν ἐκφράζοντας αἴνους καὶ ἐγκώμια εἰς τὴν φίλην τοῦ ποιήτρια. Οἱ ἀκόλουθοι στίχοι ἐξηγοῦσι τὴν συμπάθειαν τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν Σαπφῶ:

Ἰόπλοκ' ἄγνα μελλιχόμειδι Σάπφοι
θέλω τι φείπειν, ἀλλὰ μὲ κωλύει
αἰδῶς

Ἄγνα!

Ἡ λέξις αὕτη ἐνὸς ποιητοῦ ἐκ τῶν συγχρόνων τῆς Σαπφῶς καὶ ἀρίστον, δὲν ἄρκει ἄρᾳ γε ν' ἀντιφέρῃ ὅτις τὰς συγκοινωνίας, τὰς ὁποίας ἐλαφρῶ τῇ συνειδήσει ἐπέρριψεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς οἱ μετέπειτα Ἀθηναῖοι κωμικοί;

Πλὴν τοῦ Ἀλκαίου, ὁ ἐκ Ταίου τῆς Ἰωνίας ἀθάνατος λυρικὸς ποιητὴς Ἀνακρέων, δὲν ὄκει, καὶ τοι γέρον, νὰ χορδίξῃ τὴν ἠδύμολπον λύραν τοῦ χάριν τῆς Σαπφῶς, ἀφοῦ ἔχων ὑπ' ὄψει τοῦ μᾶλλον τὸν Βίεχον ἔφαλλε τὸν Ἔρωτα, τὸν πρὸς τὴν Σαπφῶ ἐρωτὰ του, μὲ τὸ ἐξῆς ἀμίμητον ὄντως ᾠδάριον.

Ἠδυμελὴς Ἀνακρέων,
ἠδυμελὴς δὲ Σαπφῶ.
Πινδαρχίον τι μέλος
συγκεράσας τις ἐγγέσει.
Τὰ τρία ταῦτά μοι δοκεῖ
Καὶ Διόνυσος ἔλθων
καὶ Παρῆη λιπαρόχρους
καὶ τὸς Ἔρωτος ἂν ἐκπαῖν.

Ἀποφεύγω νὰ μεταφέρω εἰς τοὺς σημερινούς τὴν περιφροσιν ταύτην φθὴν τοῦ μεγάλου τῆς Τέου λυρικοῦ ποιητοῦ ἠδυμελοῦς Ἀνακρέοντος, διότι ἡ ὀχρὰ ἀίμασις αὐτῆς δὲν θὰ δυναμθῇ νὰ διαφυλάξῃ τὸ κάλλος, τὴν μαγεῖαν καὶ τὸν γοητεύοντα σαρκασμὸν τοῦ πρωτοτύπου. Ἡ φθὴ αὕτη τοῦ Ἀνακρέοντος, ἐν ἣ τόσον εὐφυῶς παρενεύρεται καὶ τῆς Σαπφῶς τὸ ὄνομα, εἶχε βεβαίως φθάσει εἰς τὰς ἀκοάς τῆς καὶ ταύτην ἀφεύχτως τὴν φθὴν ὑπαιτιομένη ἢ Σαπφῶ ἔφαλλεν ἐπιχαρίτως:

Κεῖνον ὃ χρυσόθρονε Μοῦσ' ἐνισπε;
ἕμνον, ἐκ τῆς καλλιγύναικος ἐσθλᾶς
Τῆτιος χώρας, ὃν ἄειδε τερπνῶς
πρέσβυς ἀγαυός.

ἦτοι:

Φάλλε, ὦ Μοῦσά μου, καὶ σὺ ἐκεῖνο τὸ τραγοῦδι
ποῦ ἔφαλλε περίφανα ὁ γέρονς Ἀνακρέων,
ἀπὸ τῆς Τέου τὸ νησι τ' ὀνομαστὸ κ' ὠραῖον
πῶγει γυναῖκες ὠμορφες, γυναῖκες σ' ἂν λουλουδι.

Ἡ Σαπφῶ ἀπαντῶσα τρόπον τινὰ εἰς τὸν ἕμνον ἐκεῖνον τοῦ Ἀνακρέοντος ὑπενθύμιζεν αὐτῷ ἐμμέσως, ὅτι ἡ Τέος, ἢ εὐγε-

νῆς αὐτοῦ πατρίς, δὲν στερεῖται γυναικῶν εἰειδῶν καὶ μορφῶν ἑρασιμίων. Καὶ ἐνταῦθα καταφαίνεται ἡ ὀξύνοια τῆς Σαπφοῦς, οὐχὶ πλέον ὡς ποιητρίας ἐνδόξου, ἀλλὰ ὡς γυναικὸς ἀπλῆς ἐμπνεύσεως τὸν θαυμασμόν διὰ τῆς εὐφυΐας τῆς καὶ τῆς ἐτοιμότητος τοῦ πνεύματός τῆς. Φαίνεται ὅτι ὁ μέγρι βαθέος γήρατος φιλογύνῃς Ἀνακρέων εἶχε καταντήσει διαρκῆς πειρακτικόν τῆς ποιητρίας. Φιλοσκώμιμον ὡς ἦτο καὶ γελασῖνος, ἠρέσ κετο νὰ πειράξῃ τὴν ποιήτριαν μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐπιγαρίτου εὐφυολογίας ἣτις τόσον ἀφθόνως ἔχει σκορπισθεῖ εἰς τὰ ἔργα του, οὐχὶ δὲ σπανίως ἀφῆνε τὰς ποιητικὰς αὐτοῦ πτέρυγας νὰ πετώσιν, ὡς λευκαὶ περιστεραὶ ἀνάμεισον τῶν κυμάτων τῆς Μεσογείου διὰ τὰ φθιάσωσιν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Λέσβου:

Σφαίρα δηῦτέ μοι πορφυρῇ
βάλλων χρυσοκόμης Ἔρωσ
νήνι ποικιλοσαμβάλῳ
συμπαίξων προκαλεῖται,
ἡ δ' ἔστιν γὰρ ἀπ' εὐκτίτου
Λέσβου, τὴν μὲν ἐμὴν κόμην,
λευκὴ γὰρ, καταμέμφεται
πρὸς δ' ἄλλην τινὰ χάσκει.

Δυστυχῶς δὲν περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν οἱ στίχοι ἐκεῖνοι τῆς Σαπφοῦς, ἐν οἷς αὕτη κατὰ τὴν εἰλικρινῆ ἔξομολόγησιν τοῦ Ἀνακρέοντος «καταμέμφεται τὴν λευκὴν αὐτοῦ κόμην». Ἐκ τοῦ ὅλου ὁμως τούτου ποιήματος καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ δευτέρου τετραστίχου τὸ ὁποῖον ἀποπνέει ἀπαλὸν θυμὸν ἐρωτύλου γέροντος, κρίνει τις, ὅτι καὶ οἱ πρὸς τὸν Ἀνακρέοντα στίχοι τῆς Σαπφοῦς ἐνεῖχον οὐ μικρὰν δόσιν σκωπτικότητος, ὥστε νὰ τὸν ἐμπνεύσουν τὴν ἀιωτέρω πρὸς τὴν ποιήτριαν χαρίεσσαν ᾠδὴν:

Τὸ χρυσόμαλλο παιδί τῆς Ἀφροδίτης
μὲ τὰ τσουχτερά του βέλη μὲ τρυπᾶ,
καὶ μὲ σπρώχνει σὲ μιὰ νεῖα ποῦ ἡ ψυχὴ τῆς
κί' ἡ καρδιά τῆς γιὰ τὰ μένα δὲν χτυπᾶ.
Νέα, ἀφράτη ἀπ' τὴ Λέσβο τὴν καλὴ
χοροῖδεύει μ' ἓνα γέρο ἀσπρομάλλη,
ποῦν ἡ κόμη του χιονάτη, ἀπαλῇ!
Ἄχ! ἐκεῖνος λαχταρᾷ γιὰ κάποιαν ἄλλη!

Ἐκ παραδόσεως γνωρίζομεν ὅτι ἡ Σαπφὼ ἑτερομάτισε τὸν βίον πεσοῦσα εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Λευκάδος Λευκάτα, διότι ἀγαπήσασα νέον τινὰ ὀνόματι Φάωνα δὲν ἀντηγαπήθη παρ' αὐτοῦ. Ἡ ἀλήθεια τούτου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἑτέρου ζητήματος, τοῦτ' ἔστι τῆς ἀληθείας ἢ μὴ περὶ τοῦ μύθου τοῦ Φάωνος. Ἄν οὗτος ἦτο πραγματικὸν τι πρόσωπον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀληθῆς ἢ παράδοσις. Ἄλλ' ἂν ὁ Φάων δὲν εἶνε ἢ μυθολογικὴ τις ἱστορία καὶ ἢ παράδοσις περὶ τοῦ τέρατος τῆς Σαπφοῦς ἔστι μυθολογικὴ.

Ὅπως δὴποτε καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, καθ' ἡμᾶς τὸ ἀπὸ τοῦ Λευκάτου εἰς τοῦ Ἴονίου τὰ κύματα ποιητικῶν ὄντως ἄλλα τῆς ποιητρίας δὲν εἶνε παράδοσις ἀπλή. Ἐκεῖνο ὁμως τὸ ὁποῖον ἀληθεύει εἶνε, ὅτι ἡ Σαπφὼ δὲν ἐπνίγη, οὐδ' ἑτερομάτισε τὸν βίον εἰς τὰ κύματα τοῦ Ἴονίου, ἀλλ' ἐκ τύχης σωθεῖσα ἐπέζησε κατόπιν μετὰ τὴν τοιαύτην κατὰ τῆς ζωῆς τῆς ἀπόπειραν. Τοῦτο διηγείται ἡμῖν αὐτὸς ὁ Ἀνακρέων, ὅστις μαθὼν τὸ γεγονός τοῦ Λευκάτου ἔψαλλε κατόπιν σκόπτων τὴν ποιήτριαν διὰ τὸ διάβημα:

Ἄρθεις δηῦτ' ἀπὸ Λευκάδος
πέτρης ἔς πολλὸν κύμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.
Ἐν ἄλλοις λόγοις:
Ἀπὸ τὸ βράχο γέροντος τοῦ ὑψηλοῦ Λευκάτα
ἔρωτευμένος κολυμβῶ στὰ κύματα τ' ἀφροῖτα!

Ἄν ἀληθεύει ὅτι ὁ χαρακτήρ τινος ἐκ λόγου γνωρίζεται, δὲν θέλομεν εὐφραδέστερον συνήγορον τῆς Σαπφοῦς καὶ τῶν ἀγνῶν αὐτῆς ἐρώτων ἀπὸ τοῦ στίχου τῆς. Εἰς τούτους πλὴν τῆς χάριτος, τοῦ κάλλους καὶ τῆς γοήτιδος ἁρμογίας διακρίνει τις ἐκασταχοῦ καὶ ἐλευθεριαζούσας ἐκφράσεις, ἀλλ' οὐχὶ ἰκανὰς νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὰ συμπεράσματα τῶν Ἀθηναίων κομικῶν.

Χάριν τοῦ θέματος ὀφείλομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ἀποσπάσματά τινα ἐξ αὐτῶν:

Παρθενία, παρθενία ποῖ μὲ λίποις ὄγῃ;
οὐκέτ' εἴξω πρὸς σε, πρὸς σ' οὐκέτ' εἴξω . .

Τοὺς στίχους τούτους, ἀπόσπασμα ἐπιθαλαμίου ποιήματος τῆς Σαπφοῦς, ἐμνήθη τόσον ἐπιτυχῶς ὁ Γάλλος ποιητὴς André Chénier εἰς τὰ εἰδύλλιά του:

«Virginité chérie? compagne innocente?
Où vas-tu? je te perds; ah! tu fuis loin de moi?

Oui, je parts loin de toi: pour j'amaís je m' absente
Adieu, l' est pour jamais. Je ne suis plus à toi?

Και ἄλλοιού ψάλλει ἡ ποιήτρια:

Τίς δ' ἀγοιότις τοι ἐπεμένα
σπόλαν θέλγει νόον
οὐκ ἐπεσταμένα τὰ βράχε' ἔλκειν ἐπὶ τῶν σφύρων:

Πλὴν ὅλα ταῦτα γραφέντα μάλιστα ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν τὸ λεσβιάζειν ἐσήμαινεν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀσχρονογοεῖν, δὲν δύνανται ν' ἀμειψώσῃσι τὸ διανγὲς καὶ αἰθριὸν στεγέσιμα τῆς Λεσβίας ποιητορίας. Οὐδὲ ὁ ἐλεύθερος καὶ σφοδρὸς αὐτῆς ἔρωσ, κοινὸς ἅπασιν τοῖς βροτοῖς, δύνανται νὰ δόσῃ λαβὴν εἰς παρανόησιν τῶν ἀγνωτάτων αὐτῆς ἀσθημάτων, ἅτινα προσήλκυσαν τοῦ Ἀλκαίου τὸν ἔρωτα καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος τὴν φιλοσκόμονα συμπάθειαν.

Τὸ ζήτημα ὅπως δῆποτε εἶναι σποτεινὸν καὶ ἄλλτον μέτροι τοῦδε, ὅσον ἀφορᾷ τοῖς ἔρωτας τῆς Σαπφῶς, θέλει δὲ ἀναμφιβόλως διαλευκανθῆ καὶ ἀναιεθῆ πᾶσα τῶν Ἀθηναίων κοινῶν κἀτηγορία, ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν Αἰλιανὸν (Varia historia IB. 19) γραφόντα οὕτως καὶ οἰονοῖ δογματικῶς:

— Τὴν ποιήτριαν Σαπφῶ τὴν Σκαμάνδρονόμου θυγατέρα, ταύτην καὶ Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος κλητὴν ἀναγράφει. Πυυθάνομαι δὲ ὅτι καὶ ἑτέρα ἐν τῇ Λέσβῳ ἐγένετο Σαπφῶ, ἑταῖρα οὐ ποιήτρια.

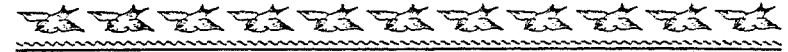
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἐχ' οὐ Θείος νὰ βρέξ
ἔχ' κ' ἡ Γιάνς νὰ πὰρ τὴ κάπα τ
ὅτι ἕκαστος γνωρίζει τί κάνει.

Μηνὰ ἰληὰ στοὺ σκουτέλ. Ἐπὶ εὐτελῶν (Καταφυγή.)
Σκόλασαν ἢ καλιάνδης = παρῆλθεν ἢ ὄρα (Θεσσαλονίκη)
Μέσα τὸν ἔχον τὸν Ἀρβανίτ = ἐπὶ ὑποψίας.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΒΑΓΓΕΛΗΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

ΤΟ ΕΙΚΟΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

(Ἐκ τῆς Κοιτικῆς τυραννίας)

Οἱ κώδωνες τοῦ χωρίου ἤχουν δαιμονιωδῶς, οἱ κύνες ὑλάκτουν πεφοβισμένοι, καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔτρεχον τῆδε κακεῖσε ὡς παράφρονες ἀλαλάζοντες περιτρώμωσ. Οὐδεὶς ἠννόη τί συνέβαινε.

Τὸ πᾶν εἰς τὸ χωρίον ἦτο ἀνάστατον καὶ ἀπετέλει σύνολον Βαβυλωνίας.

— Τί τὸ αἴτιον τὸ προκαλέσαν τὸν μέγαν τρόμον εἰς τὸ φιλήσυχον χωρίον; — Τί τὸ αἴτιον τὸ προκαλέσαν τὸν τοιοῦτον συναγερμόν;

Τοῦρκοὶ, βάρβαροι, ἀνηλεεῖς ἐπήρχοντο κατὰ τοῦ χωρίου ὅπως λεηλατήσωσι καὶ καταστρέψωσιν αὐτό. Οἱ πρόσκοποι αὐτοῦ ἐγκαίρως ἀντιληφθέντες τούτους ἔτρεχον εἰς τοὺς στενοὺς δρομίσκους τοῦ χωρίου, ἐνῶ οἱ κώδωνες ἐξηκολούθουν ἐκκωφαντικῶς ἐκπέποντες ἀνὰ τὸ χωρίον τὴν φοβερὰν εἶδησιν τῆς ἐπελάσεως τῶν τούρκων, κραυγάζοντες:

Τοῦρκοὶ! Τοῦρκοὶ! Τοῦρκοὶ!

Οἱ κάτοικοι ἔτρεχον περίτρομοι ἐκ τῆς αἰφνηδίας αὐτῆς ἐπιδρομῆς εἰς τὰς οἰκίας των, παραλαμβάνοντες πᾶν τὸ εὕρισκόμενον εἰς αὐτὰς πολύτιμον πρᾶγμα, ὅπως τὸ διασώσωσιν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ὅπου δὲν ἐτόλμων νὰ καταδιώξωσιν αὐτοὺς τὰ ἄγρια στίφη τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ.

Ἦδη οἱ χωρικοὶ εἶχον ἐξέλθει τοῦ χωρίου διευθυνόμε-

νοι εἰς τὸ πλησιέστερον ἀσφαλές μέρος ὅπως διασώσω-
σιν ἑαυτούς.

Τελευταῖος ὄλων βαίνει ὁ δεκαοκταετής νέος Ἄνδρέας
υποβαστάζων τὴν μητέρα του ἀριθμοῦσαν περὶ τοὺς 45
ἐνιαυτούς. Ἄρσιν βροχὴ ἤρχισε γὰρ πίπτει ἐξ οὐρανοῦ περι-
βρέχουσα τὸ μικρὸν ἀπόσπασμα τοῦ φεύγοντος χωρίου.

Εἶχον πλησιάσει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου, ὅτε αἰ-
φνης ὁ Ἄνδρέας ἐσταμάτησεν ἀποτόμως:

— Μητέρα, μητέρα

Πάντες παρετήρουν ἐκπληκτοὶ τὸν Ἄνδρέαν μὴ γνω-
ρίζοντας τί ἐμελλεν οὗτος νὰ ἐπιλήσῃ κατὰ τὴν ἀπροσδό-
κητον αὐτὴν στάσιν.

— Μητέρα τὸ εἰκόνημα, τὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας
ἐλησιμονήθη εἰς τὴν οἰκίαν μας. Οἱ ἄνομοι ἐπιδρομεῖς
θὰ εὗρωσι, καὶ θὰ καταστρέψωσι τὴν θαυματουργὸν
εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Ὅποια βεβήλωσις καὶ ἱεροσυ-
λία! Θὰ ὑπάγω μῆτερ καὶ θὰ φέρω τὴν εἰκόνα.

Ἡ μήτηρ του κατάπληκτος ἤκουσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ
Ἄνδρέου, τοῦ μόνου υἱοῦ τῆς καὶ στηρίγματος συνάμα
αὐτῆς. Ἐγνώριζεν ὅτι, ἐὰν οὗτος μετέβαιεν εἰς τὸ
χωρίον, ἴσως δὲν θὰ ἐπέστρεφεν πλέον. Οἱ τοῦρκοι θὰ εἶ-
χον εἰσέλθει ἤδη εἰς αὐτό. Λυγμοὶ ταράττουσι τὸ στη-
θος, ἐνῶ λέγει πρὸς τὸν υἱὸν τῆς:

— Μὴ Ἄνδρέα, εἶναι πλέον πολὺ ἀργά, θὰ φρονευ-
θῆς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους κατακτητάς.

Ὁ Ἄνδρέας ἐγείρεται υπερήφανος. «Μῆτερ, θὰ ὑπάγω.
Εὗχου ὅπως ὁ υἱός σου ἐπιστρέψῃ κομίζων καὶ τὸ εἰκόνη-
μα τῆς Παναγίας».

Ἡ μήτηρ καταβάλλει ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν ὅ-
πως ἀποτρέψῃ αὐτόν, τὸν περιπτύσσει κλαίουσα, ἰκε-
τεύει, ἐπικαλεῖται τὴν μητρικὴν του ἀγάπην. Πλὴν ὁ Ἄν-
δρέας ἀκαμπτος, ἀποσπᾶται τῆς μητρικῆς ἀγκάλῃς καὶ

ἤρχισε κατερχόμενος δορυμέως πρὸς τὸ χωρίον, πρὸς τὴν
καταστροφὴν.

Ὅλων τὰ χεῖλη ἀνοίγουν μετὰ τῶν τῆς μητρὸς. Μὴ,
μὴ Ἄνδρέα γύρισε πίσω φωνάζουσιν.

Ὁ Ἄνδρέας οὔτε κἂν ἀκούει τοὺς φωνάζοντας. Τρέ-
χει, τρέχει, τρέχει...

Πάντων οἱ ὀφθαλμοὶ ἐναγωνίως παρακολουθοῦν αὐ-
τόν. Ἦδη εἰσέρχεται εἰς τὸ χωρίον. Ἀγωνία καταλαμβάνει
τοὺς πάντας. Θὰ ἐξέλθῃ ἄρά γε ἐξ αὐτοῦ πλέον;

Οἱ Τοῦρκοι εἶχον εἰσέλθει εἰς τὸ χωρίον τοῦ ὁποίου
τὰς πρώτας οἰκίας παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ. Ὁ Ἄνδρέας
δὲν πτοεῖται, προχωρεῖ, προχωρεῖ, φθάνει εἰς τὴν οἰκίαν
του εἰσέρχεται ἐντός, λαμβάνει τὸ εἰκόνημα, ἀσπάζεται
εὐλαβῶς αὐτὸ, καὶ λαμβάνει τὴν ἄγουσαν πρὸς τὸ ὄρος,
ἀπ' ὅπου ἐναγωνίως πάντων τῶν χωρικῶν οἱ ὀφθαλμοὶ
περιμένουν τὴν ἐξοδὸν του. ἐκ τοῦ χωρίου.

Ἦδη ἀναφαίνεται εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ χωρίου. Ἐπιφώ-
νημα χαρᾶς ἐξέρχεται ἐξ ὄλων τῶν στομάτων. Ἀλλὰ φεῦ!
ἀμέσως φρίκη καταλαμβάνει τοὺς πάντας. Ἡ μήτηρ του
ἐκβαλοῦσα τρομακτικὴν φωνὴν, πίπτει λιπόθυμος.

Τί εἶχε συμβεῖ:

Εὐθύς μετὰ τὸν Ἄνδρέαν ἐμφανίζεται βάρβαρος κατα-
διώκων αὐτόν με ὑψωμένην τὴν μάχαιραν. Ἀμέσως πέντε,
δέκα, εἴκοσι ἄλλοι ἀναφαίνονται καταδιώκοντες ὅλοι τὸν
Ἄνδρέαν. Περίτρομοι ὅλοι παρακολουθοῦν τὴν φοβερὰν
σκηνὴν ἢ ὁποία μετ' ὀλίγον θέλει ἴσως διαδραματισθῆ
ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς των.

Ὁ Ἄνδρέας προχωρεῖ, τρέχει περισφίγγων ὅσον δύ-
ναται περισσότερον τὸ εἰκόνημα τῆς Παναγίας.

Τὸν πυροβολοῦν, πίπτει, ἐγείρεται, διέρχεται φράκτας,
καὶ ἐξαλουθεῖ τρέχων. Οἱ διώκται ἀπελπισθέντες ὑποχω-
ροῦσιν. Ὁ Ἄνδρέας ἐσώθη, χάρις εἰς τὴν θαυματουργὸν
εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, φθάνει τὸ ἀπόσπασμα τῶν χω-
ρικῶν καὶ πίπτει λιπόθυμος

Κρῆς Στρατιώτης

ΦΕΥ ΜΑΤΑΙΩΣ ΚΑΤΕΝΟΗΣΑ ΤΗΝ ΠΛΑΝΗΝ

(*Ἰούδας ἐν ἀπογνώσει κατανοῶν ματαίως καὶ ἀκαίρως τὴν πλάνην*)

Οὐρανοί ! τοὺς κερανοὺς σας, ἐκτοξεύσατε μὲ βίαν
 Εἰς τὰ βέβηλά μου στήθη, εἰς τὴν μαύρην μου καρδίαν!
 Φεῦ! τί ἔπραξα !... νοσήσας ὁ αἰσχροὺς φιλαργυρίαν,
 Πρόσκαιρον ζῶην συγχρώων ἐστερήθην κ' αἰωνίαν !
 Ὡ Βουνά! καλύψατέ με! κοῦψε γῆ τὸν σκελετόν μου
 Μή, ὁ ἥλιος προβαίνων, μὴ ἰδῆ τὸ πρόσωπόν μου.
 Φεῦ! τί ἔπραξα: ἡ χεὶρ μου ὄζει αἵματος δικαίου,
 Δήμιος ἐγὼ ὁ πρῶτος Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.
 Δαβίδ, ψάλε «ὁ ἐσθίων ἄρτον μου» ἀσυνειδότως,
 «Ἐμεγάλυνεν, ὦ φρίκη περνισμὸν ἐπ' ἐμὲ πρῶτος !
 Ναὶ τὴν πέτρην μου κινήσας, δι' ἐνὸς φιλήματός μου
 Ἐθρῆσα εἰς παρανόμων χεῖρας τὸν Θεὸν τοῦ κόσμου.
 Εἰς μικρὸν ποσὸν χρημάτων ἀναισχύντως τείνας χεῖρα
 Τὸν διδάσκαλον ὁ τάλας ἐμπορεύθην καὶ σωτήρα!
 — Ποία τύψις συνειδότως !

Ὡ αἰσχρὰ ἀχαριστία!
 Μεταμέλεια . . . ματαία . . . καταδίκη αἰωνία . . . !
 Πλάνα μέταλλα ! — δολία δωρεὰ Ἀρχιερέων
 Παραδοῦσα εἰς ἀνόμους τὸν ἀθῶνον Ναζωραῖον !
 Ναί ! ἀθῶνον καὶ ἡ ἄκρα αὕτη τούτου ἀθώοτης
 Μὲ ἐξώθησε νὰ γίνω . . . εὐεργέτου μου . . . προδότης . . .
 Ναί ! Ὡ Ἰησοῦ ἐλπίζων ὅτι διὰ τῆς σοφίας
 Τοῦ μεγάλου σου νοὸς καὶ τῆς θείας σου εὐγλωττίας
 Θ' ἀπηλλάσσεσο εὐκόλως κατηγοριῶν μυριῶν.
 Καὶ τοὺς ὄνυχας λυσσόντων θὰ διέφευγες θηρίων.
 Καὶ τὴν ἀθωότητά σου, θὰ ἐδείκνυες ἀπέριων
 Ἀδαμάντων λαμπρότεραν καὶ σμαράγδων καὶ σαπφύρων,
 Ἀπειόλημσα τοιαῦτα πλάττων ἅμα καὶ χαράττων

Κύριος τῶν συναχθέντων νὰ κατασταθῶ χρημάτων.
 Ἄλλὰ πόσον ἠπατήθην ! . . . Κυκλωθεὶς ὑπὸ λυσσόντων
 Μολοσσῶν καὶ κυναρίων ὑλακτούντων . . . φρουαττόντων
 Κατὰ Σοῦ. Σὺ ἐσιώπας . . . ὦ τῆς ἄμρας ἀνοχῆς Σου !
 Τῆς ἀπαρδειγματίστου, καὶ πολλῆς ὑπομονῆς Σου !
 Φέρων τὴν προπέτειάν των· καὶ ὡς ἄκακον ἄρνιον
 Ἄφρονος ἐν μέσῳ τόσων ἴστασο ὤμων θηρίων!
 Ἐνεπέθχης, ἐρραπίσθης καὶ ὡς ἔνοχος θανάτου
 Εἰς σταυρὸν κατεδικάσθης ὑπὸ . . . σμήνους ἐπαράτου.

Ὡ ἀμνήμονες τοσούτων θείων
 εὐεργετημάτων !
 Καὶ ἐπιλήσιμονες τοσούτων οὐρανίων
 διδαγμάτων !

Μιαιφρόνοι ! ! ! ἂν τὸ πάθος τῆς αἰσχρᾶς φυλαργυρίας
 Τὸν Ἰούδαν, εἰς μελέτην ὤθησε τῆς προδοσίας,
 Σεῖς, πῶς τόσοι, Ἀρχιερεῖς, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι
 Καὶ Πρεσβύτεροι καὶ ἄλλοι, φέροντες ὁμοῦ καὶ νέοι.
 Ἐτυφλώθητε εἰς τόσας τούτου ἀγαθοεργίας;
 Καὶ χαλκεύσαντες ἀπέριους κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας
 Καὶ ἐμπαίξαντες βαναύσως, ὡς κακοῦργον δεδεμένον,
 Πρὸς τὸν Πόντιον Πιλάτον, παραδώσατε τὸν ξένον;

Προδόται . . .
 Πάσας τὰς βίβλους τῶν πατέρων εἰς χεῖράς σας κρατοῦντες
 Πῶς αὐτὰς τὰς περὶ Τούτου ρήσεις τε καὶ προφητείας
 Παρετρέξατε οἱ φθόνου ἐμπλοεὶ καὶ πονηρίας;
 — Διὰ ποῖαν . . . αἰμοπόται, πρᾶξιν ἔνοχον θανάτου
 Κατεκρίναται ἐκείνον; . . . ποῖον τὸ κακούργημά του;
 Μὴ τὴν Ἰουδαίαν πᾶσαν δὲν ἐνέπλησε θαυμάτων
 Καὶ στοὺς τάφους των ἀκόμη, εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ μόνον,
 οἱ νεκροὶ μὴ δὲν ἀφήκαν ἄπειρα, τὰ σάβανά των;
 Ποῖος δὲ εἰς τὴν φωνὴν του δὲν ἐδέσθη τῶν δαιμόνων;
 — Ὡ συναγωγὴ Δολία,

— αἷμα χύνουσα δικαίων
 Ἡ φρονεῦσα Προφήτας

— Καὶ αὐτὸν τὸν Ναζωραῖον!
 Ὁ γεννήματα ἐγίδνης! ὄφεις! τίγρεις αἰμοβόροι
 Ὁ ἀχάριστοι, προδόται! Ὁ κακίας δρουφόροι!
 Ἀλλὰ μήπως δὲν ὑπάρχει φυσικὴ κληρονομία
 Τῶν πατέρων πρὸς τὰ τέκνα ἢ αἰσχρὰ ἀχαριστία!
 Τυραννοῦμενοι ἀσπλάγγως ἐν τῇ γῆ τῶν Αἰγυπτίων
 Οἱ πατέρες ἡμῶν ὄμμα πλήρες ἔφερον δακρύων.
 Τὰ ἔλεη του ὁ Πλάστης δεῖξας τότε τὰ ἀρχαῖα
 Ἐκ τῆς βάρου ἀποστέλει λυτρωτὴν τὸν Μωϋσέα,
 ὅστις ὀδηγήσας τούτους διὰ μέσου τῆς θαλάσσης
 Ἐθάψεν εἰς τὰ νερά της τοὺς στρατοὺς Αἰγύπτου πάσης
 Δι' ἀνύδρου . . . δὲ χοροῦντες τοῦ ἀσπίου ἐρημίας
 Πάντες ὑπὸ πυκνοτάτης τὴν ἡμέραν καὶ εὐρείας
 Ἐστιάζοντο νεφέλης, ὑπὸ στήλης δὲ πυρίνης
 Ἐφωτίζοντο τὴν νύκτα, λαμπροτέρας τῆς σελήνης
 Ἐπὶ μίαν δὲ ἐξ ὅλων τεσσαρακονταετίαν
 Διετρέφοντο μὲ Μάννα, βρωσὶν ὄντως Οὐρανίαν.
 Ὑδάτος πηγὴν εἰς πάντας ἔχορήγησεν μεγάλην,
 Διὰ ῥάβδου ἢ πέτρα τοῦ Χωρήβ πληθθεῖσα πάλιν.
 Ἡ, ὑπὸ τὸ Σινᾶ ὄρος διὰ φλογερῶν γραμμμάτων
 Ἐλαβον ἢ οὐ πλάκας δύο, νόμων θεῶν ἐνταλμάτων
 Καὶ ἐκείνοι ἀντὶ τούτων τί; μέχρις εἰδωλολατρίας
 ἔδωκαν φωνὰς καὶ ὕβρεις καὶ ἀπειροὺς βλασφημίας!
 Διὰ τοῦτο κατὰ πάντα καὶ τὰς πράξεις των μμεῖσθε
 Ὡς ἀπόγονοι ἐκείνων τῶν σκαιῶν αὐτῶν ποῦ εἴσθε!
 Ἀπόγονοι ναί! δολίων ἀγνομόνων προπατόρων
 Καὶ ἀπόγονοι κακίας ὑπερβάντες πάντα ὄρον.
 Πῶς τὴν γένεαν κακοῦργοι τοῦ πυρὸς θὰ δυνηθῆτε
 Νὰ ἐκφύγητε! . . .

Ὁ φρίκη! . . . διαπὶ ἡ γῆ κλωνεῖτε!
 Μὴ ὁ Ἰησοῦς σταυροῦται! Στήτε . . . Στήτε δολοφόνοι!
 Ἡ ὀργὴ τοῦ σταυροθέντος Ἰησοῦ σᾶς περιζώνει.
 Ναζωραίου δὲ τὸ αἷμα κεραυνὸς θὰ ἐκτοξεύσῃ
 Καὶ ὑμᾶς, καὶ τὸν Ἰούδαν ἀπηνῶς θὰ μᾶς παιδεύσῃ

Ἄλλ' ἔαν εἰς τοὺς προδότας μένη ἀμοιβὴ ἀγρόνη
 Ἐμπροσθέν μου κυριωμένοι—ἰδοὺ τῆς δροῦς ἰδοὺ οἱ
 [κλώνοι
 Ἰδοὺ ἔγειναν ὀλίγοι αἱ ἡμέραι μου, καὶ ἄλλος
 τὴν ἐπισκοπὴν λαμβάνει, καὶ τὸ θεῖον ἅμα κάλλος.
 Ὅρφανὰ ἰδοὺ τὰ τέκνα, ἡ γυνὴ μου ἰδοὺ χῆρα
 Πλάνητες καὶ πειναλέοι τείνουσιν ἐπαίτου χεῖρα
 Πλήν . . . «Ἰούδα»

(νομίζει ἀκούων τὸνομά του)

Τίς μὲ κράζει! . . .

(μετανοῶν) Φωνὴ αὐτῆ μαιφόνων!

Φεῦ! εἰς τὴν ψυχὴν μου ποῖον προξενεῖ φοικῶδη πόνον;

(δακρύων) Τί ἔπραξα . . . Φεῦ ὁ τάλας! . . .

(μετ' ὀργῆς) Φονευταί! τί μὲ καλεῖτε! . . .

τὴν τιμὴν τοῦ Ἀτιμήτου μὴ . . . μὴ . . . ἐπάρατοι ζητῆτε!
 (λαμβάνων τ' ἀργύρια) Αἰμοβόροι! ἰδοὺ βοᾶ σατανικὴ

[οὐσία! . . .

Ἡ τῶν βδελυρῶν ψυχῶν σας, πονηρὰ δωροδοκία! . . .

Λάβετε τ' ἀργυρίά σας καὶ αὐτὰ . . . κατηραμένα

Ὡς καὶ σεῖς κατηραμένοι, πρὸς οὓς κλίνας τὸν ἀνῆνα:

Εὐεργέτου μου προδότης καὶ Θεοῦ . . . ἐχθρὸς ἐφάνην.

Πλήν . . . ἀκαίρως καὶ ματαίως κατενόησα τὴν πλάνην!

Πράβιον τῇ 23ῃ Σεπτεμβρίου 1914

ΑΧ. ΔΟΥΚΑΣ

Ἀνθυπολοχαγὸς Πεζικοῦ

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΣΕΧΗ - ΣΟΥ

Πάντες γνωρίζομεν τὴν ὡραίαν ἐξοχὴν Σέχη-Σου, τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς βορειοανατολικῆς λοφοσειρᾶς τῆς πόλεως, ὅπου καὶ τὸ δροσερώτερον καὶ διαυγέστερον ὕδωρ.

Περὶ τῆς πηγῆς ταύτης ἡ παράδοσις λέγει ὅτι, ἐκεῖ ἦτο τὸ Ἅγίασμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅτι ἐκεῖ ἐκάθησαν ὅτε ἐξεδιόχθη κατὰ τὴν πρώτην ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐμφάνισίν του καὶ ὅτι ἐκεῖθεν κατηράσθη τοὺς ἐκδιώξαντες αὐτὸν Ἰουδαίους τῆς πόλεώς μας, δι' ὃ καὶ ἐπεκράτησεν ἔκτοτε ἡ παροιμία «Παυλοκαταραμένοι».

Πρὸς δὲ ὅτι οἱ Τούρκοι τὴν πηγὴν ταύτην μᾶς ἀφῆρσαν, δόσαντες ἡμῖν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ὀλίγη κατωτέρω καὶ πλησιέστερον πρὸς τὴν πόλιν ὑπάρχουσαν πηγὴν, ἣν ἀγιάσαντες τιμῶμεν σήμερον εἰς μνήμην Αὐτοῦ, τελουμέν δὲ κατὰ τὴν ἐπέτειον μεγάλην πανήγυριν.

Πᾶσα ἔρευνα ἐμοῦ τε καὶ τοῦ ἀεμνήστου Π. Ν. Παπαγεωργίου ὅπως καθορίσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῆς παραδόσεως ταύτης ἀπέβη ματαία. Μὴ δυνάμενοι λοιπὸν νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ ἱστορικῆς πηγῆς, ἀναγκαστικῶς θὰ ἐξστᾶσωμεν κατὰ πόσον αἱ τοιαύτης φύσεως παραδόσεις δύναται νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ σχετικῆς ἀληθείας.

Γνωρίζομεν ὅτι: ὅσον καὶ ἂν μυθιστορικὴν συνήθως τὴν ἀρχὴν των ἔχουσιν αἱ παραδόσεις, στηρίζονται ὁμως καὶ εἰς σχετικὰς τινὰς ἀληθείας, συνδιαζομέναι πάντοτε μὲ τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἐλατήρια τῆς ἀρχικῆς αἰτίας.

Ἐπίσης ὅτι οἱ Τούρκοι πολλὰ τοιαῦτα ἱερὰ τῶν Χριστιανῶν τοπεῖα καὶ μέρη, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν κατάληψιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφῆρσαν, καὶ τινὰ ἀντήλλαξαν ὅπου ἦτο δυνατόν μετὰ χειροτέρων τοιούτων.

Ἐπὶ τῶν δύο λοιπὸν τούτων δεδομένων στηριζόμενοι (μέχρις ἀνακαλύψεως ἱστορικῆς τινος ἀσφαλούς πηγῆς), δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀνάλογον πίστιν εἰς τὴν σχετικὴν ταύτην παράδοσιν, καὶ νὰ εἴπωμεν ὅτι, κατὰ τὸ πιθανότερον ἡ παράδοσις αὕτη ἔχεται σχετικῆς ἀληθείας.

Ἡ πηγὴ περιβάλλεται διὰ κτιστοῦ ὑποστέγου ἔχουσα ἄνωθεν μὲν ἐπὶ μαρμάρου γεγλυμμένον ποιημάτων ἀραβιστί, δι' οὗ ἐξιμνεῖται ὁ ἀναθέσας τὴν πηγὴν Σέχης (ἡγούμενος), ἔχουσαν ἐν ἀρωτοτύπῳ ὡς ἑξῆς:

Τουρκικὴ

Djenabi chei himetle pou abi eiledi idjra
bou hayati pessen eilemesi ile eti djoumou ehta
ne ap saft kim nazaret ehli dir bi Cheh
olour babii tefi ilet sevda i mahsous.
Guelen ehi hask achna boudjai vallah,
nener kiamil oldou an cheïhoulet bilionr hama,
piyaet tamir ana rouï amelden Djenap
ister sikleten olsoun salik bou ferah djanda zira
idenler bou makami iouchade kferki gafleten
fa al haritsi azap olour erjan evvel
oumit oldour Kiabede fou djami zialet eddn himet
zonlali lutf ile tamiressai messili irva.
«Hau ola misser magfaret»

«Djenabi haktan ister merhamet»
séné 1173 (1)

(1). Τὴν ἀνάγνωσιν τούτου ὡς καὶ πάντων τῶν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ τουρκικῶν κειμένων ὁφείλομεν εἰς τὸν κ. Γαβρ. Φιλιππίδην τέως καθηγητὴν τῆς τουρκικῆς ἐν τῷ Γυμνασίῳ.

Ἐλευθέρα μετάφρασις

Προθύμως ἡ Α. Ι. ὁ Σέχης διέταξε καὶ ἐγένετο ἡ κρήνη αὕτη.
 Ἐνεργείων οὕτω τὴν ζωηφύρον ταύτην πηγὴν ὡς εὐεργέτης.
 Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὸ διαυγὲς τοῦτο ὕδωρ,
 Γίνεται ἀφορμὴ νὰ λησμονῆ τις ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἀσθενείας.
 Ὁ ἐρχόμενος ζηλωτὴς τῆς ἀγάπης, μὰ τὸν Ὑψιστον,
 Γνωρίζει νὰ μνημονεύῃ τὸν μεμορφωμένον Σέχην ὡς αἰτίαν,
 Διότι δι' αὐτοῦ λησμονῶν τὰς στενοχωρίας μεταβαίνει εἰς τὴν ἀπό-
 λασιν.

Δὲν θὰ λησμονήσῃ νὰ εὐχηθῆ, φαινομενικῶς τοῦλάχιστον.
 Οὗτος (ὁ Σέχης) ὁ ἀπὸ σοφίαν ἀνεγείρας τὴν κρήνην ταύτην ἐλ-
 πίζει εἰς τὸ Κιαβε (2)

Φροντίζει νὰ περιποιήσῃ τὸν τόπον τοῦτον ὅστις σὰς δροσιζει.
 «Εἶη ἡ τοῦ Θεοῦ μακροθυμία» «Ἐλεος ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεόν.»

Ἔτος 1173.

Ἐχομεν σήμερον 1332 κατὰ τὴν τουρκικὴν χρονο-
 λογίαν ἄρα ἡ κρήνη ἐκτίσθη πρὸ 159 ἐτῶν, ὅπερ ἀντι-
 στοιχεῖ μὲ τὴν ἡμετέραν χρονολογίαν τῷ 1755.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν ὅτι ὁ Σέχης
 ἐκτίσσε τὴν πηγὴν ταύτην τῷ 1755. Τὸ ἔτος τοῦτο δὲν δυ-
 νάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὸ ἀληθὲς ἔτος τῆς κατοχῆς
 τῆς Ἱερᾶς πηγῆς, διότι πολὺ πιθανὸν πολὺ ἀργότερα ἢ
 ἀνέλαβεν ὁ Σέχης τὰ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς. Ἄν δὲ στη-
 ριθῶμεν εἰς τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ γεγραμμένα, πάντως ὁ
 Σέχης, οὐχὶ χάριν εὐλαβίας ἢ πολιτικοθηροσκευτικῆς προ-
 νοίας προσέβη εἰς τὴν δαπάνην ταύτην, ἀλλὰ διότι κατὰ
 τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὅτε τὸ ὕδωρ ἦτο σπάνιον ἐν Θεσσα-
 λονίκῃ, μία τοιαύτη πηγὴ, ἣς τὸ ὕδωρ πανθομολεῖται ὡς
 τὸ καλύτερον τῆς πόλεως, ἔπρεπε νὰ τύχῃ τῆς προσοχῆς
 τῶν Τούρκων, οἵτινες λόγῳ τῆς ἐν Ἀνατολῇ ληψυδρίας
 μεγάλῃν σημασίαν δίδουσιν καὶ εἰς τὰς ἐλαχίστας πηγὰς.

(2) Κιαβε ἱερὸς τόπος ἐνθα ἐτάφη ὁ Μωάμεθ.

Ἐκ τῆς ἄνω λοιπὸν χρονολογίας ἐμφαίνεται ὅτι ἡ πηγὴ
 κατεσχέθη πάντως πρὸ τοῦ 1755 ὅτε καὶ ζητητέα ἡ ἀκρι-
 βὴς χρονολογία.

* *
 *

Τὸ ὕδωρ κατὰ πρῶτον συνάξεται ἐντὸς λάρνακος, ἣτις
 εἶνε τάφος ἀρχαῖος φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν.

ΙΟΥΛΙΑ ΑΡΡΙΑ ΛΥΚΑ ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΣΜΑ-
 [ΡΑΓΛΟΣ.
 ΤΗΝ ΛΗΝΟΝ ΕΑΥΤΟΙΣ ΖΩΝΤΕΣ ΕΚ ΤΩΝ
 [ΚΟΙΝΩΝ ΚΟΣΜΩΝ.
 ΟΣ ΑΝ ΔΕ ΤΟΛΜΗΣΗ Η ΕΤΕΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑ-
 [ΤΑΤΕΘΕΙΣΑΝ
 ΧΩΡΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΔΩΣΑΙ ΤΟ
 ΙΕΡΟΤΑΤΩ ΤΑΜΕΙΩ ΠΡΟΣΤΗΜΑ.

* *
 *

Ταῦτα περὶ τῆς πηγῆς τοῦ Σέχη-Σοῦ, εὐχόμενος ὅπως
 εὐεργεθῶσιν ἄλλαι θετικότεραι ἱστορικαὶ πηγαί.

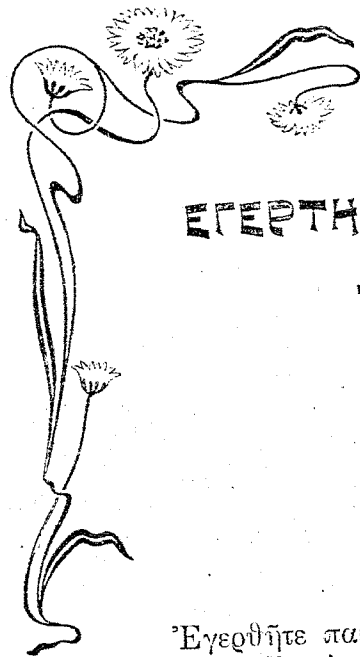
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Τὴν π . . . τὴ κουντὴ τὴ φταίει τοῦ μαλλί = ἐπὶ ἀποδι-
 δόντων εἰς ἄλλα αἰτία τ' ἀποτελέσματα τῶν σφαλμάτων αὐτῶν.

*Ἄμα λυπάτι κανίνας τοῦ ξιένου τοῦ κριάς τοῦ θκότ τοῦ
 τρών τὰ σκλιᾶ* = ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ φροντίζῃ περισσότερον
 διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Τώρα ποῦρθ οὐ κουμπάρους, ἔσπασαν τὰ νταούλια = ἐπὶ
 ἀποτυχίας καὶ ἐπὶ ἀτυχοῦς.

Τώρα ποῦρθ στοῦ παπᾶ τοῦ χλιαρ = ἐπὶ ἀτυχοῦς.

ΕΓΕΡΤΗΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἄδεται κατὰ τὸ
«Θάρρει θάρρει
δραία μου φίλη»

Ἐγερθῆτε παιδιὰ Μακεδόνων,
ἢ Πατρὶς ἐστὶ φωτιὰ μᾶς καλεῖ,
τὸ τουφέκι ἀρπάξτε ἄστον ὄμιον
καὶ ζωσθῆτε σφιγτὰ τὸ σπαθί.

Παλληγκάρι ἐκείνον θὰ ποῦνε
ὅστις πρῶτος θὰ ἔμπῃ ἐστὶ φωτιὰ
καὶ ἐν ᾧ γύρω τουφέκια βογγοῦνε
δὲν λογίζει γυναῖκα παιδιὰ

Μακεδόνες τὸ αἷμά μας βράζει.
εἰς τὰς φλέβας ἀκόμη ζεστό.
καὶ ἢ Πατρὶς εἰς τὰ ὄπλα μᾶς κράζει,
ἐντροπή! ἂν μᾶς φύγη λεφτό!

Τώρα πρέπει οἱ ξένοι νὰ ποῦνε
ὅτι ἔχομ' Ἑλλήνων καρδιά!
Τώρα πρέπει ἀδέσφια νὰ δοῦνε
Ἰ. Ἀλεξάνδρου Μεγάλου παιδιὰ!

Ἐγερθῆτε παιδιὰ! μὴν ὀκνήτε.
τώρα εἶν' ἡ δική μας σειρά,
νὰ χτυποῦμ' ἐκδικουντες. Ντραπήτε!
ἂν μᾶς φύγουν καὶ ἀπὸ τὴ φροιά.

Λεοντάρια παιδιὰ νὰ γενῆτε,
καὶ ἐστὶ μάχ' ἢ Πατρὶς νὰ σᾶς δῆ,
τοὺς ἀπίστους ἐχθρούς νὰ βαρῆτε
μὲ περήφανα ὅλους ψυχῆ

Νὰ σκορποῦνε ἐστὶ γῆ τὰ κορμιά των
καὶ νὰ κράζουν «Ἀλλάχ!» τὰ σκυλιά,
καὶ νὰ γίνουν τὰ τόσα τζαμαῖά των
ζουκουβάλας αἰῶνι σπηλιὰ.

Εἶν' ἡ μάχη παιδιὰ ἢ τροφή μας
μᾶς τὸ εἶπ' ὁ παλῆός μας Θεός,
Εἶν' ὁ Ἄρης ἀκόμη μαζί μας,
μὴ φοβῆσθε! δρᾶτε! Ἐμπρός!

Καὶ ὁ κόσμος περήφανα τότε
θὰ θαυμάσῃ τὴ ντόση καρδιά
Δὲν μπορεῖ ἢ Πατρὶς πατριώται,
νὰ βαστάξῃ τὴ μαύρη σιλαβιά!

ΔΥΟ ΗΜΕΡΑΙ ΑΓΩΝΙΑΣ

ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

26 — 27 Ὀκτωβρίου 1912

Ὅλος ὁ κόσμος ἔφαγε καὶ ἀμέσως ἔχυθη εἰς τὰς ὁδοὺς νὰ σπεύσῃ, νὰ μάθῃ κάτι νεώτερον, διότι τὰς ἡμέρας ἐκείνας τὸ νεώτερον ἤξιζεν περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην πολύτιμον ἕλην.

«Τὰ νέα σας—Τί μάθατε—Τί ἀπέγεινεν ἢ ἐπὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως ἀποσταλεῖσα ἐπιτροπὴ—ὕπεργράφη τὸ πρωτόκολλον; καὶ τέλος: Πότε θὰ μᾶς ἔρθουν», ἦσαν αἱ ἐν ἡμερησίᾳ διατάξεις γενικαὶ τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης ἑρωτήσεις. Πού καὶ πού, δειλᾶ-δειλᾶ, ἐτροβάλλε καὶ ἡ εἰς τὸν Ἅγιόν μας πεποιθήσις, ἥτις ἤρχετο ν' ἀναπαύσῃ, ἐν μέρει τὰ εἰς ὑπερέντασιν εὐρισκόμενα νεῦρά μας.

Τί τὰ θέλετε; δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ φαντασθῇ τις τὴν κατὰστασιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ δὴ τὴν τελευταίαν στιγμήν. Πρέπει νὰ ἔχη διατελέσει ἐν πολιορκίᾳ καὶ πάλιν θὰ ὑποληφθῇ πολὺ τῆς πραγματικότητος. Διότι δὲν ἦτο ὁ φόβος σφαγῶν, οὔτε τῆς ἐπαναλήψεως τῆς μάχης, ἀλλ' ἕτερός τις ἐφιάλτης ἦτο ὁ κακὸς δαίμων, τὸν ὁποῖον μόνον οἱ ζήσαντες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ οἱ ἀληθῶς ἐθνικόφρονες δύνανται νὰ φαντασθῶσι. Καὶ ὁ ἕτερος οὗτος ἐφιάλτης ἦτο ὁ βουλγαρικὸς στρατός, ὅστις κατὰ τὰς θητικὰς μας πληροφορίας ἤρχετο κατ' εὐθειαν διὰ τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἐναντὶ τοῦ αστυνομικοῦ σταθμοῦ Ἐσκι-Τζουμα εἶχε τὴν ταβέρναν του ὁ ἐκ Βελεσσῶν Κῶτσιος, κομιτατζῆς ἀπὸ τοὺς ὀλίγους, καὶ ὅστις ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐσπέραν τῆς ἀπὸ τῶν βουλγάρων ἐκαθαρίσεως τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐνθυμούμαι ὅτι τὴν παραμονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μοι ἔλεγε: «Ἐσεῖς περιμένετε τοὺς Ἕλληνας νὰρθοῦν ἀπὸ τὸ Βαρδάρ, ἀλλὰ θὰ τοὺς προκάμουν οἱ δικοί μας—ἀνάγνωνθι Βούλγαροι—ἀπὸ τὸ Ἀσβεστοχώρι.» Τόση ἦτο ἡ πεποιθήσις τῶν αἰ δὲ εἰ-

δήσεις των, ὀλίγον ἔτι καὶ θὰ ἐπηλύθεον. Εὐτυχῶς δι' ἡμᾶς ἡ ἀνδροικὴ στάσις τοῦ τότε Διαδόχου μᾶς ἀπήλλαξε τοῦ κινδύνου τούτου.

Ἀσυνειδίχως πῶς καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν εὐρισκόμην δεσμευμένος εἰς τὰ ἐδόλια τοῦ καφενεῖου «Ὀλύμπιος Πάλας», μόνον δὲ ἔργον μου ἦτο ἡ προσπάθεια ὅπως, διὰ μέσου τῆς φρυσιογνωμίας ἐκάστου εἰσερχομένου ἐν αὐτῷ, διαγνώσω τὴν ψυχολογικὴν του κατάστασιν καὶ ἐξ αὐτῆς τὴν πολιτικὴν μας θέσιν. Ἄπλη ἔτι σύσπαισις τῶν ὄφριων ἐνός, ἢ μελαγχολικὴ τὴς φυσιογνωμίας ἴσκει ὅπως με οἶψη εἰς τὴν μεγαλύτεραν ἀπογοήτευσιν. Ἡ καρδιά μου συνεχῶς ἐπάλλε, τὸ δὲ νευρικόν μου σύστημα ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τυχόντως. Καὶ τί μελαγχολικαὶ ἡμέραι ἦσαν! Ἐβρέχεν! Ἐβρέχεν! Ἐβρέχεν! Ἐν δὲ τῇ ἀπελπισίᾳ μου ἐνόμιζον ὅτι βλέπω τὸν Ἅγιον κλαίοντα διὰ τὴν τόσῃ τῶν ἡμετέρων ἀργοπορίαν καὶ τὴν ραγδαίαν τῶν Βουλγάρων προσέγγισιν.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ οὐδὲν τὸ θετικόν ἐγνωρίζαμεν. Τοσοῦτον δὲ εἴχομεν σκοτισθεῖ ὥστε, οὔτε τὴν ἀραιώσιν τῶν Τούρων πελατῶν τοῦ καφενεῖου ἀντελήφθημεν. Ἄλλως τε τί μᾶς ἐμέλλε διὰ τοὺς Τούρους. Ἡμεῖς ἠθέλαμεν τοὺς Ἕλληνας καὶ μόνη ἡ ἔλευσις των ἦτο δ' ἡμᾶς παρηγορία.

Μεταξὺ τῶν εἰσερχομένων διακρίνω στενόν μου φίλον, τὸν ὁποῖον νεῦω νὰ με πλησιάσῃ. Τὸν ἐρωτῶ τὰ νέα του καὶ μοι λέγει ὅτι ἀκούονται πυροβολισμοί.

— Ἀλλοίμονον! λέγω, φαίνεται ὅτι θὰ δοθῇ ἡ τελικὴ μάχη καὶ οὕτω θὰ εὖρουν καιρὸν οἱ Βούλγαροι νὰ μᾶς προλάβουν!

— Μὴ φοβείσαι, μοι ἀπαντᾶ, ἔχ' ὁ Θεός. Δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ Ἅγιος νὰ ἐμβουν οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν πόλιν του.

Ὁ Ἅγιος! Ναὶ Μεγαλομάρα Δημήτριε, Προστάτα τῆς τῶν Θεσσαλονικέων πόλεως! Τοσαύτη ἦτο ἡ πρὸς τὴν στοργὴν Σου πεποιθήσις μας.

* *

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ πυροβολισμοὶ ἐπαναλαμβάνονται. Εἰς τὴν ἀγνησιν τοῦ φίλου μου νὰ με συνοδεύσῃ σπεύδω μόνος, ἵνα ἰδίους ὄσι καὶ ὄμμασι ἀντιληφθῶ τῆς καταστάσεως.

Πόσον παράτολμος ἦτο ἡ πράξις μου! Τί μ' ἐμέλλεν ὅμως! Ἐπρέπε νὰ κατευνάσω τὰ νεῦρά μου διὰ τῆς ἀτομικῆς ἀντιλήψεως. Ἐξεκίνησα λοιπόν. Εἰς τὸ ἄγριον τῆς περιστάσεως προσετίθετο καὶ ἡ ἀρχομένη νύξ. Οὐδεμία ὅμως ἄλλη σκέψεις ἐπικρα-

τεί ἐν ἑμοί, πικρὰ μόνον ν' ἀντιληφθῶ τὴν κατάστασιν καὶ νὰ μεταδώσω ἔπειτα αὐτὴν εἰς τοὺς ἀναμένοντάς με εἰς τὴν πόλιν.

Διήλθον τὴν παραλίαν καὶ διὰ τοῦ παλαιοῦ Τελωνείου ἐξ ἔβασα εἰς τὸ μέρος Τόπ-Χανέ, ἀπεροχημένος τοσοῦτον εἰς τὰς σκέψεις μου, ὥστε οὔτε ἡ ἐρημία τῶν ὁδῶν, ἅς διήλθον, μοὶ ἐγένετο αἰσθητή.

Ἐκεῖ ὅμως ἠναγκάσθην νὰ λησιμονήσω τὰς σκέψεις μου καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὴν πραγματικότητα. Κατ' ἀρχὰς ἠθέλησα νὰ προχωρήσω πρὸς τὸ Βαρκάσιον, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ὁλόκληρος ἡ εἰρεσία ἐκείνη ὁδὸς μετεβλήθη εἰς ἀληθῆς ὁδοφραγία, ὅπερ ἀπετέλουν ἀναμῆς ἄνθρωποι, στρατιῶται, ἀξιωματικοί, πτερυγικά, βοδαμάξαι καὶ πᾶν ὅ,τι δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις ἐκ τῶν ὄσων ὁ στρατός καὶ οἱ πρόσφυγες Ὀθωμανοί, ἐν τῇ γενικῇ παραζάλῃ, ἠδύνατο νὰ φέρωσιν εἰς τὴν πολιορκουμένην πόλιν.

Ἐμεινα ἐπ' ἀρχετὴν ὄραν ἐκεῖ ἐν ἀπολιθώσει, μὴ δυνάμενος νὰ καθωρίσω, τὰ περὶ ἐμὲ συμβαίνοντα. Αἴφνης ἕνας κρότος, ἕνα δυνατόν π ἄ φ, ὅπερ ἠκούσθη πλησίον μου μοὶ ἀφ' ἔπιψε.

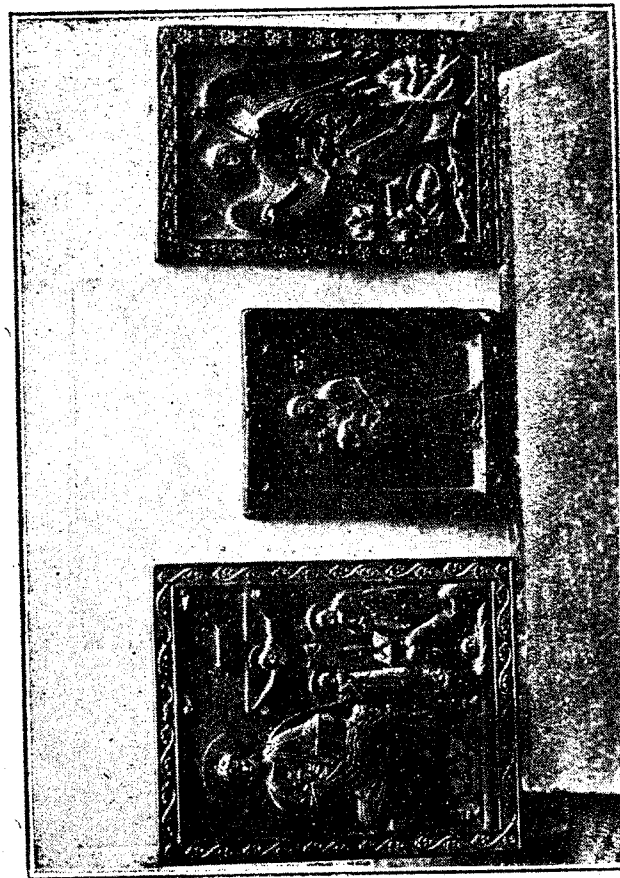
Τὸν κρότον εἶχε προξενήσει μικρὸν δέμα, ὅπερ ἐξοίφθη πλησίον μου ἐκ μιᾶς βοδαμάξης εἰς ἣν εὐρίσκοντο ἄνθρωποι καὶ πράγματα ἐν φοβερῇ ἀναστατώσει. Ἀσυνειδήτως ἐξετάζω τὸ δέμα καὶ ἀνακαλύπτω ὅτι, β ρ ὁ ς ! μὲν ἐκπνεύσαν εὐρίσκετο χιμαὶ πλησίον μου ριφθὲν ἐν μέσῃ ὁδῷ ἐπὶ τῆς . . . μπροῦς του!

Φορτικὴ μὲ κατέλαβε καὶ λησιμονήσας τὴν θέσιν μου κατηρώμην τὸν πύλεμον, ὅστις καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους κτηνωδεστέρους τῶν ἀγρίων θηρίων.

Μήπως ἕμως δὲν εἶχε δίκαιον ἡ ἀτιμὴς ἐκείνη μήτηρ; Ἡ κυριορχήσασα σκέψις τῆς ἦτο πρακτικωτάτη. Εὐρίσκετο ἐν φυγῇ ἐντὸς τῆς βοδαμάξης μετὰ τῶν λοιπῶν τέκνων τῆς καὶ ἐσφινομένη ἐν μέσῃ ὁδῷ τίς οἶδε πόσα; ἤδη ὄρας, ἀδυνατοῦσα καὶ τὴν ἐλάχιστην συνδρομὴν νὰ δώσῃ εἰς τὰ κλαιόντα τέκνα τῆς, εἰς ἐπιμέτρον δὲ καὶ ἀπελπισμένη περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς θέσεώς τῆς. Ἐν τῷ μεταξύ τὸ βρέφος εἴτε ἐκ πείσεως, εἴτε ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς ἀπέθανε. Προετίμησε λοιπὸν ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ νεκροῦ χάριν τῶν ζώντων, καὶ τὸ ἔπραξεν ἀφοῦ ἡ ταφή του, ἔστω καὶ πρόχειρος ἦτο ἀδύνατος. Εἶθε ὁ Ὑψιστος νὰ προφυλάτῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοιαύτας περιστάσεις!

* *

Ἀποτροπιασθεὶς ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἔσπευσα νὰ φύγω μακρὰν τοῦ τόπου ἐκείνου τῆς γενικῆς παραζάλῃς. Διηρθύνην πρὸς τὸ Μπέζ-Τσινάο καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τοὺς λαχανοκήπους, εἰς

Βυζαντινὰ κειμήλια

τὸ τέμα τῶν ὁποίων μοι ἐφάνη ὅτι ἤκουσα ἑλληνιστὶ τὴν λέξιν "Α λ τ! Ἐντείνω τὸ οὖς καὶ τὴν ὄρασίν μου καὶ βλέπω πρῶν ματι προσκαλοῦντά με γνωστὸν ἐκ Μπαλτζῆς κηπουρόν.

— Ποῦ πᾶς τέτοια ὦρα καὶ σὲ τέτοια περίστασι; Ἐμπα μέσα στὴν καλύβα, γιατί οἱ εὐζῶνοι δὲν θὰ σὲ ἀφήσουν νὰ περάσῃς Ἐκτὸς ἂν ἐχῆς ἐπίσημον ἐντολήν.

Οἱ λόγοι του ἦσαν ἀόριστοι. Μόλον τοῦτο ἐφρόντισα νὰ μάθω σχετικὰ μὲ τὴν ἐντολήν μου. Ἐκ τῶν ἀπαντήσεών του οὐδὲν ἀντελήφθην, ἐπεισθῆν ὅμως ὅτι ἐπρεπε νὰ σπεύσω πρὸς τὴν πόλιν, διότι ἡ θέσις μου καθίστατο δύσκολος, ἐκινδύνευον δὲ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ν' ἀποκλεισθῶ. Ἀπεχαιρέτισα λοιπὸν τὸν φίλον μου καὶ ἐξεκίνησα διὰ τὴν πόλιν ἀκολουθῶν πάντοτε τὴν ἴδιαν ὁδόν.

Μόλις εὐρέθην μεταξύ τῶν ραβδώσεων τοῦ σιδηροδρόμου τρεῖς ἄνδρες ἐνοπλοὶ μὲ περιεκύκλωσαν. Ἦσαν εὐζῶνοι οἵτινες ἔσπευδον εἰς εὐρεσίαν ἄρτου καὶ οἰνοπνεύματος. Ἐχάρισα εἰς αὐτοὺς τὴν ταμβακοθήκην μου καὶ τοὺς ὠδήγησα εἰς τὸν ἴδιον φίλον μου κηπουρόν, ὅστις μὲ ὅ,τι ἦτο δυνατὸν τοὺς περιεποιήθη. Ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῶν οὐδὲν δυστυχῶς θετικὸν ἐμάθαμεν.

Ἰκανοποιημένος ὀλίγον ἐκ τῆς συναντήσεως ταύτης, ἔσπευσα πρὸς τὴν πόλιν. Γενικὴ παντοῦ ὄθεν διήλθον ἡσυχία μέχρι τοῦ καφνείου «Ὀλυμπὸς Πάλας», ὅπου εἰσῆλθον κάθυγρος καὶ τρέμων ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ ψύχους.

Ἦτο ἡ ὦρα 9 1)2 εἰς δὲ τὸ καφνεῖον τρεῖς μόνον ἔμειναν πελάται καί τινες ἀξιοματικοὶ ἐκ τοῦ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὀρμηγῆτος Ἁυστριακοῦ θωροκτοῦ, οἵτινες συνεζήτουν εἰς τὴν γλώσσάν των θορυβοδῶς.

Τὸ τσάι μ' ἐθέθησαν ὀλίγον, καὶ ἐνῶ ἐσκεπτόμην ν' ἀναχωρήσω, ἔρχεται ὁ καταστηματοῦχος τοῦ καφνείου καὶ μοι λέγει:

— Πίνωμαι, πίνωμαι, φίλε μου, τὴν ὥραν αὐτήν. Εἶθε νὰ μὴν ἴξεραι γερμανικά» καὶ πίπτει, παρὰ κάθηται, εἰς τὸ κάθισμα.

— Τί συμβαίνει; τοῦ λέγω.

— Νὰ τί συμβαίνει: Οἱ ἀξιοματικοὶ οὗτοι συζητοῦν τί μέρη θὰ καταλάβουν αὐρίον. Φαίνεται ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ ὑπὸ τῶν Ἀυστριακῶν κατάληψις τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν λόγων του ἀπεχανώθην, περιεπέσαμεν δὲ ἀμφοτέροι εἰς νάρκην. Αἴφνης ἀνοίγει ἡ θύρα τοῦ καφνείου ὀρμητικῶς καὶ βλέπω εἰσερχομένους δύο Ἕλληνας ἀξιοματικοὺς ἀκολουθουμένους ὑφ' ἑνὸς δεκανέως. Πάντων τὰ ὄμματα ἐστράφησαν πρὸς αὐτούς.

— Καλή έσπέρα σας, Κύριοι, λέγει ο πρώτος. Είμαι ο Κώνστας λοχαγός του Έλληνικού στρατού.

Είς το άκουσμα των γλυκυτάτων τούτων λέξεων έσπευσεν ο κατασφραγιστής, ηκολούθησα δέ αυτόν άσυναίσθητος. Μετά τον πρώτον χειρισμόν, παρατηρώ εις τον δεκανέα φυσιογνωμίαν γνωστοτάτην. Έκπλήττομαι! Διερωτώμαι! Πείθομαι τέλος. Ήτο ο κ. Ιωάννης Δραγομίρης τέως τμηματάρχης του Υπουργείου των Έξωτερικών, ύπαιθετών ώς δεκανεύς καθ' όλην την εκστρατείαν. Μαθών δέ παρ' αυτού τά καθέκαστα έσπευσα εις τον οίκόν μου όπως άναγγείλω το χαρμόσυνον γεγονός.

Ο γέρον πατήρ μου ένδακρυς ηχοοάτο της αφηγήσεώς μου και ότε έτελείωσα, έσπευσε το βλέμμα του εις το εικονοστάσιον.

— Εύλογημένη Μεγαλομάρτα Δημήτριε, είπε και ανέλυθη εις λυγμούς.

Ούδεις εξ ήμων έτόλμησε να διαταράξη την ιερήν σιγήν εις ήν περιέπεσαν ο οίκογενειακός μας κύκλος, άπεχώρησε δέ έκαστος έν σιγή ένά έτοιμασθή διά την αυριανήν υποδοχήν.

* *

Νύξ πλήρης άγωνίας! Νύξ όμοίαν της όποιας δέν διήλθεν άλλοτε ή Θεσσαλονίκη! Νύξ ήτι; έθετε τέρμα εις την βάρβαρον τυραννίαν! Νύξ ύπέρ ής ήδυνάμεθα ν' αναφωνήσωμεν το του τροπαρίου της Άναστάσεως... νύξ... φωταυγής, της Λαμπροφώρου ήμέρας της Έγέρσεως ούσα προάγγελος... Η πρώτη τέλος νύξ μετά παρέλευσιν 482 έτών καθ' ήν ή Θεσσαλονίκη έκοιμήθη έλευθέρα!

Τον έλευθερον όμως αυτής ύπνον ελάχιστοι των κατοίκων έγνωρίζον και οι ελάχιστοι όμως αυτοί ήσαν μόνον εκ των Έλλήνων, διότι πάντες οι Τούρκοι και οι Ίσραηλίται έγνωρίζον τά συμβαίνοντα.

Κατεκρίθην άλλ' ο ύπνος μακρόν του να με καταλάβη καθ' όλην διάρκεια την μακράν του χειμώνου νύκτα, εις ούδέν άλλο συνέβαλεν ή να πολλαπλασιάση την άγωνίαν μου. Άντι διά της ειδεργετικής αυτού επί των νεύρων μου επιδράσεως να καθυστερήσῃ αυτά, τοθναντίον τά εξ ηρέθισεν εις τοιούτον βαθμόν, ώστε να νομίσω ότι έτέθη εις άτελείτητον καταδίσχιν του.

Έν τῷ μεταξύ εις όρασι παρήγορον βοαδέως και οι βαρεϊς ήχοι της ράβδου του νυκτοφυλάκου άνήγγελλον εις έμέ τον χρόνον οστις διήλθεν ήδη—περί ού σάς βεβαίω ότι οδδύλω; έφρόντιζον—και γρηο χείριστον δι' έμέ το ύπόλοιπον του χρόνου μέχρι της πρωίας,

όσο ήμην ύποχρεωμένος να διήλθο έν τῇ έννευριστικῇ καταστάσει της άναμονής και του άβραβαίου.

Βαρεϊς άντιχοοσι πρώτοι ύποδημάτων. Είμαι μικρόν άπόστασμα τούρκων χοροφυλάκων έπισημασμένοι την διαφύλαξιν της ήσυχίας της πόλεως. Οι ορθμικοι αυτόν βηματισμοί έν τῇ βαδεία έκείνη της νυκτός σιγή άκούονται κληθαρά. Βοαδέως το άπόστασμα πλαιοάζει. Οι βηματισμοί καθίστανται τῶρα εδινερέστατοι. Θα έλεγε τις ότι μετροοσι τά ετη της διαμονής των τυράννων έν Θεσσαλονίκη.

Ήδη ήρχισαν να σβάνωσιν. Ολίγον έτι και έσβυσαν διά παντός. Πόσον θαυμασιός άπεικόνιζον την διέλευσιν της σφρασείας πλέον δι' ήμάς τουρκικής τυραννίας, με μόνην την διαφοράν ότι, τά μὲν ύποδημάτα των τούρκων Χοροφυλάκων άφησαν έλαφρα ίχνη της διαβάσεώς των, ή δέ τουρκική τυραννία άνεξάλειπτα σημεία καταστροφής και θρημώσεως, της αιώνιου αυτής βάρβαρότητος.

* *

Τα πρώτα κελαιδήματα του λάλου σπουργίτου άνήγγελλον την έλευσιν της ήμέρας. Έγείρομαι της κλίνης και γάγομαι άνω τα όδοús... Η άγωνία έπίγει, εκχειλίζει πλέον το αίσθημα....

* *

27 Οκτωβρίου —... Έπίσημος έγκατάστασις των Έλληνικών Πολιτικών και Στατιστικών Αρχών.

Δεβραλής.

ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

(Από το στρατιωτικόν ημερολόγιόν μου.)

Τί υπερέγραψα από τας 21 Οκτωβρίου που μείναμε τῇ νύκτα στο χωριό Ματζερλιή, έως τας 25 Οκτωβρίου που περάσαμε τον Άξιό, ειπε δύσκολο πολύ να περιγραφῇ. Μπορεί να γράψῃ κανείς ότι όλα τά μαρτύρια που μπορεί να φαντασθῇ το μυαλό ενός ανθρώπου, όλα τά περά-

σαμε . . . » Έχει ο πόλεμος της σκληρότητές του. Μόνον στον πόλεμον μαθαίνει κανείς τη δύναμη του ανθρώπου. Βλέπει με τὰ μάτια του πού φθάνει ή επιμονή και ύπομονή του και θαυμάζει τον άνθρωπον πού επιμένει στό σκοπό του, πού έννοει νά εξαντλήση και την τελευταίαν πνοή του για τὸ ἱερόν του καθήκον ! . . .

Εἶνε μάρτυρες αὐτοί, οἱ ὄρατοί στρατιῶται τοῦ 1912 προῦγραψαν τὴν ένδοξη νεώτερη ἱστορία τῆς Πατρίδος των, πού ἤξευραν νά πελεμοῦνε με τὸν ἐχθρό και νά τὸν τσακίζουν, πού εἶχαν τὴ δύναμη νά παλαίουν μ' ὄλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως και νά νικοῦν ! . . Σ' αὐτὴ τῆ θαυμαστή ψυχῇ τοῦ Ἑλληνοσ στρατιώτου, τῆ ψυχῇ πού ἀνάστησε τὴν Ἑλλάδα, πρέπει ἐκεῖνοι πού θὰ γράψουν τὴ μεγάλην και τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τῶν πολέμων τοῦ 1912—1913 νά προσέξουν και νά παραστήσουν ζωηρὰ τὸ ἀφθαστο ὕψος τοῦ ἡρωϊσμοῦ και τῆς ἀντοχῆς πού δεινεν ἡ ψυχῇ τοῦ Ἑλληνοσ στρατιώτου, πού κατέπληξε τὸν κόσμον ὀλόκληρον.

* *

— Ὁ Θεὸς μαζί σας παιδιά ! . . . Γειά σας εὐζωνάκια ! ἀκούστηκαν μυριόστομες εὐχῆς τοῦ στρατοῦ τῆ σιγμῇ πού ἡ Ταξιαρχία μας περνοῦσε τὸ γεφυρωμένο πλατὺ ποτάμι. Ἡ βροχὴ ραγδαία ὅπως πάντοτε ἐξακαλουθοῦσε, χωρὶς νά κἀνη σὲ κανένα καμμιά ἰδιαιτέρα έντύπωσι. Τὴν εἶχαμε πειὰ συνειθίσει. Ὅπως μεθυσμένος δὲ φοβᾶται τὸ Χάρο, ἔτσι και μεῖς—μουσκεμένοι, μουχλιασμένοι ἀπ' τὴ βροχὴ μιᾶς ἐβδομάδος —δὲν δίναμε πεντάρρα ἀν ἔβρεχε και ἀν βρεχώμαστε . . .

* *

Και ἦταν ἀληθινὰ γεμάτη ἀφθαστο μεγαλεῖο ἡ στιγμή πού περνοῦσαμε τὸν Ἄξιόν. Ἐκεῖνοι δὲ πού πέρασαν πρῶτοι ἀντίπερα, χάρηξαν ἕνα θέαμα ἀπὸ τὰ πρὸ ὄμορφα και τὰ πρὸ συγκινητικά ἀπ' ὅσα χάρηξαν σ' ὄλη τὴν ένδοξη ἐκείνη ἐκστρατεία . . . Περνοῦσαν

οἱ στρατιῶται εὐθυμοί και βιαστικοί τῆ γέφυρα τοῦ πλατειοῦ ποταμοῦ, ἐνῶ ἡ βροχὴ τοῖς ἔλουζε ἀπὸ πάνω και τὸ ἀεράκι τοῦ ποταμοῦ τοῖς χάιδεε ἐλαφρὰ τὸ πρόσωπο και ἀπὸ κάτω τὸ θολὸ νερὸ πάφλαζε με μικρὰ πηδηγτὰ κυμάτάκια κι' ἐφιλοῦσε ἐροτικά τὰ βουῖρα και τὶς καλαμιές ποῦ γέρναν χαρωπὰ νά πάρουν τὰ φύλλματά του.

Περνοῦσαν οἱ Ἑλληνες στρατιῶται τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὸ γεφύρι τοῦ παραμυθιοῦ, συνοδεύοντας τὸ ὄμορφο ξανθὸ Βασιλόπουλο πού τῶφερον στὸν κρυσταλλένιο πύργο, ἐκεῖ πού με λαγτάρρα τὰ καρτεροῦσε ἡ πεντάμορφη Βασιλοπούλα, ἡ νύφη τοῦ Θεομαϊκοῦ !

* *

Ἡ ταξιαρχία ἐξεκίνησε γοργὰ κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγωμα ἀραιᾶς ψυχάλας και πήρε ἕνα δρόμο λασπωμένο γεμάτο λάκκους και νερά, πού μόλις μπορούσαν νά περνοῦν δύο στρατιῶται, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔβγαλε σ' ἕνα μονοπάτι στενωτέρω, πού γλυστροῦσε φοβερά. Ὁ γνώριμὸς μας δεκανεὺς Καρέτσος βυθίσθηκε σ' ἕνα λάκκο και ὅταν βγήκε εἶδε πῶς τοῦλειπε τὸ τσαρούχι του. Ἐπροσπάθησε νά τῶβρη, ἀλλὰ πῆγαν οἱ κόποι του ἄδικα.

— Νά πάρ' οὐ διάουλους τὸν παπλάκ'ς. Καὶ μετὰ μικρὴ σκέψη . . . Εἶν' τυχερό, νά μποῦ στὴ Σαλουνικ ἀσσαρούχουτους . . .

— Δηλαδή μονοσάνδαλος, ἀγαπητέ μου Δεκανέα . . . τοῦ εἶπε γελῶντας ὁ Λογιώτατος.

— Τί λιῆς οὐρέ. Ἐγὼ σκάνδαλο. Σκάνδαλο. Σκάνδαλο. Σκάνδαλου εἶσ' σὺ στοῦ στρατεύμα παληὸ τσαλακουμέν ἀῖροπλάνου . . .

Τὸ ἐπεισόδιο πῆγε νά πάρη μεγάλο δρόμο, εὐτυχῶς ὁμως ὁ ἐπιλοχίας ἔφερε τὴν τάξι.

— Δὲν φτάνει πούχασ' τὸ τσαρούχ' μ', ἀλλὰ σοῦ φανερώνιτι κι' οὐ λαγιώτατους και μί λιῆγ σκάνδαλου . . . ἔβρουχάτο ὁ Καρέτσος.

— Δὲν σοῦ λέει σκάνδαλο, ἀπῆντησεν ὁ ἐπιλοχίας. Σοῦ λέγει ὅτι εἶσαι μ' ἕνα τσαρούχι τόρα. Καὶ γι' αὐτὸ φταῖς

ἔσύ! Διατί ἄν δὲν περνοῦσες ἀπὸ κεῖ, ἀλλὰ πήγαινες κυκλωτικῶς ἀπ' τὸ ὕψωμα κεῖνο δὲν θάχανες τὸ τσαροῦχί σου . . .

— Βέβαια ἔχεις δίκιο κύρ' ἐπιλοχία . . . Ἐπρεπε νὰ καμ' κυκλωτικὴ κίνησι. Δὲν τὸ σκέφθηγα βλιέπς..

Ἔπειτα ὅλοι μετὰ βίας κρατούσαμε τὰ γέλοια, τὴ στιγμὴ ὅμως ποὺ εἶπε ὁ Καρέτσος γιὰ τὴν κυκλωτικὴ κίνησι, κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ καὶ ἓνα σπασμωδικὸ γέλοιο μᾶς ἔπιασε ὅλους.

— Γελᾶτε κακόμοιροι, γελᾶτε! . . . Μήπως ξεύρετε σεῖς ἀπὸ στρατηγικὰ σχέδια, ἀπήντησεν ἑλεεινολογῶν τὴν διμοιρίαν μας ὁ καλὸς μας ἐπιλοχίας . . .

* *

Οἱ λόχοι τῆς Ταξιαρχίας προχωροῦσαν κατ' ἄνδρα καὶ μπήκαμε ἔπειτα ἀπὸ τέσσερες ὥρες κοπιαστικὴ, ἀπαίσια πορεία σὲ μιὰ καταπράσινη γλιδὴ βρεγμένων χόρτων. Ἄφήκαμε πίσω μας μερικὸς λαχανόκητους ποὺ μᾶς προκαλοῦσαν σαγηνευτικά, καὶ φθάσαμε σὲ μιὰ στενὴ κοιλάδα περιτριγυρισμένη ἀπὸ κλαδιά.

— Χωριὸ μυρίζει βρὲ παιδιά: ἀπόψε εἶπε κάποιος.

— Σωπάτε συνάδελφοι καὶ θάχουμε ἀπόψε «στέγην καὶ πυράν», δὲν εἶνε ἔτσι κύριε λογιώτατε . . .

— Ἡ σιωπὴ μου εἰς ἀπάντησίν του, εἶπε σὲ μένα μελαγχολικῶς ὁ λογιώτατος, ἀπαράλλακτα σὰν πειστωμένη μαθήτρια ἀνωτέρου Παρθεναγωγείου.

Τὰ πειράγματα ἐξακολουθοῦσαν ἀδιάκοπα καὶ μεῖς τρεῖς τέσσερες, χωρὶς νὰ λαμβάνουμε μέρος σ' αὐτὰ, διασκεδάζαμε μαζύ τους, στὸ πείσμα τῆς βροχῆς ποῦ ἀδιάκοπα ἐξακολουθοῦσε τὸ σκοπὸ τῆς καὶ τῆς ψύχρας ποῦ μᾶς εἶχε κοκκαλιάσει χέρια καὶ πόδια.

Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ ὀλόκληρη ὥρα πορεία, ἀπὸ τότε ποὺ φύγαμε ἀπ' τὴν ὁμορφὴ κοιλάδα φθάσαμε στὸ χωριὸ Τεκελῆ, ὅπου καὶ μᾶς διέταξαν νὰ μείνουμε.

Ἡ διαταγὴ τοῦ Στρατηγείου εἶχεν ὀρίσει τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Τούρκων γιὰ τὸ πρωὶ τῆς 26 Ὀκτωβρίου. Ἡ ταξιαρχία μας ἔπρεπε νὰ κατέχη τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς παρατάξεως, δηλὰ δη πολὺ δεξιώτερα τοῦ Τεκελῆ. Τὸ ἀπόγευμα ὅμως μιὰ ἀτμομηχανὴ σιδηροδρόμου μ' ἄσπρη σημαία καὶ δύο βαγόνια ἔκανε τὴν ἐμφάνισί της καὶ σὲ λίγο σταμάτησε κοντὰ στὸ σταθμὸ τοῦ Τεκελῆ.

Ὁ Ταξίαρχος, ὁ Διοικητὴς τοῦ 2ου Τάγματος καὶ ὑπαπιστοῦς, μ' ἄλλους δύο ἀξιωματικούς, πλησίασαν στὸ τραῖνο. Ἦσαν οἱ Πρόξενοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Τούρκου Ἀρχιστρατήγου Σερκὲτ Πασσᾶ μ' ἓναν ἀρνησίπατριν Ἑλληνα Καραμπέρην διευθυντὴν τῶν Ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τοῦ Κονακιοῦ. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐξήτησαν νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὸν Ἀρχιστρατήγον μας Κωνσταντῖνον. Ὁ Ταξίαρχος ἀπήντησεν ὅτι ἔπρεπε νὰ προσυνηνοηθῆ μετὰ τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ τὸ τραῖνο μὲ τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ τὸν Ταξίαρχόν μας γύρισε πίσω διὰ νὰ φέρῃ αὐτοὺς στὸ Τοψίν, ὅπου ἦταν τὸ Στρατηγεῖον.

Ὁ ἐρχομὸς ἕως τὸ Τεκελῆ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Τούρκων ἐσκόρπισε στὴ Ταξιαρχία μας μεγάλη χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό. Καταλαβαίναμε περὶ πῶς χωρὶς μάχη ἢ ὁμορφὴ Θεσσαλονίκη ἦταν δική μας καὶ δὲν βλέπαμε τὴ στιγμὴ νὰ δοθῆ διαταγὴ νὰ προχωρήσουμε γιὰ νὰ ριχθοῦμε στὴς ἀγκάλες τῆς πρωτευούσης τῆς Μακεδονίας.

* *

Οἱ Τούρκοι κίτικοι εἶχαν ἀφίσει ἔρημο τὸ χωριὸ. Μόνον κάτι χριστιανικὲς οἰκογένειες εἶχαν μείνει.

— Τὸ τάγμα μας θὰ μείνῃ ἀπὸψε ἐδῶ ἐν ἐπισταθμίᾳ. Οἱ ἄνδρες νὰ μὴ ἀπομακρυνθοῦν, διέταξεν ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος μᾶς.

Ἐπειτα ἀπὸ μιὰν ὥρα, ἐνῶ ἡ βροχὴ ἐλυσοῦσε, τὸ χωριὸ Τεκελῆ ἦταν γεμμάτο κίνησι καὶ ζωή, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ τὴν ξαναῦρη.

Οί εΐζωνοι ἐπεδόθησαν τότε εἰς τὸ νὰ εὗρουν σπίτια γὰρ νὰ μείνουν τὸ βράδυ ἐκεῖνο καὶ τὰ ἐκκαθάριζαν πετώντες τῆς λάσπης, παλληκουρέλια καὶ ἄλλα ἀγχορήστα εἶδη. Οἱ καπνοδόγες ἀρχισαν νὰ καπνίζουσι καὶ τὰ εὐζωνάκια μαζωμένα γύρω ἀπὸ τὰ τζάνια τῶν μικρῶν σπιτιῶν ἐγαίροντο τὴ θαλπερῇ ἐκείνῃ βραδειᾷ, ἔπειτα ἀπὸ τόσες περιπέτειες τῶν τελευταίων ἡμερῶν.

Στὸ σπίτι πούμεινα μετὸν ἐπιλοχία, τὸν λογία σιτιστή, τὸν δεκανέα Καρέτσιο καὶ τὸν λογιώτατο βρέθηκε ἓνα βιβλίον γαλλικὸν τὸ «Je sais tout». Ὁ Καρέτσος ἄρπαξε καὶ τῶδωσε μετὰ ἐκφραστικὴν χειρονομίαν στὸν λογιώτατο.

— Κύτταξε, νὰ χαρῆς, τί γράφει αὐτοῦνη ἢ παληοφυλλάδ' . . .

Ὁ βορῆας ἔξω ἐμαίνετο . . . ἢ βροχή καὶ ἡ θύελλα ἔξικολουθοῦσε. Τὰ παιδιὰ—τὰ εὐζωνάκια—ἐπαλώθησαν γὰρ νὰ κοιμηθοῦν, νὰ ξυπνήσουν τὸ πρωὶ μετὰ καινούργια δύναμι γὰρ νὰ τραβήξουν τὸν μεγάλο τους δρόμον πού θὰ τοὺς ἔφερνε στὴ λατρευτὴ Θεσσαλονίκη.

Κ' ἔνοιωθαν τὴ γλυκάδα τοῦ σπητιοῦ πρώτη φορὰ τόσο δυνατὰ ἀπ' ὅτου κηρύχθηκεν ὁ πόλεμος. Κ' ἔνοιωθαν ἀκόμα καλὰ ὅτι ἡ εὐχὴ ὄλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴ νύκτα κείνη ἦσαν μαζὺ τοὺς καὶ ἐπαρέστανεν στὸν ὕπνον τοὺς . . . Καὶ ὁ βορῆας ἔξω ἐμαίνετο . . . Ἡ θύελλα ἐμῆκατο . . .

Ἐνῆμερωσε ἡ κοσμοϊστορικὴ 26ῆ Ὀκτωβρίου, τοῦ πολιούγου τῆς Θεσσαλονίκης Ἁγίου Δημητρίου ἡ ἡμέρα. Ἐορτὴ εορτῶν καὶ πανηγύριος πανηγύρεων ἐθνικῶν γὰρ τὸν Ἑλληνισμὸν ἢ σημερινὴ ἡμέρα. Ὅγδόντα χιλιάδες λεοντόκαρδοι Ἕλληνες πολεμισταὶ μετὸν θρυλικὸν Κωνσταντῖνον ἐπικεφαλῆς στήν Πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρωὶ τῆς 26ῆς Ὀκτωβρίου 1912, μ' ἓνα νοσηρὸν σταυροκόπημα προσήρχοντο στὸν ἄγιον . . .

— Μεγάλῃ ἢ χάρι Σου. Ἁγίε Δημήτριε. Ἀξίωσέ μας ἢ ἔπειτα ἀπὸ μάχη ἔνδοξη, ἢ ἀπὸ συνθηκολογίας νὰμποῦμε στή Πόλιν Σου, νὰ προσκυνήσομε στὸν τάφον Σου! . . .

Καὶ ἄλλα δέκα ἑκατομύρια Ἑλληνικῶν ψυχῶν δουλοῦν καὶ ἐλευθέρων προσήρχοντο καὶ αὐτὰ μετὰ τάνυξιν.

— Μεγαλομάστα μου . . . Βοήθη καὶ φύλαγε τὰ παληκάρια τοῦ Στάυροῦ πού πολεμᾶνε τὸν ἄπιστο ἐχθρό! Σύ! ὁ μέγας στρατηλάτης, βοήθησε τὸν τρανὸ τοῦ Γένους στρατηλάτη τὸν Κωνσταντῖνον μας νὰ μπῆ σήμερον στή Πόλιν Σου! . . .

Καὶ ἡ εὐχὴ αὐτὴς, ἢ βγαλμένης μετὰ ἀπὸ εἰλικρινεῖς Ἑλληνικάς ψυχὰς εἰσακούσθησαν, Ἡ ὡμορφὴ νύφη τοῦ Θεομαίκοῦ, ἢ Θεο-

σαλονίκης μας παρεδόθη ἀπὸ τὸν ἠττημένο Τούρκον στρατηγόν, στὸν νικητὴ καὶ τροπαιοῦχον ἀπῆγονον τὸν Βυζαντινὸν Αὐτοκράτορον Κωνσταντῖνον τὸν IB', τὸν Βασιλέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἁγίε Δημήτριε. Προσκυνήσῃς τὸ μέγαλον Σου ὄνομα! . . . Μεγάλῃ ἢ χάρι Σου . . .

Δὲν εἶχε σημαίνει ἀκόμα τὸ ἐγχετήριον καὶ ἡ ἀρχιδὴς τοῦ ἡλίου τοῦ φάνηκαν γὰρ μιὰ στιγμὴ δὲν πρόφθασαν νὰ στεγνώσουν τὴ δροσιὰ ποῦγε καθίσει στὰ φύλλα τῶν δένδρων τοῦ μικροῦ Τεκελῆ, καὶ ὅμως ἡ Ταξιαρχία ἦταν ἔτοιμη γὰρ πορεία.

— Ἐμπρὸς Μάρρορορορο! καὶ ἡ Ταξιαρχία προχωρεῖ. Ἀφήσαι τὸ Τεκελῆ καὶ ἀκολουθήσῃς ἐπὶ ἓνα τέταρτον τῆς ὄρας τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, στρίψαι ἀπότομα δεξιὰ καὶ ἔπειτα ἀπὸ μιᾶς ὄρας πορεία μέσα ἀπὸ ὄρησιμα χωράφια γεμιάτα λάσπης καὶ νερὰ φθάσαι σε κἀτι κἀτοὺς, ὅπου μέναιμε.

Ἐπὶ δύο ὄρες περιμέναμε διαταγὰς ἀπὸ τὸ Στρατηγεῖο. Ἡ δὺ ὄρες πού μέναιμε ἦσαν ἀρεκετὲς γὰρ τοὺς εὐζώνους νὰ τραγήσουν ἀλύπητα τὸν λαχανόκηπον πρὸς μεγάλῃν χαρὰν κάποιου Ἑλλῆνος χωρικοῦ ὃ ὀποιος κτυπώντας τὰ χέρια ἐφώναζε.

— Τούρκικο εἶν' ἀδέσφια. Ξερρίζωστέ τα . . . τίποτε νὰ μὴν ἀφήστε! . . .

Ἐως τὴν στιγμὴ αὐτὴ δὲν ξέυραμε τίποτα τὸ θετικὸν γὰρ τὰς διαπραγματεύσεις περὶ τῆς παραδόσεως τῆς πόλεως. Ὁ λοχαγὸς μᾶς εἶπεν ὅτι «μερικαὶ λεπτομέρειαι ὑπολείπονται», ὁ ὑπολοχαγὸς ἔτι: «ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ἀπόψε θὰ μποῦμε στήν πόλιν», ὁ ἀνθυπολοχαγὸς ὅτι: «ἀμφιβάλω πολὺ», ὁ ἐπιλοχίας ὅτι: «μόνον ἢ κ υ κ λ ω τ ι κ ῆ κ ῖ ν η σ ι ς θὰ μᾶς ἔδιδε τὴν Θεσσαλονίκην», ὁ λογίας διμοιρίτης ὅτι: «τὸ Μάνλιχερ τὸ εὐλογημένο ἔχει τὸν λόγον» ὁ δεκανεὺς Καρέτσος ἦτο βέβαιος ὅτι «ἀνυπερθέτους θὰ μποῦμε σήμερις, ἀλλὰ δὲ μοῦ λητέ πὼς θὰ μποῦμε ἓνα τσαροῦχ';» καὶ τέλος ὁ λογιώτατος ἀπεφάνθη ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφέρῃ γνώμην καὶ ἐνέφερε τὴν γνωστὴν παροιμίαν ὅτι «πᾶς μετὰ Χριστὸν προφῆ τῆς γ. . .!»

*

**

Σὲ μικρὴς-μικρὴς διμάδες οἱ ἄνδρες τῆς Ταξιαρχίας συζητοῦσαν μετὰ νευρικὴ ἀνυπομονησία γὰρ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ὅλοι ἐδρεθθησαν σύμφωνοι εἰς τὴν γνώμην ὅτι, ἢ καλύτερη διαπραγματεύσις ἦταν τὸ κανόνι, τὸ μάνλιχερ καὶ ἡ λόγχη! . . .

— Ὁ Τούρκος δὲν πέρνει ἀπὸ λόγια, ἀκούσθηκε νὰ λέγη ὃ

λογίας σιτιστής. Λοιπόν, ὅτι εἶνε νὰ γείνη, νὰ γείνη γρήγορα γιατί κοντεύομε νὰ σαπίσουμε μ' αὐτὸν τὸν διαβολεμένο καιρὸ.

Σὲ λίγο ἡ παράταξις μας σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ εἶχε τελειώσει. Ἐνα κοῦο διαπεραστικὸ κατέβαινε μ' ἕνα μαῦρο σὰν πίσσα σύννεφο ἀπ' τὸν Χορτιάτη, ποὺ σκέπασε τὸν οὐρανὸ. Σὲ λίγο ἀρχισε νὰ πέφτη βροχὴ, ἀραιὰ στὴν ἀρχὴ καὶ ἔπειτα ραγδαία.

Ἦταν ἀδύνατο νὰ προφυλαχθοῦμε. Ἄλλως τε δὲν εἶχαμε νὰ πάθουμαι καὶ τίποτε. Τὸ πολὺ-πολὺ μπορούσε νὰ βραχοῦν ἡ φλανέλλες μας, ἀφοῦ ἀπ' ἔξω εἴμαστε μούσκεμμα.

Στὰς δύο τὸ ἀπόγευμα ἡ βροχὴ ἐμετριάσθηκε καὶ μᾶς δίδεται ἡ διαταγὴ νὰ προχωρήσουμε. Νομίσαμε ὅτι παρεδόθηκε τέλος ἡ Θεσσαλονίκη καὶ μὲ χαρὰ ἀπερίγραπτη, χοροπηδῶντας καὶ ζητωκραυγάζοντες καὶ τραγουδῶντας τὸ εὐζωνικῆς φιλολογίας δίστιχο:

«Μὲ τὸν τρόπο, μὲ τὴ νίκη
πήραμε τὴ Σαλονίκη...»

σὰν τρελλοὶ συνταχθήκαμε στὲς διμοιρίες μας, τόσο πολὺ κανονικὰ καὶ μὲ τέτοια τάξι, ποὺ θαυμάσαμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν ἑαυτὸν μας.

— Παῦλο! βρε δὲν ἀκοῦς, !... Ἐ! ἀπόψε τ' ἔχει νὰ γείνη... εἶπε στὸν δεκανέα Καρέτσο ὁ λογίας Ο... Ἐνα βαρέλι μπύρα κερῶν γιὰ τὴ γιορτὴ μου...

— Βρε ἀλήθεια, σ' ἔτη πολλά. Εἶδες ποὺ ξεχάσαμε νὰ σ' εὐχηθοῦμ' ἀπ' τὸ προῦ, ἀπήντησεν ὁ Καρέτσος. Καὶ μετὰ μικρὰν σκέψιν... Εἶν' κερὸς γιὰ εὐχὴς τώρα...

— Πρέπει νὰ εἶσαι εὐτυχῆς, λογία, εἶπεν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ λόγου, ποὺ ἐώρτασε σήμερα ἐδῶ τ' ὄνομά μου. Δὲν πιστεύω νὰ κάνης ἄλλη φορὰ πρὸ ἐνδοξῆς γιορτῆς!...

Ὁ λεβέντης ἐκεῖνος λογίας δὲν ἐώρτασε περὶ ἀπὸ τότε. Κάτι μυστηριώδη Ἑλληνικὰ πουλιὰ κελαδοῦν στὴ γιορτὴ του πάνω ἀπ' τὸ μνημεῖον τοῦ Πέτσοβο τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Μεγάλης Πατρίδος.

Ἐκεῖ ποὺ βαδίζαμε, μᾶς εἰδοποιοῦνε ὅτι, τάγμα τουρκικοῦ στρατοῦ ἐστασίασε καὶ ἐρχόντανε κατὰ πάνω μας. Χωρὶς νὰ καταλάβωμε καὶ μεῖς καλὰ, καλὰ εἶχαμε στὸ λεπτὸ ἀναπτυνθεῖ εἰς παράταξιν μάχης. Ἡ πληροφορία ἐκεῖνη δὲν ἦταν ἀληθινὴ καὶ διαταχθήκαμε νὰ συνταχθοῦμε.

— Λοιπὸν παιδιὰ σὰς φέρνω τὴν εὐτυχισμένην εἶδησιν ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη παρεδόθηκε στὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ, εἶπε μὲ τρεμουλιασμένη ἀπ' τὴ συγκίνησι φωνὴ ὁ λοχαγὸς μας. Ἐνα τρανταχτὸ

ξήτω ἀπὸ ὄλους μας ἐσφράγισε τ' ἀληθινὰ εὐτυχισμένα καὶ ἱστορικὰ λόγια τοῦ Λοχαγοῦ.

— Ἐγὼ νὰ σὰς διαβιβάσω καὶ τὴν διαταγὴν ὅτι πρέπει νὰ βαδίσουμε καὶ νὰ καταλάβουμε τὰ πέριξ τῆς πόλεως μέρη, νὰ καταναλισθοῦμε ἐκεῖ καὶ αὐριον ἐν παρατάξει, θὰ μποῦμε στὴν πόλι πρώτοι...

Ἄλλο ἕνα ζήτημα βροντερὸ ἐκάλυψε τὰ λόγια τοῦ λοχαγοῦ μας καὶ ἐπροχωρήσαμε γιὰ τὴν... Θεσσαλονίκη. Ἐπειτα ἀπὸ δύο ὥρῶν κοπιαστικὴ πορεία φθάσαμε ἔξω στοὺς κήπους κατὰ τὸ Μπεχτινὰρ καὶ ἀκριβῶς κοντὰ στὸ Ζυθοποιεῖον «Ὀλυμπός». Ἐκεῖ καταναλισθῆκαμε. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κλείση μάτι κανεῖς. Ἡ συγκίνησις δὲν ἀφινε κανένα νὰ κοιμηθῆ καὶ ὅλοι νευριασμένοι περιμέναμε νὰ ξημερώσῃ γιὰ νὰ ριχθοῦμε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Θεσσαλονίκης ποὺ μὲ λαχτάρα μᾶς περιμένε. Κατὰ τὰς δέκα τὴ νύχτα πῆγα στὸ ἀντίσκηνο τοῦ λοχαγοῦ μας. Καθισμένος ὁ γενναῖος ἀξιοματικὸς σ' ἕνα κιβώτιον ἀπὸ φυσίγγια, ὑπὸ τὸ φῶς ἐνὸς σπαρματσέτου, ἔγραφε τὰς τελευταίας λέξεις στὸ ἡμερολόγιό του, Τίς σημείωνε χωρὶς σχόλια...

«... Καταναλισθῆκαμε στοὺς κήπους τῆς Θεσσαλονίκης μισὴ ὥρα ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὅλοι εἴμεθα τρελλοὶ ἔξ' εὐτυχίας καὶ ἐνδοξασμοῦ. Κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ κοιμηθῆ καίτοι εἴμεθα ὅλοι βρεγμένοι, κουρασμένοι καὶ ἄπνοι. Τὰ εὐζωνάκια μας ἐπεδόθησαν εἰς ἀγορίαν λαχανοφαγίαν...»

* *

Καταλασπωμένους, βρεγμένους, ἄπνους μᾶς ἤρε ἡ ἱστορικὴ καὶ ἐνδοξὴ αὐγὴ τῆς 27 Ὀκτωβρίου. Νύχτα ἀκόμα, χιλιάδες Θεσσαλονικῶται ἐρχόντουσαν στὸν καταυλισμὸ μας.

Χριστὸς Ἀνέστη! Καλῶς ὠρίσατε. Ζήτη ἡ Ἐλευθερία καὶ ὁ Στρατὸς. Ζήτη ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος. Ζήτη ἡ Ἑλλάς.

— Καὶ στὴν Πόλι, ἀδελφια!... Ζήτη ὁ Στρατὸς!...

Οἱ εὐζωνοὶ εἶχον ξετρελλαθεῖ. Οἱ μέχρι χθὲς δοῦλοι ἀδελφοὶ μας δὲν ἤξευραν οὔτε τί ἔλεγαν οὔτε τί ἔκαναν. Ἐνας γέρος ἐβδομηντάρης μ' ἀγκάλιασε ἔξαφνα καὶ χωρὶς νὰ προφθάσω νὰ τὸν ἰδῶ ποῖος εἶνε δύο χεῖλια γεμάτα γεροντικὸ σάλιο κόλλησαν στὰ μάγουλά μου.

— Παιδί μου ! σᾶς περιμέναμε τόσα χρόνια... Ἄς πεθάνω τώρα εὐχαριστημένος.

*
**

Στὰς δύο τὸ ἀπόγευμα ἡ ἡρωϊκὴ ταξιαρχία ἐκίνησε γιὰ τὴν πόλι τῶν ὀνείρων μας. Περνούσαμε ἀπὸ κἀτι μικρὰ σπιτάκια κοντὰ στοὺς σταθμούς, ποὺ γυναikoῦλες καὶ παιδάκια ἀπ' τὰ κατώφλια ἐκύτταζαν τὴν παρελεύνουσαν ταξιαρχίαν με μᾶτια λάμποντα ἀπὸ ἐνθουσιασμό, τὴν εὐχαρίστησι τῆς νίκης, καὶ ἀπὸ τὸ ἐσώτερον φῶς τῆς ἀνατολῆς τῆς περιποθῆτου ἐλευθερίας. Ὁ λαὸς τῆς Θεσσαλονίκης ἀπεθέωσε τὴν Ταξιαρχίαν.

Αἱ τάξεις μας ἀραιῶναν, ἀνεκατεύθησαν μαζὺ μας ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδάκια, ἄλλοι ἐζητωκραύγαζαν, ἄλλοι φιλοῦσαν τὰ φλογισμένα μας τουφέκια, τοὺς μανδύας, τῆς κουβέρτες, τοὺς γυλιούς.

*
**

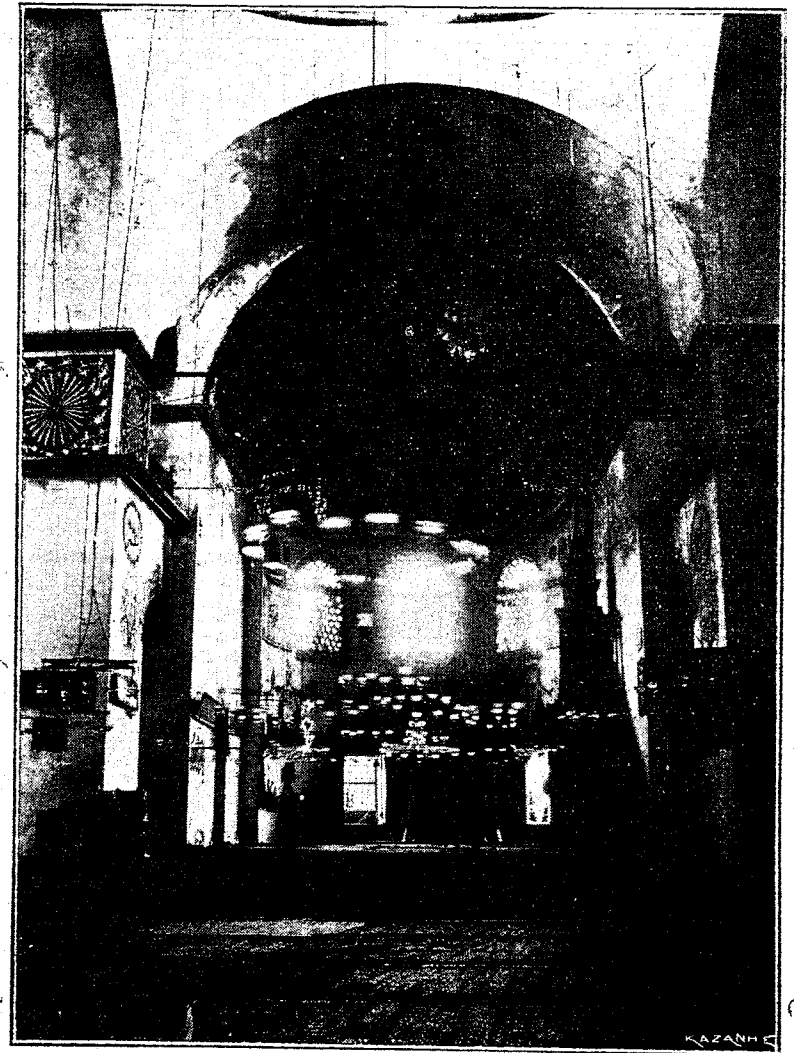
Τρεῖς ὀλόκληρες ὥρες ἀπὸ τὸν καταυλισμὸ στὸ Διοικητήριον καὶ ἀπ' ἐκεῖ στοὺς στρατώνας τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως βαδίσαμε ἀποθεωτικῶς. Ἦταν ἀδύνατο νὰ βαδίσουμε ἐλεύθερα. Ἀπὸ τὰ μπαλκόνια ἢ Ἑλληνίδες με δάκρυα καὶ ζητωκραυγὰς μᾶς ἔρραναν με ἄνθη, με κουφέττα καὶ οἱ ἄνδρες μαζεμένοι στὰ πεζοδρομία ἔσχιζαν τὰ φέσια τοὺς καὶ ἐζητωκραύγαζαν μ' ἀληθινὴ λαχτῶρα καὶ ἐνθουσιασμό.

Ἄλλὰ φθάνει πειά

Οἱ Θεσσαλονικεῖς ξεύρουν καλύτερα ἀπὸ μένα πῶς ὑποδέχτηκαν τὸν στρατὸν μας ποὺ τοὺς χάρισε τὴ λευθεριά, ποὺ χαίρονται τόρα δύο σωστὰ χρόνια ! . . .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΛΛΩΣΗΣ

Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Πληροφοριῶν

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ
Ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας

Γ Ε Ν Ι Τ Σ Α

Ἡ ἐν τῷ τελευταίῳ Ἑλληνοτουρκικῷ πολέμῳ ἐξασφαλίσασα εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Θεσσαλονικὴν αἱματηρὰ μάχη τῶν Γενιτσῶν, καὶ τὸν τόπον τοῦτον κατατάξασα εἰς τοὺς λαμπροτάτους τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἱστορίας, ἔδωκεν ἐσχάτως ἀφορμὴν πρὸς ζήτησιν τοῦ ἐτύμου τῆς τοπωνυμίας, ἔχομεν δὲ μέχρι τοῦδε δύο ἐτυμολογίας. μίαν μὲν τοῦ κ. Γ. Μιστριώτου συνδέουσαν τὸ ὄνομα «Γιανητσά» πρὸς τὴν τουρκικὴν λ. γ ι ο υ ν ἄ ν = Ἑλλήν, Γιουνανητσά-Γιανητσά (Ἀρχαιολ. Ἐφημερίς 1913, 20 καὶ 238), δευτέραν δὲ τὴν τοῦ κ. Γ. Χατζηδάκη παράγουσαν τοῦτο ἐκ τοῦ κυρίου ὀνόματος Γ ἄ ν ν η ς καὶ δὴ καὶ ἐκ τῆς παραλλαγῆς αὐτοῦ Γ ι α ν ν ι τ σ ἔ α ς - Γ ι α ν ν ι τ σ ὀ ς (Ἐπετηρίς Πανεπιστημίου 1913-4, 71). Σημειῶ δὲ ὅτι ἤδη ὁ Leake (Travels in Northern Greece III 266) γράφει «Iánnitza or Ghiánnitza more commonly known to the inhabitants, being chiefly Turks, by the corrupted Turkish form of Yenidjé», ἤτοι «Ἰάννιτσα ἢ Γιάννιτσα κοινότερον γνωστὸν εἰς τοὺς ἐπιχωρίους, τὸ πλεῖστον Ὀθωμανούς, ἐν τῷ παρεφθαρμένῳ τουρκικῷ τύπῳ Γενιτζέ».

Ὁ τόπος λέγεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπιχωρίων οὐχὶ μόνον Γιαννιτσά, ἀλλὰ καὶ Γενιτσά (1) ὑπὸ δὲ τῶν Τούρ-

Σημ. Ἀγαμινθήσω ἐτι ἐν τῷ δημῳδῷ λόγῳ τῆς λ. γιανίτσαρους (Γενιτσαρι νέον στρατεύμα) μόνος σχεδὸν ὁ τύπος Γιαννίτσαρος εἶναι γνωστός.

κων μόνον Γενιτζέ και δὴ και Γενιτζέ Βαρδάρο πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ ὁμωνύμου ἐν Ξάνθῃ καπνοφόρου τόπου Γενιτζέ, τοῦ Καρασοῦ Γενιτζέ, ὅπως παρετήρησεν ἤδη ὁ Leake αὐτ. 267 (καὶ ὁ Χατζηδάκης αὐτόθι). Ὑπάρχει δὲ και ἄλλο Γενιτζέ Κισί ἐν Μ. Ἀσίᾳ μεταξὺ τοῦ Μιγαλίτς και τῆς Πανόρου βορροειανατολικῶς τῆς Μανυάδος λίμνης (Bulletin de Correspondance Hellenique 1913, 354, Journal of Hellenic Studies 1912, 66) Ἐν λ. Γενιτζέ εἶναι σαφῆ τὰ δύο συνθετικὰ μέρη γενι—νέος και ἦ και ἐν ἄλλοις τοπωνυμικοῖς ἀπαντῶσα κατάληξις τζέ, ἣς ἡ σημασία δὲν εἶναι σαφῆς. Ἐπειδὴ ὁμως φέρεται ἡ ἔνστασις ὅτι οἱ Τούρκοι παρέλαβον τὴν τοπωνυμίαν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς Γιαννιτῶν και μετέτρεψαν εἰς Γενιτζέ κατὰ τοὺς φωνητικὸς νόμους τῆς γλώσσης αὐτῶν, εἶνε ἀνάγκη νὰ δειχθῇ και ἄλλως ὅτι ἡ τοπωνυμία ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐν τῇ Τουρκικῇ γλώσσῃ. Νομίζω λοιπὸν ὅτι τοῦτο καθίσταται ἀναμφέριστον ἀν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι, οὐχὶ μακρὰν τῆς κοινοπόλεως Γενιτῶν, ὦραν περίου ἀπέχουσα, καίται ἡ Μητρόπολις αὐτῶν, ἣτις φέρει διδακτικὸν διὰ τὴν προκειμένην συζήτησιν ὄνομα Ἐσκιτζέ (ἔσκι=ἀρχαῖος, παλαιός) ἦτοι Παλαιόπολις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Νεάπολιν τὸ Γενιτζέ.

Ὅτι δὲ και ἡ κατάληξις εἶναι Τουρκικὴ και συνήθης ἐν Τουρκικοῖς τοπωνυμικοῖς, φαίνεται και ἐξ ἄλλων. Ἄ ἔχω πρόχειρα, παραδειγμάτων, τοῦ Σερφιτζέ τῆς Τουρκικῆς ὀνομασίας τῶν Σερβίων και τοῦ Γκιουμμεντζέ Γουμέντζης. Ὅτι δὲ τὸ Ἐσκιτζέ συνδέεται πρὸς τὸ Γενιτζέ φαίνεται σαφῶς και ἐκ τῶν σλαβικῶν ὀνομάτων τῶν αὐτῶν τόπων, διότι τὸ μὲν Γενιτζέ καλεῖται Παζάρο, τὸ δὲ Ἐσκιτζέ Βέτι-Παζάρο ἦτοι Παλαιὸν Π. (Struck Makedonische Niederlande 68) Σημειῶ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ θρακικὴ Ξάνθη καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἐσκιτζέ ἐν ἀντιθέσει πάντως πρὸς τὸ πλησίον ἐκεῖ Καρασοῦ Γενιτζέ. Εἶναι δὲ ἄξιον πλείστης προσοχῆς και ὁ ἤδη κα-

τὰ τὸν 15ον αἰῶνα περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης (1430) γράφας Θεσσαλονικεὺς Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης τοῦ τύπου Γενιτζέ ποιεῖται χρῆσιν.

Παραθέτω ὄλον τὸ χωρίον, ὅπερ ἔχει ὡς ἐξῆς: «τὰς δὲ γε λοιπὰς ἀπάσας οἰκίας και τοὺς νεῶς σχεδὸν πάντας διωρίσατο τοῖς τ' ἀπ' ἄλλων τόπων ἐθελήσασιν ἴσως τὴν πόλιν (δηλ. τὴν Θεσσαλονίκην) ἀνθ' ἣς οἰκοῦσιν ἐλέσθαι, παρσχεθῆναι και τοῖς ἀπὸ Γενιτζῶν ἀπαναστᾶσι Τούρκοις τόπος δ' οὗτός ἐστι πεδιάς ὄλος ἡμέρας ὄδον ἀπὸ τοῦ κατὰ δύσιν μέρους ἀπέχων τῆς πόλεως, εἴτε τῇ τούτου ἐπιτηδειότητι, εἴτε σπουδῇ τοῦ τούτου ἀρχῆθεν ἐκλεξαμένου πρὸς οἰκησιν πολλοὺς ἐσχηκῶς οἰκήτορας Τούρκους ὃν δὴ τόπον, οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπιθέαν και ζώων ἀγρίων θήραν ὁ Μουράτης ἐκεῖσε καθ' ὃν καιρὸν ἐνεδήμει τῇ πόλει, γενόμενος, σχεδὸν τῶν ἐνοικοίντων καθίστησιν ἔρημον ἀπανίστασθαι τούτους τὸ τάχος κελεύσας και μετοικεῖν εἰς Θεσσαλονίκην» (ἐκδ. Βόννης σελ. 524.)

Ἐκ τούτου δὲ τοῦ σπουδαίου χωρίου πρὸς ἄλλοις, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐν Γενιτσοῖς Τουρκικὴ ἐγκατάστασις εἶνε παλαιότερα τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β', ὅτι δὲ πολλοὶ ἦσαν οἱ κάτοικοι εἴτε διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ τόπου εἴτε «σπουδῇ τοῦ τούτου ἀρχῆθεν ἐκλεξαμένου πρὸς οἰκησιν», ὅστις δὲν ὀνομάζεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀναγνώστου, ἀλλὰ εἶνε σαφές ὅτι ἦτο Τούρκος, πάντως δὲ ἐπιφανέστατός τις. Ὄντως δὲ εἶνε ἡμῖν γνωστὸν ὅτι ἐπὶ Μουράτ τοῦ Α' ὁ ἐπισημότατος αὐτοῦ στρατηγὸς Ἐβρενός, ἐκυρίευσε περὶ τὸ 1361 τὰ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Θράκῃ Κουμουλτζινα (νῦν Γκιουμουλτζιναν πρὸς δυσμὰς τοῦ Δορίσκου) και τὸ Βαρδάρι πρὸς ἀνατολὰς τῆς Βερροίας (Παππαρηγόπουλος Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους Ε'. 268)· ἀσφαλῶς δὲ εἰς τοὺς χρόνους ἐκεῖνους

πρέπει να αναγθῆ και ἡ κτίσις τῶν Γενιτσῶν και δὴ και ὑπὸ τοῦ Χατζῆ-Γαζῆ Ἀχμέτ Ἐβρενός, ὅστις εἶνε τεταμμένος αὐτόθι ἐν μνημείῳ σφόδρα διὰ τοῦτο τιμωμένῳ ὑπὸ τε τῶν Γενιτσαίων (Struck αὐτ.) και ὑπὸ τῶν ἄλλων Ὀθωμονῶν καθόλου θεωρούντων τὰ Γενιτσὰ ὡς ἱερὰν πόλιν. Τότε δὲ θὰ μετακίσθησαν ἐκ τοῦ Ἐσκιζέ οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἰς τὴν Νέαν πόλιν.

ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ

᾽Ω μάτια πλάνα δλόγλυκα
ματάκια ὠνειρεμένα
ποῦ λὲς και καθρεφτίζετε
τὰ βάθη ἐνὸς γυαλοῦ,

Ποιὰ μάγισσα ἠλιογέννητη
σὰς ἔχει μαγεμένα
Ποιὰ χώρα καθρεφτίζετε,
ποιὸ τόπο τ' οὐρανοῦ;

Ἄχ! ποιὰ νεράϊδα ποῦ ἔρημη
στὸν κόσμον εἶχε ζήσει
τὸν κρυσταλλένιο πύργο της
τὸν ἄφησε κι' αὐτὴ

Τ' δλόχρυσο παλάτι της
ἦλθε κρυφὰ νὰ χτίση
στὸ πέλαγος τ' ἀπέραντο,
στὰ βάθη σας ἐκεῖ;

Ν. ΓΟΥΖΑΡΗΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΒΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

- Ἀβραμπέης (ὀ) θηλ. Ἀβραμπεγίνα (1825) ἐκ τοῦ Ἀβραάμ (ἴσως ἐνταῦθα σημαίνοντος μεγαλύτερος) και Μπέης, εὐρηται δὲ και θηλ. Μπεγίνα.
- Ἀγάθη (ἦ) και Ἀγαθὴ (1825) ἐκ τοῦ ἀγαθός.
- Ἀγαπητός (ὀ) (1848) ἐκ τοῦ ἐπιθέτου παραγόμενον.
- Ἀγγέλου (ἦ) και Ἀγγελίνα (1841) ἐκ τοῦ Ἀγγελική
- Ἀγνή (ἦ) (1837) ἐκ τοῦ ἐπιθέτου.
- Ἀγουρος (ὀ) θηλ. Ἀγόρου και ὑποκ. Ἀγουρίτσα (1833) ἐκ τοῦ ἄωρος, σημαίνει νέος.
- Ἀδριανὴ (ἦ) και Ἀδριανούλα (1825) θηλ. τοῦ Ἀδριανός.
- Ἀκουστή (ἦ) (1825) ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἀκουστός=ἐξακουσμένος,
- Ἀκριβου (ἦ) (1836) ἐκ τοῦ ἀκριβός=ποθητός, κανακάρης.
- Ἀλάτιος (ὀ) (1825)
- Ἀλακκὰς (ὀ) (1835)
- Ἀλεξία (ἦ) θηλ. τοῦ Ἀλέξιος (1848).
- Ἀνατολή (ἦ) (1825) σημαίνει λαμπερὴ και καθάρια σὰν τὴν ἀνατολή.
- Ἀνδρεανούλα (ἦ) (1848) κατὰ τὸ Ἀδριανούλα ἐκ τοῦ Ἀνδρέας,
- Ἀνδρονίκου (ἦ) (1845). Σημειῶ τὴν λέξιν μόνον διὰ τὴν κατάληξιν.
- Ἀνθία (ἦ) και Ἀνθὴ (1836) ἐκ τοῦ ἀνθός.
- Ἀνοιξιά (ἦ) (1847) ἐκ τοῦ ἀνοιξίς.
- Ἀπολλωνία (ἦ) (1825) θηλ. τοῦ Ἀπολλώνιος.
- Ἀπραξία (ἦ) (1842) κατὰ τὸ Εὐπραξία.

ΣΜ. Ὅσα φέρουσιν ἡμερομηνίαν εὗρον ἐγὼ εἰς τὸν κῶδικα τοῦ Ἱερατικοῦ Συντάγματος, ὡς «Φάρον Θεσσαλονίκης» Φεβρ.-Μάρτ. 1910 μελέτην μου περὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου κῶδικος.

Ἀργυρά (ἡ) καὶ Ἀργύρου καὶ Ἀργυρή (1825) ἐκ τοῦ ἀργυρός
 τὸ μὲν, ἐκ τοῦ Ἀργύρης τὰ δέ.
 Ἀρχόντου (ἡ) (1848) θηλ. τοῦ ἀρχοντας.
 Ἀσάνου (ἡ) (1833) θηλ. τοῦ Ἀσάν (ης), ἐπῆρξε καὶ ἡγε-
 μὼν τῆς Βουλγαρίας.
 Ἀσημίνα (ἡ) 1836 θηλ. τοῦ ἀσημένιος.
 Αὐγένου (ἡ) 1825 ἐκ τοῦ Εὐγένου, Εὐγενία.
 Ἀφέντου (ἡ) Ἀφέντρα καὶ Ἀφεντίτσα 1837 θηλ. τοῦ ἀφέν-
 τῆς, = κύριος.
 Βαγγέλου (ἡ) 1825 Εὐαγγελία ἐκ τοῦ Βαγγέλης.
 Βαμπάκου (ἡ) 1825 σημ. λευκὴ καὶ ἀφράτη ὡς ὁ βάμβαξ.
 Βαρσάμη (ἡ) καὶ Βαρσαμή 1825 θηλ. τοῦ Βαλαμάους.
 Βασιλίνα (ἡ) 1825 θηλ. τοῦ βασιληᾶς, ἢ Βασίλειος.
 Βασίλω (ἡ) ἐκ τοῦ Βασίλης.
 Βάσκος (ὁ) ξενικὸν, παράβαλλε Βάσκος δὲ Γάμα.
 Βελίκου (ἡ) καὶ ἀρσενικὸν Βέλιος (1839) σλβ. σημαίνει
 Πασγάλης—ίνα.
 Βεννέτου (ἡ) (1825) ἀντι Βεννετιά εὐρισκονται ἀμφότερα.
 Βέργος (ὁ) (1825) θηλυκὸν Βεργία καὶ Βεργίνα σημαίνει
 λιγρός.
 Βούτζιος (ὁ) (1825) σλβ.
 Γαρουφαλιὰ (ἡ) (1836) καὶ ἀρσενικὸν Γαρούφαλος.
 Γέλα (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ ὀνόματος Γελῶ (ἡ)
 Γερακίνα (ἡ) (1842).
 Γερόλιμος (ὁ) (1825)
 Γεωργή (ἡ) Γεωργίνα καὶ Γεωργίτσα (1842) θηλ. τοῦ Γε-
 ὄργιος. Ἴσως τὸ Γεωργή ἐκ τοῦ ὀνόματος γεωργός ὅπερ φαίνεται
 μοι πιθανότερον.
 Γιάννου (ὁ) καὶ θηλυκὰ Γιαννοῦ, Γιάννου καὶ Γιαννοῦλα,
 (1825) ἐκ τοῦ Γιάννης.
 Γιάβαννα (ἡ) (1848) ἐκ τοῦ Γιοβάννης=Γιάννης.
 Γέσης (ὁ) καὶ θηλυκὰ Γέσσα καὶ Γέσου (1825). Παραδόξως
 εὐρισκονται καὶ ὡς ὀνόματα ἀνθρώπων, ἐνῶ δι' αὐτῶν καλοῦσιν
 ἰδίως τοὺς ἡμίονους καὶ τὰ χαϊδευμένα πρόβατα.
 Γκιβεζίνα (ἡ) ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως γκεβεζές, χαριεντισμός.
 Γκόνης (ὁ) (1848) ἐκ τοῦ βλγ. Γκόνος=Γεώργιος.
 Γκρότζης (ὁ) (1825) σλβ.
 Γλυκεία (ἡ) (1848) θηλ. τοῦ γλυκός.
 Γλύκα (ἡ) καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ Γλυκερία.

Γούτας (ὁ) (1837) Γεώργιος εὐρισκεται καὶ ὡς ἐπώνυμον.
 Γραμματικὴ (ἡ) καὶ Γραμμάτου (1840) θηλ. τοῦ γραμμα-
 τικός.
 Γραμμὲν (ἡ) (1840) θηλ. τοῦ γραμμένος σημ. καλλίγραμμος.
 Δ

Δάφνη (ἡ) (1843).
 Δέσποινα (ἡ) Δεσποινῶ καὶ Δέσπου (1837)
 Δόμνα (ἡ) καὶ Δομνίκα (1842).
 Δόστου (ἡ) (1837) ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ντόστ=φίλος.
 Δούκαινα (ἡ) (1825).
 Δώρον (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ δῶρον (δῶρος ἐν τῇ φράσει: τὸν
 ἔκαν δῶρος).

E

Ἐλαία (ἡ) (1848) ἴδε M. Μασλίνου

Z

Ζαρίφης (ὁ) ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζαρίφ σημ. λεπτοκαμωμένος
 Ζαφείρου (ἡ) (1825) θηλ. τοῦ Ζαφείρης.
 Ζαχάρου (ἡ) (1833) ἐκ τοῦ ζάχαρη.
 Ζούγρου (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ ζηγρέω.
 Ζυγούρης (ὁ) ἐκ τοῦ ζ (υ)γούρ, ἴδε τὴν λέξιν εἰς τὸ γλυσά-
 ριον τῆς βραβευθείσης Λαογραφίας μου.
 Ζωγράφου (ἡ) (1836) θηλ. τοῦ Ζωγράφος.
 Ζωή (ἡ) καὶ Ζωίτσα (1837).

H

Ἡλιάνα (ἡ) (1825) θηλ. τοῦ ἥλιος.
 Ἡλτζιος (ὁ) (1837) ὑποκοριστικὸν τοῦ σλβ. Ἡλιος=
 Ἡλίας.

Θ

Θαλάσσου (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ θαλάσσου (τὸ) σημ. τὴν θά-
 λασσαν.
 Θέκλα (ἡ) (1836).
 Θεμελής (ὁ) καὶ θηλ. Θεμελή (1825).
 Θόδου (ἡ) Δόδου καὶ Τώντου (1825) ἀντι Θεοδώρα.
 Θωμάκου (ἡ) (1825) ἀντι Θωμαῆ θηλ. τοῦ Θωμάς.

I

Ἴουστίνα (ἡ) (1825).

K

Καλλή (ἡ) Κάλλου, Καλλούδα καὶ Καλλίτσα (1838) ἐκ τοῦ.

κάλλος, εάν δὲ ἐκ τοῦ καλὸς τότε με ἐν λ., ἀλλ' εὔρον αὐτὰ καὶ με
δύο λλ.

Καλλινίχη (ἡ) (1846).

Καλλίνου (ἡ) (1825).

Καλλιόπιος (ὁ) (1825).

Καλομοῖρα (ἡ) (1822).

Καλουθῆ (ἡ) 1825.

Καμινίτσα (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ σλαβ. κάμεν=πέτρα—σζλή-
ρόζαρδη.

Καμπανῆ (ἡ) (1825).

Κάνδια (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ Candia.

Κερασίνα (ἡ) (1840) ἐκ τοῦ κεράσι, ἡ ἔχουσα χρῶμα σάν
κεράσι.

Κίτου καὶ Κίτω (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ Κίτιον.

Κλεινιά (ἡ) (1837) ἐκ τοῦ Κλεινός.

Κοκώνα (ἡ) καὶ Κοκωνίτσα (1837) ἐκ τοῦ κόκω (οι) δι' οὗ
προσφρανοῦμεν τιμητικῶς τὰς μεγαλυτέρας ἀδελφάς.

Κόμνα (ἡ) καὶ Κομνιῆ (1825)

Κονδύλου (ἡ) 18(25) κονδυλένια.

Κοζινῆ (ἡ) καὶ Κουζινῆ (1825) Ὁ Μ. Ἰωάννου ἐν τῇ Θεο-
μαΐδι τὸ παράγει ἐκ τοῦ Κοῦζος, τουρκ. κουζου=ἀρνίον.

Κουζκούλου (ἡ) (1825) ἐκ τοῦ κουζκουῦλι, δηλαδή κουκ-
κουλταίνα.

Κουρτέσα (ἡ) (1836).

Κυβεζίνα (ἡ) (1825) ἴδε Γκιουβεζίνα.

Κύμος (ὁ) (1825) ἴσως Χύμος.

Κυπαρίσσης (ὁ) (1838).

Κυράτσα (ἡ) καὶ Κυράτσου (1843).

Κυριακῆ (ἡ) καὶ Κυριακὸς καὶ Κυριάκος (1825).

Κυριαφίνα (ἡ) (1825).

Κυρίτζης (ὁ) (1825) ἐκ τοῦ κύριος.

Κώστου (ἡ) [1825] ἐκ τοῦ Κώστας οἶονεὶ Κωνσταντία.

Λ

Λαῖτζα [ἡ] [1825] ἐκ τοῦ Λαυτζα.

Λαιμονιά [ἡ] [1822].

Λάσκος [ὁ] [1825] ἐκ τοῦ Ἥλιος.

Λόλιους [ἡ] ἢ Λιόλιας=Γεώργιος ἐν Λιτοχώρῳ τοῦ Ὀλύμπου

Λιόλιους [οὔ] = Θεόδωρος ἐν Καταφυγίῳ τῆς Πιεραίας.

Λιθάρου [ἡ] [1848] ἴδε Καμινίτσα.

Λουκρίνα [ἡ] [1848] ἐκ τοῦ lucrus=ἐργάτης.

Λουλούδου [ἡ] [1840] τὸ μεταχειρίζονται καὶ ὡς ἐπίθετον
με τὴν σημασίαν Ξανοιχτή.

Λυγίζου [ἡ] [1848] ἐκείνη ποῦ λυγίει τὴν μέσην τῆς.

Μ

Μακαρία [ἡ] [1842] ἐκ τοῦ μακάριος.

Μακτὸς [ὁ] καὶ Μακτὸς [1825] ἐκ τοῦ μάζου = κινότσα.

Μαλαίνης [ὁ] [1825]

Μάλου [ἡ] καὶ Μαλίνα [1825] σλβ. ἐκ τοῦ μάλου μικρόν.

Ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ μαλλίων τότε με δύο λλ. Ἐκ τούτων δὲ τὸ Μα-
λούσιος=μικροῦτσιος.

Μαργιόλου [ἡ] [1825]

Μαργιορῆ [ἡ] καὶ Μαργιορίτσα [1845-1825] ὑποκοριστι-
κὸν τοῦ Μαρία.

Μασλίνοῦ [ἡ] [1825] σλβ. ἐκ τοῦ μάσλιγα=ἐλαιά.

Μελαχρῆ [ἡ] [1841] ἐκ τοῦ Μελαχρὸς

Μελίσσου [ἡ] [1825] ἐκ τοῦ μέλισσα.

Μελσιανῆ [ἡ] καὶ Μελσικῆ [1825].

Μερτζιάνης [ὁ] καὶ θηλ. Μερτζιανῆ [1825] ἐκ τοῦ μελι-
τζιανὸς.

Μηλιά [ἡ] [1825] ὑποθέτω ὅμως ἐκ τοῦ Αἰμυλία διότι ἔχομεν
καὶ Μυλιά.

Μηρσίνα [ἡ] [1842].

Μόρφου [ἡ] καὶ Μορφούλου [1822] ἐκ τοῦ Εὐμορφία.

Μούζιος [ὁ] [1825] καὶ Μούζης.

Μπαλάσου [ἡ] καὶ Μπαλασῆ [1825] σλβ.

Μπάτζιος [ὁ] 1825] μαλακὸς σάν τὸν μπάτζιο τὸ τυρὶ.

Μπόγιους [ὁ] [1825] σλβ. ἐκ τοῦ boge=Θεὸς.

Μπουζία [ἡ] Μπουζιούδα καὶ Μπουζιανάνα [1825] σλβ. ἐκ τοῦ
bogea—σύζυγος.

Μπουχῶρου [ἡ] [1837] ἐκ τοῦ ἐβραϊκοῦ Μπουχῶρ=πρῶ-
τος ὡς ὀνομάζουσιν αὐτοὶ τοὺς πρωτοτόκους.

Μυγδαλιὰ [ἡ] Μαγδάλου καὶ Μύγδου [1825].

Μύρου [ἡ] [1825] ἐκ τοῦ μύρον.

Ν

Νέγας (ὁ) -1837- πιθανὸν λατινικόν.

Νέτσος (ὁ) -1825-

Νιγὸ (ἡ) καὶ Λενγὸ καὶ Ληγὸ -1825- ἐν τοῦ Ἑλένη.

Ντόμπρους (ὁ) -1825- σλβ. ἐκ τοῦ dobro=καλὸς, ἀγαθός.

Ντόζης (ὁ) -1825- σλβ. ἴσως δὲ ἐκ τοῦ τόζιαμ=μοιρολιάω
δηλαδή κληριάρας,

Ο

Ὄμβρίτσα (ἡ) -1825- ἐκ τοῦ λατ. ombrus.

Π

Παγώνα (ἡ) -1837- θηλ. τοῦ παγῶνι.
 Πάλκου (ἡ) -1848- ἐκ τοῦ πλιάκου κατ' ἀναγραμματισμόν.
 Πανάγιου (ἡ) -1825- θηλ. τοῦ Παναγῆς.
 Πανώρια (ἡ) -1825-.
 Παπούλης (δ) καὶ θηλ. Παπούλου -1825- ἐκ τοῦ παπούς.
 Πατζίκας (δ) -1825- βλγ.
 Πάσχου (ἡ) Πασχάλου καὶ Πασχαλίνα -1848- θηλ. τοῦ Πασχάλου καὶ ἀρσ. Πάσχα.
 Πέγλιος (δ) καὶ θηλ. Πέγιου -1825- σλβ.
 Πελαγία (ἡ) -1837-.
 Περιστερά (ἡ) -1836- ὑπάρχει καὶ χωρίον Περιστερά παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην.
 Περουτζῆς (δ) -1825.
 Πέτκου (δ) καὶ θηλ. Πητκάνα -1825 σλβ. Παρασκευὰς-ἡ
 Πλάκου (δ) -1833- ἴσως ἐκ τοῦ πλακῶνω.
 Πλούμης (δ) -1825-.
 Πολύχρου (ἡ) -1825-.
 Πρέπου (ἡ) -1825- ἐκ τοῦ ρήματος πρέπω.
 Πρεσβυτέρα (ἡ) -1837-.
 Πριντζιπέσσα (ἡ) -1825-.
 Πρόιτζιος (δ) -1825- ἐκ τοῦ Πρόιος.
 Προσκυνητῆς (δ) -1833-.

P

Ράντης (δ) -1825- σλβ.
 Ραρίτζης (δ) -1825- σλβ.
 Ροδάμνη (ἡ) -1837-
 Ρόϊδου (ἡ) -1833-.

Σ

Σιδέρης (δ) καὶ θηλ. Σιδέρου -1837-.
 Σιλουακί (ἡ) -1842- ἐκ τοῦ λατ.
 Σίρμου (ἡ) Σιρμάτου καὶ Σιρματῆ -1825- ἐκ τοῦ σίρμα= ἀσῆμι.
 Σιρμπάνης (δ) -1837- σλβ.
 Σμαραγδῆ (ἡ) καὶ Σμαράγδα -1839-.
 Σουλτάνα (ἡ) -1837-.
 Στάμους (δ) καὶ θηλ. Σταμούλου -1843-.
 Στάνης (δ) καὶ Στάνους καὶ θηλ. Στάνα -1825- ἐκ τοῦ στάνη.
 Στοῖλος (δ) -1825- σλβ.
 Στόϊνου (ἡ) -1848- σλβ.

Συνάδης (δ) καὶ θηλ. Συνάδου -1848-.
 Συνεσία (ἡ) -1842-.
 Συγγεφάκις (δ) -1825-.
 Συνουδιὰ (ἡ) -1833- ἐκ τοῦ συνοδεύω.
 Σηργιώτου (ἡ) -1825- θηλ. τοῦ Σηργιώτης= Σεροαῖος.
 Σύρος (ἡ) -1825- (?).

T

Τατάνα (ἡ) καὶ Τστανῆ -1825-.
 Τέλειος (δ) -1825.
 Τραγιανῆς (δ) -1825- ἐκ τοῦ Τραϊνός.
 Τρανταφυλλιά (ἡ) -1837-.
 Τριάντου (ἡ) -1825- ἐκ τοῦ τριάντα=τριάκοντα.
 Τριγώνα (ἡ) -1836-.
 Τρούπκος (δ) -1825- σλβ. ἴσως Τρύφων.

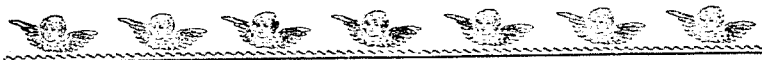
Φ

Φιλία (ἡ) -1848- ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ.
 Φλωρίνας (δ) θηλ. Φλώρου -1840-.
 Φραντζῆς (δ) -1837-.
 Φιντάνης (δ) -1825- ἐκ τοῦ φιντάν=τρομφερόν, φυτὸν μόλις ἀναφυέν.

X

Χαΐδου (ἡ) -1837-.
 Χαϊδευτῆ (ἡ) -1848- ἀρσενικὸν Χαϊδευτός καὶ
 Χαμαϊδῆ (ἡ) -1843- ἐκ τοῦ Χαϊδεύω.
 Χαρετός (δ) καὶ θηλ. Χαρετῆ -1825- ἐκ τοῦ Χαρέτους.
 Χουρμούζου (ἡ) -1836- βυζαντινὸν ἐπίθετον (δ-ζης.)
 Χρυσανθῆ (ἡ) καὶ Χρυσάνθου -1848- θηλ. τοῦ Χρυσάνθου
 Χρυσάννα (ἡ) 1825- χρυση- ἄννα.
 Χρυσάφης (δ) καὶ θηλ. Χρυσάφου -1843-.
 Χρυσομάλλου (ἡ) -1837- θηλ. τοῦ Χρυσομάλλης.
 Χρυσοπηγῆ (ἡ) -1848- ἐκ τοῦ χρυσὸς καὶ πηγῆ.
 Χύμος (δ) -1825- ἴσως ἐκ τοῦ χυμός.

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

I

..... ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΚΟΡΝΗΛΙΑ
..... ΕΑΥ ΤΟΙΣ ΖΩΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΩ
..... ΟΥΙ ΤΩ ΚΕ ΑΔΟΛΙΩ ΕΙ ΔΕ ΤΗ (?) Σ ...
... ΕΑΥΓΗΝ ΤΟΛΜΗΣΗ (?) ΑΝΟΙΞΕ (?).. (1)

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εὔρον ἐγὼ εἰς τὸ ἀνατολικὸν Ἰσραηλιτικὸν νεκροταφείον. Μέγιστον μῆκος αὐτῆς 1,34 μ. πλάτος δὲ 0,58, τῶν δὲ γραμμάτων τὸ ὕψος εἶνε 0,08, τὸ πλάτος 0,07 καὶ τὸ πάχος τῆς πλακῶς 0,15.

II

Γ (Α·Ι·ΟΣ) ΙΟΥΛΙΟΣ ΖΗΝΩΝ
ΙΣΙΔΩΡΩ ΤΩ ΤΕΚΝΩ ΜΝΙΑΣΧΑΡΙΝ

Καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εὔρον ἐν τῷ ἀνατολικῷ Ἰσραηλιτικῷ νεκροταφείῳ, ἔχει σχῆμα βάρθρου. Μέγιστον ὕψος αὐτῆς 1,40, ἄνω πλάτος 0,40 κάτω δὲ 0,48 καὶ πάχος 0,32 Τῶν γραμμάτων τὸ μῆκος εἶνε 0,05.

III

ΛΟΥΚΙΟΣ ΣΤΡΑΤΟΝΕΙΚΗ ΤΗ ΜΗ [ΤΡΙ

1) ΣΜ. Πάντα τὰ ὑπογεγραμμένα γράμματα εὐρίσκονται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἠνωμένα.

ΚΑΙ ΚΛΕ Ο ΠΑΤΡΑ ΤΗ ΝΙΝΝΗ (?).
ΕΤΟΣ ΓΟΕ.

Καὶ ταύτην εὔρον εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Μῆκος αὐτῆς 2,30 πλάτος. 0,63 καὶ πάχος 0,18. Τὰ δὲ γράμματα εἶνε 0,08x0,05.

IV

ΑΥΡ (ΙΛΙΑ) ΜΑΡΚΕΛ (Λ)Α ΕΙ (?) ΝΑ ΤΩ ΚΡΑ-
[ΤΙΣΙΩ ΑΙΛΙΩ.
ΝΕΙΚΟΣΤΡΑΤΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ ΑΝΔΡΙ.
ΕΚ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΚΟΠΩΝ ΜΝΙΑΣ ΧΑΡΙΝ.
ΕΙΔΕ ΤΙΣ ΤΟΛΜΗΣΙ (?) ΑΝΟΙΞΕ ΔΩΣΙ (?) ΤΟΙΣ.
ΕΜΟΙΣ ΚΑΗΡΟΝΟΜΟΙΣ Χ |||| ΑΠΛΑΣ.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατέχει τὴν πρόσοψιν λίνου ἦν εὔρον ἐν τουρκικῇ οἰκίᾳ ὅπου ἐχρησίμευεν ὡς κρήνη. Ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων ἔχει δεξιὰ μὲν ἐν ἀναγλύφῳ δύο δαλίτας, ἀριστερὰ δὲ θύτην προσφέροντα θυσίαν.

Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶναι μ. 2,20, τὸ ὕψος 1,10 τὸ δὲ πλάτος 1,10.

V

|||| Η |||| Μ |||| Κ
|||ΚΑ|||Ν|||ΕΝΟΝ ΕΓΟ (?) ΠΥΡΡΟΣ ΙΟΥΛΙΩ ΕΡΜΗ
[ΤΩ ΓΛΥΚΥΤΑΤΩ ΥΙΩ ΜΝΕΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΜΑΥΤΩ ΖΩΝ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΑ ΤΗ ΕΓ-
[ΓΟΝΩ ΟΣΤΙΣ ΔΕ ΕΤΕΡΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Η.
ΜΑC ΚΑΤΑΘΕC (ΑΝΤ) ΑC ΕΙ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ΧΛΕ
[ΕΤΟΥC ΕΕC ΕΤΙ ΛΩ ΟΥΚΓ |||||

Τὴν λίνον ταύτην εὔρον ἐν τῷ στρατῶνι τετημμένην εἰς τὸ μέσον καὶ χρησιμοποιουμένην ὑπὸ τῶν Τούρ-

κων πρὸς ποτισμὸν τῶν ζώων. Διὰ τὴν ἰδίαν χρῆσιν ἔχουσιν αὐτὸν σήμερον καὶ οἱ ἡμέτεροι, δυστυχῶς ὁμως, ἐπιτιδῆ, ὡς μοὶ εἶπον οἱ στρατιῶται, ἦτο ὑψηλὴ καὶ ἠμποδιζόντο οἱ ἵπποι, ἠναγκάσθησαν νὰ καταστρέψωσιν ὀλόκληρον τὴν πρώτην σειρὰν.

Τὸ μῆκος αὐτῆς εἶνε 2,50 μ. τὸ βάθος 1,30 καὶ τὸ περισφύζομενον ὕψος 0,61.

VI

ΔΙΟΝΥΣΙΩ ΑΝΕΙΚΗ
ΤΩ ΤΩ ΑΔΕΛ
ΦΩ ΜΝΗΜΗΣ
ΕΚ ΤΩΝ ΕΚΕΙΝΟΥ
ΕΚΙ (?)Ν ΧΑΡΕΙΝ
ΕΤΟΥΣ Λ|||C CEBA
CΤΟΥ ΤΟ
Υ|||M T Υ|||H|||
ΟCΑΠ |||||

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εὑρον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς κομωπόλεως Βασιλικᾶ· μετεφέρθη δὲ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ τοιφλίκιον Ἀγ. Παρασκευῆς.

VII

ΗΡΩΙ ΗΡΟΠΥΘΩΙ

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρίσκεται κάτωθι ἀγαλματίου ὅπερ δυστυχῶς δὲν εἶδον. Ἀνεκοινώθη τῷ κ. Μ. Ρίτσιου (ὅστις καὶ ἀνεκοίνωσέ με ταύτην) ὑπὸ τινος Καλογήρου,

VIII

.....ΥΑΙΑΛΩ ΓΙ ...
..... ΙΗΝΥ

Δυσανάγνωστος. Εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ κατοφλίου τῆς

θύρας τουρκικῆς οἰκίας κειμένης εἰς τὴν ὁδὸν Ἰουλιανοῦ.

IX

ΑΝ ΤΕΚΝΑ ΣΥ ΕΧΗΣ ΚΕΝ ΕΠΙΛΑ [ΣΑΣ]
ΜΗ ΤΟΔΕ ΕΓΓΙΖΗΣ ΟΔΙΤΑ
ΤΙ ΕΥ ΔΟΥΣΑ ΓΑΡ ΥΠΟ ΤΟΥΤΟΥ Τ
ΤΟΝ ΝΗΓΕΡΤΟΝ ΥΠΙΝΟΝ ΣΤ[ΑΜΑΤΗΣΗΣ]
ΑΓΓΕΛΩΝ ΤΗΣ ΔΥΩ ΤΡΕΙΣ Δ
ΤΙΩΝ ΜΕΤΑΕΥ ΣΤΕΡΗΘΕΙ [ΣΑ]
ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΓΟΣ ΜΗ ΦΕΡΟΥΣΑ
[ΚΑ] ΤΕΣΤΗ ΚΑΙ ΑΥΤΗ ΠΡΟΣ
ΛΙΠΟΥΣΑ ΕΜ

Ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ, νεωτέρων φαίνεται χρόνων εὑρίσκεται εἰς τὸ ἀναπαυτήριον τοῦ νεκροταφείου τῶν Δεβραλίδων. Εἶνε ἀκροτηριασμένη.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναδημοσιεύω καὶ τὰς ἐν τῇ «Ἀληθείᾳ» ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθεῖσας τέσσαρας ἄλλας ἐπιγραφὰς ὧν αἱ δύο πρῶται ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Κιούπερος κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς παρὰ τὸ ἀνατολικόν μας νεκροταφείου ἀποθήκης ὑδάτων καὶ ὅστις κατέχει αὐτάς; αἱ δὲ δύο ἕτεροι ἀνεκαλύφθησαν ὑπ' ἐμοῦ καὶ χρησιμεύουσιν ὡς τάφοι Ἰσραηλιτῶν.

α.

ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΕΝ (Ν)Ι
ΟΣ ΛΑΚΩΝ ΜΑΡ
ΚΙΑ ΕΡΕΝ (Ν) ΙΑ ΘΕΟ
ΔΟΤΗ ΤΗ ΜΗΤΡΙ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΥΤΗΣ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

Ἡ πλάξ ἔχει ὕψος 0,70, πλάτος 0,90 καὶ πάχος 0,03, τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμάτων εἶνε 0,05.

β.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΛΕΣΒΙ
ΟΣ ΤΩ ΑΔΕΛΦΩ
ΜΝΕΙΑΣ ΧΑΡΙΝ

Ἡ πλάξ αὕτη ἔχει ὕψος 0,70, πλάτος 0,60 καὶ πάχος 0,03, τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμῶν 0,05. Εἰς τὸ ἓν μέρος εἶνε τετραυσιμένη.

γ.

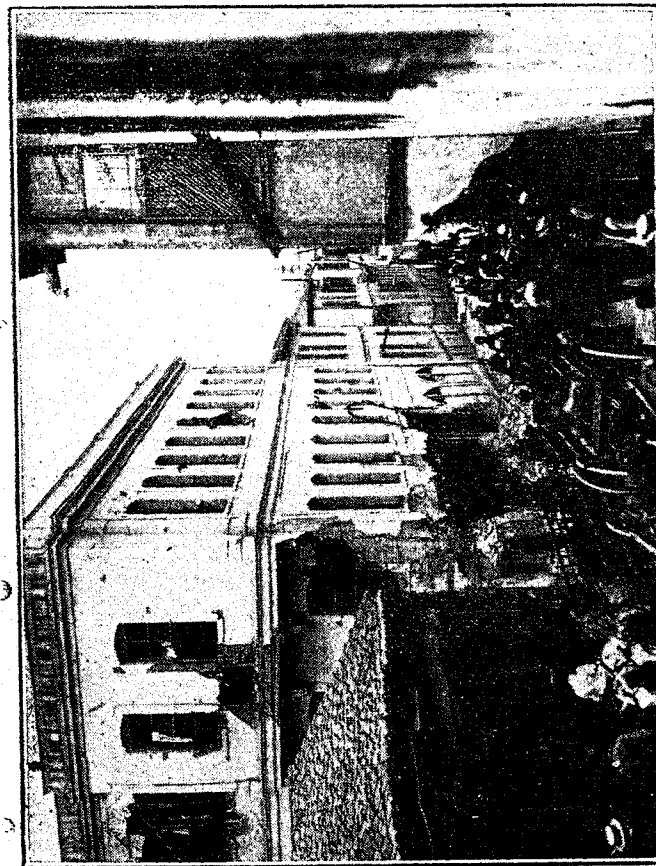
ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΛΕΩΝ
ΚΛΑΥΔΙΩ ΑΦΑΡΙ (ΕΙ) ΤΩΤΕ
ΚΝΩ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ
ΕΤΟΥΣ ΔΙΤ
ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΛΕΩΝ
ΚΛΑΥΔΙΑ ΝΕΡΙ
ΔΙ ΤΗ ΘΥΓΑΤΡΙ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΝΙΝ
ΕΤΟΥΣ ΒΤ.

Ἡ διπλῆ αὕτη ἐπιγραφή εἶνε ἐγκεχαραγμένη ἐπὶ βάρθρου ἢ μὲν μία ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους αὐτοῦ, ἢ δὲ ἑτέρα ἐπὶ τοῦ κάτω. Εἰς τὸ μεταξύ τῶν δύο κενὸν μέρος ὑπῆρχε φαίνεται ἀνάλογος εἰκόν, ἣν οἱ κατοπιν μεταχειρισθέντες αὐτὸ Ἰσραηλίται κατέστρεψαν. Τὸ ὕψος τῆς στήλης εἶνε 1,28 τὸ πλάτος 0,57, τὸ μέγιστον πάχος 0,56, τὸ ἐλάχιστον 0,41 τὸ δὲ ὕψος τῶν γραμμῶν 0,03.

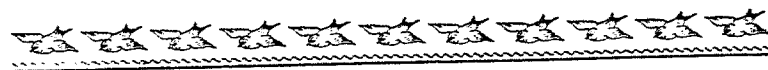
δ.

ΠΕΛΒΟΣ ΒΑΚΧΥΛΟΣ
ΤΗ ΘΥΓΑΤΡΙ ΤΡΥΦΑΙΝΗ
ΓΛΥΚΥΤΑΤΗ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

Περιοριστοτάτη λίαν ἡ ἐπιγραφή αὕτη ὡς ἐκ τῶν διαφορῶν ποικιλιῶν αὐτῆς, εἶνε δ' ἐγκεχαραγμένη ἐπὶ λίθου ἐγγωρίου ἐκ Ζουμπάτες. Τὸ μήκος αὐτῆς εἶνε 1,88, τὸ πλάτος 0,655 καὶ τὸ πάχος 0,10. Τὸ ὕψος τῶν γραμμῶν 0,006.

Ἐκ τῆς κηδείας τῆς Βουλγαρικῆς Οὐτοπίας

ΜΙΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

“Όλοι στο χωριό έκοιμούντανε. Ποῦ και ποῦ και μιὰ κρυφή λάμψις καντυλιού δειλά-δειλά έφώτιζε, γιατί τὰ ἄλλα φῶτα είχαν σβύσει πειά.

Ἄπο ένωρίς ακόμα ή φύσις είχε δείξει τὰ μοῦτρά της, και τότε που ένύχτωσε, μάζεψεν όλα τὰ στοιχειά και τᾶστελε στο Μορίχοβο, λές κι ήθελε νὰ τὸ καταστρέψει.

Βροντές, ἀστρεπές, ἀέρας, βροχή, κρύο όλα μαζί παλεύανε, πειὸ νὰ φανή τρομερώτερο ἀπὸ τ' ἄλλα. Και μέσ' στην ἄγρια αὐτὴν ἁρμονία τῆς φύσεως, ὁ θόρυβος που ἔκαιναν τὰ νερά τῆς ρεματιᾶς, ὁμοιάζε μ' ἕνα μεγάλο μοιρολόγι, λές κι ήτανε ὁ κρυφὸς πόνος τοῦ καταματωμένου μας τόπου.

Σε μιὰ καλύβη πτωχικὴ ὁ ὕπνος δέν ήμπόρεσε νὰ στίση τὸν θρόνον του. Ἐκεῖ μέσα μιὰ γρηούλα, μιὰ ἅγια γυναῖκα, γονατιστὴ μπρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγιᾶς, ἀπὸ διὸ τότε ὥραις ἔκαινε τὴν προσευχὴ της και παρακαλοῦσε τὴν Μάννα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ παιδί της, γιὰ τὸ μονάκριβό της παιδί.

Ἄχ! αὐτὲς ή μάννες ὅταν κλαῖνε γιὰ τὸ γιό της...

Και είχε δικαίον νὰ κλαίη ή ἄμοιρη! Ἐνας γιὸς τῆς ἔμεινε μονάχα. Τὸν ἄντρα της και τοὺς ἄλλους διὸ γιούς της τοὺς ἔσκότωσαν οἱ Βούλγαροι χωρὶς νὰ προφτάση νὰ φιλήση ὅτε ἕνα κᾶν στέφανο! Σ' αὐτὸν τὸν τρίτον είχε τὴν ἐλπίδα της μὰ κι' αὐτὸν τὸν ἔχαρισε στὸν καπετᾶν Ρέμπελο, ποῦχε λίγες τότε μέρες φτάσει στὰ μέρη της, γιὰ ὁδηγό.

Γι' αὐτὸ δέν παραπονιόυνταν, γιατί με περιφάνια ἔλεγε στὴ, γειτόνισσες πῶς: ή Πατρίδα εἶναι πειὸ με-

γάλη ἀπὸ τῆ Μάννα. Μὰ ἀπὸ τὸ πουργὸ ἄκουε ντου-
φεκὲς ἐκεῖ λοντὰ νὰ πέφτουν χωρὶς τελειωκὸ.

Ρώτησε καὶ τῆς εἶπανε πῶς ὁ καπιστὴν Ρέμπελος πολε-
μαίει ἀπὸ τὸ πουργὸ μὲ Βουργάρους καὶ στρατό.

Πῶς λοιπὸν νὰ κοιμηθῆ ἡ καυμένη ἡ γρηούλα ; Πῶς
νὰ μὴ λαχταράῃ ἀφ' οὗ ἤξευρε πῶς στὸ σῶμα αὐτὸ ἦταν
ὁδηγὸς ὁ γιὸς τῆς ;

Καὶ σκεπτόντανε πῶς κἀτι κακὸ τοῦρθε, γιὰ νὰ μὴ φα-
νῆ τέτοια ὦρα, νὰ πάρῃ τὸ ψωμί πού ἀπὸ τὰ χθὲς ἡ κα-
κομοίρα πολέμαγε νὰ τὸ τοιμάσῃ, γιὰ νὰ φάν τὰ ἀνδρεϊ-
ωμένα παιδιὰ τῆς, ὅπως συνήθιζε νὰ ὀνομάζῃ
τὰ πολληκάρια τοῦ Ρεμπέλου.

*
**

Μούγκριζε τότε ὁ ἀέρας διαβαίνοντας μὲ ὀρμὴ ταῖς
χαρματιῆς καὶ ἡ καλύβη ἔτρεμε σὰν νάτανε ἀπλοῦν φοί-
γανον. Τέτοιον ἀνεμοδαροῦδ ἡ γρηούλα δὲν θυμότανε
ποτέ τῆς. Ἐτρεμεν ἡ ἄμοιρη ἀπὸ λαχτάρια γιὰ τὸ γιὸ τῆς
καὶ μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια παραλοῦσε τὴν Παναγιά νὰ
κάνῃ τὸ θαῦμα καὶ νὰ γλυτώσῃ τὸ μονάκριβὸ τῆς παιδί.

Ἡ Παναγιά, πού ἦτανε μιὰ φορὰ κι' Αὐτὴ Μητέρα,
ἀπὸ πολλὴ ὦρα ἄκουσε τὴν παράκλησιν τῆς μάννας καὶ
ὅταν τὸ σῶμα τοῦ Ρέμπελου, ἅμα σουρούπιασε, πῆρε τὰ
κορφοβούνια, ἐπῆρε στὴ προστασία τῆς τὸν ὁδηγὸ καὶ
ἀπὸ ἄγνωστο γιὰ τὸ στρατὸ μονοπάτι, τὸν ἔφερε στὴν
πόρτα τῆς γρηούλας.

Ἀπὸ μιὰ τότε ὦρα ἐχτύπαιεν ὁ λεβέντης τὴν πόρτα,
μὰ πού ν' ἀκούσῃ ἡ μάννα του. Ἀφοσιωμένη πῶς ἦτανε
στὴ προσευχὴ τῆς, μέσα σ' ἐκεῖνη τὴ κοσμογαλασίᾳ, δὲν
ἄκουσε τίποτα.

Ἀπελπίστηκεν ὁ λεβέντης καὶ μ' ἓνα πήδημα πέρασε
τὸν τοῖχον καὶ σὲ δυὸ τρεῖς ντρασκελιῆς βρέθηκε μπροστὰ
στὴ μάννα του. Τὴν ἀγκαλιάζει, τὴν φιλεῖ, πέρνει τὸ ψω-

μί καὶ φεύγει γιὰ τὸ λιμέρι, γιὰτὶ ὄση κοσμογαλασίᾳ κι'
ἂν ἦτανε, τὰ παλληκάρια δὲν ἔπρεπε νὰ μείνουν χωρὶς
ψωμί ὕστερα ἀπὸ δώδεκα ὥρες ντουφέκι.

*
**

Τρέχει μέσα στὰ κατσάβραγα, δαγκάνοντας καμμιὰ
φορὰ κι' ὀλίγο ψωμάκι πού τὸ βαστοῦσε στὰ χέρια, γιὰτὶ
δὲν ἔκατσε στὴν καλύβη του νὰ φάῃ. Τὸ θαρροῦσε ἁμαρ-
τία νὰ τρώγῃ αὐτὸς καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μένουν νηστικά.
Ἐτρεχε, ἔτρεχε καὶ δὲν κύτταζε τότε, πῶς ἔκαμνεν ἄλλοτε
ἂν ἀφίγη τουρὸ ἢ ὄχι. Τότε παιὰ δὲν εἶχε κανένα φόβο.
Εἶχε τυφλὴ ἐμπιστοσύνη στὴ χάρι τῆς Παναγιάς πού
ἔδωκεν ὑπόσχεσι στὴ μάννα του, στὴν καλὴ ἐκεῖνη γρη-
ούλα, νὰ τὸν πάρῃ στὴν προστασία του.

*
**

Περίφανη τότε ἡ γρηούλα γιὰ τὸ γυὸ τῆς τὸν παλη-
καρᾶ, γονατηστή, εὐχαριστοῦσε τὴν Παναγιά πού ἄκουσε
τὴν παράκλησί τῆς, ἔστω καὶ γιὰ λίγη ὦρα.

Ναύτης

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Στοῦ κασιδιάρα τοῦ κιφᾶλ μαθαίν τοῦ ξουράφ. = Ἐν τῷ πί-
θω τὴν κεραμίαν ἐπιχειρεῖν μανθάνειν.

Χαμπιλουφόρτουει κι' ψιλουτραγούδα = πράττε τὰ πάντα μὲ
τὴν σχετικὴν εὐκολίαν.

Ἰκείνους π' ἀγαπάει τὰ καλαμάρια = (Βογατσικὸν) ἐπι-
φιλάρον.

ΤΟ ΡΗΜΑΔΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Πάνεργο σπίτι, ακίνητος, όταν ἐδῶ ζυγῶνω,
 Θωράω τ' ἀπομεινάρια σου μὲ σέβας καὶ μὲ πόνο.
 Μὴν ἔργο θείου τεχνίτη,
 Ἡρώων φωλεὰ μὴν ἤσουνε, μικρό, πανέργο σπ'τι ;

Ἄχ! ἂν ἄλλου, ποῦ διάβηκαν μαῦροι καιροὶ ὄργισμένοι,
 Μιλῆ ἀπὸ σκόρπια μάρμαρα μία δόξα περασμένη,
 Ἐδῶ ἓνα μόνον ἦχο
 Ὁ ἀγέρας βγάνει, φεύγοντας ἀπὸ σχισμένο τοῖχο.

Ποῖος σὲ κνττάζει ; Ἄδιάφορο πέφτει ὡς ἔσὲ τὸ μάτι,
 Ποῦ σταματᾷ περιλνπο ὡς ἔρμο, ἀδειανὸ παλάτι,
 Ἐκεῖ ποῦ ἡ φαντασία
 Χίλια τοῦ δείχνει ὀλόγυρα χαμένα μεγαλεῖα.

Ἄλλ', ἂν ἡ τύχη ἐφάνηκε μαζί σου ἀκριβοχέρα,
 Τάχα κ' ἐδῶ δὲν ἔζησαν παιδιὰ Θεοῦ μία ἡμέρα ;
 ὦ ! πόσα καταβόδια
 Συχνὰ κ' ἐδῶ θ' ἀκούστηκαν σὲ γάμους καὶ σὲ ξόδια !

Παιδιὰ τῆς φτώχειας, πῶρχεται, περνᾷ, καὶ δὲν ἀφίνει
 Στῆ γῆ κανένα χνάρι τῆς, ἦταν, λογιᾶζω, ἐκεῖνοι
 Ποῦ μέσα σου, ὦ ρημαδι,
 Τὴν πρώτη αὐγὴ τους εἶδανε καὶ τὸ στεγνὸ τους βράδυ.

Λουλούδια οὐρανοπότιστα, ποῦ μὲ τὸ λόγγο βγαίνουν,
 Κ' ἐκεῖ σκορποῦν τὸ μόσχου τους, καὶ ἀγνώριστα πεθαίνουν
 Δάκρυα νεροῦ, ποῦ χύνει
 Βρυσούλα ξερολίβαδου, καὶ ἡ γῆ τὰ καταπίνει.

Φτωχό, πανέργο γάλασμα, τὸ μάτι μου σὲ βρέχει
 Μὲ τῆς καρδιάς τὰ κλάματα, καὶ τρέχουν τοῦτα, ὡς τρέχει
 Τοῦ πόνου μου τὸ κῦμα,
 Σὰ βλέπω δίχως ὄνομα χορταριασμένο μνημα.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΕΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΦΡΟΥΡΙΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΜΕΥΣΗ

DUN - LE - CHASTEL

Ὁ κατεχόμενος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου τὴν πεδιάδα τοῦ
 Μεύση, μεταξύ Verdun καὶ Sedan, ἀφ' οὗ διέλθῃ τὸν σταθμὸν
 τοῦ Brioules, βλέπει ἀπόκρημνον βράχον, κυριαρχοῦντα ἀπο-
 τώμως ὀλοκλήρου τοῦ ποταμοῦ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου
 τούτου, φαίνεται ἀρχαία ἐκκλησία περικλυομένη ἀπὸ ἐρειπω-
 μένα ὀχυρώματα. Τὸ τοπίον εἶναι γραφικώτατον.

Μόλον ὅτι ἡ ἀπόστασις εἶναι μεγάλη, τὰ ἴχνη τοῦ τείχους,
 ἅτινα ὑποβαστάζουσι τοὺς πύργους, ἐκ πρώτης ὄψεως προδί-
 δουσι φρούριον ἰσχυρὸν τοῦ μεσαιῶνος. Τοῦτο μόνον ἔναπομένει
 τεκμήριον τῆς παλαιᾶς πυργοδεσποτείας τοῦ Dun-le-Chastel,
 ὅπερ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἔνδοξον κοντέσσαν Ματθίλδην δὲ Τοσκάναν,
 σύζυγον τοῦ Γοδοφρέδου τοῦ Βοσσοῦ, καὶ ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ
 ἀσφαλῆς κληρονομία τῆς Μαρίας τῆς Γαλλίας, θυγατρὸς τοῦ
 βασιλέως Ἰωάννου καὶ συζύγου τοῦ δουκὸς Ροβέρτου τοῦ Βάρ.

Ἀφ' οὗ διέλθῃ τις τὸν ποταμὸν καὶ τὴν μικρὰν παράλληλον
 ὁδὸν, ἥτις χωρίζει τὴν κάτω πόλιν, φθάνει εἰς τὴν ἀνω
 δι' ἀνωφερικῆς ὁδοῦ, ληγούσης εἰς ψευδόθυρον εὐπρόσιτον εἰς
 τοὺς πεζοὺς καὶ ἵππεῖς, ὅθεν καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Πύλη τῶν
 Ἰαπέων.

Τὸ ψευδόθυρον τοῦτο εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ φρουρίου ἐπὶ τῆς
 δυτικῆς προσόψεως. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς ἑτέρα εἴσοδος, ἥτις συν-
 δέει τὸ φρούριον μετ' ἄλλης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, καλεῖται Πύλη
 τοῦ Milly, ἐσχάτως ὀχυρωθεῖσα ὡς τεκμηριοῦσι τὰ ἐρεῖπια
 τοῦ πύργου, αἱ ἐπάλξεις καὶ τὰ παχέα τείχη. Καὶ ἐκ τῆς μιᾶς
 καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας πύλης ἀρχονται στεναὶ καὶ πολύπλοκοι ὁδοί,
 (τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι οἰκίαι εἶναι εἰς ἐρειπιώδη κατά-
 στασιν) αἵτινες φέρουσιν εἰς εὐρείαν καὶ ὠραίαν τοῦ XIV
 αἰῶνος ἐκκλησίαν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει θαυμασία
 πλατεῖα.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βράχου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ πλατεῖα αὐτὴ σχηματίζει οἰοεὶ φυσικὸν ἐπίχωμα, καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ δυσμικοῦ προσώπου, ὅπερ ἀντικρύζει τὸν Μείσην, ἐκτείνεται εἰς μέγα βάθος ἢ κάτω πόλις καὶ ὄρει ὡς χαίρεις Μένανδρος ὁ ποταμὸς, πέραν τοῦ ὁποίου τὰ Petit-Clery, Doulecon καὶ Jupile χανόμενα ἐντὸς τῶν κήπων καὶ τῶν δενδροστοιχειῶν καὶ περιστεφανούμενα πρὸς Β. καὶ Δ. ἀπὸ τὰ δάση τοῦ Doulecon, ἅτινα ἐνοῦσι τὰς κορυφὰς τῶν μὲ τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, παρουσιάζουσι τὸ ὠραιότερον θέαμα.

Ἡ ἐκκλησία φαίνεται νὰ ἐκτίσθη τὸ 1346 — ἔτος τῆς μάχης Crécy—ὑπὸ τοῦ Γκοφρουᾶ IV δ' Ἀρμιόν, τότε ἄρχοντας τοῦ Dun, ὅστις ἀναμφιβόλως εἶχε συνοδεύσει εἰς Crécy τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην δὲ Μποέμ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Καρόλου τοῦ Λουξεμβούργου — ὅστις ἦτο ὁ μέλλον αὐτοκράτωρ Κόρολος δ' IV — καὶ ὅστις ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς. Ἐχει δύο θύρας ἀμφοτέρως πλευρικὰς τὴν μὲν πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τῆς πλατείας, τὴν δὲ ἄλλην πρὸς νότον ἐπὶ ἀνοικτοῦ μέρους, ὅπου ἄλλοτε ὑπερήφανος ὑψοῦτο ἡ οἰκία τοῦ δεσπότη τοῦ πόλεως, καὶ τὸ ὁποῖον σήμερον χρησιμεύει ὡς νεκροταφεῖον. Εἰς τὸ ἔνδον τῆς νοτίου θύρας, ἐτέρα τις μικρὰ φέρει εἰς στενὸν παρεκκλήσιον, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη τὰ πρῶτα ἔτη ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς ἐκκλησίας. Τὸ παρεκκλήσιον τοῦτο φέρει τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας τῆς Καλοφυλάχτριας.

Ἐπὶ τοῦ τοίχου κάτωθεν εἰκόνας παριστάσης τὴν Ἁγίαν Μητέρα μὲ τὸν Θεάνθρωπον εἰς τὰς χεῖρας, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: « Ἡ κεφαλὴ τοῦ Παιδίου Ἰησοῦ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο σύμπλεγμα εἶναι πολύτιμον λείψανον τοῦ ἀγάλματος τῆς Παναγίας τῆς Καλοφυλάχτριας, ὅπερ τόσον ἄλλοτε ἐσέβοντο, καὶ τὸ ὁποῖον κατεστράφη τὸ 1793. Ὅτε κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἐπολιορκεῖτο ἡ Dun, οἱ προύχοντες ἔφερον αὐτὸ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν των εἰς τὰ ὄχυράματα καὶ οὕτω ἐσώθη ἡ πόλις. Δι' ὃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐψάλλετο δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει αὐτῆς ».

Κατὰ ποίαν ἀκριβῶς χρονολογίαν; ὑπὸ ποίας περιστάσεις συνέβη τὸ πολεμικὸν τοῦτο γεγονός, ὅπερ τόσον πιστῶς διεφύλαξαν εἰς τὴν μνήμην των οἱ κάτοικοι; μὲ ποῖα ἱστορικὰ γεγονότα συνδέεται;

Τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι τόσον σκοτεινὴ, ὥστε γεννᾶται τὸ ζήτημα ἐὰν ὑπῆρξέ ποτε ἡ πολιορκία αὕτη. Φαίνεται μὲν ὅτι ὁ μῦθος οὗτος ἔχει σχέσιν μὲ στρατιωτικὴν τινα πράξιν, οὐχ' ἦττον ὅμως εἶναι δύσκολον νὰ καθο-

ρίσῃ τις μετὰ πεποιθήσεως τότε, πῶς καὶ τίνας ἐπολιορκήσαν ἢ προσέβαλλον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα τὴν Dun. Τριῶν εἰδῶν τεκμήρια ἔχομεν: Ἴον μίαν παλαιωτάτην παραδόσιν καὶ λίαν δριστικὴν. 2ον ὑλικὰ ἔχνη, ἔχνη πολέμιστρας τῆς πολιορκίας, καὶ ἐναντι τῶν κανονοστοιχειῶν τούτων, ἡ ἀνακάλυψις εἰς τοὺς τοίχους μιᾶς τῶν οἰκῶν βόμβας τοῦ 16ου αἰῶνος, καὶ 3ον ἀρχαῖα σχέδια καὶ εἰκονογραφίαι παριστώσαι τὴν Dun πολιορκουμένην.

*
*
*

Κατὰ τὸν πόλεμον Ἐρρίκου τοῦ II καὶ Φραγκίσκου τοῦ I ἐναντίον τοῦ Καρόλου V, αἱ γειτονικαὶ δύο πόλεις Στέναιη καὶ Dun ἀναμφιβόλως κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων. Ὁ δοῦξ Ἀντώνιος ἐφρόντιζε μὲν νὰ ἦναι οὐδέτερος, ἀλλ' ἦτο ἀνίκανος νὰ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς ἀντιμαχομένους, ὅπως σεβασθῶσι τὰ δίκαια τῆς οὐδετερότητος. Τῷ 1541, μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Καρόλου V, ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ εἰς τὸν Φραγκίσκον I τὴν πόλιν, τὰς γαίας, τὴν ἐπιστασίαν καὶ πάσαν τὴν ἐπικυριαρχίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Στέναιης διὰ τὸ καλὸν τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνόρων.

Τῷ 1542, 43 καὶ 44 ὅλη αὕτη ἡ χώρα ὑπῆρξε τὸ θέατρον λυσσῶδων μαχῶν. Αἱ πόλεις τοῦ Λουξεμβούργου ἀλληλοδιαδόχως ἠλώθησαν καὶ ἐπανεκτήθησαν. Μετὰ διαφόρους ἐπιτυχίας, ἡ Γαλλία ἐπορθήθη καὶ τὰ στρατεύματα Καρόλου τοῦ V ἐφθασαν μέχρι Παρισίων. Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Κρέπυ, ἠτις ὑπεγράφη τὸ 1544, ὑπεχρεώθη Φραγκίσκος δ' I νὰ παραδώσῃ τὴν Στέναιην εἰς τὸν δοῦκα τῆς Λοθαριγγίας. Τότε ἔπαυσε καὶ ἡ κατοχὴ τῆς Δοῦν ὑπὸ τῶν Γάλλων.

Ἡ ἀδελφὴ Καρόλου τοῦ V Μαρία, βασίλισσα τῆς Οὐγγαρίας καὶ διοικήτρια τῶν Κάτω Χωρῶν, γυνὴ αὐστηρὰ καὶ ἐπιτήδειος, λέγει ὁ Φραγκίσκος δὲ Ρουμβουτέν, μετὰ λύπης εἶδε τὸν ἀδελφόν της νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ δύο φρούρια, ἰδίως δὲ τὸ τῆς Στέναιης, ὅπερ, δεσπότης τῆς ἐπὶ τοῦ Μείση γαφύρας, διηκολύνε τὴν εἰς Λουξεμβούργον εἰσβολήν. Τὸ δουκάτον τῆς Λοθαριγγίας εἶχε τότε κυρίαρχον τὴν Χριστίαν τῆς Δανειαρίας, ἠτις, εἰ καὶ ἀνεμῖα τοῦ Αὐτοκράτορος, δὲν ἐφαίνετο ἀσφαλῆς ἐγγύησις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς Καρόλου τοῦ V καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Ἡ Μαρία τῆς Οὐγγαρίας δὲν ἔπαυε νὰ προτρέπη τὴν κατάληψιν τῆς Στέναιης, ὃ δὲ Αὐτοκράτωρ ἀνθίστατο, προβάλλων ἀξιοσημειώτους λόγους.

Εἰς μίαν του ἐπιστολῆν τῆς 2 Μαΐου 1546, ἐξέφραζε εἰς τὴν ἀδελφὴν του τὸν φόβον του: « μήπως ὁ βασιλεὺς ἐπωφελίτευτο τῆς περιστάσεως καὶ κατελάμβανεν, ἂν ὄχι πλείονα, τοῦλάχιστον τὸ δουκάτον τοῦ Βάρο, ἔτι δὲ τὰ παρὰ τὰ σύνορα δάση καὶ ἄλλα μέρη τῆς Λοθαριγγίας, καὶ οὕτω ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τῆς μεγαλυτέρας μερίδος. Οἱ δὲ κάτοικοι, ἀναλόγως τῶν ψυχικῶν των διαθέσεων τῆς σήμερον, θὰ ἐπωφελιθῶσι τῆς περιστάσεως, ὅπως φανερὰ κηρυχθῶσι μὲ τὸ μέρος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ἀποκηρύξωσι τὴν ἀνεψιάν μας ».

Οὐχ ἦττον ὁμοῦ Κάρολος ὁ V ἠκολούθησεν ἐν μέρει τὰς ὁδηγίας αὐτῆς. Οὕτω τὴν 14ην Μαΐου 1546 ἔγραψε πρὸς τὸν παρὰ τῇ δουκίᾳ τῆς Λοθαριγγίας ἐπιτετραμμένον αὐτοῦ ὅτι: « ἐπειδὴ ἡ Στέναιη εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος, ποθῶ νὰ καταλάβω αὐτήν, ἵνα μὴ ἐπαναπέσῃ πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Γάλλων... ὅτι ἂν καὶ ἡ δούκισσα τῆς Λοθαριγγίας ὑπεσχέθη νὰ θέσῃ φύλακα τῆς πόλεως τὸν ἐξοχώτατον δὲ Σχόντεμβουργ, στρατηγὸν ἐμπιστόν μου, εἶναι ὁμοῦ ἀνεπαρκῆς ἀσφάλεια, διότι, εἰ καὶ μὲ καλὰς διαθέσεις ἀνθρώπου, δὲν θὰ δυνηθῇ ὁμοῦ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας — οἵτινες δὲν ὤμωσαν πίστιν εἰς Ἐμέ — ἀπὸ τοῦ νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Γάλλους τὴν πόλιν ὁπόταν θελήσωσι ».

Εἶναι λίαν περίεργον ὅτι ἀπὸ τὸ 1546 διαβλέπομεν εἰς τὰς ἀνωτέρω γραμμάς τοῦ Καρόλου τὸν πόθον καὶ τὴν κλίσιν τοῦ λαοῦ τῆς Λοθαριγγίας καὶ τοῦ στρατοῦ ἔτι πρὸς τὴν Γαλίαν, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ οὐδαμῶς ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τοὺς νόμους καὶ τὰ φεουδαλικά δίκαια. Τόσον δὲ ἰσχυρὸν ἦτο τὸ αἶσθημα τοῦτο, ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφοβεῖτο μήπως παραδώσωσι οἱ στρατιῶται εἰς τοὺς Γάλλους τὴν πόλιν καὶ ὁ λαὸς παρηγοία κηρυχθῇ μὲ τὸ μέρος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ ἀποκηρύξῃ οὕτω τὴν ἀντιβασιλεύουσαν δούκισαν, ἥτις ἦτο ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος θείου της.

* *

Ἡ Μαρία τῆς Οὐγγαρίας, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν της, ἐκαιροφυλάκτει κατάλληλον περίστασιν, ἥτις καὶ δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ.

Ἐρρῖκος ὁ II εἶχε διαδεχθῆι Φραγκῖσκον τὸν I. Λίαν ἀνήσυχος διὰ τὰς ὁμαλὰς σχέσεις, αἵτινες ὑφίσταντο μεταξύ τοῦ Καρόλου V καὶ τῆς ἀντιβασιλείσεως δουκίσης τῆς Λοθαριγγίας, ἔθεσεν εἰς ἐνέργειαν μέγαν ἀριθμὸν στρατιωτῶν « τὸν ὠραιότερον, λέγει ὁ Φραγκῖσκος δὲ Ρουμβουτέν, τῶν ὄσων πρίγκηψ

χριστιανὸς ἔθεσέ ποτε εἰς ἐνέργειαν ». Τὴν 12ην Ἀπριλίου, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εἰσήρχετο εἰς Τουλ, καὶ τὴν 15ην κατελάμβανε τὴν Νανσήν καὶ εἰδοποιεῖ ὅτι ἔλαβεν ἀπόφασιν νὰ φέρῃ εἰς τὴν αὐλήν του τὸν νεαρὸν δούκα Κάρολον III. « Ὁ νεαρὸς δούξ, λέγει ὁ Ὠσσονβίλ, ἀποξενωθείς τῶν λοθαριγγιανῶν ἀρχόντων, ὠδηγήθη εἰς Παρισίους, ὅπως ἀνατραφῇ μετὰ τοῦ δελφίνου (dauphin). Ἐκ τῆς Νανσῆς μετέβη εἰς Μέτς, ὅπου ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὰς θύρας, ἔπειτα δὲ διηρμήθη πρὸς τὸν Ρῖνον διὰ τῆς Ἀγκενῶ καὶ Οὐίσεμβουργ.

Ἡ κατάσταση, εἰς ἣν εἶχον περιέλθει τὰ ἐπὶ τοῦ Μεύση φρούρια, ἐφάνη κατάλληλος περίστασις εἰς τὴν Μαρίαν τῆς Οὐγγαρίας, καὶ ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ αὐτὰ, ἵνα φέρῃ ἀντιπερισπασμὸν τινα καὶ ἐξαναγκάσῃ τὸν γαλλικὸν στρατὸν νὰ παλινδρομήσῃ. Ταχέως συνήθροισε 18,000 ἀνθρώπων, οἵτινες, ἀνερχόμενοι πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ Μεύση, εἰσῆλθον εἰς Λοθαριγγίαν, ἔπειτα ἐχύθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης καὶ ἐλειλάτησαν τὴν Καμπανίαν.

Θὰ ἤθελεν εἶσθε ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν ὀλόκληρον τὴν πλήρη εἰκόνων διήγησιν τῶν πράξεων τῆς στρατείας ταύτης, ἣν ἔγραψεν ὁ Φραγκῖσκος δὲ Ρουμβουτέν. Αἱ ὑπὸ τῆς Μαρίας τῆς Οὐγγαρίας δοθεῖσαι ὁδηγίαι εἰς τοὺς στρατηγούς αὐτῆς, ἦσαν: « νὰ συναθροίσωσιν ὅσας ἠδύναντο δυνάμεις, νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκεῖ νὰ διαπράξωσι πάσας τὰς ἐπιπτώσεις, ἃς ἤθελεν δυνηθῇ, ὅπως ἐξαναγκάσωσι αὐτὸν ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν ».

Κατὰ πρῶτον ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς Στέναιης « δὲν ὑπῆρχε πυροβολικόν, οὔτε πολεμφοδία, οὔτε φρουρὰ τοῦ βασιλέως. Οἱ κάτοικοι μόνον καὶ εἰς Λοθαριγγιανὸς λοχαγός, ὃν ἡ δούκισσα εἶχε θέσει ἐκεῖ καὶ ὅστις ἴσως δὲν ἀντεστάθη πολὺ ».

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Στέναιης, οἱ αὐτοκρατορικὸι ἔστειλαν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν μέχρι τῆς Μουζάνης, μεταξύ Στέναιη καὶ Δούν. Ἐκαμον, λέγει ὁ Φ. Ρουμβουτέν, πρόχωμα πρὸς τὸ μέρος τῆς Δούν-λὲ-Σιάσσελ.

Φραγκῖσκος ὁ I ἔκτισε καὶ ὠχύρωσε παρὰ τὸ δάσος τῆς Σωλμωρῦ μικρὰν πόλιν, ἣν ὠνόμασεν Βιλ-φράνς—πόλιν ἀτελεῖ— ἐνεκεν τῆς ἀσιδουσίας τῶν μελλόντων νὰ κατοικήσωσιν εἰς αὐτήν. (1)

(1) Histoire manuscrite de Stenay par Denain.

Ἡ Βιλ-φράνς, κριμένη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μεύση, εἶχε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλαχίστην φρουράν. Ἀλλὰ μόλις ἐγνώσθη ἡ εἰσβολή, εἰς ἀποφασιστικὸς ἄνθρωπος, σώφρων καὶ ἀποφασιστικὸς ὁ Μ. δὲ Σιαστελλούξ, ἦλθε μὲ τινὰς ἐπισήσεις εἰς τὴν ἀπειλούμενην τοποθεσίαν, καὶ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ του ἔχαιρέτα τὰ αὐτοκρατορικὰ σώματα, εἰς ἃ ἐπέφερε τὸν θάνατον καὶ μέχρι τῶν κατασκηνώσεων. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι τὸ πυροβολικὸν τοῦ 16ου αἰῶνος ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ μέγρι 2,000 μέτρων.

Ἡ Δούν ἐκλείσει τὰς πύλας αὐτῆς. Μεταξὺ τῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης Βίλ-φράνς καὶ τῆς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς Δούν, οἱ εἰσβολεῖς δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνέλθωσιν τὸν Μεύσην παρὰ μόνον διὰ τῆς διόδου τοῦ Σάσση. Ἐκεῖθεν διολισθαίνοντες κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς διὰ μέσου τοῦ δάσους ὁδοὺς, αἵτινες φέρουσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον θυσιαστήριον τοῦ Μόντ, ἔφθασαν εἰς Βριέγγ, χωρὶς νὰ φοβηθῶσι τὸ παλαιὸν πυροβολικὸν τῆς Δούν, ὀλιγότερον ἐπικίνδυνον τοῦ τοῦ φρουρίου τῆς Βίλ-φράνς, ὅπερ νεωστὶ εἶχε κτισθεῖ καὶ ἐφοδιασθεῖ.

Ὡς ἀναφέρει ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων τῆς Δούν, οἵτινες μετὰ μεγίστης στενωχωρίας ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ τειχοῦς ἔβλεπον τὰς κινήσεις τῆς στρατιᾶς ταύτης, εἶδον αὐτοὺς ἀλληλοδιαδόχως νὰ φαίνωνται καὶ νὰ χάνωνται εἰς μέρος τι, ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται Perd-Dun, διότι μόνον ἐκ τοῦ μέρους τούτου δὲν φαίνεται ἡ πόλις, ἣτις ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς πεδιάδος εἶναι ὄρατῆ. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ἰδίαν παράδοσιν, τὸ ἀγαλμα τῆς Παρθένου μετεφέρθη εἰς τὰ ὄχυράματα, λέγεται δὲ ὅτι ἐκίνησε τὴν χεῖρα, εἰς ἣν οἱ κάτοικοι εἶχον κρεμάσει τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως.

Χωρὶς νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν θαυμασίαν ταύτην ἱστορίαν, εἶναι βέβαιον ὅτι ἀκριβῶς ἀνωθεν τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἀπὸ Σάσσει εἰς Βριέγγην διὰ τῆς Ζιουπίλ, Δουκλόν, Πέρ-δούν καὶ Πετί-κλερὺ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ δάσους, ὅπερ χωρίζει τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ὄρους Ζιουπίλ καὶ Δουκλόν, βλέπομεν σήμερον τὰ ἴχνη δέκα πολεμιστρῶν, ὧν αἱ διαγώνιοι διευθύνονται ἐπὶ τῆς ἀνω πόλεως, ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ φρουρίου καὶ ἐπὶ τῆς πύλης τῆς Ἁγίας Μαργαρίτας, ἣτις κλείει τὴν κάτω πόλιν ἀπὸ τὴν Στέναιην. Προτιθέμενοι δὲ νὰ λεηλατήσωσι τὴν Καμπανίαν οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Μαρίας τῆς Οὐγγαρίας, ὤφειλον ἐπιμελῶς καὶ πάσῃ θυσίᾳ νὰ συγκρατήσωσι τὸ μέρος τοῦτο, ὅπερ ἀπετέλει τὴν μὲνην τῆς ἐπανόδου ὁδόν, ἣτις καὶ συνέπιπτε κατέναντι τῆς

Δούν. Ἐκεῖθεν δὲ ἔπρεπε νὰ διέλθωσιν αἱ συνοδεῖαι αἱ μεταφέρουσαι τὰ λάφυρα εἰς Στέναιην. Μὴ δυνάμενοι ὅμως νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν κατὰ τὴν κινδυνώδη ταύτην ἐκδρομὴν τὸ πυροβολικὸν ὕπερ διέθετον, εἶναι φυσικὸν τὸ ὅτι ἔπραξαν, δῆλον ὅτι μετεχειρίσθησαν αὐτό, ὅπως ἐξαναγκάσωσι τὴν Δούν νὰ μὴ κινήθῃ, καὶ οὕτω ἐξασφαλίσωσι τὴν δπισθοχώρησίν των διὰ τοῦ στενοῦ ἐκείνου τοῦ Μεύση.

Αἱαν περίεργοι βόμβαι ἐφρέθησαν κατὰ τὴν κατεδάφισιν μιᾶς τῶν ἀρχαιοτέρων οἰκιῶν, ἥτις ἦτο παρὰ τὸ τεῖχος καὶ ἀκριβῶς ἔναντι τῶν πολεμιστρῶν.

Ἡ πορεία, ἣν ἔλαβεν ἡ στρατιὰ αὐτὴ πέραν τῆς Δούν, διασαφίζεται διὰ τῆς διηγήσεως ἐκ τῶν Ἄναμνήσεων τοῦ Φ. δὲ Ρομβουτέν: « Ἐχούθησαν κατὰ μῆκος τοῦ ρεῦματος μέγρι τοῦ χωρίου Βριέγγη, ὅπερ ἐπυρπόλησαν καὶ ἔκαυσαν τὴν ἐκκλησίαν του. Κατόπιν τῆς πράξεως ταύτης, ἐστοράφησαν δεξιά πρὸς τὴν Μόντ-φωκόν, ὅπου δὲν εἶδον μὲν μεγάλην ἀντίστασιν, δπου ὅμως εἰς αὐτοὺς ἐφαίνετο καλόν, ἔκαμον χοῆσιν τοῦ πυρός, ἰδίως δὲ εἰς τὴν ὄραίαν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας, ἐνθα διέπραξαν τοιαύτας ἱεροσυλίας, ἄς μόνον κατὰ τοὺς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμοὺς δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν. Ἀφίνο ἐλεύθερον τὸν ἀναγνώστην νὰ ἐννοήσῃ τὸν τρόπον καὶ φόβον, με τὸν ὅποιον ὁ ἄπλοῦς λαὸς ἤρχισε νὰ διασκορπάται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ὡς ἐκ τούτου, ὑπερήφανοι καὶ ὑπεροπτικοὶ, εὐρίσκοντες ἐλευθέρην τὴν διόδον, κατῆλθον οἱ ἐχθροὶ εἰς τὴν πεδιάδα καὶ κατέλαβον μικρὸν φρούριον ὀνόματι Βουλ-λάνδρο. Ἐκεῖ ἐγκατέλειψάν τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἵνα περιφρουρῶσι τὰ πολεμφοδία καὶ ζωοτροφίας, ἅτινα μετέφερον καὶ ᾠδήγουν εἰς Στέναιην. Ἐκεῖθεν διέτρεξαν ὀλόκληρον τὴν πεδιάδα κατὰ μῆκος τοῦ ρεῦματος (1), ἐξέπυρρθησαν πολλὰ χωρία καὶ φρούρια, ἐξ ὧν τινὰ μὲν ἐπυρπόλησαν, τινὰ δὲ διήρπασαν, εἰς σημείον ὥστε ν' ἀφαιρέσωσι καὶ τοὺς σιδηροὺς ἴλους καὶ τὰ ἱνία τῶν ἀρότρων ».

Ἐφθασαν μέγρι τοῦ Μεγαλολειβαδίου. « Ἐκεῖ εἰδοποιηθέντες ὅτι ὁ νάυαρχος δὲ Ἄννεμπλτ (ὧν ὁ βασιλεὺς προήγαγεν

(1) Τὸ μικρὸν τοῦτο ρεῦμα τῆς Ὠδῶν πηγάζει ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ Μόντ-φωκόν, διασχίζει τὰ χωρία Cierges καὶ Romagnes-sous-Montfaucon, διέρχεται ἐμπροσθεν τοῦ φρουρίου Βουλλάνδρο, διαβρέχει τὰς χώρας Bantheville, Grand et Petit Clercy καὶ χύνεται εἰς τὸν Μεύσην ἔναντι τῆς Δούν.

εις αντιβασιλέα του διαμερισματος του) συνήθριζε στρατόν, όπως αντιμετώπιση αυτους, εστησαν. Μόλις ο ναύαρχος συνήθρισε τους εκ Καμπανίας και τινες εξ Ελβετίας μετα της φρουρας και ηρχιζε να πλησιάζη τους εισβαλόντας, κατόπιν μυρίων τερατουργημάτων, εγκατέλειψαν ουτοι το Μεγαλολείβαδον, αφ' ου προηγουμένως εθεσαν εις αυτο πυρ, ως και εις την Boulandre, και εν μεγάλη σπουδή επέστρεψαν εις Στέναιην, όπου μόλις αφιχθησαν διέπραξαν νέα τερατουργήματα χειρών των πρώτων, βέβαιοι οτι ο ναύαρχος του βασιλέως θα εγκατέλειπανε την Γερμανίαν και θα ηρχετο προς συνάντησιν αυτών, προς δε οτι η εμπροσθοφυλακή ητο ήδη εις Λουξεμβούργον ».

Η πολιορκουμένη και κανονιοβολουμένη Δουν αντήστατο πάντοτε. Ο Δεναίν διηγείται οτι οι Αυτοκρατορικοι « ταχώς επέστρεψαν εις Στέναιην, όπου, μη θεωρούντες εαυτους ασφαλείς, εθεσαν πυρ, οπερ κατέφαγεν μέρος των οικιών και μετεδόθη εις την εκκλησίαν, ης η στέγη του χορου μετα του πυργισκου και του νόρθηκος εκάησαν. Κατόπιν μετέβησαν εις Υβουά, όπου, αφ' ου εγκατέλειψαν τινες των στρατιωτών υπό τας διαταγας του κόμητος Mansfeld, εισήλθον εις Λουξεμβούργον. Ο Άννεμπλτ ηκολούθησεν αυτους εκ του πλησιόν μεχρι της Στέναιης, ην και κατέλαβον ».

* *

Η παράδοσις της πολιορκίας της Δουν εξηγείται δια της πολιορκίας, ην υπέστη το φρούριον τουτο επι εξ περιπου εβδομάδας, οτε ο στρατός της Μαρίας της Ουγγαρίας μετα την κατάληψιν της Στέναιης, ηναγκάσθη να επιστρέψη επι τα ιχνη του Μεύση, όπως εισβάλη εις την Καμπανίαν και οθήσθη ούτω οσον το δυνατόν μακράν τας επιδρομας και τας λεηλασίας. Η λεία διηρθύνετο προς την Στέναιην. Παρά δε την Βολλάνδρο εκτίσθη μικρός στρατιωτικός σταθμός, ινα η οπισθοχώρησις των θρασέων επιδρομέων είναι ασφαλής.

Μεταξυ Δουν και Βιλ-φράνς η δίοδος δεν ητο ευφορος, καθ' οτι απο το μέρος της Σιαστέλ ειχον τοποθετηθει πυροβολαρχία, όπως εξαναγκάσωσι τους εχθρους να σεβωνται την Δουν.

Την εις τα ενδοτερα εισβολην των εχθρων η πόλις εχαιρέτισε δια κανονιοβολισμών εις σημειον απελευθερώσεώς της, ουχι άνευ λόγου: Το πυρποληθέν και ερημωθέν προάστειόν της, ησαν ικανή αποδείξις. Η δε φαντασία του λαου δια την

περίστασιν ταύτην επράξε το μέρος της, προσθέσασα κατὰ την διήγησιν αυτών και άλλα συμβάντα πραγματικά μεν, αλλά διαφόρων εποχών.

Εάν οι λίθοι ηδύναντο να λαλήσωσιν, όπως συγγινητικώς ιστορίας θα ελεγον και αυτοι ετι, οτινες σχηματίζουν τας βάσεις των τειχών της Δουν! Πόσας αναμνήσεις θα προοκάλουν!... Θα ελεγον περι της Κοντέσας Ματθίλδης, ητις ηγωνίσθη άνδρειώς εναντίον του παντοδυναμου αυτοκρατορος της Γερμανίας, οστις και την υπεχρέωσε να ελθη εις Κάνοσσαν...

Θα ελεγον περι της Μαρίας της Γαλλίας, κόρης του βασιλέως Ιωάννου, και του συζυγου αυτης Ροβέρτου δε Μπαρ! — Περι του τυφλου βασιλέως Ιωάννου του Λουξεμβούργου, οστις ωδηγήθη εις πεισματωδεστέραν μάχην του Κρεσού δια να αποθάνη μετα των τεσσάρων ιπέων του. — Περι των αδελφών Εδουάρδου και Ιωάννου δε Μπαρ, οτινες εφονεύθησαν εις Αζινκούρ και ον αι οικογένεια εσβέσθησαν, καθ' οτι ολη η πολυαριθμος αυτών γενεά εφονεύθη εις το πεδίον της μάχης! — Περι του βασιλέως της Προβιγγίας Ρενέ, οστις, ει και ητο ευήθης ως χωρικός, ειχει βίον πλήρη παραδόξων γεγονότων. — Περι του Ρενέ II της Λοθαριγγίας, νικητου του Καρόλου του Θρασέως, υπερασπιζόντος την Δουν εναντίον Ροβέρτου II του Μάρη, οστις επωνομάζετο ο δευτερος αγριόχοιρος της Αρδέννης. Κατόπιν δε αυτου ο δουξ Αντώνιος μετεχειρίσθη επι ματαίω πάσαν την διπλωματικήν αυτου δεινότητα, ινα μη περιπλεχθή ουτε μετα του Φραγκίσκου του I, ουτε μετα του Καρόλου του V, καθ' οτι το δουκάτον αυτου επιέζετο απο τας δύο ταύτας αντιμαχομένας δυνάμεις.

Επειτα περι Ερρίκου του II, της πολιορκίας του Μετς και της νικηφόρου αντιστάσεως του Φραγκίσκου δε Γύζη.

Εις την ιδίαν ταύτην πεδιάδα ερχεται Ερρίκος ο III και Ερρίκος ο δε Λατουρ της Ωβέρνης, δουξ του Βουγγίου, πατηρ του Τουρέννου. Τον δ' επόμενον αιώνα, κατὰ την θλιβερωτέραν εποχήν της ζωής του, ο ίδιος Τουρέννος, συναντηθείς και πάλιν μετα της δουκίσης της Λογκεβίλλης εις Στέναιην, ειδεν εαυτον ανεπαρκη και ηναγκάσθη να καλέση τους ξένους. — Περι Λουδοβίκου XIII και Ρισελιέ, στρατάρχου της Σιαστιγγιόν, ανεπιου του Κολινύ. — Περι Μαντζαρίνου και Λουδοβίκου XIV. — Περι του Μεγάλου Κονδέ με τας δόξας και τα σφάλματά του (λέγομεν σφάλματά του καθ' οτι η Δουν εκ του πλησιόν ηκουσε τα πυροβόλα του Φάβερετ).

Τέλος περί τῶν σκοτεινῶν ὥρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως: — Περὶ Λουδοβίκου XVI, συλληφθέντος εἰς Βάρευν, ἔδραν ἐφετείου καὶ ἥτις χωρίζεται διὰ τῶν τελευταίων ἀντεροισμάτων τῶν δασῶν τῆς Ἀργόννης. — Περὶ τοῦ πρίγκηπος Κονδέ, ἐπανερχομένου ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἰδικῶν του καὶ κατόπιν περὶ τοῦ Βαλμύ, διερχομένου τὰ σύνορα, ἵνα μὴ ἐπανέλθῃ πλέον. — Περὶ τῆς ἀνευ βαθμοῦ καὶ διαμαρτυρίας ἐξάψεως τοῦ λαοῦ, τῶν ὀμῶν καταστροφῶν τῶν ἀγαλμάτων καὶ τῶν ἀρχαίων, ὡς καὶ τῆς λαμητόμου τοῦ δυστυχοῦς Νογκιέ. (1)

Κατὰ τὸ 1814 ὁ ἐχθρὸς ἐπανερχεται. Οἱ κάτοικοι τῆς Δουν ἀπέλπιδες ἀνθίστανται ἔρωμένως καὶ σφίζονται τοῦ κινδύνου χάρις εἰς σῶφρονα καὶ ἐνεργητικὴν ἐπέμβασιν τοῦ ἱερέως αὐτῶν.

Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 διέρχεται ἐκεῖθεν ὁ στρατὸς τοῦ πρίγκηπος τοῦ Σάξ ἐν ᾧ κατήρχετο τὸν Μεύσην, ὅπως συναντήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος εἰς Σεδάν.

Τότε εἰς κάτοικος τῆς Δουν ἐξαπατήσας τοὺς ἰγνηλάτας ὁ Μ. Lamarcq, με κίνδυνον τῆς ζωῆς του, τρέχει ν' ἀναγγείλῃ εἰς τὸν εἰς Σιέξς εὐρισκόμενον τότε Μάκ Μάων τὴν εἰδησιν, ἥτις δὲν εἰσακούσθη. Ἐάν, ἀντὶ νὰ ἔλθῃ ἐναντίον τοῦ Σεδάν ὁ στρατάρχης, ἐπήρχετο με ταχύτητα τῶν Βόερς εἰς Δούν, θὰ εὔρισκε μόνον τὸν στρατὸν τοῦ πρίγκηπος τοῦ Σάξ καὶ οὔτω θὰ ἦρατο νίκην περιφανή.

Ἴδου ἐν ὀλίγοις ἡ ἱστορία τῆς Δουν-λὲ-Σιάστελ.

Μετάφρασις Δος ΑΥΡΑΣ.

(1) Ἰάκωβος Αὐγουστος δὲ Νογκιέ, ἀρχαῖος στρατηγὸς εἰς Ρογιάλ-Κραβάτ, ἱππότης τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου, ἐκαταομήθη εἰς Ἅγιον Μιχαὴλ εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν, τὴν 14ην θερμοῖδον (20 Ἰουλίου μέχρι 14 Αὐγούστου) ἔτους II, πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ροβεσπιέρου. Προσληφθεὶς εἰς ἡλικίαν 9 ἐτῶν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του διοικούμενον τάγμα ἦτο τὸ 1743, 1744 καὶ 1745 εἰς τὸ ἀτακτὸν τάγμα τῆς Ὠσῆ (σύνταγμα τοῦ Ἁγίου Γιωδέν) κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Σαβοΐας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ πρίγκηπος Κόντε. Τῷ 1746 καὶ 1747 ἦτο εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Φλάνδρας εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Μορλιέρ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ δὲ Σάξ. Καὶ τέλος τὸ 1757 μέχρι τοῦ 1763 καθ' ὅλον τὸν πόλεμον τῶν Ἑπτὰ-Ἐτῶν ἢ Ἑπταετῆ εἰς Γερμανίαν εἰς τὸ σύνταγμα Ρουαγιάλ-Κραβάτ. Μετὰ πενήνηντα καὶ ἐνὸς ἔτους ὑπηρεσίαν, παρητήθη καὶ ἀπεσύρθη εἰς Δούν, ὅπου ἐφησύχαζεν.

Καπετὰν Ἄγρας. — Τ. Ἀγαπηγὸς

ΠΟΝΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἄλεπόν π' ἐξαγόρευεν ¹⁾

(Κρώννη)

Ἄλεπόν ἐπίασεν τὸν πετεινόν, τὴν κωσσάραν² καὶ τὴν περδίκαν καὶ ἔφευγεν ἄτς σσὴ στέλαιν³ ἄτ νὰ τρώει ἄτς· ἄμα⁴ ἐθέλεσεν ν' εὐρίσκῃ τιδὲν αἰτίαν κὶ ἄετς⁵ νὰ τρώει ἄτς. « Ἔλα, εἶπεν τὸν πετεινόν, χατοῦ Παναέτα, θὰ ξαγορεύω⁶ σε, ἐγὼ πνευματικὸς εἶμαι· κὶ ἂν ἔεις⁷ πολλὰ ἁμαρτίας, θὰ τρώγω σε ». Ἐρθεν κὶ ὁ πετεινόν σ' ἐκεῖνον καικὰ καὶ εἶπεν· « Νὰ ἔχω τὴν εὐχή σ', ἐγὼ ντὸ ἁμαρτίας ἔχω καὶ θὰ ξαγορέβς με, εἶνας πετεινός; τιδὲν ἁμαρτίας κ' ἔχω ». Εἶπεν κὶ Ἄλεπόν· « ὦ! ἐσὺ πῶς κ' ἔεις ἁμαρτίας; κούεις⁸ παρώρας⁹ κ' ἐγνεφίεις¹⁰ τὰ παλληκάρια¹¹, ἐγνεφίεις τοὶ νυφάδας, ἐγνεφίεις τοὶ γεροντάδας, κ' ἐκεῖν θέλνε νὰ κοιμούνται. Τρανὸν ἐν ντὸ ἀκούεις ἄετς βακουτσούζκα¹², τρανὸν θανάσιμον ἁμαρτίαν ἔν, θὰ τρώγω σε ». Ἐφασεν τὸν πετεινόν· « Ἔλα, εἶπεν, χατοῦ Παρθένα κ' ἐσὺ, τὴν κωσσάραν, θὰ ξαγορεύω κ' ἐσέν ». Λέει ἄτον καὶ ἡ κωσσάρα· « Νὰ ἔχω τὴν εὐχή σ', ἐγὼ τιδὲν ἁμαρτίας κ' ἔχω· ντ' ἔφταγω κ' ἐγὼ καὶ θὰ ἔχω ἁμαρτίας; » — « Ἐσὺ, εἶπεν, ὠβάεις¹³, κ' ἐφτάς¹⁴ τ' ἔναν τ' ὠβὸν χαλαρόν¹⁵ καὶ τ' ἄλλο γαῖμ¹⁶, κὶ ὄνταν χτυποῦνε δύ νομάτ τὴ Λαμπρὴν καὶ

1) Ὁ μῦθος οὗτος εἶναι ὁμοίος μετὰ τὸν ὑπ' ἀριθ. 184 Αἰσώπειον (Ἐριφός καὶ λύκος), — 2) ὄρνιθα. — 3) σπήλαιον. — 4) ἄλλα. — 5) ἔτσι, οὕτω. — 6) ἐξομολογῶ. — 7) ἔχεις. — 8) ἀντὶ σκούζεις = φωνάζεις. — 9) παρακαίρας. — 10) ἐκνηφίεις = ἐξυπνίζεις. — 11) τοὺς νέους. — 12) ρ. τ. = παρώρας (τό τ. καὶ τὸ σ. προφ. διακεκριμένως). — 13) ἀντὶ ὠβάεις = ὠάζεις, κάμνεις αὐγά. — 14) ἐφτάγω = κάμνω. — 15) ἀδύνατον, εὐθραστον. — 16) λ. τ. = στερεόν, δυνατόν.

τσακοῦται τοῦ εἰνός, κὶ ὁ ἄλλος ἐξέρτς πῶς τυραννί-
ται¹; τσαμεὰκ² ἐσὺ τρανὸν ἀμαρτίαν ἔεις· θὰ τρώγω
σε»· καὶ ἔφραεν καὶ τὴν κωσσάραν. Εἶπεν καὶ τὴν περ-
δίκαν· «Ἔλα γατοῆ Φωστήρα, κ' ἐσύ, πέ με κ' ἐσὺ
τ' ἀμαρτίας ισ. Εἶπεν κὶ ἀτέ· «Νὰ ἔχω τὴν εὐχὴ σ,
ἐγὼ τιδὲν ἀμαρτίας κ' ἔχω· (εἶδεν πως ἔφραεν τ' ἄλουνοὺς
κ' ἐεοέθεν) ἐγὼ σσ' ὀρμὰν³ κῆσ λάσκουμαι, κανὰν
κ' λέπω, κανὸς τσορτάνεα⁴, κορκότα κὶ τρώγω· τιδὲν
ἀμαρτίας κ' ἔχω. — Ὡὶ ἀνέθεμά σε! εἶπεν ἀτεν,
ἐσὺ πολλὰ ἀμαρτίας ἔεις· θὰ τρώγω σε. Ἄτώρα, εἶπεν,
πόσ νομάτ ἀνθρώπ εἶνε κακὰ⁵ καὶ λέγνε· Νὰ εἶχαμε
ἕναν ξαῖ περδίκας κρέας καὶ ἔτρωγαμε κ' ἐγίνουμες καλά·
κὶ ἐσὺ λάσκεσαι σὰ ἰσίτσα⁶ τὰ τόπς καὶ ἀφίντς ἀτς
κὶ ἀποθάννε. Πολλὰ ἀμαρτίας ἔεις». Εἶπεν ἀτον καὶ ἡ
περδίκα· «Αληθινά, ἐγὼ πολλὰ ἀμαρτίας ἔχω. Ἄρ
ἀσσοῦ⁷ θὰ τρώς με, σόουντα⁸, πνευματικὸς εἶσαι,
δοξολόγα⁹ κ' ὕστερ φά με, λάχ¹⁰ σοῦνταν¹¹ τ' ἀμαρ-
τίας μι». Ἄλεπόν παλ ἔπεσεν ἀνάσκελα καὶ ἔστρεσεν
τ' ἀντσία¹² τ' ἀποκάθεν κὶ ἄν¹³ κ' ἐσκάλωσεν νὰ μουρ-
μουρίζ, τει¹⁴ θὰ δοξολογᾷ, καὶ ἡ περδίκα ἐπέταξε
καὶ ἔφρεν ἀσσ' ἀντσία τ' ἀνάμεσα». «Ἐἶ νὰ χέξ τὸν
κύρην ἀτ, εἶπεν ἀλεπόν, ποῦ κὶ τρώει κ' ἐπεκεῖ δο-
ξολογᾷ! Φά κ' ἐπεκεῖ δοξολόγα¹⁵»,

1) τυραννίζεται, ἀδημονεῖ στενοχωρεῖται — 2) λ. τ. = δηλαδή. — 3) λ. τ. = δάσος. — 4) κομμάτια διῶλισμένου δξυγάλακτος ξηραίνόμενα εἰς τὸν ἥλιον, τὰ ὁποῖα κατόπιν τριβόμενα ἐν θερμῷ ὕδατι, παρέχουσι γάλα χρήσιμον διὰ σούπαν. — 5) ἀσθενοῦσιν. — 6) ρ. τ. = ἔρημα. — 7) ἀφοῦ λοιπόν. — 8) λ. τ. = τοῦλάχιστον. — 9) εὐχου εἰς τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. — 10) εἶθε, ἴσως. — 11) σοῦμαι = σώζομαι. — 12) σκέλη. — 13) (ἀπὸ κάτωθεν καὶ ἀνω) = πρὸς τὰ ἄνω. — 14) λ. τ. = τάχα, δῆθεν. — 15) Ἡ φράσις αὕτη ἔγεινε παροιμία.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ

ΠΡΟΞΕΝΕΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1907

Ἀγγλία. — Ἡ Ἀγγλία κατ' ἀρχὰς ἀντεπροσωπεύετο ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐταιρείας (Levant Company) ἣτις καὶ διελύθη τῷ 1826.

Πρῶτος ἐν Θεσσαλονικίῃ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἦλθεν ὁ Γεώργ. Μορρ τῷ 1786, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Γ. Ὀλιφέρ μέχρι τοῦ 1802. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Φραγκίσκος Σιαρῶ 1802-1825, τοῦτον δὲ ὡς ἀντικαταστάτης ὁ Ἰωάν. Σιαρῶ 1825-1832, ὁ Γεώργιος Σιαρῶ τῷ 1832-1834 καὶ εἶτα ὁ Κάρ. Μπλουτ 1834-1840. Τοῦτον διεδέχθη ὁ Κάρολ. Γ. Κάλβερ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου 1856-1860 ὅτε ἀντεκατεστάθη διὰ τοῦ Ριχάρδου Οὐίλκινσον 1860-1872 καὶ οὗτος δὲ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ε. Μπλουτ τὴν 8ην Αὐγούστου 1872-1899.

Τῷ 1879 τὸ προξενεῖον προὑβιβιάσθη εἰς Γενικὸν ἔμεινε δὲ ὁ ἴδιος πρόξενος. Τὴν 8ην Ἀπριλίου 1899 ἦλθεν ὡς Γενικὸς Πρόξενος ὁ τέως ἐν Κρήτῃ Ἄλφρ. Βιλλιότης, διαμείνας μέχρι τοῦ 1903 ὅτε καὶ ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου Οὐίντγαμ Γκράβ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηκόων ἄγγλων τῷ 1907 ἀνήρχετο εἰς 150 περίπου. Ὑπῆρχον δὲ ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον, εἰς Σκόπεια καὶ εἰς Σέρρας.

Ἀμερική. — Ἀπὸ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ XIX αἰῶνος ἡ Ἀμερικὴ ἀντεπροσωπεύετο δι' ὑποπροξενεῖου, ἀντιπρόσωπος δὲ αὐτῆς μέχρι τοῦ 1850 ἦτο ὁ Ροβέρτος Ἀβοττ. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1870 ἀνετέθησαν εἰς τὸ ἐνταῦθα ἄγγλικὸν προξενεῖον τὰ συμφέροντα τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1870 ὁ Περικλῆς Χατζηλαζάρου διορίσθη ὑποπρόξενος μέχρι 1907.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀμερικανῶν ὑπηκόων τῆς Ρούμελης ἀνέρχεται εἰς 30.

Ἀυστροουγγαρία. — Ἡ σύστασις Ἀυστριακοῦ Προξενείου ἀνέρχεται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, πρῶτος δὲ πρόξενος τοῦ ὁποίου διεσώθη τὸ ὄνομα εἶναι ὁ κατὰ τὸ 1817 τοιοῦτος Ἰωάννης Βιανέλλος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ κόμης Σεκαπιέρης 1817-20, εἶτα ὁ ἐπὶ πότης ντὲ Σιαμπὲρ 1820-1827, τοῦτον ὁ ἐπὶ πότης Στέννοβεργ 1827-1833, τοῦτον ὁ Γ. Μιχανούβιεζ 1833-1837, κατόπιν ὁ Γ. Δουβράβιτς 1837-1839, εἶτα ὁ Κ. Νιτζιόλι 1839-1843, τοῦτον διεδέχθη ὁ Στεϊντλε 1843-1859, τοῦτον ὁ βαρώνος Λένκ 1859-1863, τοῦτον ὁ Φερδινάνδος Μικὸς 1863-1867, εἶτα ὁ Φραγκίσκος Κνάπλιτς 1867-1869, κατόπιν ὁ δ. Καρνιτσιάνι 1869-1877 καὶ τέλος ὁ δ. Ὀρτλιγκ-βον 1877, ὅτε καὶ τὸ προξενεῖον μετεγράφη εἰς Γενικὸν διορισθέντος ὡς γενικοῦ προξένου τοῦ Γ. Σιάρι. Τοῦτον ἀνεπλήρωσε τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ κόμης Βίσκοβιτς καὶ τοῦτον μετ' ὀλίγον ὁ βαρώνος Μίσκε ντὲ Μαντζιάρ Σζέσζτβε (ὑποπρόξενος) μέχρι τοῦ 1886-1892. Εἶτα ἔρχεται ὁ P. Βαδιάνερ 1892-1893, τοῦτον διαδέχεται ὁ κόμης Βάσ 1893-1894, καὶ τοῦτον ὁ δ. Φράς 1894-1897, εἶτα ἔρχεται ὁ Φραγκίσκος ντὲ Χάπτ 1897-1898, ἔπειτα ὁ Βικτωριανὸς ντὲ Βόρχε 1898-1899 καὶ τέλος ὁ Ριχάρδος Χίκελ 1899-1907.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηκόων αὐστριακῶν τῶ 1907 ἀνήρχετο εἰς 800. Ὑπάρχουσι δὲ ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον, Σκόπεια, Μιτροβίτσαν, Πριζρέην, Καβάλλαν, Πόρτο-Λάγος, Σέρρας καὶ Ζάνθην.

Βέλγιον. — Τὸ Βελγικὸν προξενεῖον ἐν Θεσσαλονίκῃ χρονολογεῖται ἀπὸ τῶ 1838· ἀντεπροσώπευσαν δὲ αὐτὸ οἱ ἑξῆς.

Ὁ Τοσσέλυ 1838-1856, ὁ Καρμπονερί 1856-1871, ὁ Νουμοντέγγ-Σαγκρεζ 1871-1884, ὁ Λομβάρδος 1884-1888, ὁ Καλλίνους 1888-1891 ὅτε καὶ μετεγράφη εἰς Γενικὸν Προξενεῖον. Πρῶτος γενικὸς πρόξενος ἦτο ὁ Ε. Ντοννὲρ 1891-1897 ὅτε πάλιν ἐγένετο προξενεῖον καὶ ἀνετέθη ἔκτοτε εἰς τὸν διευθυντὴ τῆς Ἐταιρείας τῶν Ὑδάτων Α. Κνούπερ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν Βέλγων ὑπηκόων ἀνέρχεται εἰς 30 περίπου.

Βουλγαρία. — Ἡ Βουλγαρία ἴδρυσεν ἐνταῦθα ἔμπορικὸν Πρακτορεῖον τῶ 1897 μετὰ γενικὸν διευθυντὴν τὸν Α. Σιόπκοφ ὅστις ἦλθεν ἐνταῦθα τὴν 1ην Ἀπριλίου 1897.

Τοιαῦτα ἔμπορικὰ πρακτορεῖα ὑπάρχουσιν εἰς Σκόπεια, εἰς Μοναστήριον καὶ εἰς Σέρρας.

Γαλλία. — Ἡ Γαλλία ἀπὸ τὸ 1685 ἀντεπροσώπευετο δι' ἔμπορικὸν ἀντιπροσώπου, πρῶτος δὲ ἀντιπρόσωπος μετὰ δικαιοδοσίαν ἐφ' ὅλης τῆς κλίμακος Δυροραγίου ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς ἦτο ὁ ἔμπορος Ἰάκωβος Γιλέττε 1685-1688. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἔμπορος Νικόλαος Γκέονετ 1688-1694, τοῦτον δὲ ὁ ἀρχαῖος γραμματεὺς τῆς πρεσβείας ντὲ Μπογκέον, τοῦτον ἀνεπλήρωσεν ὁ ἔμπορος καὶ γαιοκτήμων Ἰωάνν. Φρ. Ἀριάν 1694-1699 καὶ τοῦτον ὁ Ἀντώνιος Ἀριάν 1699-1717, ὅτε καὶ ἡ ἔμπορικὴ ἀντιπροσωπεῖα μετεβλήθη εἰς προξενεῖον.

Πρῶτος πρόξενος διορίσθη ὁ ἐν Λιβούρνῃ γραμματεὺς Μποουασμόν 1717-1724, ὁ Λεμπλάν 1724-26, ὁ Λουδοβίκος Μπεῖλ, ἀποθανὼν ἐν Θεσσαλονίκῃ, 1726-36, ὁ Πέτρος Θωμᾶς, γραμματεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας, 1736-41, ὁ Σιαμπέρτ 1741-43, ὁ Μπεράρ 1743, ὁ Θ. Ἐδελίν-Φραγ. Μερβὲ ντὲ Ζουανβίλ 1743-52, ὁ Ντόμας ὡς ἀναπληρωτῆς 1752, ὁ Ἰωάννης Λουδοβίκος Κλεραμπώλτ 1752-55, ὁ Φουργκάς ὡς ἀναπληρωτῆς 1755, ὁ Ἰωσήφ ντ' Ἐβάν 1756-70, ὁ Ταβερνιὲ 1770-73, ὁ Ἰωάνν. Βατίστας Μοὺρ 1773-74, ὁ Ἰωάνν. Βενσάν Ἀραζὺ 1774-79, ὁ Πέτρος Μαζιερ ντὲ Σὲν Μαρσέλ 1779-86, ὁ Μπονὲ ντὲ Παβιλλὼν 1786, ὁ Ἐσπρί Μαρί Κουζινερὺ 1786-92, ὁ Ρεβουλ ὡς ἀναπληρωτῆς 1792, ὁ Μάσο 1792-94, ὁ Φουσκὸν ὡς ἀναπληρωτῆς 1794, ὁ Μάσο 1794-1801, ὁ Κάρολος Μαγκαλλὼν 1802-1805, ὁ Κάρολος Μπιενβενιὺ ντὲ Σιαρμανμπόλτ 1805-1813, ὁ Φουσκὰς Πασκάλ Θωμᾶς 1813, ὁ Σιαρμανμπόλτ καὶ ὁ Μαλιβουάν 1813-15, ὁ Κουζινερὺ 1815-16, ὁ Μπόττα 1817-23, ὁ Κάρολος Μπόττα 1823-25, ὁ Ἰωάνν. Φραγ. Πέτρο. Ἀδριανὸς Ντουπερὲ 1825-29, ὁ Οὐαλιε ντὲ Μπονβίλ ὡς ἀναπληρωτῆς 1829-39, ὅτε καὶ ἐκῆ τὸ προξενεῖον.

Ἐκτοτε ἔρχονται κατὰ σειρὰν ὁ Αὐγουστος Πελλιὲ ὡς ἀναπληρωτῆς 1839-40, ὁ Ἰάκυνθος Ζιλλὲ 1840-44, ὁ Μπελέν ὡς ἀναπληρωτῆς 1845, ὁ Ἐδουάρδος Γκρασὲτ 1846-50, ὁ Αὐγουστος Μπάτρους ὡς ἀναπληρωτῆς 1851, ὁ Κάρολος Ντελαφὸς 1851-52, ὁ Ἰούλιος Φρανσιὸν 1852-53, ὁ Λουδοβίκος Μορνάρ 1853-56, ὁ Ζιάζ Γαλλουᾶ ὡς ἀναπληρωτῆς 1858, ὁ Κάρολος Τισοῦ 1859-60, ὁ Παῦλος Νταράπ 1869-62, ὁ μαρκήσιος ντὲ Ποσσιαρράς 1862-67, ὁ Αἰμίλιος Οὐϊτ 1868-69, ὁ Ἀλέξανδρος Οὐαλένσκη 1869, ὁ Π. Ι. Μουλὲν 1870-76 ὅστις καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὰς σφαγὰς τῶν προξένων, ὁ Ε. Μαλλὲ 1876-80, ὁ Α. Ντοζιάν 1881-84, ὁ Ντὲ-Σὲν-Μαρί 1885-89, ὁ Καστιγγὼν Σὲν-Βικτωρ 1889, ὁ Ἀνδρέ Λεκέ 1889-

90, ὁ Ἄμτρού ντέ Σακρολέττ 1890-92, ὁ Ε. Ρενιόλ 1892-93, ὁ Παῖνλος Βαλλέ Ντουφρός 1893-97, ὁ Ἄλφο. Σιλκέρ 1897-98, ὁ φιλοβούλγαρος Λουδοβίκος Στέγκ 1898-1904, ὁ Α. Ἀλφίζ 1902-1907 καὶ τέλος ὁ Κ. Λεών.

Υπάρχουσιν ὑποπροξενεῖα, εἰς Μοναστήριον, εἰς Σκόπεια, εἰς Καβάλλαν, εἰς Σέρρας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηρεθῶν γάλλων ἀνήρχετο εἰς 300.

Γερμανία. — Ἡ Γερμανία εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ ἰδιώτῳ Ἕλληγι, ἀπὸ δὲ τῷ 1816-1886 ὑπὸ τοῦ Αὐστριακοῦ Προξενείου ὅτε καὶ ἐσχημάτισεν ἴδιον τοιοῦτον.

Πρῶτος πρόξενος ἦτο ὁ δ. Μπούτερβεκ 1886-1889 ὅτε καὶ ἀπέθανεν. Τοῦτον διεδέχθη ὁ σοφὸς βυζαντινολόγος δ. Μόρτμαν, χρηματίας ἐπὶ 13 ἐτη (1889-1902). Τοῦτον διεδέχθη ὁ Βὸν Βεσσέν 1902-1906, ὅτε καὶ ἀπέθανεν ἐκ συγκοπῆς, καὶ τοῦτον ὁ βαρῶνος Ὁσμαν βὸν ντέρ Λέγε.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηρεθῶν Γερμανῶν τῷ 1907 ἀνήρχετο εἰς 300. Καθ' ὄλην δὲ τὴν Ρούμελην τὰ Γερμανικὰ συμφέροντα εἶναι ἐπιμετασταμένα εἰς τὰ Αὐστριακὰ Προξενεῖα.

Ἑλλάς. — Τὸ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος προξενεῖον ἰδρύθη τῷ 1835, πρῶτος δὲ πρόξενος ἦτο ὁ συνταγματάρχης Θεόδωρος Βαλλιάνος 1835-1841 κατόπιν ἔρχονται κατὰ σειράν οἱ ἑξῆς :

Ὁ Μιχ. Σουτζος 1842-49, ὁ Κωνστ. Δόσκος 1849-50, ὁ Κωνστ. Ράμφος 1850-53, ὁ Ἰωάνν. Ἀγκωνάκης 1854-59, ὁ Π. Νασὺμ 1860-62, ὁ Α. Μεσάλας ὡς ἀναπληρωτῆς 1862-63, ὁ Γ. Πασμορᾶς 1863-64, ὁ Γ. Μελίσσης 1864-66, ὁ Κωνστ. Βατικώτης 1866-73, ὁ Γ. Λαγκαδάς 1873-75, ὁ Κωνσταντῖνος Βατικώτης 1875-80, ὁ Πέτρος Λογοθέτης 1880-85.

Τῷ 1882 τὸ προξενεῖον μετετράπη εἰς Γενικὸν τοιοῦτον πρῶτος δὲ Γενικὸς πρόξενος ἔμεινεν ὁ Π. Λογοθέτης μέχρι τοῦ θανάτου του 1885. Διάδοχοι αὐτοῦ ἦσαν : ὁ Γ. Δοκός 1885-95, ὁ Ἄνδρ. Παπαδιαμαντόπουλος 1895-98, ὁ Εὐγ. Εὐγενειάδης 1898-1904, ὁ Α. Κορομηλᾶς 1904-1907, ἔπειτα ὁ Ἀλεξανδροπούλος ὡς ἀναπληρωτῆς καὶ τελευταῖος ὁ Ἄνδρ. Παπαδιαμαντόπουλος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἠλευθερώθη ἡ πόλις.

Οἱ Ἕλληνες ὑπηρεθῶν ἀνήρχοντο εἰς 4,400 ὀρθοδόξους, 500 Ἰσραηλίτας καὶ 100 καθολικούς. Υπῆρχον ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον, εἰς Σέρρας, εἰς Ἐλασσῶνα, εἰς Σκόπεια καὶ εἰς Καβάλλαν.

Ἰσπανία. — Ἡ Ἰσπανία ἵδρυσεν ὑποπροξενεῖον τῷ 1789. Ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ἦσαν οἱ ἑξῆς :

Ὁ δ. Ραφαήλ Γκρατζάνι 1789-1812, ὁ Φραγκ. Σιαρνὸ 1812-26, ὁ Ἰωάνν. Σιαρνὸ 1826-33, ὁ Στέφανος Ἀσλάν 1833-77 ὅτε καὶ ἀπέθανεν, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μελίκερ Ἀσλάν 1877-82 ὅτε ἐγένετο προξενεῖον μετὰ τὸν ἴδιον πρόξενον μέχρι τοῦ 1887, ὁ βαρῶνος Φρειδερίκος Σιαρνὸ 1887-92, ὁ Λεβὶ Μοδιάνο 1892-95. Ἐπειτα ἐπὶ 7 μῆνας ἀνεπλήρωσεν ὁ δ. Μόρτμαν πρόξενος τῆς Γερμανίας. Κατόπιν ὁ Κάρολος Ἀρσλάν 1896-97, ὁ Φρειδ. Κουὴν 1897-98 ὅτε καὶ ἀπέθανεν, ἀνεπλήρωσε δὲ αὐτὸν ὁ διεκρινηθεὶς τοῦ προξενείου Ἰνγκετ Ἐφέντης καὶ τέλος τῷ 1907 ὁ Ἐδ. Σιαρνὸ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηρεθῶν τῆς Ἰσπανίας ἀνήρχετο τῷ 1907 εἰς 340.

Ἰταλία. — Ἡ Ἰταλία πρὸ τοῦ 1860 ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τριῶν προξενείων τὸ τῆς Σαρδηνίας, τὸ τῆς Τοσκάνης καὶ τῆς Σικελίας, ἀπὸ ἑξέλειπον τῷ 1866 καὶ ἀντεκατεστάθησαν διὰ τοῦ Ἰταλικοῦ, ὅπερ ἀντεπροσώπευσαν οἱ ἑξῆς :

Ὁ Σολομὸν Φερνάντες 1866-69, ὁ κόμης Ντινο Λαμπερτέγκι 1869-71, ὁ κόμης Γιουζέππος Σιστάρι 1871-73, ὁ ἐπότης Ἑρρίκος Σίκος ὡς ἀναπληρωτῆς 1873-74, ὁ κόμης Γραμποντὶ Φοσκάρνι 1874-78, ὁ ἐπότης Ζόσι Πρέντζο 1878-80, ὁ κόμης Φραγκίσκος Λαμπερτέγκι 1880-83, ὁ ἐπότης Ζέρμπα 1883-86, ὁ ἐπότης Φραγκίσκος Μπροῦνι Γκορνάλνι 1886-89, ὁ ἐπότης Ἰούλιος Τέσι 1889-90, ὁ ἐπότης Βίτω Φίντζι 1890-97, ὁ κόμης Βίκτωρ Ταῶν ντὶ Ρεβέλ 1897-1903 καὶ τέλος ὁ Σιλβίο Μιλᾶτσο 1903-1907.

Οἱ Ἰταλοὶ ὑπηρεθῶν τῷ 1907 ἀνήρχοντο εἰς 3,000 περίπου. Υπάρχουσιν δὲ καὶ ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον, Σκόπεια, Πριζρένην, Καβάλλαν, καὶ Σέρρας.

Περσία. — Ἡ Περσία ἵδρυσεν ἐνταῦθα προξενεῖον τῷ 1846, πρόξενοι δὲ αὐτῆς ἦσαν :

Ὁ Καρμπονέρι 1846-70. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 1876 τὰ συμφέροντα τῆς Περσίας ἀντεπροσώπευεν ἡ Ρωσσία. Τῷ 1877 διορίσθη ὁ Ἰσά Ἐφένδης μέχρι 1879, τοῦτον διεδέχθη ὁ Ἄβδὶ Βέης 1880-93, εἶτα ὁ Ν. Μάλλετ 1894-1905 καὶ τέλος ὁ Π. Ἄτομπροβόσκις 1905-1907.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπηρεθῶν τοῦ Σάχη τῆς Περσίας ἀνήρχετο εἰς 52.

Ρουμανία. — Ἡ Ρουμανία ἀντεπροσωπεύθη ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1872. Πρόξενοι αὐτῆς ἦσαν : ὁ Γ. Λίντσε 1872-1881 ὅτε

καὶ μετεβλήθη εἰς Γενικὸν Προξενεῖον μετ' γενικὸν πρόξενον τὸν Ἰ. Ν. Παπινί. Τοῦτον διεδέχθησαν : ὁ Κ. Γ. Ποποβίτς 1881-1887, ὁ Σπ. Κωνσταντινέσκου 1887-1889, ὁ Στ. Σταματιάδης 1889-1893, ὁ Δημ. Πετρέσκο 1893, ὁ Κωνστ. Μ. Κογαλιτσεάνο 1893-1896, ὁ Ἄλ. Ροσέττι-Σολέσκο 1896-1901, ὁ Σπ. Κωνσταντινέσκο 1901-1904, ὁ Δημ. Ἰ. Γκίνας 1904-1905, ὁ Δ. Γεωργέσκο 1905-1906, ὁ Κωνστ. Κοντσέσκο 1906-1907 καὶ τέλος ὁ Δ. Κ. Πενέσκο.

Ἐπάρχουσι καὶ ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον καὶ εἰς Ἰωάννινα. Οἱ ὑπήκοοι τῆς Ρουμανίας ἀνήρχοντο εἰς 80 οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων εἶνε Ἰουδαῖοι.

Σερβία.— Ἡ Σερβία ἵδρυσεν ἐνταῦθα προξενεῖον τῷ 1887. Πρόξενοι αὐτῆς ἦσαν: Πέτρος Καραστογιαννόβιτς 1887-1889, ὁ Κώστας Χρίστιτς 1887-1890, ὁ Βλάδαν Λιγιότιτς 1890-1892, ὁ Γεώργ. Ζέντιτς 1892-1893, ὁ Βλάδαν Λιγιότιτς 1893-1894, ὁ Μπόζεν Μπόντι 1894, ὁ Λάζαρ. Γιοβάννοβιτς 1895, ὁ Γιοβάν Παύλοβιτς 1895-1896, ὁ Δημ. Μπόδι 1897, ὁ Παῦλος Δένιτς 1897-1899, ὁ Ἰωάνν. Χρίστιτς 1899-1900, ὁ Ἰωάνν. Μιχαήλοβιτς 1900, ὁ Θεόδ. Στάνκοβιτς 1900, ὁ Γκιόκας Νενάντοβιτς 1900-1902, ὁ Γκιόκας Νικόλιτς 1902-1904 καὶ τέλος ὁ Βλάντα Σγιατόβιτς ἀπὸ τὴν 29ην Ἰουνίου 1904.

Ἐπάρχουσι ὑποπροξενεῖα εἰς Μοναστήριον καὶ Σκόπεια.

Σουηδία καὶ Νορβηγία.— Ἀπὸ τοῦ 1865-1872 τὰ συμφέροντα τῆς Σουηδίας, Νορβηγίας καὶ Δανιμαρκίας ἦσαν ἐμπειστευμένα εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Τῷ 1872 ἰδρύθη προξενεῖον ἐνταῦθα. Πρόξενοι δὲ ἦσαν ὁ Δουράν 1872-1884, ὁ Ἐρρίκος Σούτερ 1884-1890 καὶ ὁ Γ. Σ. Μπλουντ ἀπὸ τῷ 1890-1907.

ΓΕΩΡΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΠΕΡΙ ΙΝΔΙΚΗΣ ὄρνιθος

Εἶναι ἀπάτη νὰ πιστεῦη τις ὅτι, ἡ Ἰνδικὴ ὄρνις ἀπετέλει πάντοτε μέρος τοῦ ὄρνιθῶνός μας. Τὸ ὄνομα αὐτῆς προσδίδει τὸν τόπον ὅθεν κατάγεται. Ὅλιγον μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, ἦν κατ' ἀρχὰς ὠνόμασαν Δυτικὰς Ἰνδίας, ἔφθασαν εἰς τὴν Εὐρώπην αἱ πρῶται Ἰνδικαὶ ὄρνιθες.

Τῷ 1546 εἰς τὴν Μπανκί-δε-Παλινὸδ (φιλολογικὴ ἀδελφότης τῆς Ρουέν), ὁ πρόεδρος αὐτῆς Βατίστας λε-Σιανδελιέ, κατὰ τὴν ἐσπέραν, δι' ἑνὸς μικροῦ ποιηματίου, διηγεῖται ὅλας τὰς λεπτομερίας. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐδίδοτο γεῦμα καὶ εἰς τὸν κατάλογον τῶν φαγητῶν, ὑπῆρχε καὶ **ψητὸν Ἰνδικῆς ὄρνιθος**. Ἦτο, πράγματι, σπάνιον τι, καὶ τινες, λέγει τὸ ποιηματίον, δὲν ἐτόλμησαν νὰ φάγωσι **ἀπὸ τὰ ξῶα ταῦτα τῆς Ἰνδικῆς ἀκτῆς**.

Ἡ ἐφημερίς τοῦ κυρίου Δε-Γκούμπερβιλ τῆς 27 Δεκεμβρίου 1549 γράφει περὶ ἀλεκτόρων καὶ ὄρνιθων Ἰνδικῶν, ἃς παρετήρησεν εἰς τὸν ὄρνιθῶνα γείτωνός του. Ὁ Ραμπελαι, ὅστις ἦτο λέμμαργος, ἐγνώριζε καλῶς τὸ γλυκὸν καὶ τρυφερὸν κρέας τῆς Ἰνδικῆς ὄρνιθος. Πολυφάγος ἔδει νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸ νέον τοῦτο κρέας. Δι' ὃ εἰς τὸν **Πανταγκρουέλ** τοῦ ἔτους 1552, ὁμιλεῖ πολλάκις περὶ ἀλεκτόρων καὶ ὄρνιθων τῶν Ἰνδιῶν, αἵτινες εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν. Ἄλλ' ἡ ἐπίσημος **χειροτονία** (ἀναγνώρισις) αὐτῶν χρονολογεῖται, διὰ τὴν Γαλλίαν τοῦλάχιστον, ἀπὸ τὸν γάμον τοῦ Καρόλου ΙΧ, ὅπου μετὰ μεγάλῃ ὑπόληψιν παρεκάθησαν εἰς τὸ γαμήλιον βασιλικὸν δεῖπνον. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὄνομα **γάλλος**, ὅπερ ἔδωκαν εἰς αὐτά.

* *

Ἐπάρχουσιν ἀρκετὰ εἶδη Ἰνδικῆς ὄρνιθος, συνηθέστερα εἶναι ἡ λεγομένη κοινὴ, ἡ ἀγρία καὶ ἡ ὄρνιθός τοῦ βασιλέως.

Ἰδοὺ ἐν ὀλίγοις ὁ ζωολογικὸς χαρακτήρ αὐτῆς: ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀναλόγως μικρά, γυμνή, κεκαλυμμένη, ὡς καὶ μέρος τοῦ λαιμοῦ,

μέρωσειδής έξοχάς ξυθράς ή ροδοχρόους, αί βάσεις τών οποίων είναι κυανά· εις δε τούς αλίαντας τούς χωρίζοντας τάς έξοχάς, υπάγονται διεσπαρμένα βραχέια τινές τριγες. Το λοιπόν μέρος, ως και όλον το σώμα, καλύπτεται διά πτερών. Έκ της βάσεως του ράμφους κρέματα κατά μήκος του λαιμού εΐσαρον ξυθροῦν τριών. Επὶ της βάσεως δὲ του ἄνω γνάθου υπάγει ἑτέρα εΐσαρον έξοχή, ἀλλοκομένη ἀπὸ οντίδας και ήτις, εις κατάστασιν ήρεμίας, έχει μήκος 0,03· ἀλλ' όταν το πτηνὸν αἰσθάνεται συγκίνησιν τινα ή θύμιόν, ή όταν περισσότερο εις τήν θήλειάν του, τότε μακρύνει μέτρος 8 ή 10 ἐκ. Όλα τὰ εΐσαρκα μέρη αὐτῆς λαμβάνουσι βαθύ ξυθροῦν χροῖμα όταν **φουσκώνει**, τὰ πτερά της φουσκώνουσι, ή οὖρά της ἀνυψουται εις εἶδος μυιαστηρίου, αἱ πτέρυγες κατέχονται, κτυπῶσα τὸ ἔδαφος και ἀκούεται φωνή βραγῆ διακοπτομένη ὑπὸ τῶν διαπεραστικῶν γλοῦ-γλοῦ. Η κατάσταση αὐτῆ της ἐξάψευς του πτηνοῦ γίνεται καταφανέστερα, όταν παρουσιάσωσιν εις αὐτὸ ξυθρόν τι ἐνδιμμα. Τὸ κυρίως χροῖμα αὐτῆς εἶναι μέλαν, ἄνευ οὐδενός λευκοῦ πτεροῦ, ως και τῶν ποδῶν. Τὰ λοιπὰ εἶδη ἐγένοντο διά της ἐπιμαΐσεως.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ ἄρρενος εἶναι τὸ μέλαν ὑπογένειον, ὅπερ σύγκαιται ἐκ σκληρῶν τριγῶν μήκους 12=15 ἐκ. και ὅπερ εὐρίσκειται εις τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ. Εἰς ἑαστον δὲ πόδα έχει και πλήκτρον. Η θήλεια έχει μικρότερον ἀνάστημα, αἱ έξοχαί της κεφαλῆς της έχουν αἰσθητή χρωματισμόν, ή φωνή της εἶναι παραπρόνων πλήρης και τέλος δὲν δύναται νὰ **φουσκώσει**.

Η Ἰνδική ὄρνις δύναται νὰ φθάσει ἀπὸ 10=15 κοιλὰ βάρος. Παρατηρήθησαν δὲ κατά τὴν ἀγροτικὴν ἐκθεσιν τῶν Παρισίων τοῦ 1896 μέχρι 19 κοιλῶν. Η θήλεια έχει τὰ δύο τρίτα τοῦ βάρους.

* *

Ἐξ ὄλων τῶν μερῶν της Εὐρώπης, ή Γαλλία διατρέφει τὰς περισσότεράς Ἰνδικὰς ὄρνιθας, της δὲ Ἀνατολῆς ή Ἑλλάς και ή Μακεδονία.

Ο σπουδαιότερος ὅρος πρὸς πλήρη ἐπιτυχίαν της διατροφῆς εἶναι νὰ διατίθηται μεγάλη δι' αὐτάς ἑκτασίς. Ὡς τὰ πρόβατα ὀδηγοῦνται και αὐταί εις τούς ἀγρούς, εις τὰ λειβάδια, εις τούς ἀμπελώνας, ὅπου συλλέγουσι τὰ πρὸς διατροφήν των ἀναγκαῖα χορτα, σπόρους και ζῶφια, και ὅπου γυμνάζονται, πρᾶγμα ἀναγκαῖοτάτον διά τὴν καλήν των ἀνάπτυξιν.

Τρέφετε καλῶς αὐτάς ἰδίως κατά τὴν ἀνοιξιν. Τὸν χειμῶνα

δίετε εις αὐτάς ὀλίγην θερμὴν τροφήν, ως και κρέας, ὅπερ εις πᾶσαν ἐποχὴν εἶναι ἀναγκαιότατον. Τὸ ἑσπέραν έχουν ἀνεργὰς κόκκων. Η Ἰνδική ὄρνις εἶναι τὸ μόνον πτηνὸν τοῦ ὄρνιθῶν ὅπερ έχει ἀνάγκην πολλῶν χόρτων και ἄμμου. Ἀμφότερα ταῦτα εἶναι δι' αὐτάς ἐκ τῶν ὠν οὐκ ἄνευ, ἰδίως δὲ κατά τὸν χειμῶνα, ὅτε δὲν δύναται μόνον ν' ἀναζητήσωσιν αὐτά. Τότε τὸ μὲν χόρτον ἀναπληροῦται διά γεωμήλων, γογγύλης και λαχάνων, ἀπερ δύναμεθα νὰ βράσωμεν μετὴν τακτικὴν αὐτῶν τροφήν, ή δὲ ἄμμος τίθεται εις τι δοχεῖον, ἰδίως δὲ κόνας χαλίκων εἶναι δι' αὐτάς ἀρροδιωτέρα. Οὐδέποτε νὰ φινιάττωνται (μετὰ τὰς ὄρνιθας εις τὸ αὐτὸ μέρος), ἢ μισοῦσι και εις ἂς φέρουσι μεγάλην ζήλιαν.

Δὲν πρέπει νὰ περιορίζωμεν αὐτάς εις μικράς ἑκτασίς, καθ' ὅτι έχουν διατρέψει ἀρκετὰ ἄγρια ἐνοστικά, ως μη ἐξημερωθεῖσαι τελείως, πρᾶγμα ὅπερ φαίνεται ἐκ τῆς ἐκ τῆς αὐτῆς ἐγκαίρια νὰ δραπετεύσωσι. Τὸ κρέας των εἶναι νοσηρότερον, λεπτότερον και τρυφερότερον ἐὰν εἶναι ἐλεύθερα. Ὅσον δὲ περισσότεράν ἑκτασίς έχουν εις τὴν διάθεσιν των, τόσον περισσότερους ἀπογόνους ἀφίνουσι.

Κατὰ μίαν μόνον περίοδον τοῦ ἔτους γεννᾷ, ἐνίοτε και δύο, σπανιότατα δὲ κατά τρεῖς. Εἰς ἑκάστην δὲ περίοδον ἀνὰ 15=20 ὡά, λευκοῦ χροῖματος μετὰ ξυθροκίτρινα στίγματα. Εὐθὺς ὡς γεννήσῃ ἀφαιροῦσι τὸ ὄν καθήμερον. Ἐάν δὲ διατρέψωσιν αὐτάς μετὰ θερμὰς τροφὰς δύναται νὰ φθάσει τὰ 25 ή 30 ὡά. Ὅταν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπώσῃ, τότε δύναται τις νὰ ἐπαναφέρειν ἑαυτὴν ἐνὶ ἐνιαυτῷ, ἐάν θέσῃ αὐτὴν εις σκοτεινόν τι μέρος, οὔτινος τὸ ἔδαφος ὑψηλότερον της γῆς, νὰ ἦναι ἀπὸ πέτρας. Τὸ τοιοῦτον πρέπει νὰ γίνῃ εὐθὺς ὡς δεῖξη σημεῖα ἐπώσεως. Ἀπὸ τὴν 8 ή 10 ἡμέραν της γεννήσεως δὲ πρέπει νὰ παρατηρηῇ τις τὰ ὡά και ν' ἀφίνῃ εις αὐτὴν μόνον τὰ κατάλληλα διά παραγωγήν.

Δώδεκα θήλειαι δύναται νὰ ἐμπιστευθῶσιν εις ἕνα ἄρρενα. Τινὲς ὁμοῦ δὲν ἐμπιστεύονται παρὰ μόνον ἑξ. Ὅταν εἶναι νεαροὶ και καλῶς τεθραμμένοι, ἀρχίζουν νὰ γεννῶσιν τὴν πρώτην ἀνοιξιν και δύναται τις νὰ ἐπώσῃ τὰ ὡά ή διά της ἰδίας, ή δι' ὄρνιθος μεγάλου εἶδους ὡς: κοχιγγινικαί, αἱ τοῦ βράχμαν ή αἱ δόρικκ.

Ἐάν ὡς παρατηρηθῶσι σημεῖα ἐπώσεως πρέπει νὰ προετοιμάσωμεν εις αὐτὴν φωλεάν. Η φωλεὰ αὐτῆ πρέπει νὰ ἦναι σχεδὸν ἐπίπεδος, ἀπὸ φρίγανα τοποθετημένα ἐπὶ της γῆς και ἐπ' αὐτῶν χόρτα ή ἄχυρα. Φροντίζουν δὲ ὅπως κατασκευασθῇ εις

μέρος θερμόν, ξηρόν, ἀρετὰ σκοτεινόν καὶ ἥσυχον. Τότε κλείεται αὕτη εἰς τὸ ἰδιαιτέρον τοῦτο διαμέρισμα.

Εἶναι ἐπάναγκες ὅπως, ἀπᾶς τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ὥραν, διαταραξῶσι τὴν ἥσυχίαν τῆς, ὅπως δώσωσιν εἰς αὐτὴν τροφήν ἀφθονον ἐκ κόκκων, χόρτων νεωστὶ συλλεχθέντων καὶ καθαροτάτου ὕδατος. Τινὲς ἀφίνουσιν αὐτὴν ἐλευθέραν ἐὰν θέλῃ νὰ περιδιαβάσῃ, ἀλλὰ φροντίζουνσιν ὅπως ἡ ἀπουσία αὐτῆς μὴ διαρκέσῃ περισσότερο τῶν 20 λεπτῶν. Ἄλλοι δὲ περιορίζονται ὅπως ἀφίσωσιν αὐτὴν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν φωλεάν τῆς, μόνον ἵνα ὑπάγῃ εἰς τὴν γωνίαν ὅπου εἶναι τοποθετημένη ἡ τροφή τῆς. Ἡ γωνία δὲ αὕτη πρέπει νὰ εὐρίσκηται εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ἐὰν ἡ Ἰνδιάννα ἐπώασῃ αὐτά, πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια ὅπως τὸ μέρος μὴ ἦναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἄρρενος, ὅστις δυνατὸν νὰ θραύσῃ τὰ ὠά. Ἐπάναγκες δὲ εἶναι νὰ θειαφίξῃ τις τὴν φωλεάν ἔτι δὲ καὶ τὸ πτηνόν, ὅπως καταστραφῶσιν αἱ φθεῖρες, αἰτινες προξενοῦσι τὸσιν καταστροφὴν ὄσῃν καὶ ἡ ὑγρασία.

Ἡ Ἰνδικὴ ὄρνις ἐπώαζει 28 ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ παρατηρῇ τις ἂν ἔφαγεν ἢ ἐπιεν ὕδωρ, ἐν ἐναντίᾳ δὲ περιπτώσει νὰ ἐξαναγκάζῃ αὐτὴν πρὸς τοῦτο, καθότι πολλάκις μένει νῆστις, ἵνα μὴ κινηθῇ ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς.

* *

Μόλις τὸ νεωγνὸν σχηματίσῃ τὴν πρῶτην ὀπὴν, ἢ ἀκουσθῇ φωνάζων, πρέπει νὰ φροντίσῃ τις ὅπως ἐπιμελῶς ἐλευθερώσῃ αὐτὰ τοῦ φλοιοῦ. Καὶ καθ' ὅσον τὰ νεωγνά ἐξέρχονται τῶν ὠῶν, συναθροίζουσιν αὐτὰ εἰς τινα θερμόν ὀρνιθῶνα, οὗ τὸ ἔδαφος καλύπτεται προηγουμένως δι' ἑπταίου στεγνῆς κόπρου, καθ' ὅτι τὸ ψῦχος πολὺ τὰ προσβάλλει.

Ἡ πρῶτη τροφή αὐτῶν πρέπει νὰ ἦναι ψυχα ἄρτου ἐλαφρῶς βεβρεγμένη δι' οἴνου, ἣν δίδουσιν εἰς αὐτὰ διὰ τῆς χειρὸς ἀπὸ ὀλίγον καὶ ὅ ἢ 6-φορὰς τὴν ἡμέραν. Δυνατὸν τὰ μικρὰ νὰ μὴ ἔχουσιν ἰδέαν φαγητοῦ. Τότε ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ μείνωσιν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἄνευ τροφῆς. Ἐὰν ὁμως καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας παρατηρεῖται ἡ αὕτη κατάστασις, τότε διὰ τῆς χειρὸς θέτομεν εἰς τὸ ράμφος τοῦ ὀλίγον ἐκ τῆς τροφῆς, πράγμα τὸ ὁποῖον τ' ἀναγκάζει ν' ἀποφασίσωσι νὰ φάγωσι μόνον τῶν. Ἡ κατὰ μὲν τὴν πρῶτην ἡμέραν ρίπτουσιν ἐντὸς τοῦ ράμφους τῶν ὕδωρ καὶ οἶνον, τὴν δευτέραν ἀναμιγνύουσιν εἰς αὐτὰ καὶ ὀλίγον ἄρτον καὶ τὴν τετάρτην μόνον τὰ δίδουσιν ὀλίγον ὠόν. Πρὸς ἀποφυγὴν ὁμως τούτου συνήθως μετὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἐπώσεως, προσθέτουσιν εἰς αὐτὰ καὶ ὠά ὀρνιθὸς, ὡς τε τὰ

ἐκ τῶν ὠῶν τῆς ὀρνιθὸς γεννηθεισόμενα νὰ διδάξωσιν εἰς αὐτὰ τὸν τρόπον τοῦ τρώγειν. Τὸ δὲ δοχεῖον δι' οὗ θὰ πίνωσιν ὕδωρ πρέπει νὰ ἦναι ἀβαθέστατον, ἵνα μὴ βρέχωνται, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπιβλαβέστατον εἰς αὐτά.

Τὴν τρίτην ἢ τετάρτην ἡμέραν τὸ δίδουσι πλακούντια ἐκ καλῶς ἐψημμένων ὠῶν, μεμιγμένων μὲ ἄλευρον ἀραβοσίτου καὶ κίνδης (τσουκνίδα) λεπτότατα κοπανισμένης. Ἐν περιπτώσει εὐκολιότητος, τότε ἀναμιγνύουσιν εἰς τὸ πλακούντιον σεῦτλον ἢ θρόϊδακα, λεπτότατα κοπανισμένην.

Ἐναισθητότατα εἰς τὸ ψῦχος, πρέπει νὰ προφυλάττωνται καλῶς καὶ νὰ μὴ ἐκτίθενται εἰς τὴν ὑγρασίαν καὶ τὴν βροχίην. Εἰς δὲ τὸν ἀέρα μόνον ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ξηρός. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καθαρίξῃ τις τὸ ὄπισθεν μέρος αὐτῶν ἐκ τῶν εἰς τὸ τρίγωνον προσκωλωμένων περιττωμάτων. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτυγχάνεται διὰ πλυσίματος, ἀλλὰ κατόπιν πρέπει ἐπιμελῶς νὰ στεγνωθῶσιν.

Ἀκινδύνως δύναται τις νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν μητέρα τῶν νὰ τὰ ὀδηγῆσιν κατὰ τὰς θερμότερας τῆς ἡμέρας ὥρας. Θὰ φροντίσῃ αὕτη νὰ μὴ τὰ κουράσῃ καὶ πᾶν ὅ,τι θὰ δώσῃ εἰς αὐτὰ νὰ φάγωσι — ὅταν σκαλίζουσα τὸ ἀνακαλύψῃ — θὰ εἶναι ὠφέλιμον διὰ τὴν ἀνάπτυξίν τῶν.

Ὄταν παρητηρηθῶσιν τὰ μικρὰ ἀσθενοῦντα, τότε ἀναγκάζουσιν αὐτὰ νὰ πίνωσιν ὀλίγον οἶνον καὶ νὰ φάγωσιν ἕνα κόκκον πεπέρεως. Καλὸν εἶναι νὰ δίδηται εἰς αὐτὰ κατὰ καιροὺς ὕδωρ σκορίας.

Ἐὰν μεθ' ὅλας τὰς προφυλάξεις ἐξετέθησαν εἰς ψυχρὰν βροχίην, τότε πρέπει νὰ τὰ περιτυλίξῃ τις διὰ θερμοῦ ὑφάσματος καὶ διὰ τοῦ ράμφους ἐμφυσῆσθαι θερμόν ἀέρα. Ἡ θεραπεία αὕτη δύναται νὰ τὰ σώσῃ ἐκ βεβαίου θανάτου. Ὄταν διατηροῦνται ὑπὸ κακῆς συνθήκας, τότε ὑπόκεινται εἰς διαφόρους ἀσθενείας. Ἐὰν ὁμως καλῶς τραφῶσι καὶ ἐπιμελῶς προφυλαχθῶσι, εὐκόλως ἀναπτύσσονται.

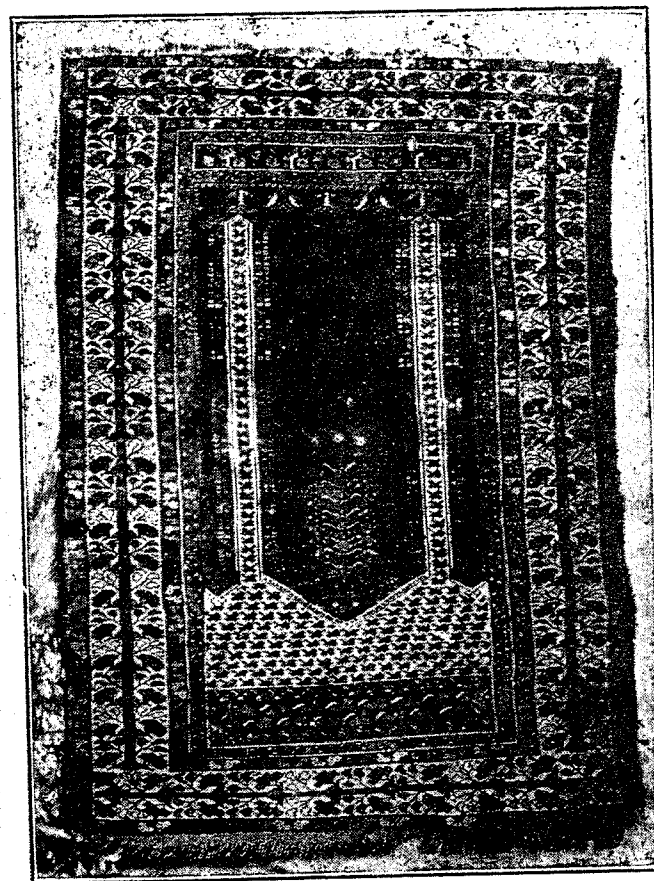
Μετὰ 21)2 ἢ 3 μῆνας ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ ὠοῦ ἐξόδου τῶν, διέρχονται τὴν κρισιμοτέραν δι' αὐτὰ ἐποχὴν, ἣτις εἶναι ἡ λεγομένη τὸ **κοκκίνισμα**, καθ' ἣν σχηματίζονται εἰς τὴν κεφαλήν καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ λαιμοῦ αἱ ῥηγοειδεῖς ἐρυθροὶ ἔξοχα. Τὴν ἐποχὴν ταύτην πρέπει νὰ ἐνισχύηται ἡ τροφή διὰ τῆς εἰς τὸν πλακούντια ἀναμίξεως ὀλίγου ἔβρασμένου καὶ κοπανισμένου κρέατος καὶ μόνον κρεμυδίου κοπανισμένου. Νὰ μὴ λείπῃ ἡ κίνδη (τσουκνίδα), ὡς καὶ νὰ ἦναι πάντοτε βεβρεγμένος δι' οἴνου ὁ πλακούς. Ἐὰν δὲ μεθ' ὅλας τὰς προφυλάξεις ταύτας ἀσθε-

νήσωσι, τότε κατ'ασκεύαζεται κόμης ἐκ: canelle de Chine εἰς λεπτοτάτην σκόνην 15 γραμμ., gingembre 50 γρ., gentian 5 γρ., anis 5 γρ., carbonate de fer 25 γρ. μίγνυετε αὐτήν εἰς τὸν πλακοῦντα, οὕτως ὥστε νὰ δοθῇ ἐν κοιλίῳ σουπας εἰς 10 μικρά. Τὴν συνταγὴν ταύτην ὁφείλομεν εἰς τὸν κ. Nille, φαρμακοποιὸν τῆς πόλεως Bourges τῆς Γαλλίας, ὅστις ἀπὸ τὸ 1857 ἔθεσεν αὐτήν εἰς ἐφαρμογὴν. Ἄλλοι δὲ διατροφεῖς συμβουλεύουσι τὸ ἀκόλουθον μέσον, ὅπερ ἀνομολογοῦσιν ὡς λίαν πρακτικόν: ὅταν τὸ μικρὸν ἀσθενήσῃ, τότε βγάξουσιν ἐκ τῆς ῥάχως του περὰ τινα καὶ οὕτω προφυλάσσεται.

Ἐὰν τὸ μικρὸν παρέλθῃ τὴν ἐποχὴν τοῦ κοκκινίσματος αἰσίως, τότε δύναται νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τοὺς ἀγροὺς ἀφόβως, μάλιστα δὲ ἔχει μεγάλην ἀνάγκην τοῦ τοιούτου περιπάτου. Ἐὰν τὰ μικρὰ προέρογνται ἐκ δευτέρας ἐπιθέσεως — ἢ πρώτη λαμβάνει χώραν τὸν Ἰούνιον, ἢ δευτέρα δὲ περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου — μέγα συμφέρον εἶναι νὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰς ἀμπέλους, ὅπου, κατόπιν τοῦ τριγητοῦ, εὐρίσκουσι τροφὴν ἄφθονον καὶ θρεπτικὴν, συνάμα δὲ καταστρέφουσι πλείστα ἐπιβλαβῆ ζώδια! Συνελόντι δ' εἰπεῖν, μεγάλη ἐκγύμνασις καὶ ποικίλη ζωικὴ τροφή εἶναι τὰ κυριώτερα μέσα πρὸς ἐπιτυχήν διατροφὴν αὐτῶν. Ὅταν ἐπιστρέφουσι δὲ ἐκ τῶν ἀγρῶν, πρέπει νὰ δίδηται εἰς αὐτὰ ὀλίγος ἀραβόσιτος πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἡμερησίας τροφῆς, ὅπερ παρακινεῖ αὐτὰ νὰ ἦναι τακτικώτερα κατὰ τὴν ἐπιστροφήν.

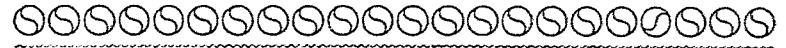
Δὲν εἶναι ἀνάγκη ἰδιαιτέρων παχυντικῶν μέσων, διότι ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἡ ἰνδικὴ ὄρνις διατηρεῖται ἀρκετὰ παχεῖα. Ὅταν ὅμως παρουσιασθῇ τοιαύτη τις ἀνάγκη, τότε περιορίζουσι πολλὰς ἐξ αὐτῶν ὁμοῦ — καθ' ὅτι μία μόνη ἀδύνατον νὰ παχύνῃ — καὶ τὰς δίδουσι χόρτα κατὰ κόρον, γαλικώδη ἄμμιον, ἄλευρον ἐκ κριθῆς καὶ καλαμοσίτου μεμιγμένον διὰ γάλακτος. Μεταχειρίζονται καὶ ἀραβόσιτον ἄλευρον, ἀλλὰ τότε τὸ πάχος γίνεται κίτρινον, ἀντὶ τοῦ περιζητήτου λευκοῦ.

Ἡ καλὴ ἰνδικὴ ὄρνις δὲν εἶναι γιγαντιαίων διαστάσεων, ἀλλὰ μετρίου ἀναστήματος, καὶ διὰ νὰ ἦναι πρᾶγματι καλὴ δὲν πρέπει νὰ ἦναι πολὺ παχεῖα. Ἡ λευκὴ εἶναι καλύτερα τῆς μελαίνης — ἔχει λεπτότερον κρέας — καὶ τὸ ἄρρεν δὲν πρέπει νὰ κρατῆται πλέον τοῦ δευτέρου ἔτους, διότι κατόπιν γίνεται κακὸς καὶ ἔνεκα τῆς σκληροσαρκίας του δὲν δύναται νὰ ἦναι εὐπρόσωπος εἰς τὴν Τράπεζαν.

ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΤΑΠΗΣ

ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΑΞΙΑΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

ΤΟ ΣΤΟΙΧΜΑ ¹

Μνιά φουρά κι' έναν κιορ ἦταν ἕνας βασιλιάς. Αὐτὸς οὐ βασιλιάς προσκάλισιν ἄλλουν γείτονα μικρότι-
ρουν βασιλιά καὶ πουλνοὺς ἀρχοντάδεις γιὰ νὰ τς
φ'λιέψ. Ἄπάν στοὺ τσιμπούς² ἀνοιξαν οὐμίλια κι
γιὰ τς γνιαίικς ποιὰ στέκιτι στὴ τιμή τς νὰ πούμη. Οὐ
μιγ αλύτερους οὐ βασιλιάς λῆει πῶς ὄλις ἢ γνιαίικς
γλιούντι εὔκουλα κι στὴ κβέντ' ἀπάν' φῆρντ' μαρτυριὰ
πουλλιές γνιαίικς. Σὰν τ' ἄκουσιν ὁ μικρότιρους λῆει
τοὺ βασιλιά :

— Ἰγὼ 'σ λῆου πῶς ἢ θκή μ' ἀδιορφή δὲ μπὸρ νὰ
γίλαστῆ.

— Κι γὰ πάλι 'σ λῆου πῶς, ἰγὼ μπουρῶ νὰ τὴν κα-
ταφέρου νὰ γίλαστῆ.

Οὐ ἕνας τοὺ μακρὺ τ' κι' οὐ ἄλλους τοὺ κουντό τ' ³
τσακώθηκαν 'σὶ μιγάλου στοίχμα : πῶς ἂν τὰ καταφέρ
κι τὴ γιλιάσ' οὐ μιγάλους ὁ βασιλιάς νὰ πάρ' τοὺ
κιφάλ' κι τ' βασιλείου τ', σὰν δὲν τὰ καταφέρ πάλι,
τότις νὰ δώσ' τ' θκό τ' τοὺ βασιλείου στοὺν μικρότιρουν
κι νὰ γίν' σκλάβους τ'. Στάθηκαν σύμφουν' στοὺ στοίχμα,
ἔκαναν τὰ χαρτιὰ κι τὰ ὑπόγραψαν κιὰ⁴ οἱ διὸ κι
ἔβαλαν κι τσ' ἄλλνοὶ νὰ ὑπουγράψουν γιὰ μαρτύρ. Ἄν-
τας τιλείουσιν τοὺ τσιμπούς, ἔφυγιν οὐ μικρὸς οὐ βα-
σιλιάς κι πήγιν στ' παλάτι τ. Τόσου πιστὸς στάθηκαν
στοὺ στοίχμα ποὺ διέν εἶπιν τίπουτας στὴν ἀδιορφή τ'.

Ἦστιρα ἀποὺ κάμπουσουν κιορ τοὺν ἡρθιν χαμπάρ ⁵
νὰ πάη στ μπόλιμου. Ἔμασιν τ' ἀσκιέρι ⁶ τ', σκώθκι
κι πήγιν δίχους νὰ μαρτυρήσ τ' μυστικὸ στὴν ἀδιορφή τ'.

Οὐ μιν γὰρ οὐδὲ βασιλιάς σὺν τῷ μαθῆναι πῶς πῆγιν στ' μπόλιμο, φουνάξ μιὰ γρηῖα κι τ' στέλι νὰ πάη στ' βασιλοπούλα νὰ πηγαίν' δῶρα πουλλά κι ζαχαράνια. Σὺν τὰ πάησιν ἡ γρηῖα λ'έει στ βασιλοπούλα :

— Πάρι, κουρίτσι μ', αὐτὰ μὴ τὰ δούσιν γιὰ τὴν ἀφηντιὰ σ', οὐ δεῖνα οὐ βασιλιάς.

Ἡ βασιλοπούλα τὰ δέχτην κι λῖσει ἡ γρηῖα :

Καλῶς τὴν ὅπου τᾶφριν κι διὸ π' τὰ παραγγέλνει
σὺν ἔρθη οὐ κὺρ Γιαννακός, διπλὰ τὰ ξιπλιέει (7).

Γιαννακὸ Ἰλιγαν τὸν μικρὸ ἡ βασιλιά. Σὺν πῆγιν πίσου ἡ γρηῖα τ' ρώτησιν οὐ βασιλιάς τί τὴν εἶπιν ἡ βασιλοπούλα. Ἡ γρηῖα ἔδουκιν τὴν ἴδια ἀπάντησιν. Ὑστὶρα οὐ βασιλιάς τὴν ἔστειλιν κι δεύτιο φουρά, κι τρίτ' πάλι τὴν ἴδια ἀπάντησιν ἔφριν ἡ γρηῖα. Τότις οὐ βασιλιάς στέλι ἡ γρηῖα νὰ ἡ βῆ (μπῆ) πῶς αὐτὸς δὲν θέλ' νὰ τὰ ξιπλιέει τὰ δῶρα οὐ κὺρ Γιαννακός, μὸν' πῶς τὰ στέλι ἀπ' τὴν ἀγάπ πὺν τὴν ἔχ κι τὴν παρακαλάει πουλὸν νὰ τοὺν διχτῆ νὰ κομῆ μινιὰ βραδεῖα μαζί τς. Σὺν τὰ εἶπιν ἡ γρηῖα αὐτὰ, ἡ βασιλοπούλα τὴν ἀπαντάει κι τ λῖσει νὰ τ' μπῆ πῶς ὄχ μινιὰ μουνάχα, μούγκι διὸ κι τρεῖς κι πέντε βραδεῖες νὰ κουπιάσ. Σὺν ἔφυγιν ἡ γρηῖα :

Τὰ χέρια τῆς ἰσταύρουσιν στῆς σκλάβης τῆς πααίνει,
κι φουνάξ' κι τς δώδικα κι τς ρουτάει ἀπὸν μιὰ μιὰ.
Γίνισι σκλάβα μου κυρά, κι' ἰγὼ σκλάβα δική σου
νὰ μείνης εἰς τὴν κλίνην μου κι' ἐγὼ στὴν ἰδική σου ;

Τότις ὄλις εἶπαν :

Ἰγὼ σκλάβά γινῆθηκα, σκλάβα θέλ' νὰ πιθάνου

Μόν' ἡ μικρότερη δέχτην νὰ γίν' βασιλοπούλα. Ἐβγαλιν τὰ θκά τς τὰ ρουῖχα, τὰ δούκιν στὴν κυρά κι φόρισι τὰ βασιλικά. Ἡ βασιλοπούλα ἡ παραγγέλν πῶς τόρα πὺν γίνκιν βασιλοπούλα ὅποιον κι' ἂν δγῆ τοῦ βράδ' νὰ πάν στὸ οὐντὰ τς νὰ τοὺν διχτῆ νὰ κομῆ οὐν μαζί γιὰ τὴν τέτοιου ἀντὲτ ἔχουν ἡ βασιλίσσις.

Τοῦ βράδ' κατὰ τοῦ μήνυμα πὺν εἶχι φέε' ἡ γρηῖα σκώθκιν κι πῆγιν στοῦ κρηῖβὰτ τς βασιλοπούλας. Ἡ σκλάβα μιτὰ χαρῶς τοὺν δέχτην κι πέρασαν οὐλ τὴν νύχτα μινιὰ χαρά. Τοῦ προῦ οὐ βασιλιάς γιὰ νὰ ἔχ μαρτυριὰ πῶς κέρδισιν τοῦ στοίχημα κόβ τὴν κόσσα τς σκλάβας μὴ τοῦ μαργαριτῶ κι ἡ δάχτυλου τς μὴ ἡ διαμαντένιου ἡ δαχτυλῖδ κι' ἔφυγιν.

Ἡρῆσιν οὐ κινὸς πὺν οὐ κὺρ Γιάνης γύρισιν ἀπ' τοῦ μπόλιμου κι προουτοῦ νὰ φτάσ στ παλάτι τ', ἔστειλιν μήνυμα πῶς νίκησιν τὴν οὐχτροῦτ τ' κι' ἔρχιτι. Μὴ λαχτάρα οὐ δόλιους πικρῆσιν νὰ δγῆ τὴν ἀδιορφή τ νὰ βγῆ νὰ τοὺν διχτῆ, μὰ κανέννας δὲν βγῆσιν. Ὑστὶρα ἀπὸν λίγ' ὄρα γλιέπ τοῦ μινιὰ τοῦ βασιλιά πὺν πῆγιν νὰ τοὺν μπάρ γιὰ νὰ τὴν κόψ τοῦ κρηῖβὰτ. Τότις κατάλαβιν πῶς κατάφρι τὴν ἀδιορφή τ κι καταλυτημένους γύρησιν νὰ ἡ μινιὰσ οὐν ἀκόμα μινιὰ φουρά ἀπ' τοῦ κάστρου τ νὰ λουγιάσ γιὰ στερνὴ φουρά.

— Οὐ λόγους διὸ δὲν γίνιτι λῖσει οὐ βασιλιάς σὺν πινουῦμι κι τοῦ γλιέπς.

Τὴν ὄρα πὺν τοὺν μινιὰσ οὐν ἀπ' τοῦ παράθυρου, ἀκούει ἡ ἀδιορφή τ τοῦ κακὸ πὺν γίνουσαν ὄξου βγαίν' στοῦ παράθυρου, γλιέπ ἡ Γιάν' νὰ τοὺν τραβοῦν, ρουτάει τί τρέχ κι μαθαίν' τὴν ἰτία. Τότις παρακαλεῖ ἡ βασιλιά νὰ μὴ χαλάσ τὴν ἀδιορφή τς ὅπου νὰ πηγαίν νὰ τοὺν δγῆ. Ὑστὶρα ντύνιτι τὰ καλύτερα τὰ ρουῖχα, πέρν ἡ σκλάβα πὺν τὴν εἶχιν κἂν βασιλοπούλα κι τρέχ' ὄξου. Παραμιονάει τ' ἀσκέρ κι λῖσει :

Μιριάτε σεις οἱ ἄρχοντες κι σεις ἀρχοντουλόγια
νὰ μινιὰ νὰ δγῆ τοῦ βασιλιά πὺν δὲν ματὰ τοὺν εἶδα.

Οὐ βασιλιάς σὺν τὴν εἶδιν κι τὴν ἄκουσιν λῖσει :

Ἀκούσι τοῦ ποντάνικου κι τοῦ πασιδιμένου
ὄλη νυχτίτσα παίζαμι στὴν κλίνη τοῦ ἀπάνου

Ὅσου κουντεῦ ἡ βασιλοπούλα, τόσου τὰ ἴδια φουνάξ

ΧΡ. Γ. ΓΟΥΓΟΥΣΗ

ΕΚ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΘΕΟΜΗΤΟΡΟΣ

(Εσκή Τζουμά)

κι ού βασιλιάς τὰ ἴδια τν ἀπαντάει. Αὐτὸ γίνικιν τρεῖς
φουραῖς· ὅστιρα λῖσει ἡ βασιλουπούλα :

Δεῖξί μι τὰ σημάδια μου, τὸ τί σημάδι ἔχου.

Τότις οὐ βασιλιάς θαρρῶντας πῶς εἶνι αὐτήνα, που-
λουέτη :

Σ' ἔκουφα τὴν κοσσίτσα σου μι τοῦ μαργαριτάρι.

σ' ἔκουφα κι τοῦ δάχτυλου μι τοῦ δαχτυλιδάκι.

Ἡ βασιλουπούλα μι γέλοια κι μι χαρῆς δείχτ τὰ
μαλλιά κι τὰ χέρια τς κι λῖσει :

Ὅριστι τὴν κοσσίτσα μου κι ἂν λείπει μία τρίχα,
ὄριστι κι τὰ χέρια μου κι ἂν λείπει δαχτυλάκι.

Ἔστιρα πέρν τ σκλάβα d δείχτ στοῦ βασιλιά κι λῖσει :

Τὴ σκλάβα μου ξεπλάνησις κι' εἶσι σκλάβους θκός μου

Τότις οὐ Γιάννης σκῶνιτι ἀγκαλιᾶς τν ἀδιοφούλα τ,
τὴ φλάει στοῦ μέτουπου κι λῖσει :

Ἄιντε ψηλή, αἶντε λιγνή, αἶντε καμαροφρούδα
αἶντε ξαχαροκόλητη, ψηλή μου νεραϊδούλα.

Ἔστιρα γυρνάει. κι λῖσει στοῦ μεγάλου d βασιλιά :

Τὴ σκλάβα μου ξεπλάνησις κι εἶσι σκλάβους θκός μου.

κι μ' αὐτὰ τὰ λόγια τὸν πήριν, τὸν σιφάνουσιν μι
τὴ σκλάβα, τὸν πήριν τοῦ βασιλείου τ κι κατὰ πῶς
εἶχαν τοῦ στοίχμα τὸν ἔκανι σκλάβουν θκό τ κι :

Τόρα ἦρθα κι γὰ πού κεί
μ' ἕνα μασούρ φακί.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ. — 1) Τὸ παραμῦθιον τοῦτο ὑπηγόρευσε ἡ σύ-
ζυγος τοῦ παπᾶ τοῦ χωρίου Σπί, Παπαβαγγέλινα, ἡλικίας 65—70 ἐτῶν.
Τὸ χωρίον Σπί εἶναι τοιφλίκι μᾶλλον, ἀπέχον μίαν ὥραν μακρὰν τῆς
Αἰκατερίνης Ν.Α. Ἐγγραφή εἰς τὸ ἰδιῶμα τοῦ τόπου. Φαίνεται ὅμως ὅτι
ἦτο ἄλλοτε ἕσμα, διὰ λησμονηθὲν μετεγράφη εἰς παραμῦθιον, διατη-
ρήσαν χαρακτηριστικούς τινὰς στίχους. — 2) Τσιμπούς λ. τ. σημαίνει
διασκέδασιν. — 3) οὐ ἕνας τοῦ κουντό τ κι' οὐ ἄλλους τοῦ μακρὶ τ,
συνήθης ἐν Μακεδονίᾳ ἔκφασις, δι' ἧς σημαίνεται τὸ λογόφεγμα. —
4) κιὰ ἀντί, καί. — 5) χαμπάρ λ. τ. σημ. εἰδησις, γνώσις. — 6) ἀσκέρι
λ. τ. σημ. στρατός. Ἐνίοτε διὰ τῆς λέξεως ταύτης ὑπονοοῦνται τὰ μέλη
τῆς οἰκογενείας ὡς: βγῆκα μ' ὄλου τ' ἀσκέρι μ' = ἐξῆλθον οἰκογενεια-
κῶς. — 7) ἐπιτιλιεὺν ἡ λέξις ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ ἀρχαῖζον τοῦ
τελειεῦα = πληρώνω τὸ τέλος, ξεπληρώνω. — 8) ἀντέτ λ. τ. σημ.
συνήθεια.

Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι ἡ πόλις ἣτις δικαιούται μετὰ τὴν Ραβέν-
νην νὰ καταλάβῃ πρωτείουσαν θέσιν ἐν τῇ παλαιοβυζαντιακῇ
τέχνῃ, (1) ὑπερτεροῦσα εἰς βυζαντινοὺς ναοὺς πολλῶν ἄλλων μεγα-
λουπόλεων τῆς ποτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὑπὸ τὴν ἔποψιν
δὲ ταύτην ἀσφαλῶς λέγομεν, ὅτι εἶνε μία τῶν σπουδαιωτέρων,
θαυματομένη τόσον διὰ τὸ πλῆθος τῶν σωζωμένων ναῶν, ὅσον
καὶ διὰ τὸν πλοῦτον περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἑμιλήσῃ ὁ εἰδικὸς τότε,
ὅταν πάντα τὰ ὑπὸ τῆς βαρβάρου τουρκοκρατίας ἀποκρυφθέντα
κιμήλια ἀποκαλυφθῶσιν.

Ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων ναῶν αὐτῆς ὁ μὲν τοῦ Ἁγίου Γεωρ-
γίου εἶναι συστήματος ροτόντα, ὁμοία τῆς ὁποίας σώζεται μόνον ἐν
Ραβέννῃ, ὁ τῆς Ἁγίας Σοφίας κατὰ τὸ Ἰουστινιανικὸν σύστημα
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τοιαύτης καὶ αἱ δύο ἕτεροι τοῦ Ἁγίου
Δημητρίου καὶ τῆς Θεομήτορος κατὰ τὸ σύστημα τῶν βασιλικῶν.

Β α σ ι λ ι κ α ῖ.—Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου
ἐπισημοποίησιν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας οἱ Χριστιανοί, ἐλεύ-
θεροι πλέον, εἶχον ἀνάγκην μεγάλων ναῶν ὅπου νὰ συνέρχωντα
πολλοί. Ἔσπευσαν λοιπὸν ν' ἀναγείρωσι παντοῦ τοιοῦτους λαβόν-
τες ὡς βάσιν τὸ σύστημα τῶν βασιλικῶν.

Αἱ ἀρχαῖαι βασιλικαὶ ἦσαν ἐστεγάσμεναι ἀγοραὶ, ὅπου ἐν ὥρᾳ,
χειμῶνος καὶ βροχῆς ἐτελοῦντο αἱ ἀγοροπωλησθῆαι, ἀποτελοῦσαι
τρόπον τινα τοῦ συμπλήρωμα τῆς ὑπαιθροῦ ἀγορᾶς τῆς ὁποίας
συνέχουν ἀπέτέλουν. Ἐργασίμενον δὲ αὐταὶ καὶ ὡς δικαστήρια.
Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πρῶορισμέναι νὰ στεγάσωσι μέγα πλῆθος ἀνθρώ-

Σημ. (1) Κωνσταντινοπούλου Ἰσ. τῆς βυζ. τεχν. μέχρι τῶν χρ. τοῦ
Ἰουστιν. σελ. 156.

πων, διὰ τοῦτο καὶ μόνον προτιμήθησαν ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὡς ὑπόδειγμα πρὸς κατασκευὴν ναῶν, (2) ὃν τὸ διάγραμμα οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τροποποιήσαντες αὐτὸ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας αἱ βασιλικαὶ αὗται ἐξυπηρετοῦν ἐν Ῥώμῃ. (3)

Καὶ περὶ μὲν τῶν τριῶν πρώτων ναῶν οὐκ ἔστι σήμερον πρό-
θεσις. Θὰ διηγήσωμεν δὲ μόνον περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Θεομήτορος
καὶ δὴ περὶ τῶν ὄσων ἀπεκρίμασα κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν
τῆς ἀναστρώσεως, ὡς ἐκ τοῦ πλησίον παρακολούθησα, προσφέ-
ρων μικρὰν συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ναῶν τῆς πόλεως
μας.

* *

Ὁ Ναός.—Ἡ βασιλικὴ τῆς Θεομήτορος, μία τῶν ἀξιολογώτε-
ρων τῶν ἐν Ἀνατολῇ σωζομένων, εἶναι κατὰ τὸ ἀπλούστερον καὶ
συνηθέστερον διάγραμμα χριστιανικῆς βασιλικῆς. Τὸ μήκος τοῦ
μέσου χώρου εἶνε 33 μέτρα τὸ δὲ πλάτος κατὰ τι ὀλιγότερον. Ἀπο-
τελεῖται δὲ ἐκ τοῦ εὐρυχωροτάτου μέσου κλίτους τοῦ ἀπολείποντος
εἰς τὴν κεντρικὴν κόγχην, ἣτις φωτίζεται διὰ τριῶν μεγάλων πα-
ραθύρων, καὶ τῶν δύο ἄλλων μικροτέρων κλιτῶν, τοῦ πρώτου
πρὸς τὰ δεξιὰ, ἄλλοτε προφοισμένου διὰ τοὺς ἀνδρας (ἀνδρῶν)
καὶ τοῦ πρὸς τ' ἄριστερά διὰ τὰς γυναῖκας (ματρωνίκιον). Τὰ κλιτῆ
ταῦτα χωρίζονται διὰ θανασιῶν κιονοστοιχιῶν, ἐκλείοντο δὲ
ἄλλοτε διὰ δρυφράκτου ὡς ἐμφαίνουσιν αἱ εἰς τοὺς κίονας ὁπαί.
Αἱ ἄνω στοαί, τὰ καλοῦνται ὁ περὶ α, ἔχουσιν ἐπίσης κιονοστοι-
χίας ὑποβασταζούσας τόξα ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ξυλίνη στέγη. Εἶχε
δύο νάρθηκας: ἕναν ἐξωτερικὸν καὶ ἕναν ἐσωτερικὸν ὅστις ἐχωρί-
ζετο τοῦ κυρίως ναοῦ διὰ τεσσάρων κίωνων, ὧν οἱ δύο μόνον φαί-
νονται, οἱ δὲ ἕτεροι εἶνε ἐντετοιχισμένοι. Παρὰ τὴν νοτίαν εἴσοδον
εἶνε τὸ θησαυροφυλακεῖον τοῦ ὁποίου ὁ θόλος ἦτο διὰ μουσιω-
μάτων κεκοσμημένος, οὗ ἕλην σώζονται.

Ὀνομασία τοῦ Ναοῦ.—Δύο γινώμαι ὑπάρχουσι περὶ τοῦ τί ἦτο
καὶ πῶς ὠνομάζετο ὁ ναός. Ἡ πρώτη εἶνε ἐκεῖνη περὶ ἧς ὁ
Taffel ἔγραψεν, ὅτι δηλαδὴ ἦτο ναός τῆς Πηγαίας Ἀφροδίτης.
Ἄλλ' οὐδενὸς τεκμηρίου εὐρεθέντος ἢ ὑπάρχοντος ὅπου νὰ καθο-

Σημ. (2) Sybel Weltgeschichte der Kunst bis zur Erbauung der Sophienkirche σελ. 450

Σημ. (3) Ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ρωμαϊκῶν βασιλικῶν εἶνε ἡ ὀνομαζομένη Πορκία ἐκ τοῦ κτίτορος αὐτῆς Μ. Πορκίου Κάτωνος τῷ 184 πρ. Χρ.

ρίξη σαφῶς τὰ πράγματα, τῶν δὲ ὑπαρχουσῶν ἀποδείξεων ὅλος
τοῦναντίον ἀποδεικνυσῶν, ἡ πρώτη αὐτῆ γνώμη ἀπορριπτεῖται ἐστὶ.

Ἡ δευτέρα εἶνε ὅτι ὁ ναός ἐκτίσθη ἀπ' ἀρχῆς ὅπου χριστιανέ-
ση διὰ τὴν λατρείαν τῶν χριστιανῶν. Τοῦτο, ἐκτὸς ἄλλων, ἀποδει-
κνύει καὶ τὸ γεγονός ὅτι πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ, οἱ τότε χριστιαν-
νοὶ πλείστα εἰδωλολατρίαν ἀντικείμενα μετεχειρίσθησαν, ὡς ἐπὶ
παραδείγματι τὰ ἐπιστύλια, αὐτὰ πάντα εἰς τὸ ἀφανὲς μέρος φέ-
ρουσιν ἐπιγραφὰς προχριστιανικῆς ἐποχῆς.

Δεδομένον λοιπὸν ὅτι ὁ ναός ἦτο χριστιανικός, ποῖον ἦτο τὸ
ἀρχικὸν αὐτοῦ ὄνομα; Πᾶσαι μὲν αἱ βυζαντινὰ ἀποδείξεις ὡς
ναὸν τῆς Θεομήτορος, εἰδικώτερον δὲ Ῥόδον τὸ Ἀμάραντον φέ-
ρουσιν αὐτόν. Εἰς δὲ τὰ στόματα τοῦ λαοῦ φέρεται τὸ ὄνομα τῆς
Ἁγίας Παρασκευῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἴσως ἔκαμε τὸν Taffel
νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἦτο ναός τῆς Πηγαίας Ἀφροδίτης, ἡμεῖς παρὰ
τοῖς Χριστιανοῖς παρίσταται ὡς Ἁγία Παρασκευή.

Γνωστὸν ὅτι πολλά-πλείστα ἐσφαλιμένως παρέδοκεν ἡμεῖν ἡ
προφορικὴ παράδοσις, ἣτις σχεδὸν πάντοτε εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον
καταλήγει, δι' ὃ ποὺ ὀρθῶς δικαιούμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν περὶ
τῆς ἐκ στόματος παραδόσεως καὶ νὰ ἐξετάσωμεν πόθεν αὐτὴ ἔλαβε
τὴν ἀρχὴν τῆς.

Ἐπὶ ἐν καὶ ἡμῖν ἔτος ἐπιτηρῶν τὰς ἐπισκευὰς τοῦ Ναοῦ πολ-
λάκις ἠρώτησα τὸν Χότζαν ἂν γνωρίζῃ ἢ ἂν ὑπάρχῃ εἰς τὰ βιβλία
τῶν γεγραμμένων τι σχετιζὸν μὲ τὴν τοιοκτὴν ὀνομασίαν Ἐσκι
Τζουμά. Ἐδέησε δὲ ἐπὶ τέλους νὰ μοι δώσῃ τὰς σχετικὰς πληρο-
φορίας, αἵτινες δικαιολογοῦσι τὴν αἰτίαν τῆς τοῦ λαοῦ παραδό-
σεως.

«Τὰ βιβλία μας, λέγει ὁ Χότζας, γράφουσιν ὅτι, τὴν πρώτην
Παρασκευὴν ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῆς Θεσσαλονίκης σῶμα στρατοῦ
τοῦ Μουράτ, περιεφέρετο ἀνά τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ζητῶν νὰ εὔρη
μέρος διὰ νὰ προσευχηθῇ. Ὅταν δὲ διήρχετο διὰ τοῦ Ναοῦ τούτου
ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιωματικός, προέτρψεγεν αὐτοὺς νὰ μεταβάλλωσιν
εἰς Μωαμεθανικὸν προσευχητήριον τὸν ναὸν τοῦτον, ὅστις, ἄλλως
τε, ἐκτὸς τῆς λαμπρότητός του ἦτο καὶ οἶκος Θεοῦ. Ὁ Ναός ἀμέ-
σως μετεβλήθη εἰς Μωαμεθανικὸν εὐχρητήριο, ὠνομάσθη δὲ Τζου-
μά κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ Ἐσκι-Τζουμά (Παλαιὰ Παρασκευή).»

Τὴν ὀνομασίαν λοιπὸν ταύτην ὁ κατόπιν ἀμαθὴς ὄχιλος ἀπὸ
Παλαιῶν Παρασκευῶν μετέτρεψεν εἰς Ἁγίαν Παρασκευήν, εὐκό-
λως ἐξηγῶν τὸ «παλαιὰν» τῶν Ὀθωμανῶν, λόγῳ τῆς ὑπάρξεως
τῆς ἄλλης Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου νῦν τὸ παρὰ τὴν Λιταίαν
ὀμώνυμον νεκροταφεῖον μας. Τοσαύτη δὲ ποιοίθησις ὑπάρχει με-

ταξὺ τοῦ λαοῦ, ὥστε, ὅτε κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1912 ἀπεκαλύφθη τάφος ἐντός τοῦ Ναοῦ, ἔσπευσαν αἱ γυναῖκες τῆς συνοικίας εἰς γενικὸν προσκύνημα, εὐρέθησαν δὲ καὶ τινες βεβαιῶσαι ὅτι, ἦκουσαν σχετικὰ περὶ τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος τάφου τῆς Ἁγίας Παρρασκευῆς ἀπὸ τούτων προγόνους των!

Χρόνος οἰκοδομήσεως τοῦ Ναοῦ. — Ὁ Ναὸς τῆς Θεομήτορος εἶναι ἀριστὸν ὑπόδειγμα τῆς κατὰ τὸν Ε.' αἰῶνα βυζαντινῆς τέχνης, ὡς ἀσφαλῶς ἀνάγει εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἡ κατασκευὴ τῶν κιονοκράνων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχουσι καὶ ἕτερα δύο αἴτια ἅτινα πείθουσιν ἡμᾶς περὶ παραδοχῆς τοῦ Ε.' αἰῶνος ὡς χρόνον τῆς οἰκοδομήσεως αὐτοῦ.

Καὶ πρῶτον ὅτι πολὺ μετὰ τὴν ᾠκοδόμησιν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διετέλη μητρόπολις τῆς Θεσσαλονίκης, ἄρα εἶναι προγενέστερος αὐτοῦ. Δεύτερον δὲ κατὰ τὴν ἐπισκευὴν εὐρέθησαν εἰκόνες ἀναγόμεναι εἰς τοὺς πρώτους τοῦ τόπου μας Ἁγίους, ὡς ἐπὶ παραδείγματι Σεργίου τοῦ Θεσσαλονικέως, τοῦ μαρτυρήσαντος παρὰ τὴν Τιβεριοῦπολιν.

Τὰς παρατηρήσεις μου ταύτας προσάγω οἷχι ὡς ἐξαχθείσας ἐκ βεβαίων καὶ ἀσφαλῶν δεδομένων, ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἔχομεν ἄλλα διδόμενα, ἐγὼ δὲ δὲν εἶμαι ὁ ἐνδεδειγμένος εἰς τοιαύτης φύσεως ἔρευνας, ἀτομικᾶς μου μόνον παρατηρήσεις ἀνακοινῶ με σὺν δειμῶν ἐπιστημονικῆν ἀξίωσιν.

Ἐργασίαι ἀνοικοδομήσεως. — Ὁ βίος τοῦ Ναοῦ δὲν φαίνεται τοσοῦτον ῥόδινος, τόσον ἐπὶ τῆς χριστιανικῆς του δόξης, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ὑποδουλώσεώς του καὶ μετατροπῆς αὐτοῦ εἰς τέμενος. Ἀπαξ κατὰ τὴν χριστιανικὴν τοῦ βίου του περίοδον, λόγω βλάβης ἢ πυρκαϊᾶς ἐπεδιορθώθη, ὅπερ ἐμφαίνεται ἐκ τινων καθαρῶς τεχνικῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μιᾶς ἐπιγραφῆς, δυστυχῶς μὴ διατηρουμένης ἀκεραίας, ἣν εὗρον ἐγὼ, καὶ ἣτις ἔχει ὡς ἑξῆς:

[Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

. . . . ΣΚΕΠΟΝΤΕ ΣΑΜ

[ΘΕ]ΟC ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤ[ΟC ΑΥΤΟΥ]

Τις ὅμως ὁ Θεσσαλονίκης οὗτος Βασίλειος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ ἐπισκευή; Ματαίως θ' ἀναζητήσῃ τις εἰς τὰ ὀλίγα καὶ ἐν πολλοῖς ἀνάξια λόγου βοηθήματα τῶν διαφόρων βιβλιοθηκῶν τῆς πόλεώς μας. Δι' ὁ μὲσω τῆς ἐνταῦθα Μητροπόλεως δις ἀπετάθημεν πρὸς τὸν τῶν Πατριαρχείων Μέγαν διδάσκαλον τοῦ Γένους κ. Γεδεῶν ὅπως μᾶς ἀποστείλῃ κατάλογον τῶν ἐκάστοτε μητροπολιτευσάντων ἐν Θεσσαλονίκῃ, δυστυχῶς ὅμως οὐδ' ἀπαντήσεως ἐτύχομεν. Φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνήκει εἰς τὴν

χορείαν ἐκείνων οἵτινες μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν τὸν φιλάττουσι τὰς γνώσεις των, ἢ μεταχειρίζονται αὐτάς ὅπταν αὐτοῖς μόνον δόξη.

Ἐκτὸς ὅμως τούτου οὔτε τι εἶδους ἐπιδιορθώσεως ἐγένοντο εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ. Ἴσως ἕτερός τις μᾶλλον ἐγκρατῆς τῶν πραγμάτων δι' ἀκαταπονήτων κόπων καὶ μελετῶν καὶ λεπτομερεστέρως ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐξετάσεως κατορθώσῃ νὰ καθορίσῃ σημεῖά τινα, ἀλλὰ καὶ πάλιν θ' ἀπέχουσι πολὺ τῆς πραγματικότητος.

Αἱ τουρκικαὶ ἐπισκευαὶ σαφέστεραι καὶ εὐκρινέστεραι τῶν Χριστιανικῶν δύνανται ἀρκούντως νὰ καθορισθῶσι. Προεκλήθησαν δ' αὐταὶ ἐξ ἐπισυμβάσεως πυρκαϊᾶς, περὶ ἧς διηλοῦσι μὲν αἱ τουρκικαὶ πηγαί, δὲν καθορίζουσιν ὅμως τὴν ἐποχὴν.

Τὸ μέρος ὅπερ ἐβλάβη ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς εἶνε τὸ ὑπερῶν ὀλόκληρον τῆς βορείας καὶ δυτικῆς πλευρᾶς, ὡς καὶ τὸ ἄνω περιστύλιον αὐτοῦ. Γῆν ἐπισκευὴν λοιπὸν τῶν καέντων τούτων μερῶν ἐπιληφθέντες οἱ Ὀθωμανοὶ ἐξετέλεσαν ἐπὶ τῇ βάσει Ἀραβικοῦ ρυθμοῦ, εὐτυχῶς ὅμως διὰ τὸ βλαβὲν βόρειον τείχος διετήρησαν τὸν ἀρχαῖον ρυθμόν. Αὐταὶ λοιπὸν εἰσὶν αἱ κυριώτεραι παλαιαὶ ἐπισκευαί, ἐξ ὧν ἡ δευτέρα ἀφῆκεν ἀρκετὰ ἕγη καταστροφῆς.

Ἄλλ' ὡς ἐκ τῆς παλαιότητος καὶ κακῆς διατήρεώς του ἰδίως δὲ ὡς ἐκ τοῦ βάρους τῶν δοκῶν τῆς στέγης ἰὸ νότιον μέρος θὰ κατέρρεεν ὀλοτελῶς, δι' ὃ ὑπεδείχθη καταλλήλως ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ναοῦ, ὑπὲρ ἧς τὸ Ἐφκάριον (Ταμεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν) ἔδωκε τὴν συγκατάθεσίν του ψηφίσαν συνάμα 8500 λίρας Τουρκίας, αἵτινες ὅμως κατὰ τοὺς μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς θὰ ἀνήρχοντο ἀναγκαστικῶς εἰς 10,500 τοιαύτας.

Αἱ ἐπισκευαὶ αὐταὶ συνίσταντο εἰς τὰ ἑξῆς:

- 1) Ἡ ἐκ βάθρων ἀνοικοδόμησις τοῦ νοτίου ἐξωτερικοῦ τείχους.
- 2) Ἡ διὰ νέων στύλων ἀντικατάστασις τῶν καταστραφέντων τοιούτων τοῦ ἄνω ἐσωτερικοῦ περιστυλίου.
- 3) Ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν ἄνωθεν τῆς εἰσόδου γυναικείων.
- 4) Ἡ ἀλλαγὴ τῆς στέγης.
- 5) Ἡ ἐνσφράγισις τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀνοικθείσης κεντρικῆς πύλης καὶ ἡ ἀποσφράγισις τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν πύλων, σφραγισθεισῶν διὰ καθαρῶς θρησκευτικῶν λόγους των, οὕτως ὥστε ὁ ναὸς νὰ ἀνελάμβανε τὴν ἀρχικὴν του ὄψιν· σχετικαὶ τινὲς ἐπιδιορθώσεις καὶ τελευταῖον ἡ ἀποκάθαρσις τοῦ πέριξ ναοῦ ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐπιχρωματώσεις, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ διαφορὰς καιρῶν.

Μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἐρειπωμένης στέγης ὑπὸ νέας

τοιαύτης τεχνικότητος καὶ ελαφροτέρας ἐπελήφθησαν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀποκαθάρσεως τοῦ ναοῦ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐπιχωματώσεων.

Καὶ αἱ μὲν ἐξωτερικαὶ ἐπιχωματώσεις ἀπεκάλυψαν τρία στρώματα ἀνθρωπίνων ὀστέων ἀπὸ τὸ Βόρειον μέρος, δυο δ' ἀπὸ τὸ Νότιον. Τὸ ἐν ὀλίγον κάτωθεν τῆς παλαιᾶς ἐπιφανείας τοῦ προαναλλίου, τὸ δεύτερον ἐν μέτρον ἄνωθεν τοῦ πρώτου καὶ τὸ τρίτον, ἕτερον περίπου τοιοῦτον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον λόγῳ τοῦ θυμολοῦ τῆς ταφῆς καὶ κατὰ τὸ χριστιανικὸν ἔθος ἐξηγεῖται ἐκ τῆς συνειδήσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς πρώτης ἐποχῆς νὰ θάπτωσι τοὺς νεκροὺς ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν ναῶν, τὸ δὲ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον ὡς ἐκ τῆς ἀνωμαλίας τῶν σκελετῶν ἐμφαίνει οὐχὶ τακτικὴν ταφήν, ἀλλ' ἀνώμαλον τοιαύτην προσελθοῦσαν, οὐχὶ ἐκ τακτικῆς ταφῆς, ἀλλ' ἐξ ἄλλων λόγων, ἴσως δὲ ἐκ σφαγῶν τουρκικῶν. Μέχρι τῆς στιγμῆς οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ἀρχαιολογικὸν εἶδημα ἀπεκαλύφθη.

Ἡ δὲ ἐσωτερικὴ ἐπιχωμάτωσις παρουσίασε κεκρυμμένους θησαυροὺς τινὰς ἐπιγραφικούς, ὡς καὶ μίαν εἰκόνα ἐπὶ μαλακοῦ μαρμαῶρου παριστώσαν τὸν μονοκέφαλον Χριστιανικὸν ἀετὸν κρατοῦντα εἰς τοὺς ὄνυχάς του λαγῶν, σύμβουλον τῆς εἰδωλατρείας. Ὁ ἀετὸς ἴσως εἶναι πλὴξ δωρακίου τῶν δουφράκτων ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ εἶναι ἡ μόνη σωζομένη. Ἐκτὸς οὖτως τούτου ἀνευρέθη παρὰ τὸ θησαυροφυλακεῖον τάφος, ὃν λόγῳ τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀναστήλωσεως δὲν ἐξερευνήσαμεν.

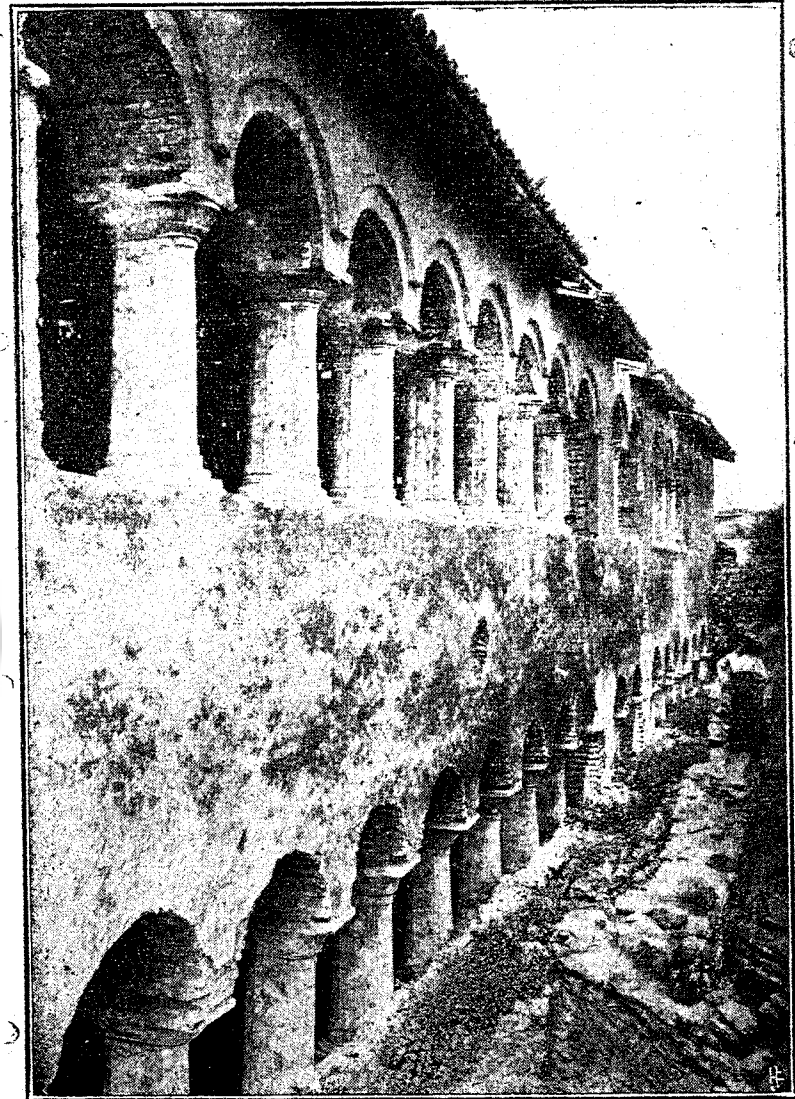
Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἐτοιμόρροπος τοῖχος κατεδαφίσθη καὶ ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν παλαιῶν θεμελίων, ὡς ἀρχικῶς ἦτο. Λόγῳ δὲ τοῦ ἐπελθόντος πολέμου πᾶσαι αἱ ἐργασίαι ἀνεστάλησαν. Ἡ ὀλικὴ δαπάνη τῶν ἐργασιῶν ἀνῆλθεν εἰς 50,600 περίπου δραχμὰς.

Εὐρήματα

Τὰ κυριώτερα εὐρήματα εἶνε τὰ ἑξῆς:

- 1ον. Εἷς μονόλιθος ἄμβων.
- 2ον. Ἡ προαναφερθεῖσα καὶ φέρουσα γύρωθεν πλαίσιον εἰκὼν τοῦ ἀετοῦ κρατοῦντος τὸν λαγῶν.
- 3ον. Ὁ μὴ ἐξερευνηθεὶς τάφος.
- 4ον. Ἀρχεταὶ ἐπιγραφαί.

5ον. Τεμάχιόν τι διαζώματος συνιστάμενον ἐκ φύλλων ἀκάνθου καὶ ἐκ κυματίων. Ἀγνοοῦμεν δὲ ἂν τὸ διάζωμα ἔφερε κάτωθεν διαγωνίδια, γεισιπόδας, φᾶ ἢ ἄλλα ποικίλα παρεμβλήματα ὡς ἠθίζετο καὶ

Ἡ Β. πλευρὰ τοῦ ναοῦ τῆς Θεομήτορος πρὸ τῆς ἐπισκευῆς

βον. Ὁ Texier ἐν τῷ ἔργῳ του Architecture byzantine δι-
σχυρίζεται ὅτι, τοῦ διακονικοῦ καὶ τῆς προθέσεως δὲν ὑπελήφθη-
σαν ἴχνη. Κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ταύτην ἀπεκαλύφθησαν τῆς προ-
θέσεως τρεῖς καμαρωταὶ θέσεις, αἵτινες χωρίζονται διὰ δύο κίονων
ἐξικνουμένων μέχρι τοῦ ἐδάφους καὶ φερόντων ἕκαστος ἀπλᾶ ἐπι-
θήματα.

Ἐκτὸς ὅμως τούτων ἀπεκαλύφθησαν κάτωθεν τῶν τοιχοκλιῶν
ἀσβεστώσεων ὁλόκληρος τοιχογραφία Ἁγίων ὡς καὶ ψηφιδωτῶν
μὴ ἀποκαλυφθὲν τελείως λόγῳ τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν.

Αἱ μουσιώσεις τοῦ Ναοῦ τούτου εἶνε μεταγενεστέρων χρόνων.

Αἱ εὐρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ εἶναι σχεδὸν πᾶσαι τεμάχια τοιούτων
ἀναγόμεναι ἄλλαι μὲν εἰς προχριστιανικὰς ἐποχὰς καὶ αὐταὶ εἶναι
τὰ ἀντικατασταθέντα ἐπιστήλια, ἄλλαι δὲ Χριστιανικαί, μία δὲ
καὶ μόνη Λατινική, λείψανον, φαίνεται, τῆς φραγκοκρατίας
(1222-1262).

Τῶν τεμαγίων οὐδόλως ἀναγινωσκομένων ἀναγκαζόμεθα νὰ
περιλάβωμεν ἐνταῦθα μόνον τὰς κάτωθι ἀναγινωσκομένας ὅπως
οὖν ἐπιγραφάς. Εἶνε δ' αὐταὶ αἱ ἑξῆς:

Αον.

ΤΟΙC ΕΥ[CEBECI]

Τεμάχιον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου 0,10 ἕκ. μήκους, 0,05 πλάτος
καὶ 0,03 πάχους.

Βον.

... ΟΝ—ΚΑΙ ΤΟ...—
... ΦΕΡΟΥCΑ...
... ΕΤΑΠΟΛΛ[Α...
... ΥΓΕΙ[ΑΝ...]

Μέγιστον ὕψος αὐτῆς εἶναι 0,20, πλάτος δὲ 0,80.

Γον.

... ΟΥΙΟ...
[ΒΑCΙΛΕ]ΥC ΦΡΑCΙCΙ...]

Τεμάχιον λευκοῦ μαρμάρου πάχους 0,03. Τὸ μέγιστον αὐτοῦ
μῆκος εἶναι 0,24, τὸ δὲ πλάτος 0,15.

Ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἱστορίαν (Ἴστ. Φραγκοκρ. Μηλιαράκη)
οὐδένα βασιλέα Φραγκίσκον ὀνόματι ἀνευρισκομένον βασιλεύσαντα
εἰς Θεσσαλονίκην καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς Φραγκοκρατίας. Ἄρα

πρέπει να ήναι ἄλλος τις Βασιλεὺς, ὅστις κατὰ τινα ἐποχὴν ἐπεσκέφθη τὸν Ναὸν ἢ ἐγένετο δωρητὴς, δι' ὃ πρὸς τιμὴν ἀνηγήθη ἀναθηματικὴ πλάξ, ἣς τεμάχιον εἶναι ἡ παροῦσα ἐπιγραφή:

Δον.

... ΠΡΕCΒ[ΕΥΤΗΝ] ...
... Σ]ΟΥΛΠΙΟΝ Α...

Καὶ ἡ παροῦσα πλάξ ἀναμνηστικὴ ἐστὶ πρὸς τιμὴν προσβευτοῦ τινος Οὐλπίου ἢ Σουλπίου (ἴσως τοῦ ἐκ Θράκης ἐλθόντος εἰς Θεσσαλονίκην).

Μέγιστον μῆκος αὐτῆς 0,46, πλάτος 0,15, πάχος δὲ 0,20.

Εον.

ΗΡΑ ΤΗ ΣΥΝ[ΕΥΝΩ]
ΚΑΙ ΕΑ] ΥΤΩ ΖΩΝ Α [ΝΑΤΙΘΗΣΙ

Τεμάχιον σαροφάγου τοποθετημένον ὡς ἐπιστόλιον με πλάσιον ὕψους 0,12. Πλάτος αὐτοῦ 0,76, πάχος 0,19, γενικὸν ὕψος 0,46, τῶν δὲ γραμμῶν τὸ ὕψος 0,085.

Σον.

ΑΝΑΠΑΥC]ΑΙ ΕΚ ΖΩΗ[C ...
... ΚΗ ΣΥΜΒΙΟC ...
... ΑΝΤΩΝΙΝΑ Η ...
... ΚΑΤΑ ΝΟΥΝ [ΕΧΕΙΝ ...

Ἐτέρα σαροφάγος ἦς τὰ τεμάχια ἔμειναν ὑπὸ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς Δ. πλευρᾶς ἐπιχωμάτωσιν. Ἔχει ὕψος 0,41, πλάτος 0,48, πάχος 0,04. Τὸ ὕψος δὲ τῶν γραμμῶν εἶναι 0,065.

Ζον

... ΓΑΙΑΙΝΗΝΠΕΙ ...
... ΝΤΕΘΗΝΑΙ ΕΑΝ ΔΕ [ΤΙC ...
ΕΤΕΡΟC ΤΟΛΜΗΣΗ ΑΝΟ]ΙΞΕ ΤΗΝ ΛΗΝΟΝ ΤΑΥ[ΤΗΝ
ΔΟCΗ Τ]Ω ΙΕΡΩΤΑΤΩ ΤΑΜΕΙΩ ...

Σαροφάγος χρησιμεύουσα ὡς ἐπιστόλιον. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη δορίζει καὶ τὴν ποινικὴν ρήτραν τοῦ ἱεροσύλου ἀνερχομένην εἰς 12,500 δηνάρια, ἣν ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ ἱερώτατον ταμεῖον.

Μέγιστον πλάτος αὐτῆς εἶνε 0,57, μῆκος 1,12 καὶ πάχος 0,14. Τὸ μέγιστον ὕψος τῶν γραμμῶν εἶνε 0,08, ἐλάχιστον δὲ 0,07.

Ἐκτός ὅμως τῶν ἐπιγραφῶν ταύτων ἐπαρῶν καὶ Τουρκικῶν τοιαύτη ἐπὶ τῆς βάσεος τοῦ μναρεῖ πρὸς τὴν κερκὴν αὐτοῦ προέσκειν, ἣτις μὲν πληροφορεῖ ὅτι κατὰ τὸ ἔτος ἐγείρας 1083 ἐπεσκέφθη τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Σουλτάν Μεχμέτ, υἱὸς τοῦ Σουλτάν Ἰμπραχίμ. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονὴν τὸν ἱερόναον νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὸ Ἱτζαμίον τοῦτο, τὸ γεγονός δὲ ἐσημειώθη ἐπὶ μαρμαρίνης πλάξος.

Ἡ ἐπιγραφή εἰς τὸ πρωτότυπον ἔχει οὕτοι:

Soultan Mehmet ibni Soultan Ibrahim bou djamii cherifé guelndi.

fi tarih séné 1083.

(μετάφρασις)

Ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ, υἱὸς τοῦ Σουλτάνου Ἰμπραχίμ ἦλθεν εἰς τὸ ἱερόν τοῦτο Ἱτζαμίον κατὰ τὸ ἔτος 1083.

Τὸ σημερινὸν ἔτος ἐγείρας εἶναι 1332. Μείον λοιπὸν 1083 ἔτος τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Σουλτάνου, μένουσι ἔτη 249. Ἄρα ὁ Σουλτάν Μεχμέτ πρὸ 249 ἔτων ἐπεσκέφθη τὸν ναόν, δηλαδὴ τῷ 1065.

Ταῦτα καὶ μόνον τὰς ἐπιγραφὰς εἰς τὸ διάστημα τῶν ἐπισκευῶν ἀνακαλύψαντες, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως καὶ ἄλλαι ἐπι ἀνακαλυφθῶσι κατὰ τὰς νῦν ἐπαναλαμβανομένας ἐργασίας.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως εἶναι σπουδαιότατον καὶ χορῆζει μελέτης ἰδιαίτερης εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν πλίνθων τῶν ἐνστήμων, ὧν ἐκράτησα μὲν ἀντίγραφα, ἀδυνατῶ νὰ πραγματοποιηθῶ ὅμως περὶ αὐτῶν ὡς μὴ εἰδικός.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἐπισκευῆς ἐπίσημος ἐπιτροπὴ ἀπηρτίετο ἐκ τοῦ Βασιλῆ ὡς προέδρου, ἐκ τοῦ Δημομηχανικοῦ κ. Μενεξέ, ἐκ τοῦ κ. Κιούπερ ὡς γενικοῦ Μηχανικοῦ, ἐργασθέντος ἀφιλοκερδέστατα καὶ δραστηριότατα, ἐκ τοῦ φιλοτίμου καὶ φιλομούσου ἱερομένου Ναῖρ ἐφένδη καὶ τινων ἄλλων ἀντιπροσώπων τῆς Ὁθ. Κυβερνήσεως. Ἐκτός δὲ τοῦ γράφοντος ὅστις ἐπετήρησεν ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς ἀπόψεως τὰς ἐργασίας, ὁ ἐργοδηγὸς κ. Ἀπόστολος Ἀντωνίου εἰργάσθη τοσοῦτον φιλοτίμως, φιλοστόργως καὶ περισκεμμένως, ὥστε ἀρμόζει αὐτῷ ὅλως ἰδιαίτερος ἔπαινος.

Ἐγγραφον μηνὶ Φεβρουαρίῳ 1913.

ΜΙΑ ΣΕΛΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Εἰ καὶ ὑπὸ μόνῃς τῆς ἐπιγραφῆς τῆς προκειμένης πραγματείας θὰ προκαταληφθῆ ἡ θυμῆρης καὶ τερπνὰ φιλῶν ἀναγνώστης καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς θὰ ἀναβάλλῃ οὐχὶ εἰς αὐριον, ἀλλ' εἰς οὐδέποτε, ὅμως προβαίνομεν εἰς ταύτην διὰ λόγους, οὓς ἄλλος τις ἀνθ' ἡμῶν θὰ ἐξηγήσῃ εὐθύς κατωτέρω.

Ὡς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου συνέγραψεν ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τοῦ Βασιλείου Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, τοῦ Γρηγορίου Νεοκαισαρίας ὁ Νύσσης Γρηγόριος κ.λ.π. οὕτω καὶ τὸν βίον Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Φιλόθεος ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως σύγχρονος καὶ συναθλητῆς αὐτοῦ. Ἡ βιογραφία αὕτη ἐν ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ γεγραμμένη ἔκειτο ἐν χειρογράφῳ ἀπερριμμένη εἰς τινὰ γωνίαν τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς Λαύρας (1) ὡς μονοφυτῆς φοῖνιξ ἄγνωστος τοῖς πολλοῖς, ὅτε ὁ ἱερομόναχος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος σχολαρχῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ μετήνεγκεν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν ἔτει 1783 ἐπιμελείᾳ καὶ φροντίδι τοῦ τότε Θεσσαλονίκης Κυροῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ φιλοπόλιδος Ἰωάννου Γούτα Κουταντζώγλου, τύποις δὲ ἐξέδωκε δαπάνῃ προηγουμένου τῆς μονῆς Λαύρας Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονικέως. Τῆς μεταφράσεως ταύτης προτάσσει ὁ φιλόπονος Πάριος μακρόν πως πρόλογον ἐν ᾧ αἰτιολογεῖ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἔργου του καὶ ἐκδηλοῖ τὴν λύπην του ἐπὶ τῷ ὅτι ὁ βίος ἐκείνου τοῦ προστάτου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ λαμπροῦ

(1). ΣΗΜ. Ἀντίγραφον τοῦ Βου τόμου εἶρον ἐγὼ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

«ὁμολογητοῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως τοῦ μεγίστου ἐχθροῦ καὶ καταλύτου τῶν σατανικῶν αἱρέσεων» ἐλάμβανεν ὑπὸ τὴν κόριν. Πικρῶς δὲ κακίξει τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ἀκηδεῖαν τῶν Θεσσαλονικέων, οἵτινες οὐδαμῶς αἰσχύνονται ἐν ᾧ «βλέπουσι καὶ ἀσπάζονται τὸ θεῖον λείψανόν του νὰ μὴ γνωρίζωσιν ὅμως τί ἔπραξε, πῶς ἐπολιτεύθη, τί λογῆς κατορθώματα ἔπραξεν.» Ἐνθέρμως δὲ συνιστῶν τὴν ἀνάγνωσιν ταύτης πᾶσιν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς Θεσσαλονικεῦσι περαίνει τοῦτον εὐχόμενος, ὅπως εὐρεθῆ ὁ δαπανήσων πρὸς ἐκδοσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἁγίου καθ' ὅσον «ἡ ἐδική μας Θεσσαλονικὴ δὲν εἴμπορεῖ νὰ δώσῃ τούτην τὴν ὑπόσχεσιν· ὅτι ἐδῶ ἀποζῶσιν, ἀλλ' οὐ ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι».

Ἴδου ὁ λόγος, δι' ὃν οὐχὶ ἄσκοπον ὑπελάβομεν νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα σελίδα τινὰ τῆς ὀγκώδους ταύτης βιογραφίας τὴν μᾶλλον διαφέρουσαν καὶ σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας πόλεως, συμπληροῦντες ἀλλαχόθεν τὰ ἐλλιπῆ, καὶ παραλείποντες τὰ ἀπάδοντα καὶ περιττά. Ἡ ἀνάγνωσις δὲ ταύτης γεγραμμένης ὑπὸ ἀνθρώπου ἀξιοπίστου ἀνελεθόντος τὰ ὑψίστα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα καὶ συγχρόνου, ἱκανὰ σημεῖα, νομίζομεν, τῆς σκοτεινῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἱστορίας δύναται νὰ διευκρινήσῃ.

Ὁ βίος τοῦ Παλαμᾶ εἶναι πλήρης ἀγώνων καὶ δράσεως· δὲν εἶχε τὴν ἀρνητικὴν ἐκείνην τῶν ἀναχωρητῶν ἀρετὴν, ἣτις ἐξωθεῖ τὸν ἄνθρωπον μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ ἐγλείπει ἐν ἐρημητηρίῳ. Ἐζῆσε μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, εἶδε τὰ πάθη καὶ τὰς κακίας, ἔδρασεν ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἠγωνίσθη ἐρρωμένως κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀληθῆ μαρτύρια ὑποστάς ἐζήτησε τὴν οὐράνιον βασιλείαν. Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθὴς ἀρετὴ· Ἀναγνώμεν μίαν σκηνὴν τοῦ ὄλου δραματικοῦ βίου αὐτοῦ, ἴδωμεν αὐτὸν παλαίοντα κατὰ τοῦ κλύδωνος τῶν κοινωνικῶν παθῶν καὶ ἐν τῇ πάλλῃ ταύτῃ πρωταγωνιστοῦντα, ἵνα δεόντως ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀθλοὺς.

Εἶχεν ἐπενέγκει ἤδη τὸ βαρὺ καὶ θανατηφόρον κτύπημα κατὰ τοῦ αἰρετικοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀνδρονίου ἐν συνόδῳ ἧς προήδρουν Ἄννα ἡ χήρα Ἀνδρονίου. Ἄθλον καὶ ἀμοιβὴ τῶν ἀποβύτων μόχθων ἀπονέμεται αὐτῷ ὁ μητροπολιτικὸς τῆς Θεσσαλονίκης θρόνος ὑπὸ τῆς Ἄννης. Ἄλλ' ὁ τότε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης φρονῶν τὰ τοῦ Βαρλαάμ ἐν κρυπτῷ προχειρίζεται ἕτερον αἰρετικὸν πιθανῶς Νικηφόρον τὸν Γρηγοράν, οἷσται δὲ ἐν εἰρκτῇ τὸν Παλαμᾶν. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐπιγίνονται ἐν Βυζαντίῳ αἱ πολιτικαὶ περιπέτειαι καὶ ἀνωμαλίας.

Ὁ τοῦ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίου ἐπίτροπος, ὁ μέγας Δομέστικος Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνός, ἐν Διδυμοτείχῳ ὄν, ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτορος, εἰσελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν στέφεται ἐκ δευτέρου τοιοῦτος. Ἴνα δὲ ἄρη πᾶσαν ἀντενέργειαν καὶ προλάβῃ μελλούσας ταραχὰς νυμφεύει τὴν θυγατέρα αὐτοῦ μετὰ τοῦ κηδεμονευομένου τοῦ Ἰωάννου. Ὁ Παλαμᾶς ἦν ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων φίλων τοῦ Κατακουζηνοῦ. Ὄθεν ἅμα τῇ ἀναρρήσει ἐκεῖνου ἀποφυλακίζεται καὶ ἀποστέλλεται ὡς μητροπολίτης εἰς Θεσσαλονίκην, ἐν ᾧ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ πατριάρχης Ἰωάννης φωραθεὶς ὡς διενεργῶν ἐσωτερικὰς ταραχὰς ἐκπίπτει καὶ ἀνέρχεται τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κοινῇ τῆς ἐκκλησίας καὶ βασιλείας ψήφῳ ὁ Ἰσίδωρος.

Ἄλλ' οἷα ἀπογοήτευσιν ἀνέμενον αὐτόν! Ἡ Θεσσαλονίκη, ἐν ἣ ἐνδόξως εἶχεν ἀγωνισθεῖ ἀπολακτίζει αὐτὸν καὶ ἀρνεῖται αὐτῷ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν πόλιν. Βαρυθυμῶν ἐπὶ τούτῳ μεταβαίνει εἰς Ἀθῶνα. Ἀλλὰ τίς ὁ λόγος δι' ὃν οἱ Θεσσαλονικεῖς ἐδείχθησαν οὕτως ἀγνώμονες; δικαίως ἢ ἀδίκως; Εἶχον ἀφορμὰς κατὰ τοῦ Παλαμᾶ ἢ οὐ; Πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖον καὶ εἰς ἀκριβῆ κατανοήσιν συντεῖνον νομίζομεν νὰ διαλάβωμεν βραχέα τινὰ περὶ τῆς διοργανώσεως τῆς πολιτείας τῶν Θεσσαλονικέων. Οἱ κά-

τοικοὶ τῆς Θεσσαλονίκης διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις: τοὺς ἄρχοντας, τὸν κληρὸν, τοὺς μέσους, οὓς ὁ Εὐστάθιος καλεῖ Βουργεσίους καὶ τοὺς δῆμους. Οἱ προύχοντες ἀπετέλουν τὴν ἀνωτάτην τάξιν, ἧτις διόκει τὴν πόλιν. Ὁ δὲ κληρὸς ἦν προνομιούχος τάξις καὶ διηροῦτο εἰς τάγματα κυβερνώμενα κατὰ ἴδια ἔθιμα καὶ νόμους. Οἱ δὲ δῆμοι διηρημένοι εἰς ἐταιρείας εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ ὅπλοφορεῖν. Οὗτοι δὲ ἀπετέλουν καὶ τὴν φρουρὰν τῆς πόλεως καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς. Ἰσχυροτέρα δὲ καὶ πολυαριθμότερα ἦν ἡ τῶν ναυτῶν ἐταιρεία. Κατὰ τὸ ἔτος 1843 οἱ δῆμοι κατεξάνεστησαν κατὰ τῶν προύχόντων κακοποιήσαντες αὐτοὺς καὶ ἐξορίσαντες. Εἰς τούτους προσετέθησαν καὶ οἱ Βουργεῖοι. Οἱ τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης μετασχόντες ἐκλήθησαν Ζηλωταί. Οὗτοι δὲ προέβησαν καὶ εἰς τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκράτορος Κατακουζηνοῦ τοῦ φίλου καὶ προστάτου τοῦ Παλαμᾶ. Οἱ Ζηλωταί, οἵτινες τότε ἐκράτουν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔχοντες δικαίως ἀφορμὰς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κατακουζηνοῦ ὡς κωφεύσαντος εἰς τὰ αἰτήματά των, ἅτινα ὡς λέγει ὁ βιογράφος ἦσαν «τόσον μεγάλα ὁποῦ ὑπερέβαινον τὴν τάξιν τους καὶ τὴν ἀξίαν τους» ἀπέπεμψαν καὶ τὸν συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ Κατακουζηνοῦ κομίζοντα Παλαμᾶν. Οὗτοι λοιπὸν προτείνουσιν αὐτῷ δυοῖν θάτερον ἢ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν ἀποκηρύττων μετ' αὐτῶν τὸν αὐτοκράτορα, παύων νὰ μνημονεύῃ αὐτὸν ἐπ' Ἐκκλησίας, ἢ ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει ν' ἀπέλθῃ. Προτίμησε τὸ δεύτερον καὶ ἀπῆλθε. Τὸ ἀδύνατον τοῦ πράγματος κατιδοῦσα ἡ βασιλεία καὶ ἐκκλησία χειροτονεῖ αὐτὸν ἀρχιερέα τῆς Λήμνου. Ἡ ἐν Λήμνῳ δ' ὅμως πολιτεία αὐτοῦ ὑπῆρξε κατὰ πάντα ἀρίστη καὶ ὄντως ἀποστολική. Ἡ πατρικὴ δὲ καὶ φιλόστοργος περὶ τοῦ ποιμνίου του μέριμνα, ἰδίᾳ τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀφοβία ἦν κατὰ λοιμικὴν τινὰ νόσον ἐπεδείξατο προστρέγων, θεραπέων καὶ παρηγορῶν τοὺς πάσχοντας καὶ καθ' ὅλου αἱ περικουμοῦσαι αὐτὸν ἀρεταὶ

δὲν ἐβράδυναν ν' ἀναδείξωσιν αὐτὸν τῶν ἀρίστων ποιμεναρχῶν. Ἡ ἀγαθὴ καὶ δικαία περὶ τοῦ Παλαμᾶ φήμη διαδοθεῖσα καὶ ὁσημέραι αὐξανομένη ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἤρξαντο νὰ μετανοῶσι διὰ τὰ πεπραγμένα καὶ διὰ στάσεως τοὺς μὲν τῶν ἐχθρῶν καὶ διωκτῶν τοῦ Παλαμᾶ ἐξωθοῦσι καὶ ἀποβάλλουσιν, ἄλλους δὲ σωφρονίζουσι καὶ τιμωροῦσι καὶ Κάτεργον πρὸς τοῦτο ἀποστέλλεται εἰς Λῆμινον, ἵνα παραλάβῃ καὶ μετακομίσῃ τὸν ἀσυνέτως καὶ ἀδίκως παραγκωνισθέντα καὶ ἀποπεμφθέντα μητροπολίτην των. Ἡ εἴσοδος τοῦ Παλαμᾶ εἰς τὴν πόλιν ὑπῆρξεν ἀληθῆς θρίαμβος. Ἄπαντες πάσης ἡλικίας καὶ γένους καὶ πολιτικοῦ φρονήματος ἐξέρχονται εἰς προὑπάντησιν αὐτοῦ καὶ ἀνοικταῖς ἀγκάλαις ὑποδέχονται. Τοσοῦτον δὲ ἐπλήσθησαν ἐνθουσιασμοῦ πρὸς αὐτόν, ὥστε πάντες οἱ ψάλται τῶν ἐκκλησιῶν ἀντὶ τῶν συνήθων εἰς τοιαύτας περιστάσεις ψαλμῶν, ἔψαλλον τὰ ᾄσματα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως. Δι' ὅπερ μετὰ ταῦτα πολὺς ἐγένετο λόγος τίς ὁ προτείνας καὶ ποιησάμενος τὴν ἀρχὴν τῶν τοιούτων ψαλμῶν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ ἀνακαλυφθῇ. Ὁ ἐνθρονιστικὸς δὲ αὐτοῦ λόγος τοσοῦτον ἐδίδαξε, συνεκίνησε καὶ κατεπραῦνεν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ πρότερον πολέμιοι ἢ καὶ ψυχροὶ πρὸς τὸν Παλαμᾶν, εἰς μετάνοιαν κινήθεντες τῶν πεπραγμένων, ἔσπευσαν νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτῷ τὴν πλάνην των καὶ ζητήσωσι συγγνώμην. Ἄλλ' ὁ ἀνεξίκακος καὶ τοῦ Χριστοῦ μιμητῆς οὐ μόνον ταύτην παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πιστοῖς φίλοις ἐθεώρησε, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν κατέστησε τοὺς πρότερον ἀτιθάσους ἐξ ἀδίκου ἐκτιμήσεως ἐχθροὺς ὑποχειρίουσ καὶ πειθήνια τέκνα του.

Κ.

AKTINES ΦΩΤΟΣ
ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ SCHUBERT

Διάσημος ᾄδιδὸς μοὶ ἐνεχείρησέ ποτε τὰ τελευταῖα προγράμματα τῶν συναυλιῶν της. Διέτρεξα τὰ φύλλα. «Ποιὺς Σούμπερτ» παρετήρησα. «Ναὶ τὸν ἀγαπῶ» ἀπήντησεν. «Ὁχι, κυρία μου δὲν ἀγαπᾶτε αὐτόν». «Πῶς;» «Δὲν ἀγαπᾶτε αὐτόν, ἀγαπᾶτε τὸ λεύκωμα τοῦ Σούμπερτ».

Ἦννόησε καὶ ἐσιώπησε διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι τὰ προγράμματα τῶν συναυλιῶν περιεῖχον ἔργα μόνον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Σούμπερτ τοῦ καλουμένου «Λεύκωμα τοῦ Σούμπερτ».

Καὶ θὰ ἦτο ἴσως ὑπερβολικὴ ἢ ἀπάντησις ἐὰν ἐξήτει τις παρ' ᾄδιδου νὰ ἐξη μελετήσῃ ὁλόκληρον τὴν μεγάλην πολύτομον ἔκδοσιν (τοῦ Μπράιτκωφ καὶ Χαϊτελ) τῶν ᾄσμάτων τοῦ Σούμπερτ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ μικροτέρα ἔκδοσις ἢ τοῦ Μάξ Φρεϊδλαϊνδεο (Πέλερς).

Καὶ αὐτὴν ἔπρεπε νὰ γνωρίζῃ ὁποσδήποτε καλῶς, ᾄδιδὸς ἀγαπῶν τὸν Σούμπερτ. Ἐλάχιστοι ἔχουν γνῶσιν τοῦ πλούτου, τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς πολυτελείας τοῦ θησαυροῦ τῶν ᾄσμάτων τοῦ Σούμπερτ, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνει πολὺ μονομερῆ ἰδέαν περὶ τῆς λυρικῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ. Γνωρίζει ἴσως ὀλίγον τὸν μελωδικὸν Σούμπερτ, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει τίποτε ἐξ αὐτοῦ ὡς χαρακτηριστοῦ καὶ μουσικοῦ τοῦ μέλλοντος.

Ὁ ἐμπνευσμένος ᾄδιδὸς Oscar Noë ἐπεχείρησε νὰ καταρτίσῃ φθικὴν ἐσπερίδα ἐξ ᾄσμάτων τοῦ Σούμπερτ καὶ τοῦ Οὔγου Βόλφ, οὕτως ὥστε τὸ κοινὸν νὰ ἐκλάβῃ τὰ ᾄσματα τοῦ Βόλφ ὡς τοῦ Σούμπερτ καὶ τὰνάπαλιν. Τὸ πράγμα ὅμως δὲν ἐπέτυχε διότι ὁ Βόλφ, ὡς μελωδικὸς πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὸν τύπον τοῦ Σούμπερτ ἢ πρὸς τὸν τοῦ Σούμπερτ.

Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐν τούτοις εὐρίσκειται σειρά ὁλόκληρος ᾄσμάτων, τὰ ὁποῖα μὴ γνωρίζων τις, δύναται εὐκόλως νὰ ἐκλάβῃ ὡς σύγγραμμα, καὶ πιθανῶς ὡς ἔργα τοῦ Βόλφ.

ΥΔΙΣΜΟΣ

Ὡ ζέπλεξε τὰ ὀλόξανθα μαλλιά σου
μ' ἐκείνα τὸ κορμί σου νὰ σκεπάσω
κι' ἄσεμε, κόρη ὀλόχαρη, σιμά σου
στὴν ἡδονὴ τῆς λύπης νὰ ξεχάσω.

Ὡ! θέλω νὰ μεθύσω ἀπ' τὰ φιλιὰ σου
τῆς ἡδονῆς τὸ πέλαο νὰ περάσω,
μ' ἐσὲ νὰ κοιμηθῶ στὴν ἀγκαλιά σου,
τὸν ὕπνον τῆς ἀγάπης νὰ χορτάσω!

Γιὰ κύτταξε τριγύρω σου τὶ ἄλλο
εἰς τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος γυρεύει,
στὴν πρόσκαιρη χαρὰ του τὶ μεγάλο
ποθεῖ καὶ γιὰ θεὸ του τὶ πιστεύει;

Ὅ,τι ποθεῖ ἡ καρδιά μου πειὰ δὲν ψάλλω
παρὰ τὴν ὕλη ἐδῶ πὸν βασιλεύει
καὶ σὰν πατέρας ἄσπλαχνος θὰ βάλω
φωτιά νὰ κάψ' ὅ,τι ἡ ψυχὴ λατρεύει!

Ν.Θ. ΓΟΥΖΑΡΗΣ

ΕΝΑΣ ΣΩΤΗΡ

Ἡ φύσις εἶχε φορέσει τὸ πρῶτό της φόρεμα.

Στὰ χαμπηλά μέρη τὸ χορτάρι δειλά-δειλά ἐπρόβαλε
καὶ ἔστὰ κλωνάρια τῆς ἀμυγδαλιάς, πὸν πάντα βιάζεται
νὰ φέρῃ τὸ καλοκαίρι, τὰ μπουμπούγια ἄρχισαν πειὰ νὰ
φανερώνονται. Ποῦ καὶ ποῦ κἄνας πελαργὸς μέσα στὰ
λυωμένα τόρα λακκόματα ἢ στὲς μπάρες ἔφαγε τὴν τρο-
φή του, καὶ ἀπὸ βράχο σὲ βράχο πηδώντας οἱ τσιτσιλιά-
νοι ἐτόνιζαν τὸ πρῶτο ἐρωτικὸ τραγουδί, μὲ τὸ ὁποῖον
προλαμβάνουν τὴν πένθιμη φωνὴ τοῦ κούκκου.

Τὰ γελιδόνια δὲν εἶχαν γυρίσει ἀκόμα· οὔτε ἡ πετα-
λοῦδες ἐφάνησαν, μὰ κάπου-κάπου τὸ φίλεργο μυριμίγχι
εἶχε ξεπροβάλει σὰν ν᾿ἠθελε νὰ δείξῃ πὼς πέρασε πειὰ
ὁ χειμῶνας, ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τῆς νάρκης καὶ πὼς ἔφτασε τὸ
καλοκαίρι ποῦναι γιωμάτο ζωὴ καὶ ἐργατικότητα. Ἦταν
ἡ μεσονεορὰ ἐποχὴ, ἡ ἐποχὴ τῆς ματαβατικότητος, σὰν
νὰ λέμε ἡ παραμονὴ μιᾶς μεγάλης γιορτῆς τῆς φύσεως.

Καὶ ἐνῶ ὅλα ἔδειχναν πὼς ἡ ζωὴ ἄρχιζε πειὰ καὶ πὼς
ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν ὅλοι οἱ χωριοὶ καὶ νὰ προετοιμα-
στοῦν γιὰ τὰς ἐργασίας τοῦ ἔαρος, τὸ χωριὸ φαινόταν
πὼς γιὰ τὸ πείσμα δὲν ἠθέλε νὰ δείξῃ ἀκόμα ζωὴ.

Ὁ χωρικός πὸν ἀγαπᾷ τὴ δουλειά, γιὰτὶ ἀπ' αὐτὴ μο-
νάχα ἔχει νὰ ἐλπίζῃ τὴν εὐτυχία του, ὁ χωρικός πὸν δὲν
μοιάζει τὸν νοσηρὸ πολίτη, πὼς νὰ μὴ φανῇ ἀκόμα· πὼς
νὰ μὴ δείξῃ σημεῖα ζωῆς; Γιατὶ τὸ χωριὸ ἦταν ἔρημο ἐ-
κείνην τὴν ὥρα πὸν ὁ ἥλιος εἶχεν ἀψηλώσει; Γιατὶ καὶ
αὐτὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ δείξῃ ζωὴ; Τὶ εἶδος χάρος ἐβασίλευεν

ἐκεῖ μέσα, ποὺ τόσοι γάμοι καὶ τόσα ξόδια κάθε χρόνο γινότανε; Ἀκόμα θὰ μείνη νεκρὸ . . . Νὰ ὁ ἥλιος ἀνέβηκεν ἕνα τζαμί ἕψηλά . . .

Ἐκεῖ ποὺ ἡ μεγαλύτερη ἡσυχία ἐβασίλευεν, ἀκούστηκεν ἕνας κρότος παράδοξος. Ἦταν τὸ μάνταλο μνιανῆς πόρτας ποὺ ἔκανε τὸν κρότον αὐτόν. Μνιὰ γυναῖκα τυλιγμένη, χωρὶς νὰ φαίνεται, ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ ἄφησε νὰ ξεπροβάλλῃ ἕνα μικρὸ χωριατόπουλο.

Τρεχᾶτο, τὸ καυμένο, πέρασε ὅλα τὰ στενὰ τοῦ χωριοῦ χωρὶς νὰ προσέξῃ στὰ παράθυρα ποῦ ξεπροβάλλε κἀνα κεφάλι καὶ βλέποντάς το ἔτσι νὰ τρέχῃ σὲ τέτοια ζόρικια περίστασι, ποὺ καὶ ἡ γάτες φοβοῦνταν νὰ βγοῦν ἔξω, τὸ ἐλεηνολογοῦσε κι' ἔκλεγε τὴ μοῖρα ποὺ θὰ τᾶβρισκε.

Ὅταν ἐβγήκε ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔβγαλεν ἕναν βαθὺν ἀναστεναγμὸ ποὺ μαρτυροῦσεν ὅλη τὴν τρομάρα του, καὶ ξαλαφρωμένο τώρα χάθηκε μέσα στὰ χαμόκλαδα τῆς ρεμματιᾶς. Πέρασε τὸ ποτάμι, ἔφτασε στὸν ἀντίπερα ὄχθο καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ μέσα στὸ δάσος.

Ἦστερα ἀπὸ λίγο μνιὰ βραχνὴ φωνὴ ἀντήχησε στὸ δάσος καὶ τὸ χωριατόπουλο πιάστηκεν ἀπ' τὰ καραούλια τοῦ βοεβόδα τοῦ Ἀποστόλη.

— Κάτ' χόις Κοῦτσε! (ποῦ πᾶς σκύλε) τὸ ρωτοῦν, καὶ χωρὶς νὰ περιμένουν τὴν ἀθῶα τοῦ μικροῦ ἀπολογία, τὸ δέσανε καὶ ἀφοῦ τὸ δώσανε καὶ δυὸ μπάτσους τὸ πῆραν συνοδεία καὶ χάθηκαν μαζὺ μ' αὐτό.

Ὅταν τὸ φέρανε στὸν βοεβόδα, ὁ μικρὸς κοχλίας, τὸ χαριτωμένο αὐτὸ παιδάκι, ἦταν κατάκοπο καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ κανένας ἀπὸ τόσο μικρὸ παιδί τέτοιο θάρρος: «Γιὰ σου Βοεβόδα Ἀποστόλ» λέγει πρὸς τὸν βούργαρο ἀρχηγό.

Λέγουν πῶς καμμιά φορὰ καὶ τὰ θηριὰ ἔχουν ψυχὴ ποὺ πονεῖ καὶ ἀγαπᾷ. Τὸ ἴδιο συνέβηκε τὴ στιγμὴ ἐκείνη καὶ στὴ ψυχὴ τοῦ βοεβόδα, σὰν εἶδε τὸ θάρρος μὲ

ΚΑΠΕΤΑΝ ΑΡΚΟΥΔΑΣ

τὸ ὁποῖο ἐχαιρέτησε τὸ μικρὸ ἐκεῖνο παιδάκι αὐτὸν ποὺ τὸν τρώμαζεν ὅλη ἡ Τουρκιά. Τὸ βάζει νὰ καθήσῃ καὶ τὸν ρωτᾷ γιατί ἦρθε καὶ τί γύρευε μονάχο στὸ δάσος.

— Βοεβόδα, λέγει λαχταριστὰ-λαχταριστὰ ὁ μικρὸς, οἱ Τοῦρκοι μάθανε πῶς ἔχουν σκοπὸ οἱ βούργαροι νὰ πετήσουν τὸ χωριὸ καὶ καμιμὰ ἑκατοστή ἦρθανε καὶ κρυφτήκανε μέσα στὰ σπίτια καὶ δὲν ἀφίνουν κανένα νὰ βγῆ μὴν τύχη καὶ δώσουν εἶδησι καὶ φύγουν οἱ βούλγαροι.

Τοῦ βοεβόδα τὰ μάτια ἔστραψαν ἀπὸ θυμὸ. Ἡ ψυχὴ του ξαναπῆρεν ὅλα τὰ ἄγρια ἔνστικτα καὶ φάνηκε πειὰ σὲ ὅλη τὴ δόξα του ὁ θηριάνθρωπος. Τὸ μικρὸ ἄρχισε νὰ τρέμῃ ἀπ' τὸ φόβο του καὶ τὰ παλληγάρια !! ποὺ ἦταν μάρτυρες τῆς σκηνῆς αὐτῆς συμμαζώχτηκαν καὶ περιμέναν ν' ἀκούσουν τί θὰ ἔλεγεν ὁ βοεβόδας των.

Ὁ βοεβόδας ἀφοῦ ἐβρουχήθηκε σὰν λαβωμένο θηριό, γιατί στὴν εἶδησιν αὐτὴν ἔβλεπε καταστρεφόμενα τὰ σχέδιά του, ὕστερα λέγει τοῦ μικροῦ.

— Βρὲ παληόπαιδο ! Κύτταξε καλὰ μὴ μᾶς γελάς, γιατί σὰν ἔρθω ἄλλη φορὰ θὰ κόψω καὶ σένα καὶ ὅλο τὸ σόϊ σου.

— Ὁχι, καπετάνιο, ἀπαντᾷ φοβισμένο τὸ παιδί, καὶ μὲ ὅλη τὴν παιδικὴ του ἀφέλεια : ἐγὼ τόσο μικρὸς ξέρω νὰ λέω ψέμματα : προσθέτει.

— Ἐσεῖς οἱ διαβόλοι ὅλο ψέμματα λέτε, λέγει μαλακωμένος τώρα ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν ποὺ τοῦ ἔκαναν τὰ παιδικὰ αὐτὰ λόγια,

— Ὁχι, καπετάνιο, δὲν λέω ψέμματα. Ἡ μάννα μου, ποῦνε ἀπ' τὰ Γιαννιτσά, ἐκεῖνη μ' ἔστειλε, κρυφὰ ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους νὰ σοῦ πῶ αὐτὰ τὰ λόγια. Καὶ χωρὶς νὰ ξέρῃ κι' αὐτὸ γιατί προσθέτει :

— Εἶναι ἁμαρτία νὰ χαθοῦν τόσα παλληγάρια,

Ὁ τόνος μὲ τὸν ὁποῖον ἐπρόφερεν τὰ λόγια ὁ μικρὸς ἔκαμε τὸν βοεβόδαν νὰ πιστέψῃ τὴν εἶδησι ποὺ τοῦ ἔφερεν.

— "Αίντε, παιδιά, λέγει πρὸς τοὺς ὄπαδούς του. Δὲν ἦταν τυχερὸ νὰ ἐκδικηθοῦμε τὸ ἀτιμο αὐτὸ χωριὸ ποὺ θέλει, σώνει καὶ καλά, νὰ μᾶς κἀνὴ τὸν τόπο μας ψ ο υ ρ ο ε λ λ ᾶ δ α. "Ας εἶναι, ἂν γλύτωσε σήμερα δὲν θὰ γλυτώσῃ ἄλλη φορὰ. Ποῦ θὰ φύγῃ ἀπ' τὰ χέρια τοῦ βοεβόδα τοῦ Ἀποστόλ; "Αίντε τιμασθῆτε γρήγορα γιὰ τὴ λίμνη.

* *

Ἐκίνησαν τότε οἱ κακοῦργοι γιὰ τὴ λίμνη, μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἄλλη φορὰ θὰ τῶβρουν χωρὶς στρατὸ καὶ θὰ τὸ κάψουν ὅλο. Τόσο παλληκάρια εἶναι αὐτοὶ οἱ βουλγάροι, ποὺ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος ν' ἀντικρίσουν τὸ στρατό.

Λίγη ὥρα πέρασε καὶ χάθηκαν μέσα στὸ δάσος χωρὶς νὰ λογαριάσῃ κανένας τὸ χωριατόπουλο ποὺ τὸ ἀφήσαν ἐκεῖ μόνάχο του.

* *

"Ἐφυγε τότε καὶ ὁ μικρὸς κοιλίας καὶ πῆγε στὴ μάννα του νὰ πάρῃ τὸ τάμμα, χωρὶς νὰ νοιώθῃ πῶς αὐτὸ ἓνα τόσο μικρὸ παιδί, ἔσωσεν ἓνα ὀλόκληρο χωριό.

Ἡ μάννα του, ποὺ ἀπὸ τὸ μικρὸ παραθυράκι τῆς καλύβας τῆς εἶδε μακρὰ τοὺς βουλγάρους νὰ φεύγουν, ὅταν εἶδε τὸ παιδί τῆς νὰ γυρίζῃ, ἔτρεξε, καὶ μὲ λαχτάρια τ' ἄρπαξε στὴν ἀγκαλιά τῆς, τὸ γέμισε φιλία, τῶδωκε δὲ ὁ κομμᾶτια ζάχαρι καὶ μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια ψυθίρισε μίαν εὐχή.

* *

Πόσους τέτοιους μικροὺς ἐθνοσωτήρας ἔχει ν' ἀριθμήσῃ ἡ δόλια μας Μακεδονία, καὶ . . . πόσες μητέρες μὲ τόσο μεγάλη θυσία ! . .

ΚΑΡΑΝΟΣ

ΑΝΔΡΩΝ ΠΑΝΘΕΩΝ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

"Ο Καραϊσκάκης δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γναιώτερον προῖόν, οὕτως εἰπεῖν τῆς Μεγάλῃς Ἑλληνικῆς Ἐποχῆς. Καὶ τῷ ὄντι, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅποια τις ἀλλοίωσις συνέβη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων χρόνων, καθ' ἣν κατετάσσετο ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν ἀπλῶν αὐτῆς χιλιάρχων, ὡς τοῦ Ἀνδρέα Ἰσκου, τοῦ Δημητρίου Μαζοῦ, τοῦ Ἀλεξίου Βλαγοπούλου, τοῦ Γεωργίου Τσόγκα, τοῦ Κώστα τοῦ Σαδήμα καὶ δέκα-ἑξ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν, ἣ ἠγωνίζετο οἰκοθεν ν' ἀρπάξῃ ἀπὸ τὸν Γιαννάκη Ράγκον τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγραφῶν, καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς πάλιν καθ' ἣν ἀναγορευθεὶς γενικὸς ἀρχηγὸς τῆς ὅλης Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπέβαλλε τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς πρὸ μικροῦ ὀμοταγεῖς συναγωνιστάς, καὶ πίπτων ἐν Πειραιεὶ ἤκουε τὸ "Ἔθνος ὀλόκληρον, ἐν Τροιζίνι συναρμυμένον ἀνακηρύττον αὐτὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Ρούμελης καὶ ἐπικαλούμενον αὐτὴν αὐτοῦ τὴν σκιάν ἵνα, ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰ συμβούλια τῶν περιλιπομένων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ, συντελέσῃ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Μεγάλου Ἔργου.

"Ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὅποια τις μεταβολὴ ἔξεων, διαθέσεων, περιστάσεων, συνέβη εἰς τὸν ἄνδρα, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔστρωεν αὐτὸν εἰς τὸν φάλαγγα καὶ ἔδιδεν αὐτῷ εἰς τοὺς πόδας πληγὰς χιλίας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἰς τὴν περὶ Κομπότιον μάχην ὁ Καραϊσκάκης, μὴ ἀρκούμενος ν' ἀνδραγαθήσῃ περιφανῶς, ἔστρεψε προσθέτων τὴν αἰσχροτέραν ἕβριν εἰς τὴν τῶν πολεμίων τροπήν, ἔστρεψε πρὸς αὐτοὺς γυνὰ τὰ ὀπίσθια. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν μηδεμίαν ἔχων ἰδέαν τῆς ἠθικῆς τῆς Κυβερνήσεως δυνάμεως, περιεφρόνει καὶ ἐπολέμει αὐτήν, μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐκεῖνη δύναμις, καίτοι παντὸς ὕλικου στηρίγματος καὶ πόρου ἀπεστερημένη, ἦτο ἐν τούτοις ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐπεζητεῖ εὐπαθῶς τὴν προστασίαν αὐτῆς, καὶ ἠνείχετο τὰς ἀδικίας αὐτῆς, καὶ ἐπέβαλλε

τὸ ἐποῖον ἠγωνίσθη καὶ κατώρθωσε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὰ πολυάριθμα ἐκεῖνα στίφη, τὰ ὁποῖα, οὐ μόνον μισθοδοσίαν καμμίαν δὲν εἶχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρου ἐστερουῦντο; Ἡ πρὸς τὴν ἄλλοτριαν περιουσίαν εὐλάβεια τοῦ στρατοῦ, καὶ μάλιστα στρατοῦ εἰς τοιαύτας εὐρισκομένου περιστάσεις, εἶναι βεβαίως τὸ εὐγενέστατον μᾶθημα ὅπερ δύναται νὰ παράσῃ ἡμῖν ἡ ἱστορία, διότι, κατὰ δυστυχίαν φύσει ὁ ἰσχυρὸς καὶ ἐνοπλος ρέπει πρὸς τὴν ἀδικίαν, τὴν ἀρπαγὴν, τὴν καταπίεσιν. Πολλοὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ναπολέοντος, τῶν ὀνομαστοτάτων ἀναδειχθέντων ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης, ἠμαύρωσαν τὴν δόξαν αὐτῶν διὰ ληστείας, ἧτις ἔφερον εἰς ἀγανάκτησιν τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄνθρωπον.

Καὶ ἐν τούτοις οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ ἐξεπαιδεύθησαν τακτικῶς, διήγον ἐντὸς κοινωνίας εὐαρίθμου καὶ ὑπηρετοῦν ἡγεμόνα, οὐ μόνον ἀφειδῶς ἐπαρκοῦντα εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς χρείας, ἀλλὰ καὶ μυθώδεις παρέχοντα αὐτοῖς ἀμοιβάς. Ὡστε ἐτι μᾶλλον πρέπει νὰ θαυμάζωμεν τὸν Ἕλληνα ὀπλαρχηγόν, ὅστις ἀνετράφη, ὅπως ἀνετράφη, καὶ ἦγε στρατοῦ ἀτάκτου καὶ λυμώττοντος. Κατώρθωσε δὲ ὁ Καραϊσκάκης νὰ εἰσαγάγῃ κατὰ τοῦτο τάξιν τινὰ ἐντὸς τῶν ὁμίλων ἐκεῖνων τὸ μὲν διὰ τῆς πειθοῦς, τὸ δὲ διὰ τῆς βίας, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος.

Διὰ τὴν θαυμαστὴν ἰδίως ἦτο ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀφιλοκέρδεια. Ὅχι ὅτι δὲν ἠγάπα τὰ χρήματα. Ἐρωτηθεὶς ποτὲ τί ἀπύλασεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀπήντησε διὰ τοῦ ἑξῆς τριστίχου:

«Νέος ὑπανδρεύθηκα, ὡραίαν γυναῖκα πῆρα,
Ζεύκια πολλὰ ἱεράβηξα, δόξαν μεγάλην ἠῦρα,
Καὶ γόρσια ἐκαζάντησα, ὅσα μοῦ ἦτον χρεία».

Καὶ τῶ ὄντι, ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκστρατείας, εἶχεν ἐτι περιουσίαν ἀξιόλογον· ἀλλὰ, λέγει ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Γόρδων, ὅστις ὑπηρετήσεν ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐγνώρισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σύγγεγυς: «ἀποθανὼν δὲν κατέλιπεν εἰμὴ πολλὰ ὀλίγα χρήματα, διότι καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν δὲν ἔπαυσεν ἀφειδῶς παρέχων εἰς αὐτὴν ἑξ' ἰδίων».

Ω.

ΔΕΝ Μ' ΑΓΑΠΑΣ

Δὲν μ' ἀγαπᾶς, τὸ λένε τὰ λουλούδια,
ποῦ κάθε αὐγὴ τὰ βλέπω δακρυσμένα
Ὅ ἔρωσ σου, ἡ χαρὰ μου διὸ ἀγγελούδια
ἐπέταξαν, χαθήκανε γιὰ μένα.

Δὲν μ' ἀγαπᾶς, ξανθὴ μου ἀγγελοπούλα,
τὰ μάτια σου τὸ λέν, μ' ἔχεις ξεχάσει·
Δὲν μ' ἀγαπᾶς κι' ἀπὸ τῆ λύπ' ἡ αὐγούλα
μὲ δάκρυα ραντίζει ὅλη τὴν πλάσι.

Δὲν μ' ἀγαπᾶς, τ' ἀστέρια ὅλα χλωμαίνουν
γιατὶ χωρὶς ἐσένα μὲ κυττάζουν
Καὶ μοιάζουνε μὲ δάκρυα π' ἀναβαίνουν
εἰς τῶν ματιῶν τὴν ἄκρη καὶ σταλάζουν.

Καὶ μοῦ θυμίζουν τὰ μαργαριτάρια,
ποῦ στόλιζαν τὰ μάτια σου, ἐκεῖ πέρα
Σᾶν εἴμαστε γυρμένοι στὰ χορτάρια
καὶ σοῦλεγα — θὰ μ' ἀρνηθῆς μιὰ μέρα—!

Ν. Θ. ΓΟΥΖΑΡΗΣ

ΠΕΡΙ ΚΟΥΡΥΔΑΛΛΟΥ

(Πισρία)

Τσόμπανος πουκοιμήθημι σι μινιά ψηλή ροχοῦλα
 κι' ἔχασι χίλια πρόβατα κι' δυὸ χιλιάδεις γίδια.
 Ποῦ ράχη-ράχη πιρπατεῖ, λαλώντας τὴ φλουγέρα
 λαγώντας κι' σφυρίζοντας κι' ψιλουτραγουδιώντας.
 Στὸν δρόμου ὅπου πάηνιν πρόβατα δὲν ἠύρισκε,
 βρῖσκει τοὺν λύκουν μουνναχὸν στέκει κι' ἰοὺν ρουτάει:
 — Λύκε μὴν εἶδες πρόβατα, λύκε μὴν εἶδεις γίδια;
 — Ἰμένα ἔχεις πιστικόν, ἰμένα χεῖς τσουμπάνου;
 Πέρα σ' ἰκείνου τοῦ βουνὸ ποῦνι ψηλὸ κι' μέγα,
 πῶχιν ἀντάρα στὴν κουρφή κι' καταχνιά στὴ ρίζα,
 ἐκὶ εἶδα χίλια πρόβατα κι' δυὸ χιλιάδεις γίδια.
 Πῆγα νὰ πάρον νὰ ἀρνὶ κι' ἓνα παχὺ κριάρι.
 κι' χύθ' ἢ σκύλλα ἢ κουλουβιά μὴ τὰ ἰννιά κουτάβια
 μὴ τσάκισεν ἓνα πλιβρὸ κι' τὴ διξί μου πλάτη.
 — Ἄιντε, λύκε μου, μὰ πᾶς κι' γὰ θὰ σὶ τὰ δώσου.

Κατὰ τὴν μυθώδη διήγησιν, ἣτις ὑπὸ ἀλληγορικὴν ἔννοιαν διδάσκει ἡμῆς καὶ ἐν ἄλλοις ὅτι ὁ ποιμὴν ἔφθασεν εἰς τὸ βουνὸν ὅπου ἦσαν τὰ γιδοπρόβατα ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ λύκου. Λέγουσι δὲ ὅτι ἡ πιστὴ σκύλα ὤρμησεν ἐναντίον τοῦ λύκου, ἀλλ' ὁ τσόμπανος δι' ἀπειλῶν καὶ ραβδισμῶν ἐξεδίωξε τὸ πιστὸν ζῶον καὶ τότε ἀθρόοι ἐφορμήσαντες οἱ λύκοι κατεσπάραξαν ἅπαν τὸ ποιμνιον. Ὁ τσόμπανος ἀπὸ τὴν λύπην του μετεμορφώθη εἰς πτηνὸν προαγγέλον τὴν ἀνοιξιν, πτηνὸν ὅπερ ἀλλαχοῦ ὀνομάζουσι σταρὶθραν ἢ τσιτσιλιάνον. Ἐν Καταφυγῇ δὲ τσόμπανον ἦ γριβαν. Ἐκτοτε δὲ ἐπικαλεῖτε τὴν πιστὴν του σκύλλαν διὰ τῆς φωνῆς γριβ-γριβ-γριβ, κουκκίν-κουκκίν-κουκκίν-κουκκίν, ἀλλ' οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις.

ΔΙΒΡΑ - ΔΕΒΡΑΛΗΔΕΣ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ¹

Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ παροιμία τῶν Δεβραλίδων. — Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ἀπὸ τὸ δεύτερον τέταρτον τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν πολλοὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἤρχισαν ἐγκαθιστάμενοι ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἡ μεγαλτέρα δὲ ἐπιδρομὴ ἐγένετο μετὰ τὸ 1830 ἐκ τῆς Ν. καὶ Δ. Μακεδονίας καὶ δὴ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ Βλαχολειβαδίου καὶ τῆς Δίβρης.

Ἡ ἐγκατάστασις Δεβραλίδων ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἱστορικῶς δὲν δύναται νὰ δορισθῇ τότε ἀκριβῶς ἤρχισε. Τὸ βεβαίωτερον δὲ εἶναι ὅτι πάντως πρὸ τοῦ 1843 εἶχον ἐγκατασταθεῖ ἀρχεταὶ οἰκογένειαι ἐνταῦθα καὶ ὅτι ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν δρασις ἀρχεταὶ ἀπὸ τὸ 1843 ἔτι, ὡς ἐκ τινος κατ' ἔτος ἐπαναλαμβάνομένης σειρᾶς ὀνομάτων γυναικῶν συγγενῶν μου, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν τοῦ Ἰερατικοῦ Συντάγματος² καταφαίνεται. Ἐτέρα δὲ ἀπόδειξις εἶναι καὶ ἡ κατὰ τῷ 1848 Ἰδρυσις τοῦ ξηλεμπορικοῦ καταστήματος τῶν Δεβραλίδων Γ. Χ. Γουγούση καὶ Ι. Χ. Σιγάα³, οἵτινες ἐνταῦθα ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν καὶ οἱ αἱ οἰκογένειαι, μετὰ τινων ἄλλων οἰκογενειῶν, ὀριστικῶς εἶχον ἐγκατασταθεῖ ἐνταῦθα, ἔνεκεν ἀτυχοῦς τινος ἐν τῇ πατρίδι γεγονότος.

Ἡ ἐγκατάστασις των, ὡς ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων γνωρίζω, δὲν ἐγένετο ἀθρόα, ἀλλὰ προηγήθησαν οἰκογενεαὶ τινες τῶν εὐποροτέρων, ἰδίως ἐκ τῶν χωρίων Σέμπιτσια, Στέμπλιεβο καὶ Γκίνεβετς, ἃς κατόπιν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἤκολού-

1) ΣΗΜ. — Τὸ παρὸν ἀπόσπασμα εἶναι ἐκ τῆς ἀνεκδότου μου Ἱστορίας τῆς συστάσεως τῆς Βουλγαρικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης.

2) Ἴδε Ἱστορίαν τοῦ Συντάγματος τῶν Ἰερέων ἀπὸ τοῦ 1825-97, ὑπ' ἐμοῦ ἐν «Φάρφ» τῆς Θεσσαλονίκης 1910.

3) Τὸ κατὰ τὴν ἰστορίαν εἶναι τὸ ἔτι καὶ νῦν ὑφιστάμενον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Γεωργ. καὶ Θεοδ. Βουλγαράκη.

θησαν διάφοροι συγγενείς των, ὡς καὶ ἄλλων χωρίων, ἐνθαυρυνθέντες ἔκ τε τῆς εὐκόλου εὐρέσεως ἐργασίας, τῆς σχετικῆς οἰκογενειακῆς ἀσφαλείας, ὡς καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν πλουσιωτέρων συμπατριωτῶν αὐτῶν. Οὕτω δὲ κατὰ τῷ 1870 ὁ ὀλίκος ἀριθμὸς εἶχε φθάσει εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν τῶν 200 οἰκογενειῶν, σχετικῶς μέγα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν κυβερνητικὴν στατιστικὴν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν « Ἐρμῆν » (« Φάρον τῆς Θεσσαλονίκης ») τὸν Ἰούλιον τοῦ 1877, εἰς ἣν εὐρίσκομεν τὴν Θεσσαλονικὴν ἔχουσαν πληθυσμὸν ὀλίκον 53,926 κατοίκων, ἔξ ὧν 10,574 Ἰσραηλίται, 19,926 Ὀθωμανοὶ καὶ 23,426 Χριστιανοὶ ἅπαντες Πατριαρχικοί, ὧν τὸ 1)± Βούλγαροι. Ὡς Βουλγάρους βεβαίως ἢ στατιστικὴ αὕτη ὑπολαμβάνει τοὺς Δεβραλῆδας καὶ τινὰς ἐλαχίστους ἔκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, οἵτινες ὀμίλουν τὸ σχετικὸν ἰδίωμα.

Ἐπαρχία Δίβρης

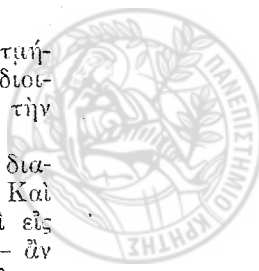
Κάτοικοι. — Ἡ ἐπαρχία Δίβρης διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ἔξ ὧν τὸ ἓν, ἢ Ἄνω Δίβρα, περιλαμβάνει δύο ὑποδιοικήσεις τῆς Ρέκας, ἧς οἱ κάτοικοι εἶναι Ἀλβανοί, καὶ τὴν τοῦ Γκάλιτσνικ, ἧς οἱ κάτοικοι εἶναι Σερβοκροάται.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ρέκας εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἰς τὰς διαφόρους μεγαλοπόλεις πωλοῦσι μουχαλεμπῆ καὶ παγοτά. Καὶ ἐνῶ εἶναι καθαρῶς Ἀλβανοί, ἔχουσι σχολεῖα σερβικὰ καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας των μεταχειρίζονται τὴν σερβικὴν γλῶσσαν — ἂν καὶ οὐδόλως ἐννοοῦσιν αὐτὴν — τοῦτο δὲ χάρις εἰς τὴν ἀντεθνικὴν ἀδιαφορίαν τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελεσσῶν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Γκάλιτσνικ εἶναι οἱ τὸν βουτυρογαλακτοπώλην μετροχόμενοι εἰς τὰς διαφόρους μεγαλοπόλεις καὶ χωρία. Εἶναι σχεδὸν πάντες τρόφιμοι τῆς σερβικῆς ιδέας, τολμῶ δὲ νὰ εἶπω καὶ αὐτοὺς ὡς τοὺς Ρεκαλίδες θύματα τῆς ἡμετέρας ἀντεθνικῆς ἀδιαφορίας.

Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς Ἄνω Δίβρης θ' ἀποσιωπήσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ὀμιλήσωμεν ἔκτενῶς περὶ αὐτοῦ εἰς ἄλλην μας ἱστοριοεθνικὴν μελέτην περὶ Δίβρης ἐν γένει, ἣν προτιθέμεθα νὰ ἐκδώσωμεν εἰς δύο γλώσσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰς τὸ παρ' αὐτοῖς ἐπιχωριάζον ἄλβανοσερβικὸν ἰδίωμα.

Τὸ δεύτερον τμήμα, ὅπερ ἰδιαιτέρως μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα, τὸ τῆς Κάτω Δίβρης, εἶναι καθαρῶς ἄλβανικόν, ἀποτελεῖται δὲ

ἔκ τῆς πόλεως Δίβρης (ἄλλοτε Δεόβρης) καὶ τῶν πέριξ χωρίων. Διοικητικῶς ὑπάγεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἀνήκει εἰς τὴν Ἠλλιορίαν, ἧς ἄλλοτε μία τῶν σπουδαιότερων ἐπαρχιῶν ἦτο. Ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπάγεται εἰς τὸν Ἑλληνα Μητροπολίτην Δεβρῶν καὶ Βελεσσῶν.

Ἄλλοτε, οὐχὶ εἰς πολὺ ἀφισταμένην ἐποχὴν, τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἦσαν Χριστιανοί. Δυστυχῶς ὅμως σήμερον οὔτε τὸ ἥμισυ αὐτῶν εἶναι Χριστιανοί, οἱ δὲ λοιποὶ ἢ ἐξετουγκίσθησαν πιεσθέντες πρὸς τοῦτο, ἢ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπατρισθῶσιν ἐνεκεν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀστόργου τῶν κυβερνητικῶν (χαμιτικῶν) ὑπαλλήλων συμπεριφορᾶς.

Οἱ κάτοικοι, ὡς γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν Πελασγῶν, εἶναι Ἠλλιοριοί, διατηρήσαντες μάλιστα τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ὑπόστασιν ἀμίαντον καὶ ἀμιγῆ, διὰ μέσου τόσων αἰώνων ἐπιδρομῶν καὶ κακώσεων, ἀντιθέτως πλείστων ἄλλων Πελασγικῶν φυλῶν, ἔξ ὧν τινὰ τελείαν ὑπέστησαν ἀλλοίωσιν. Χριστιανοὶ δὲ καὶ Μωαμεθανοὶ εἶναι, ὡς σήμερον λέγομεν, Ἀλβανοί.

Χαρακτῆρ. — Ὁ χαρακτῆρ τῶν κατοίκων λέγεται ἢ πιστεύεται παρὰ πολλῶν ὡς ὁ ἀγριότερος ὢλων τῶν ἄλβανικῶν, δι' ὃ καὶ διὰ τῆς λέξεως Δεβραλῆς ὑπονοοῦσι σήμερον ἄνθρωπον ἔχοντα θηριώδη ἐνστικτα. Τὸ ὑπερβολικὸν τῆς δοξασίας ταύτης καταρρέει ἄω' ἑαυτοῦ, ὅταν μόνον ἅπαξ συναντήσῃ τις ἢ σχετισθῇ μετὰ τινος Δεβραλῆ ἀδιακρίτως θρησκευματος καὶ κοινωνικῆς τάξεως.

Ὁ Δεβραλῆς δὲν εἶναι ὡς οἱ σήμερον δανδίδες μας ἀκατάδεκτος, ἀργόσχολος καὶ κουτοπερήφανος, ἀλλὰ δημοκρατικὸς, θετικὸς καὶ ὑπερήφανος μὲ τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως. Ἐνεκα δὲ τῆς μὴ ἀναπτύξεώς του καθίσταται ὑπεροπτικὸς.

Ἡ μεγάλη εἰς ἑαυτὸν πεποίθησις καθιστᾷ αὐτὸν ἐπίμονον.

Ὡς παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἀλβανοῖς, οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς ἢ μπέσα διατηρεῖται, τὸ δὲ αἰσθημα τῆς ἀντεκδικήσεως τότε μόνον κορέννται, ὅταν φθάσῃ μέχρι τοῦ αἵματος.

Εἶναι ἀληθῆς παλληκαρᾶς, καὶ τὸ αἰσθημα τοῦτο ἐξωθεῖ αὐτὸν εἰς τὰ ἐσχάτα.

Ὡς οἰκογενειάρχης — φύσει ἔχων τὸ τραγὸν τῶν ὄρεινῶν — εἶναι δεσποτικὸς, ἐννοῶν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα τὴν θέλησίν του, οἰαδῆποτε καὶ ἂν ἦναι.

Ὡς πολίτης εἶναι νομοταγέστατος, ἐνόςφω δὲν εἶναι ἐντὸς τῶν τοιγῶν τῆς οἰκίας του.

Ὡς κοινοτικὸς ἀνὴρ, ἐργάζεται μὲ αὐταπάρησιν τοιαύτην

ἔπερ τῶν κοινοτικῶν, ὥστε νὰ παραμελῇ καὶ αὐτὰ τὰ ἐμπορικά καὶ οἰκογενειακά του συμφέροντα, ἀποτελεῖ δὲ τὸ εὐρωστότερον καὶ φιλοτιμότερον μέλος τῆς Κοινότητος, εἰς ἣν ἐγκαθίσταται.

Τὸ ἀψίκορον, τὸ κοινὸν τοῦτο τοῖς Ἑλλῆσιν ἐλάττωμα, δὲν λείπει ἀπὸ τὸν Δεβραλῆν.

Ζῆ πατριαρχικῶς καὶ ἔχει ἑλληνικὴν συνείδησιν.

Ἐξετάζων τις τὸν Δεβραλῆν, εὐρίσκει ὅτι τὸ φιλοσοφικὸς τέλειον τοῦ χαρακτήρος ἐνυπάρχει φύσει αὐτῷ, ἀλλ' ἢ στασιμότης ἐν ἣ ὑπὸ ἔποψιν ἀναπτύξεως εἶμινε, καθιστᾷ αὐτὸ ἀφανὲς καὶ δυσδιάκριτον. Μία δὲ βραδεία μὲν ἀλλὰ μεθοδικὴ ἀνάπτυξις, ἠθελε καταστήσει τὸν Δεβραλῆν ἓνα τῶν ἀσφαλεστέρων φρουρῶν τοῦ ἔθνους, ἔαν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι : μόνον ὄταν οἱ Ἄλβανοὶ ἐπεκταθῶσιν εἰς τὰ σερβικὰ καὶ βουλγαρικὰ σύνορα, μόνον τότε ἠθελε σωθεῖ ἡ Μακεδονία.

Γλώσσα. — Οἱ Δεβραλῆδες εἶναι ἐκ καταγωγῆς ἀλβανόγλωσσοι, ὡς λαλοῦντες τὸ πελασγικὸν ἰδίωμα, ὅπερ ἐμορφώθη ἐκ τῆς Ἰαπετικῆς καὶ πλεῖστα ἐδανείσθη ἐκ τῆς κατόπιν μορφωθείσης Ἑλληνικῆς. Ἀπὸ οὐδοήροντα δὲ καὶ πλέον ἐτῶν ὑπεισῆλθε καὶ ἐν ἀλβανοσερβικῶν μᾶλλον ἢ ἀλβανοβουλγαρικῶν ἰδίωμα διὰ τὸν ἐξῆς λόγον :

Οἱ Δεβραλῆδες στεροῶς ἐμμένοντες εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἠθῆ καὶ ἔθιμα αὐτῶν, εἶναι ὁπαδοὶ τῆς ἀποδημίας, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων. Ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐλλείπει καταλήλου ἐδάφους καὶ ἐλλείπει ἀγροτικῆς ἀσφαλείας, εἶναι μία σπουδαία αἰτία τῆς ἀποδημίας τῶν. Ξηνητεῖονται δὲ σχεδὸν πάντοτε, ὡς οἱ Ἡπειρώται, ἄνευ τῶν οἰκογενειῶν τῶν.

Μεταβαίνοντες λοιπὸν εἰς διάφορα μέρη τῆς Μακεδονίας, ὅπου ὡς κτίσται εἰσγαζόντο ὑπερρεοῦντο νὰ μάθωσι χάριν εὐκολίας τῶν συναλλαγῶν τῶν, τὸ ἐπιχωριάζον ἰδίωμα, ὅπερ, οὐ μόνον μετέτρεψαν ὡς κάλλιον αὐτοῖς ἐδόκει, ἀλλὰ καὶ μετεφύτευσαν εἰς τὴν ἰδιαίτεράν αὐτῶν πατρίδα, κατ' ἀρχὰς μὲν πολυτελείας ἔνεκον, ἔπειτα χάριν μυστικῆς μεταξὺ τῶν γονέων συνεννοήσεως καὶ ἐπὶ τέλους κατέστησαν αὐτὸ δευτέραν αὐτῶν γλῶσσαν.

Ἡ ἰδέα ὅτι τὸ ἐπιχωριάζον τοῦτο μακεδονικὸν ἰδίωμα, ὅπερ δυστυχῶς ἐπεκράτησε κατ' ὅλην τὴν Βόρειον καὶ μέσην Μακεδονίαν, εἶναι σλαβικόν, ἐγένετο αἰτία τῆς σημερινῆς τῶν Μακεδόνων καταστάσεως. Εὐτυχῶς σοβαρὰ ἐργασία κατὰ τὰ τελευταῖα

ἔτη, ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἰδίωμα τοῦτο εἶναι καθαρῶς μακεδονικὸν καὶ ὅτι οὐ μόνον πᾶσαι αἱ ῥῆσαι, ἀλλὰ καὶ λέξεις ὅσαι εἶναι ἑλληνικαί. Πόσον ἀπαιρηθήσαν οἱ ἕνοι πιστεύσαντες τοῦτο τὸ ἰδίωμα ὡς σλαβικόν, ἀλλὰ καὶ πόσον ἐθνοκτόνος ἐπῆρξεν ἡ ἐπί τινα χρόνον ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων τοιαύτη πίστις, περιττὸν ν' ἀναφέρω, διότι τὰ ἔργα λαλοῦσι πιστότερον τῶν λόγων. Ἐπαναλαμβάνω δὲ μόνον ὅτι τὸ ἐπιχωριάζον τοῦτο ἰδίωμα δι' ἡμᾶς τοὺς Δεβραλῆδας εἶναι ξένον, ὑπεισῆλθε δὲ δια τοῦ ἀνωτέρου ἐκτεθέντος λόγου.

Ἦθη καὶ ἔθιμα. — Τὰ ἠθῆ καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων τῆς Δίφης εἴτε Χριστιανῶν, εἴτε Μωσαϊκῶν, εἶναι καθαρῶς ἑλληνικά. Ἀπὸ τῆς Ἑκάτης μέχρι τοῦ Χέρουνο καὶ ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τῆς τελευταίας τῆς παρθενίας ἑσπέρας εἶναι καθαρὰ ἀντιγραφή τῶν γνωστῶν ἠθῶν καὶ ἔθιμων τῶν ἀρχαίων μὲ σχετικῶς τινὰς προσθήκας, αἵτινες παρατηροῦνται καὶ ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ ἑορταί, αἱ πανηγύρεις, οἱ χοροὶ καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ κατ' ἰδίαν διασκεδάσεις, ὡς τὰ νυχτέρια καὶ τὰ ὄμοια, ἐν πλείστοις τῶν λεπτομερειῶν κατ' οὐδὲν τῶν τῶν ἀρχαίων παραλάσσουσιν.

Αἱ δημώδεις αὐτῶν δοξασίαι ἔχουσιν ὡς θέμα αὐτὸν τὸν βίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ δὲ τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ὁσφέως, ὃν εἰς Μεμέτην σήμερον μετεμόρφωσαν καὶ οὐ περιπαθέστατον ἄσμα ἄζεται, μέχρι τοῦ Μαμαρωμένου Βασιλῆ καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀπὸ τῶν Σελινῶν μέχρι τῶν Λουράδων καὶ Νυμφῶν ἀναπαρίσταται ζῶν ὁ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βίος.

Τὰ δημώδη ἄσματα τῶν ἀν συγκρίνη τις πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου, Πολυδεύκου καὶ ἄλλων περισηθέντα, βλέπει ὅτι πολλὰ διέμειναν ἀπαράλλακτα, διακρινόμενα ἐκ τινος ποιητικῆς πνοῆς, ἐν ἣ οὐδὲν ὀθνείον καὶ ξένον ὑπάρχει καὶ ἔχοντα τὴν αὐτὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας καὶ τὸ αὐτὸ σχεδὸν ποιητικὸν πνεῦμα. Ἡ δὲ μουσικὴ αὐτῶν ἀρχαιοπρεπεστάτη ὑπενθυμίζει τὸν ἀρχαῖον ρυθμὸν, πολλῶν δὲ ἐρωτικῶν καὶ πολεμικῶν ἁσματῶν τὸ μέλος εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ τῶν ἠρωϊκῶν ἁσματῶν, ἅπανα ἰδικώτερον κλέφτικα ὀνομάζομεν.

Ἐν τῶν ἐθίμων μας ἡ σερβικὴ προπαγάνδα ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλεθῆ παρουσιάζουσα αὐτὸ ὡς σερβικόν, διὰ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ μὲ τὸ τοῦ Ἁγίου Σάββα, ὅπερ ἐν Σερβίᾳ γίνεται. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἡ παρεξήγησις αὕτη :

Εἰς ἕκαστον τῶν χωρίων μας ὑπάρχει ἐκκλησία τιμωμένη εἰς μνήμην ἐνὸς Ἁγίου, συνάμα δὲ, ὡς εἰθίζεται, ὑπάρχει καὶ τις

ἄλλη εἰκὼν ἐτέρου Ἁγίου, εἰς ἣν ἀποδίδουσιν θαυματουργὸν ἴναμιν, ἐκάστην δὲ ἐπέτειον τῶν Ἁγίων τούτων γίνεται πανήγυρις, εἰς ἣν προσέρχονται πολλοὶ προσκυνηταὶ ἐκ τῶν πέριξ χωρίων. Αἱ ἐορταὶ αὗται λαμβάνουσι τὰ νόματα τῶν Ἁγίων, ὡς: Πετροβντέν (ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Παρασκευᾶ), Γκιουργκιοβντέν (ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) κτλ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔχομεν ξενοδογεῖα ἢ χάνια ἵνα διανυκτερεύσωσιν οἱ προσκυνηταί, ἠθίζεται ἵνα ἐκάστη οἰκογένεια σφάζῃ αἶγα καὶ δέχηται τινος τῶν προσκυνητῶν εἰς τὸν οἶκόν της, ἵνα ἐκεῖ διανυκτερεύσῃ τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Σέρβοι τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Σάββα τελοῦσι τοῦ Ἁγίου τὴν φιλήναν ἢ τὸ τραπέζι, ὡς κοινῶς λέγομεν, διὰ τοῦτο καὶ μόνον δι᾽ ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχομεν σερβικὰ ἡθῆ καὶ ἔθιμα χάριν τῶν πολιτικῶν αὐτῶν σκοπῶν. Πόσον δὲ γελοιοὶ καθίστανται εἰς τὸν ἐπαίοντα περιττὸν νὰ τονίσω ἐνταῦθα.

Τῆς ἀλβανικωτάτης τῶν Δεβραλίδων καταγωγῆς ἐκτὸς τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τρανοτάτη ἀπόδειξις τυγχάνουσι καὶ αἱ διαφοροὶ αὐτῶν παραδόσεις, μεταξὺ δὲ ἄλλων καὶ ἡ σχετικὴ μετὰ τὴν ἐνδυμασίαν των. Φοροῦσι χιτῶνα ἀπολήγοντα εἰς εἶδος βραχέως φουστανέλλας, ἀκριβῶς ὡς οἱ τῶν ἀρχαίων ποδήρεις χιτῶνες. Τὸ γιλέκιον εἶναι περίπου ὡς ἐκεῖνο ὅπερ ἐφόρουσιν οἱ φουστανελλοφόροι τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Πρὸς δὲ φοροῦσι καὶ ἕτερον εἶδος κοντοσίον, ὅπερ εἶναι εἶδος τι μπέρτας ἀποληγούσης γενικῶς εἰς θυσανίσκος. Ἡ μπέρτα αὕτη χρησιμεύει καὶ ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς ἐν καιρῷ βροχῆς, φέρει δὲ κεντημένον εἰς τὰ δύο ἄκρα σταυρὸν. Ὁ χιτῶν εἶναι λευκός, τὸ γιλέκιον συνήθως ἐρυθροῦν καὶ τὸ κοντόσιον μετὰ τὴν μπέρταν μέλαινα. Λέγουσι δὲ ὅτι τὸ λευκὸν τοῦ χιτῶνος συμβολίζει τὴν ἀθῶαν ψυχὴν τοῦ τελευταίου αυτοκράτορος, τὸ ἐρυθροῦν τοῦ γιλεκίου τὸ χυθὲν αὐτοῦ αἷμα, τὸ δὲ μέλαν τοῦ κοντοσίου τὸ πένθος. Ἐχουσι δὲ τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἡ μπέρτα παριστᾷ ἐν μικρογραφίᾳ τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν μανδύαν. 1

Εἰς τὰ μέρη ταῦτα, οὐχὶ πρὸ πολλοῦ, συνέβαινε ὅ,τι καὶ εἰς τινὰ χωρία τῆς Ἠπείρου: δηλαδή οἱ ὀθωμανοὶ διὰ περιτομὴν, κηδείαν, ἢ δι' εὐχὰς εἰς ἀσθενῆ ἢ λεγῶ ἐκάλουσιν τὸν ἱερέα ἐλλείψει χότζα. Μέχρι δὲ σήμερον αἱ ὀθωμανίδες οὐ μόνον δὲν φοροῦσι γιασμάκιον, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν ἔχουσιν, οὕτως ὥστε

1) Ἴδε Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον 1909 σελ. 121.

ὁ ξένος ἀδύνατον νὰ κάμῃ διάκρισιν μεταξὺ ὀθωμανῶν καὶ χριστιανῶν, ἐκτὸς ἐὰν ἀκοίση προσφωγούμενον τὸ κύριον αὐτῶν ὄνομα.

Ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ αὐτῶν κατάστασις.— Τὸ ἀσθηρῶς ἠθικὸν τοῦ Δεβραλῆ ἀπορρέον ἐκ τοῦ Ἀλβανικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος εἶναι ἐκτὸς συζητήσεως. Ἡ δὲ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς περιόδους:

α.) Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἤτις περιλαμβάνει τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν οἱ ἡμέτεροι προπάτορές μας ἐγκατεστάθησαν ἐνταῦθα καὶ ἤτις οὐδεμίαν πνευματικὴν κίνησιν παρουσιάζει.

β.) Εἰς τὴν δευτέραν περίοδον ἤτις περιλαμβάνει τοὺς γονεῖς μας (ἐνταῦθα γεννηθέντας ἢ μικροὺς ἐνταῦθα ἐλθόντας), οἵτινες σφεδρὸν πάντες ἐσπούδασαν Ἑλληνικὴν ἀνάγνωσιν, καὶ γραφὴν, καὶ οἵτινες ἠσθάνθησαν τὰ ἀγαθὰ τῆς παιδείας καὶ μετὰ ζήλου ἀξιοθαυμάστου, δι' ἀνθρώπους ὡς αὐτοὶ καὶ τῆς ἐποχῆς των, ἐπέβαλλον εἰς τὰ τέκτα αὐτῶν τὴν ὑποχρεωτικὴν οὕτως εἰπεῖν μέσῃν καὶ ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν. καὶ

γ.) Εἰς τὴν τρίτην περίοδον ἤτις περιλαμβάνει ἡμᾶς αὐτοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων οὔτε ἓνα ἀγράμματον δύναται τις νὰ εἴρῃ, πλείστους δὲ ἐγγραμμάτους καὶ ἐμμαθηστάτους τιμῶντας οὐ μόνον τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν πατρίδα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν γένει ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν ἐν γένει ἑλληνικὴν παιδείαν.

Ἐκάστη τῶν τριῶν τούτων περιόδων εἰς τὸν κύκλον αὐτῆς καὶ τῆς ἐποχῆς εἰς ἣν ἔζησεν ἀρκούντως ἔδρασεν ἐθνικῶς ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Ἐκείνη δὲ ἡ περίοδος ἤτις τὰ κάλλιστα ἠγωνίσθη καὶ εἰς ἣν ἡ μοῖρα ἔλαχε τὴν δυσκολωτέραν τῶν ἐναντίον τῶν σλαβικῶν ἐνεργειῶν καὶ ραδιουργιῶν ἐποχῶν μας, εἶναι ἡ δευτέρα περίοδος, ἡ περίοδος τῶν πατέρων μας, οἵτινες ἦσαν μὲν ἀμαθεῖς, ἀλλ' ἱκανοὶ ν' ἀντιπαραταχθῶσι, τὸ κατὰ δύναμιν, ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐθνικὴν διαπάλην εἰς ἣν ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀρμοδίων ἐροῦσιν αὐτοὺς καὶ ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐστράφησαν ἅπαντα τῶν ἐχθρῶν τὰ βέλη.

Βίος τῶν Δεβραλῆδων ἐν Θεσσαλονίκῃ.— Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι οἱ Δεβραλῆδες ὡς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἐλλείψει καταλλήλου ἐδάφους καὶ ἐλλείψει ἀγορικῆς ἀσφαλείας ξενητεύονται. Τὰ κυριώτερα δὲ μέρη εἰς ἃ μεταβαίνουν εἰναι ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ Μοναστήριον, ἄλλοτε δὲ τὸ Κρούσιον, ἡ Καβάλλα καὶ ἡ ἐλευθέρη Ἑλλάς, ὅπου τόσαι οἰκογένεια ἐγκατεστάθησαν προαχθεῖσαι εἰς βαθμὸν ἐπίζησιν, ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ οἰκογένεια Δούσμανη ἐκ τοῦ χωρίου

Σέμπισσα τῆς οἰκογενείας Λουμάνη, ἡ οἰκογένεια Θεοδοσίου τοῦ συνταγματάρχου καὶ τόσαι ἄλλαι ἐξ ὧν καὶ ὁ ἀείμνηστος Παναγιώτης Κλείτος ἢ Μπαζουτούσος (τῆς οἰκογενείας Τούσιουφτσι) ὅστις δὲν ἐλαττώθη τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς του, ἀλλ' ὅτε κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἠγωνίζετο ὡς ὄπλαρχηγὸς ἔλαβε τὸ ψευδώνυμον **Κασιτᾶν Δίβρας**. Ὁ κατ' ἐξοχὴν διὼς προσφιλέης τόπος εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη ὅπου ὡς ἀνωτέρω εἶπον διακόσια πενήκοντα περίπου οἰκογένεια ἐγκατεστάθησαν πλέον ὀριστικῶς σχηματίσασαι οὕτω σπουδαίαν Δεβραλικὴν παροικίαν.

Καὶ οἱ μὲν ἐλθόντες οἰκογενειακῶς διὰ τῶν χωριῶν καὶ τῶν οἰκονομιῶν τῶν ἠγόρασαν ἰδιοκτητοὺς οἰκίας, φροντίζοντες να μὴ **ξεσπιτώσῳσι** κανένα χριστιανόν, ὡς δυστυχῶς πράττεισι σήμερον οἱ ἡμέτεροι **ξεσπιτώνονται** μόνοι τῶν ἵνα παραδώσων ὀλοκλήρους συνοικίας εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ Βουλγάρους (συνοικία Ἁγίου Νικολάου καὶ Ἁγίου Ἀθανασίου) ἀλλὰ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν μέσῳ τῶν ξένων παρὰ τὸ πλεονὸν τῶν χριστιανῶν, οἰοῦναι δικαιολογοῦντες τὴν προεκπεφρασθεῖσαν γνώμην. 1) Οἱ δὲ ἐρχόμενοι ἄνευ οἰκογενειῶν, οἱ μὲν περικύριδες λεγόμενοι, κατοικοῦν εἰς κοινόβια (κοινάκια) εἰς ἃ καὶ σήμερον ἔτι ζῶσιν.

Ὁ μεταξὺ αὐτῶν βίος ἦτο ἁρμονικὸς μέχρι τῆς ἐποχῆς κατ' ἣν οἱ Σλάβοι δὲν εἶχον ἐπιχειρήσει τὸν προσηλυτισμὸν αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν οἰκογενειῶν εὐρισκόμενοι ἐνόμιζον ὅτι ἕξῳν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτῶν πατρίδι.

Εἰρηνικῶς ζῶες, εἰρηνικῶς ἐξασκοῦσι τὰ διάφορα αὐτῶν ἐπαγγέλματα, ἅτινα εἰσι τὰ ἕξῳς κατὰ περιόδους καὶ εἰς ἃ λίαν εὐδοκιμοῦσιν. Ἀρχιτέκτονες, ἐργολήπται, τέκτονες καὶ τσοζαροποιοὶ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον ἤρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον (ξυλέμποροι) καὶ ἐκ τῶν χειροτεχνικῶν ἐπαγγελμάτων εἰς τὸ τῶν ξυλουργῶν, ραπτῶν καὶ ὑποδηματοποιῶν. Κατὰ τὴν τρίτην περίοδον ἐπεδόθησαν καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας. Ἐκ τῶν τεχνῶν δὲ τὸ κυρίως αὐτῶν ἐπάγγελμα εἴκειν τὸ τοῦ τέκτονος εἰς ὃ θαυμασίως εὐδοκιμοῦσι καθότι εἶναι οἱ ἀριστοὶ ἢ μᾶλλον οἱ μόνοι τεχνίται εἰς τὸ εἶδός των.

Ἀναγκαῖα παρέμβασις. — Εἰς τὸν «Ἐρημὴν» τοῦ 1877 Ἰανουαρίου 18, ἀνάγνωμὸς τις δημοσιεύει μελέτην περὶ Θεσσαλονίκης, εἰς ἣν μεταξὺ ἄλλων ἀναγινώσκωμεν αὐτολεξεὶ καὶ τὰ ἕξῳς:

1) Ἴδε κεφάλαιον Ἰον.

« Ἄξιον λόγου εἶναι πρὸς τοὺς καὶ τὸ ἕξῳς, ὅπερ εἶ καὶ θαυμαστόν, ἐν τοῦτοις οὐδὲν ἦττον εἶναι ἀγνοεῖς. Τοὺς Ἕλληνας φαντάζεται τις ἐν γένει ἐν ἰδανικῇ τελειότητι καὶ δὲν δύνανται ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὸ εἰτελεῖς περιβάλλοντα ἐνός χωρικοῦ, πολὺ ὀλιγότερον ἐν τῇ βαρβάρῳ καταστάσει, ἣτις εἶναι συνεπείρῃ πασιγνώστων συμβεβηκότων ἐξασκησάντων μεγάλην καὶ μακροχρόνιον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Δι' ὃ θεωρεῖ ὡς τὸ κάλλιστον τοὺς βαρβάρους ἐκεῖνους λαοὺς νὰ ὀνομάζῃ Βλάχους καὶ Βουλγάρους, ὡς ἐὰν ἡ τοιαύτη αὐτῶν κατάστασις συνεφῶναι πλειότερον πρὸς τὰς φυλάς ταύτας.

Ἐμοὶ αὐτῷ συνέβη τὸ ἀκόλουθον:

Βουλγαρὸς τις διδάσκαλος μοὶ ἔδειξε ποτε κοινοὺς γεωργούς, διερχομένους καθ' ὁδὸν καὶ μὲ ἠρώτησε:

— Εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ Ἕλληνες καὶ ὄχι Βούλγαροι; σκεπτόμενος βεβαίως ὅτι τὸ ταπεινὸν εἶναι ἀχώριστος ἰδιότης τῶν μὴ Ἑλλήνων ».

Ὁ ἴδιος δὲ ὁμιλῶν περὶ τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης, προσθετεῖ: ὅτι πάντες εἶναι Ἕλληνες ὁμιλοῦντες τὴν Ἑλληνικὴν «ἐκτὸς γερονάκτων τινῶν βουλγάρων ἐγκαταστάθεντων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ».

Πρὸς τὸν ἀγνωστον τοῦτον κύριον ἐὰν ἐξῆ ἠθέλωμεν εἶπει τὸ τῶν Ἰταλῶν *si non e bello e ben trovato*. Ἐπειδὴ ὁμοῦ βλέπομεν πολλοὺς καὶ σήμερον ἔτι ἐπαναλαμβάνοντας τὸ αὐτὸ σφάλμα, θὰ ἐξηγήσωμεν ἐν ὀλίγοις πῶς οἱ χωρικοὶ τῆς Μακεδονίας ἐπεκράτησε νὰ λέγονται Βούλγαροι:

Ὁ Σέρβος κ. I. Zvizjitch ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ « Οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας », σελὶς 12, λέγει ἐπὶ λέξει τὰ ἕξῳς:

« Ἡ λέξις **Μπούγκαρεν** (Bougarin) ἐν Μακεδονίᾳ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μὲ τὴν λέξιν **Μπόλγαρο** (Βουλγαρος-Bulgare) εἰς τὴν σημασίαν, εἰς ἣν μεταχειρίζονται αὐτὴν ἐν τῇ Ἡγεμονίᾳ, διότι τὸ Βούλγαρος παράγεται ἐκ τοῦ Βόλγας, ἐνῶ τὸ Μπούγκαρεν ἐκ τοῦ vulgaris, ὅπερ σημαίνει ἀγρότης, χωρικός ». Προσάγει δὲ πολλὰς μαρτυρίας πρὸς ἀπόδειξιν τῶν ἀνωτέρω λόγων:

« Ἐπειδὴ ἡ πλειονότης τοῦ σλαβικοῦ λαοῦ τῆς Μακεδονίας δὲν ἔχει ἐθνικὴν συνειδησιν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα Μπούγκαρεν ἐν Μακεδονίᾳ δὲν εἶναι ὄνομα λαοῦ, δὲν ἐμφάνει ἐθνικότητα. Ὅταν ὁ Μακεδὼν χωρικός τεταγερῶνται τὸ ὄνομα Μπούγκαρεν, θέλει νὰ δηλώσῃ δι' αὐτοῦ δύο ἰδέας: πρῶτον ἀνθρώπους ζῶντας ἀπλοτικῶς, εἰς ὑπογεῖριον καὶ δουλείας κατὰ

στασιν, και δεύτερον τούς ἀπλοϊκοὺς ἐκείνους ἀνθρώπους τούς ὀμιλοῦντας σλαβικὰ (λέγε τὸ ἐπιχωριάζον ἰδίωμα) και τούς ὁποίους οἱ Ἕλληνες και οἱ Ὀθωμανοὶ θεωροῦσιν ὡς κατωτέραν τάξιν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου δὲ Μπουύγκαρεν χαρακτηρίζεται ὁ ἀπλοῦς τρόπος τοῦ ζεῖν, τοῦ ἐργάζεσθαι κτλ. ».

Ὁ δὲ κ. Α. Ichircoff, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Σόφια, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ « Οἱ Σλάβοι τῆς Μακεδονίας », ὅπερ εἶναι ἀπάντησις εἰς τὸ τοῦ κ. Ι. Ζνιζιτς, προσπαθῶν διὰ μακρῶν νὰ καταρτίψῃ τὴν γνώμην ταύτην και προσάγων μαρτυρίας διαφόρων συγγραφέων εἰς οὐδὲν καταλήγει, ἀναγκάζεται δὲ εἰς τὸ τέλος νὰ μεταχειρισθῇ τὰς συνήθεις ψευδαποδείξεις τῶν Βουλγάρων.

Τὸ σημεῖον τοῦτο, εἰς ὃ ἔδει οὐ μόνον οἱ βαλκανολογοῦντες τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ και οἱ πολιτικολογοῦντες νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν των, εἶναι ἐν τῶν σπουδαιότερων μέσων, ἅτινα ἐπιτυχῶς μετεχειρίσθη ἐν Μακεδονίᾳ και Θράκῃ ἢ Σλαβικῇ προπαγάνδα.

Τοῦτο ἵνα φωτισθῶσι πάντες οἱ ὄσον ἀφελῶς, τόσον και ἐθνοκτόνως χρώμενοι τῆς λέξεως μπουύγκαρ ἀντὶ μπόλγκαρ.

Πολιτεία τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Δεβραλῆδας. — Οἱ Δεβραλῆδες, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, εἶναι πατρισταρτικοί, οὐ μόνον δὲ ἄλλοτε εἰς τὰς ἐκκλησίας των ἑλληνιστὶ ἐψάλλετο ἡ λειτουργία, ἀλλὰ και ἕκαστος ἱερεὺς μετέρχετο τὸν ἑλληνοδιδάσκαλον, χάρις εἰς τὴν ἐθνοσωτήριον πολιτικὴν τοῦ ἀειμνήστου Ὀθωνος, ὡς και εἰς τὴν φιλοπατριαν δρασάντων και δρασῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐκ Δίβρης ὀρμουμένων.

Ἄλλ' ἢ ἔλλειψις εὐβουλίας ἐκ μέρους τῶν ἰθυνόντων ἀφ' ἐνὸς και ἡ φιλαντία και ὁ ἐγωϊσμός των λοιπῶν, ὡς Σινικὸν τείχος ὑψώθη και κατέστησε δυστυχεῖς τούς ἀνθρώπους αὐτούς, οἵτινες ἔχαιρον ὅτι μεταξύ ὁμοφύλων των ἔζων και οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἐπεζήτησαν ἢ τὴν ἑλληνοπρεπῆ αὐτῶν και τῶν τέκνων των ἀνάπτυξιν, τὴν εἰρηνικὴν μεταξύ τῶν Θεσσαλονικέων συμβίωσιν ὡς και τὴν ἐντιμὸν τῶν οἰκογενειῶν των διατροφὴν.

Οἱ δυστυχεῖς λοιπὸν οὗτοι ἀνθρωποὶ ὅπου και ἂν εὐρίσκοντο, ἤκουον τὸ ὄνομα βούλγαρος ἀποδιδόμενον εἰς αὐτούς, οὐδεμίαν δὲ διαμαρτυρίαν των ὅτι εἶναι Ἄλβανοὶ εὐρισκεν ἡγῶ εἰς τὰς καρδίας των προνομιούχων τοῦ Ἑλληνισμοῦ κοτζαμπασίδων τοῦ τόπου μας. Καὶ ἐὰν μὲν τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀπεδίδοτο εἰς αὐτούς μετὰ τὴν σημασίαν μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐν τῷ Ἑρμῇ ἄγνωστος διατριβογράφος μεταχειρίζεται αὐτήν, ἢ τοὐλάχιστον ἐὰν ἐλάμ-

βανον τὸν κόπον νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτοῖς τὴν σημασίαν τῆς λέξεως μπουύγκαρ (ἦν δυστυχῶς εἰς τὴν γλώσσάν μας εἰς Βούλγαρος μετατρέπομεν) τὰ πράγματα θὰ ἦσαν διαφορετικά. Δυστυχῶς ὅμως γνωρίζομεν πάντες οὐ μόνον πόσον περιφρονητικῶς ἐκφέρεται τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔμφ' ἡμῶν, ἀλλὰ και τί σημασίαν ἔχει. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ πρὸς τοὺς Δεβραλῆδας περιφρόνησις και ὀδηγῆ πρὸς τὰς ἐξεχούσας τῶν οἰκογενειῶν, ὥστε ὅτε ἡ τύχη ἔδωκεν αὐτοῖς θυγατέρας πρὸς γάμον οἱ τῆς Θεσσαλονικῆς εὐφυλόγοι κυριολεκτικῶς ὡς κοινῶς λέγομεν τὰ φαρμάκια ἤρχισαν ἄδοντες τὸ ἐξῆς δίστυχον:

Τὰ τούρκικα τὰ γράμματα εἶναι γιωμάτα βούλες
μαπατάλιασαν ἢ Σαλονικιαῖς βγήκαν βουγαροπούλες.

Ὅτε δὲ μετέβαινον οἱ μεγαλύτεροὶ ἀδελφοὶ μας εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον, στίχοι νέων καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῆς ὁδοῦ ἐσηματίζοντο και ἀνέμενον τὴν διάβασίν των ἵνα ὑβρίσωσιν αὐτούς διὰ τοῦ γνωστοῦ:

Βούγαρι ἀνάλατι κ.τ.λ.

Δυστυχῶς δὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐπωνυμία αὕτη ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν ἐγκατεστημένων ἐναυθα κατοίκων τῆς Δίβρης, ὥστε και εἰς τὰς γυναῖκας αὐτὰς ἐσηματίσθη ἡ πεποιθήσις ὅτι εἶναι βούλγαροι, ἔκτοτε δὲ αὐτοκαλοῦνται, χωρὶς νὰ ἦναι, ἐλαφρῶ μὲν ἀλλὰ δικαίῳ τῷ λόγῳ βούλγαροι. Καὶ ἐλαφρῶ μὲν διότι ὅταν τις τοὺς ἐρωτήσῃ: πῶς και πόθεν εἶναι βούλγαροι; ἀμέσως μεταβάλλουσι γνώμην και ὑπέκοντες εἰς τὸ φυλετικὸν ἐνστικτον ἀπαντῶσιν ὅτι εἶναι Ἄλβανοί, ἀλλ' οὕτω τοὺς ὀνομάζουσιν οἱ Ἕλληνες, δικαίῳ δὲ τῷ λόγῳ και διὰ τοὺς ἀνω ἐκτεθέντας λόγους...

Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐναντίον τῶν Δεβραλῆδων καταφορὰ τῶν Κοτζαμπασίδων μας, ὥστε οὐ μόνον πάντα των μερῶν τούτων ὀνόμαζον βούγαρον, ἀλλὰ και ἠνάγκασαν τοὺς ξυλεμπόρους κ.κ. Γεωργίου Χρ. Γουγούσην και Ἰωάννην Σιάγαν ν' ἀλλάξωσι τὰ ἐπίθετά των και νὰ προσλάβω τὸ Βουλγαράκης, ἐπίθετον ὅπερ ἐγένετο αὐτοῖς πρόξενον μεγίστων ἠθικῶν και ὑλικῶν ζημιῶν. Εἰς ἐπίμετρον δὲ ὀνόμασαν διὰ τοῦ ἐπιθέτου βουγαρικά ὅλην τὴν μεταξύ Ἁγίου Ἀθανασίου και Ἀκτιῶν Μεσοίτι συνοικίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἥτις ὑπὸ τῶν Δεβραλῆδων εἶχε καταληφθῆ ἐκτοπισθέντων τῶν ξένων, ὡς και τὸν παρὰ τοῦ Λάζου τὰ Πλατάνια ἰδιόκτητον τῶν Δεβραλίδων χῶρον, ὅπου

πρὸ τῆς περιτομίσσεως τοῦ νεκροταφείου τῆς κοινότητος ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς των καὶ περὶ οὗ ἔκτενως κατωτέρω.

Δυστυχῶς ὅμως τὸ αὐτὸ ἐπίθετον εἰς ἐπίλεκτα τῆς κοινωνίας μας μέλη καὶ σήμερον ἔτι ἀποδίδουσι τινες, ἢ διότι θέλουσι νὰ φαίνωνται ἑλληνικώτεροι, ἢ αἰσχροῶς ἐκμεταλλεόμενοι χάριν κερδοσκοπείας τὴν ἀγνοίαν τῶν ἄλλων. Πλείστα δὲ παραδείγματα τοιαῦτα ἠδυνάμην νὰ φέρω, ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος τοιαῦτα. Ἐστῶσαν εὐτυχεῖς οἱ νομίζοντες ὅτι αὐτοῖς μόνον δέδοται τὸ προνόμιον τοῦ πατριωτισμοῦ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ	σελ.
Ἐπιγραφαὶ Θεσσαλονίκης ὑπὸ Χ. Γ. Γουγούση . . .	182
Ἐκ τῆς ἀνακτηλώσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Θεομήτορος ὑπὸ Χ. Γ. Γουγούση	241
ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ	
Περὶ Ἰνδικῆς ἔργιθος	213
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ	
Γενετὰ ὑπὸ Γ. Π. Οἰκονόμου	170
Κύρια ὀνόματα Μακεδονικά	175
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ	
Ὁ Καταμαρτύρος ὑπὸ Καράνου	71
Σελίδες ἀπὸ τῆν πολιορκίαν τῆς Ἀδριανουπόλεως ὑπὸ Κ. Κουρτίδου	81
Ὁ Πεθαμένος ὑπὸ Γερούτου	108
Τὸ εἰσόνημα τῆς Παναγίας ὑπὸ Κοητὸς στρατιώτου	139
ΕΘΝΙΚΑ	
Μία ἀγάμνησις ὑπὸ Χρ. Ἡλιοπούλου	63
Δύο ἡμέραι ἀγωνίας ἐπὶ τῆς πόλεως ὑπὸ Λεβραλῆ. > > > ἐπὶ τῆς πόλεως > I. Μάλλωσι	152
Μία παράλησις ὑπὸ Νεάτου	189
Ἐνας Σωτήρ ὑπὸ Καράνου	245
Ἀνδρῶν πάνθεον (Χαρακτηρισμὸς τοῦ Καραϊσκάκη).	251
ΙΣΤΟΡΙΚΑ	
Περὶ Λευκοῦ Πύργου ὑπὸ Χρ. Γ. Γουγούση	27
Ἐκ Κωδικοῦ ἀποικισμένου ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Θεσσαλονίκης καὶ φέροντος χρονολογίαν 1730.	32
Ἱστορικαὶ Σελίδες Θεσσαλονίκης ὑπὸ Κ. Σ. Τάττη.	67
Ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Σουλτεῖν ὑπὸ Χ. Γ.	70
Ντοκοὺς γρονθοκρᾶ μπιρὸν παρὰ ὑπὸ Χ. Γ. Γουγούση	75
Ἐνετικὸν Ὑδραγωγεῖον ὑπὸ Χ. Γ. Γουγούση	78

	σελ.
Ἱστορικοὶ Γρίφοι ὑπὸ Π. Ν. Παπαγεωργίου . . .	79
Ντοκοὺς Σοκάν ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	85
Συντεχνία τῶν Μιχιτζίδων ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	89
Ἱστορία μιᾶς ἐπιστολῆς . . .	93
Τὰ παλόνικα καὶ αἱ Πλάτανοι ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	95
Ἄγνωστοι Σελίδες τῆς Ἐπαναστάσεως ὑπὸ Γ. Παπανικολάου . . .	97
Ἱστορία τῶν σχολῶν Θεσσαλονίκης, Ι. Τσιικοπούλου . . .	116
Ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὀριστικὴ κατάληψις τῆς Βεργροίας καὶ ὁ ὑπ' αὐτῶν 555 πραξικοπέτοιο τοῦ Μετεώρου ὑπὸ Ν. Βέη . . .	120
Οἱ Γιαννίτσαροι ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	122
Ἡ πηγὴ τοῦ Σέχη Σοῦ ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	146
Ἐν παλαιῶν φροῦριον ἐπὶ τοῦ Μεύση, μετάφρασις Ἄδος Αὔρας . . .	192
Ἱστορικαὶ σημειώσεις ἐπὶ τῶν προξενείων Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ 1907 . . .	207
Μία σελὶς τοῦ βίου τοῦ Παλαμά ὑπὸ Κ. . .	207
Οἱ Δεβραλῆδες ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	257

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ

Κτήματα ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	45
Περιπαίγματα » » . . .	49
Μοιρολόγια » » . . .	53
Παραμῦθια » » . . .	58
Παραδόσεις . . .	256
Μακεδονικαὶ παροιμίαι . . . 74, 77, 136, 149,	191
Δημώδη ᾄσματα ὑπὸ Ἀθ. Βελώνη . . .	112
Ποιτικὰ παραμῦθια . . .	205
Μακεδονικὰ παραμῦθια . . .	205

ΜΟΥΣΙΚΑ

Ἀκτὶς φωτὸς ἐπὶ τῶν ᾄσμάτων τοῦ Σιούμπερτ . . .

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὸ Στοιχεῖδ τῆς Ἀγ. Σοφίας ὑπὸ Χ. Γ. Γουγοῦση . . .	7
Εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἔτους . . .	24
Ἄστρον καὶ τριαγνάφυλλον ὑπὸ Θ. Παπαθανασίου . . .	80
Χρυσάνθεμα ὑπὸ Τέγα Χρίστοβιτς . . .	80
Ἐσωτικὴ θυμηθία ὑπὸ Θ. Παπαθανασίου . . .	86
Ἡ γ π ρ μ ο ν ὑπὸ Ν. Θ. Γούζαρη . . .	94

	σελ.
Φεῦ. Ματαίως κατενόησα τὴν πλάνην ὑπὸ Ἀγ. Δούκα (ἀνθυπολογοῦ τοῦ πεζικοῦ) . . .	144
Ἐγερτήριον τῶν Μακεδόνων . . .	150
Στὰ μάτια τῆς ὑπὸ Ν. Θ. Γούζαρη . . .	174
Τὸ ρημάδι τοῦ χωρίου ὑπὸ Γεο. Μαρκοῦ . . .	192
Δὲν μ' ἀγαπᾶς, ὑπὸ Ν. Θ. Γούζαρη . . .	244
Ἔλισμός . . .	255

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

Σαλπῶ ἢ Δεσβία, ὑπὸ Alexis Pierron μετάφρασις Κ. Παλαδοπούλου . . .

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

Τίνα τ' ἀπαρτίζοντα τὸ ποιεῖν τῆς Ἑλλ. παιδείας γνωρίσματα ὑπὸ Ε. Λαμπρίδου . . . 33

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ἴγὼ εἴμ' ἰγὼ . . . 5
Ὁ ἀειμνητοσ βασιλεὺς Γεώργιος Α' . . . 25

ΕΘΝΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Παῦλος Μελάς . . . 55
Καπετὰν Βαγγέλης . . . 137
Καπετὰν Ἀγρας . . . 203
Καπετὰν Ἀρκούδας . . . 247

ΕΘΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Κρούσιβον . . . 60
Μεγάροβον . . . 61
Ἡ Α. Μ. Κωνσταντῖνος ὁ ΙΒ' εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Λευκοῦ Πύργου . . . 87
Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς βασιλικῆς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἀγ. Δημητρίου . . . 101
Τὰ θύματα τῆς γυναικείας ματαιοδοξίας . . . 106
Βυζαντινὰ κειμήλια . . . 155
Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγ. Σοφίας πρὸ τῆς πυρκαϊᾶς . . . 169
Ἐκ τῆς κηδείας τῆς Βουλγαρικῆς Οὐτοπίας . . . 187
Ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Θεομήτορος . . . 231
Περαικὸς Τάπησ . . . 219

Δ Η Λ Ω Σ Ε Ι Σ

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ « Χρονικοῦ τῆς Μακεδονίας » εὐχαριστεῖ πάντας τοὺς σοφοὺς συνεργάτας, οἵτινες διὰ τῆς προθύμου καὶ πολυτίμου αὐτῶν συμμετοχῆς εἰς τὸν καταρτισμὸν τῆς ὕλης, ἐδικαίωσαν τὰς προσδοκίας τοῦ Μακεδονικοῦ κοινοῦ ἐπ' αὐτῶν. Οὐκ ὀλίγον δὲ συνέβαλον καὶ οἱ προμηθεύσαντες ἡμᾶς φωτογραφίας, ἰδιαιτέρας δὲ μνείας ἄξιος εἶναι ὁ παρ' ἡμῖν κάλλιστος φωτογράφος Μ. Λιόντας.

Ἡ Διεύθυνσις εἶναι βεβαία ὅτι θὰ τύχη συγγνώμης διὰ τὰς τυχόν ἑλλείψεις, αἵτινες παρατηροῦνται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι εἶναι τὸ πρῶτον ἔτος καί, κατὰ τὸ κοινολογούμενον, κάθε ἀρχὴ καὶ δύσκολος καὶ δὴ μὲ τὴν ἑλλειψιν χάριτος καὶ μέσων καταλλήλων. Πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν μὴ δημοσίευσιν τῶν ὀνομάτων τῶν κ. κ. Συνδρομητῶν, ὅ,τι ἡ τοιαύτη ἐργασία εἶναι ἀδύνατος εἰς ἔργα τοῦ εἴδους τούτου. Καὶ τέλος·

Ἡ Διεύθυνσις παρακαλεῖ πάντα βουλόμενον νὰ μεθέξῃ διὰ τὰ ἐφεξῆς ἔτη εἰς τὴν συνεργασίαν, ν' ἀποστέλλῃ ἐγκαίρως τὴν ὕλην του, εἴτε πεζὴν εἴτε ἔμμετρον ἵνα μὴ εὗρισκόμεθα εἰς τὴν δύσκολον θέσιν ν' ἀφίνομεν ὕλην διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Ἡ Διεύθυνσις.

